

acc.c. euidentia. 7. de sim. c. de regularibus [proprium] 18. q. 3. c. abbates. [prælatorum]. i. abbatum. Alij uero prælatus, ubi episcopi non habent custodiam neque administrationem pecuniæ monachorum, & ideo in eorum manibus resignanda non est [arbitri] hæc est uera litera extra cta de registro, falsa litera est abbatis. ¶ Consilium hoc iuste præcipit papa, ex quo enim archiepiscopus diligens erat in prosequendo uagos monachos, & abbas negligens, quod consilium archiepiscopi requireretur pro honore, & ut fraus abbatis euitetur qui de facili monacho proprium dimitteret; & potes dicere q hoc speciali prouidentia concessum fuit archiepiscopo huic. ¶ Si prælatus id est abbates, qui monachos, & maxime uagos compescere debent; uel expone prælatos, id est abbates uel episcopi; nam cum ambo sint negligentes, & ambo habeant iurisdictionem, ambo monendi sunt. ¶ ¶ Monitionem] & sic uidetur coertio monachi, quod primò loco pertineat ad abbatem. 7. de app. c. reprehens. 24. q. 3. c. corripiantur. & pro hoc etiam faciunt omnia arg. quæ innuunt q sit iudex ordinarius, de quo no. 5. eo. c. cum ab. & de offi. arch. & dixit. h. solum episcopum posse corripere in figura iudicii abbatem, non secundum regulam claustralem. arg. 11. q. 1. c. de persona. C. de pat. po. l. 4. Alij dicunt, q si recepit abbas manus impositionem, id est benedictionem, possit monachum coercere, sicut quilibet prælatus collegiat ecclesiæ; si uero non recepit manus impositionem sed est minister tantum ubi olim erat, non posset coercere. ar. 93. di. c. a subdia. 18. di. c. hoc tantum. s. de æta. c. tuam. 50. di. c. accedēs. & ad hoc bene facit. 68. di. c. 1. ubi dicit, q potest conferre ordines si recepit manus impositionem secundum modum prædictum & sine dicta manus impositione non benediceret monachum, nec portabit baculum pastorem. Alij dicunt in minoribus delictis corripit ipsum abbas uel prior, in maioribus episcopus tm. argu. 90. di. c. si qs monachus. 7. de de sta. mo. c. ea quæ. ¶ Hoc autem bene credimus, q abbas semper in his quæ regulæ sunt emendantis præcedet episcopum, cum etiam in eis magis debeat obedire abbati, quam episcopo; sed si aliter peccaret monachus, abbas ad reuocandum eum, & puniendum intendet secundum regulam a superiori approbatam, & si secundum eam fuerit ei ciendus monachus, ei ciat eum; quia ex quo superior confirmauit regulam, uidetur eis dedisse potestatem faciendi ea quæ in regula continentur, ut not. 7. de regu. c. 2. & quæ sit a malo monacho abbas habebit. Sed si abbas per se hoc facere non possit, episcopus suum auxilium impendet abbati. 18. quæstio. 2. c. abbates. si autem in iudicio accusaretur, sub episcopo debet fieri. q a minor episcopo causas criminales non agit. 18. q. 2. c. monasteria. cum autem monachi non possint ciuilitate conueniri, ergo non habet locum quæstio, an possint sub abbate conueniri, imo etiam similiter super muris, quod in scholis contrahat, uel super alio contractu quem licite facit, non conueniretur ipse, sed ecclesia uel monasterium; tñ simul iudex esse non potest, & reus. Si autem clericos seculares sub se haberet, uel etiam monachos sub se in alijs monasterijs ab alio monasterio diuisis a suo monasterio etiam si sit in alijs diocesis, causis ciuilem illorum bene posset audire, cum sit ordinarius eorum, & hoc eum quis apud eum uult querimoniam deponere, ut no. 5. eo. c. cum abbas, etiam si non habuit manus impositionem, dummodo quis eos sub abbate conuenire uelit, sed non cogitur quis conuenire eos sub abbate, imo potest conuenire eos sub episcopo & alijs ordinarijs, nec possunt excipere de foro, scilicet quod primò sint conueniendi sub abbate, sicut diximus de illis rectoribus qui eliguntur ab uniuersitatibus. 5. eo. c. cum abbas. ¶ Et hoc quod dicimus in abbatibus, dicimus in plebanis, & in omnibus alijs qui nihil iurisdictionis habent nisi id quod habent ex eo quod ab uniuersitatibus eliguntur; sed pro magna parte hodie omnes dignitates instituuntur, & con-

firmantur ab episcopis, & quod possunt interdiceret, & excommunicare. 5. eo. c. cum abbas. 7. de ma. & obe. c. cñ in ecclesijs. nam confirmando iurisdictionem, dare uidetur excommunicandi potestatem. ¶ ¶ Vnde melius dicitur, q iurisdictionem excommunicandi habent a confirmatore, quam q ab uniuersitate eligunt, quia excommunicatio propriè est mucro episcopalis. 14. q. 4. c. corripuntur. 16. q. 2. c. j. sed aliam habent ab uniuersitate, uel lege; quia ex electione uniuersitatis nõ haberet potestatem aliquam nisi iudicandi, & forte iudicandi modicam multatam. Itē hodie ex consuetudine plus iurisdictionis habent in diuersis partibus. ¶ Negligenter hunc ordinem seruabit archiepiscopus, quia primò monebit abbatem, q reuocet monachos uagos cum suis proprijs, & si abbas negligens fuerit in eorum reuocatione, & per se & per alium faciēda, tunc archiepiscopus monebit monachos uagos super eodem, & si redierint monachi uagi debet resignare sua propria in manibus abbatis conuertenda in utilitatem monasterij secundum consilium archiepiscopi; si autem monachi ad consilium archiepiscopi nolent hoc facere, archiepiscopus compellet ad hoc per suspensionem officij & beneficij

S U M M A R I U M.

- 1 Absolutio an sit petenda si post sententiam appellatur.
- 2 Appellatio procedit excommunicato, siue bene siue male sit excommunicatus.
- 3 Pro sententia iudicis est presumendum.
- 4 Delegatus debet cognoscere de iurista uel iusta excommunicatione.

CAPITVLVM VIII.

AD reprimendam malitiam. [Poenæ] degradatio, & curiæ seculari traditio. 7. de cri. fal. c. ad falsariorum. depositio, & derussio in monasteriū. 50. dist. c. si episcopus. suspensio. 2. q. 6. c. si mala. 22. di. c. nullus. præter hæc, & excoicatio. 17. q. 4. c. si quis sua. priuatio officij, & beneficij perpetuò. 81. dist. c. si quis amodo. priuatio officij alias beneficij ad tempus. 82. di. c. presbyteri. 21. q. 2. c. placuit. priuatio beneficij tantum. 7. q. 1. c. si quis. de ordi. priuatio communionis tantum. 75. dist. c. ante omnia. 56. dist. c. nullus. Item & aliæ poenæ. 68. di. c. si sit. 18. di. c. placuit [alijs]. 2. q. 6. c. quiescit [subdijs]. no. quod uicini episcopi sunt cogendi seruare sententias episcoporum. ar. 20. di. c. pe. & ult. 11. q. 3. c. curæ. 3. eo. c. cum abbas [suspendatur]. 7. de app. c. pastoralis. nec lapsu de cennij transit in rem iudicatam, unde etiam si post decennium appellaretur, superior absoluet eum sine causæ cognitione. Io. non credo. 7. de sen. excom. c. per tuas. ¶ ¶ Cō quæstus iudeo dicit conquestus, quia per simplicem querimoniam, quasi dicat etñ appellatur post sententiā, nõ tamen est petenda absolutio sic. s. prosequendo eam in modum app. scilicet ut dicat excommunicationem non tenere, quia a sententia excommunicationis appellatum fuit, sed simpliciter petenda est absolutio ac si appellatum nõ esset; tamen in hoc ualeat iusta appellatio etiam post excommunicationem, quia si iusta causa assignata appellasset, non eum remitteret absolouendum ad excommunicationem nisi de gratia. 7. de sen. excom. c. per tuas. hic autem ex necessitate & de iure dicit eum remittendum. Itē de iuris necessitate remittitur absolouendus, si manifeste iusta esset sententia excommunicationis; melius uidetur, quod siue appellauit post sententiam excommunicationis siue non, semper est mittendus ad excommunicationem, ut hic. 7. de sen. excom. c. per tuas. in fin. ubi uidetur loqui de appellante. & 7. de sen. excommuni. c. sacro. s. 1. ubi loqui uidetur de non appellante; & hoc idem alias dicendum uidetur siue certum sit excommunicationem iustam, siue hoc ipsum dubium sit; sed si certum esset appellationem iniustam, non esset remittendum

tendum si est appellatum. j. de app. c. sollicitudinem. idem etiam uidetur, si non sit appellatum, dummodo certum sit excommunicationem iniustam, & sic potest loqui. j. de sent. excom. c. per tuas. in fi. ¶ Suspendatur quo minus sit excommunicatus. nam siue male excommunicatus sit, siue bene, prodest appellatio quantum ad hoc, quod ea transfertur ad superiores; sed credimus quod necesse sit, quod iustam causam appellationis assignet, alioquin non cessabit procedere in causa excommunicator, & partes post appellationem super principali ad nos remittuntur. j. de app. c. ut debitis. cum partibus presentibus. r. i. q. 3. c. excommunicatos. ¶ Et habes hic ar. quod presumendum est pro sententia iudicis, de hoc. not. s. de elec. c. bo. me. mag. & not. quod hic de iusta excommunicatione cognoscet archiepiscopus, quia est iudex episcopi excommunicantis de quo hic querimoniam deponbat excommunicatus. ¶ Sed quid dices de alio iudice subdelegato, an hoc ipso quod commissa est ei absolutio alicuius, poterit ipse absolurus agere de iniusta excommunicatione? & uidetur quod non, nisi hoc ei sit commissum. sed nec excommunicatus poterit petere satisfactionem quia excommunicatus sibi contumaciter renuit obedire. arg. s. de offi. deleg. c. prudentiam. in fin. hoc autem. c. & j. de sent. excom. c. sacro. ubi horum cognitio concedi uidetur absoluenti, loquuntur in ordinarijs. Sed certe hoc non placet, imo dicimus quod de iure ordinario archiepiscopus non debet cognoscere si episcopus uellet conuenire excommunicatum, ut eius mandata reciperet, quod hic dicitur; quia subditum suum episcopus coram arbitris, non coram archiepiscopo, conuenire debet. r. i. q. 1. c. si clericus. hoc ergo archiepiscopus hic facit, est ratio ne connexitaris causarum, quia hoc ipso quod ad archiepiscopum deuoluitur potestas absoluenti, & per consequens omnia quæ ei connexa sunt facienda. Cum autem quilibet excommunicatus iuret parere mandatis ecclesie uel ipsius absoluentis, & insuper ipse absolues cognoscere debet, an ipse debeat facere mandata, an remittere ad excommunicatorem, & si ipse facere debet, debet cum causæ cognitione facere, ut hic dicitur. j. Ergo ex premissis sequitur quod debet cognoscere de iniusta uel iusta excommunicatione. & hoc ipsum dicimus in omnibus deleg. quibus simpliciter committitur quod absoluant. Illa enim clausula, si quid ref. q. non fertur ad cognitionem iustæ uel iniustæ excommunicationis, sed ad cognitionem causæ principalis, de qua delegatus non cognoscet nisi illa clausula uel similis fuerit apposta. [Reducere] j. de appel. c. sollicitudinem.

S V M M A R I V M.

- x *Præmissa ecclesia concessa perpetua sunt, persona uero cum persona perenn.*

CAPITVLVM IX.

DVo simul. & j. [In canonibus] 9. q. 3. cap. conquestus. uel diuersa sunt nomina, sed eadem dignitates. 99. dist. c. 1. & 2. [Consuetudo] approbata, & præscripta. s. de consue. c. ulti. & no. j. eod. c. 1. [Ecclesiā] priuilegium datum ecclesie est perpetuum. 25. q. 1. c. 1. & 2. [Personalia] cum persona perenn. ff. de cens. l. de eta. 7. q. 1. c. petisti. Item arg. quod Papa detrahere potest de iure aliorum. 16. q. 1. c. frater. 9. q. 3. c. nunc uero. & c. per prin. 25. q. 1. c. ult. s. de usu pal. c. 1. Coram te] not. hic sumitur arg. a contrario sensu, quia etiam si uoluit parere coram ipsis episcopis ordinarijs, non tamen propter hoc arg. iurisdictionem habet in eos ut audiat causas eorum, sed ut præstet auxilium ordinarijs ad compescendū eos. ¶ Compelli] 9. q. 1. cap. peruenit, sed si sponte uelit, bene possunt iurisdictionem prorogare, ut not. s. de offi. dele. cap. de causis, not. contra, nisi ad sit consensus episcopi. j.

de fo. competen. cap. significasti. Item not. ordinariū agere si subditi grauentur, ad idem s. de offi. archi. cap. dilecto. sed certe plus prosequetur causam suam, id est subtractionem iuris sui, quam iniuriam subditorum.

S V M M A R I V M.

- i *Episcopus committit ea quæ sunt ordinis.*

CAPITVLVM X.

QVod sedes ap. & j. [Committitur] 43. dist. c. cum prouinciales. 15. dist. fin. cap. non debet. & cap. si quis. [Debet] s. de offi. dele. c. pastoralis. in prin. cip. & cap. ulti. & hic habes quod episcopus committit ea quæ sunt ordinis s. de elec. cap. transmissa. 7. q. 1. cap. pontifices &c.

S V M M A R I V M.

- i *Iudex totius prouincie nunquid sit iudex cuiuslibet.*
2 *Possessor uerus aliquis sit etiam sine secundo decreto.*

CAPITVLVM XI.

PAstoralis offi. [Exceptis] hic dicunt quidam archiepiscopum non esse iudicem ordinarium totius prouincie, nos autem contrarium credimus, scilicet quod habet archiepiscopus ordinariam iurisdictionem archiepiscopalem, non autem ordinariam episcopalem, nec simul occurrere de iure; nam in tota prouincia habet procuracionē, & uisitationem. j. de præcri. c. cum ex offi. ad idem. 7. q. 1. c. in apicibus. ¶ Et non sequitur est iudex totius prouincie, ergo cuiuslibet; quod patet etiam in episcopo, qui licet sit iudex totius diocesis, non tamen est exemptorum, quamuis dici possit quod & cuiuslibet iudex est, quia in pluribus casibus habet iurisdictionem super quolibet, licet non in omnibus. quia nec etiam in sua propria diocesi habet iurisdictionem in omnibus. *Ita bonus.] Fe li. allegat in proo. Rex pacificus. in prin. quod quis potest ita esse bonus, & in tantum ratione regeretur, quod non subiretur legi, intellige exercitio legis, ut ibi per eum.*
2 Ponamus. n. quod aliquis sit ita bonus^a quod nihil committit quod iuris indigeat correctione super his in quibus habet iurisdictionem, sed ligatam. arg. 23. dist. c. de constantinopolitana. & sic archiepiscopus hæt iurisdictionē, sed ligatam quousque conueniatur pars in casibus exceptis. ar. s. de rescrip. c. pastoralis. s. quoniam. Sed si tulerit sniam excoicationis, nunquid tenet? dixerunt quidā q. sic, ut in Auth. de defen. ciui. s. & consequenter. Sed nos contrariū credimus. arg. 3. q. 6. cap. peregrina. 6. q. 3. cap. scitote. 9. q. 3. cap. nullus. & eodem modo non tenet absolutio, si absoluat excommunicatos; secus tamen est dicendum in episcopo, qui iurisdictionem non ligatam habet in tota diocesi, ut no. s. eod. c. cum abbas. [Alicui] suo ordinario prælato. [Articulo] j. de sent. excom. c. quod de his. 17. q. 4. cap. si quis suadente. ¶ Succedat] & ita habes, quod si alias delegati transferantur ad alias dignitates, & scripū sit loco quod successor procedat in causa, de hoc not. s. de offi. deleg. c. quoniam. & de rescrip. c. eam te. ¶ Verus] not. aliquem fieri uerum possessorem, etiam sine secundo decreto post annum, ut no. j. ut lit. non contest. cap. quoniam. s. ulti. in fi. & de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. c. 1. [Honestus] C. de anna. excep. c. ut perfectius. 16. q. 2. s. pen. & ulti.

S V M M A R I V M.

- i *Appellari an possit a correctione.*
2 *Papa quando intelligatur per suum mandatum delegare, & quando Ordinario executionem sui officij suadere.*

CAPITVLVM XII.

Licet i corrigēdis. [Interclusum] j. de ap. c. ad nram. c. reprehēbilis. c. de priore. & intelligo hoc uerū, nisi excedat modū. j. de sé. excō. c. uniuersitate. & cap. 2. pitu.

pitu. proximo. & ubi est notorium. j. de uerbo. signi. c. ex parte. & c. cū olim. idem est etiam si alias grauetur, ut j. sequitur [derogare] s. de of. deleg. c. super eo. q. 3. c. nūc uerō. ¶ [Faciendis] sicut hāc erant, licet enim ibi esset, appellatio remota. nō ob. quia hoc fuit ibi appositum qd de iure est, ut dictum est, & sic procedere debet tam ordinarius quā delegatus; secus si dixisset, autoritate nostra, sic enim tanquā delegatus procedere potuisset. Idē credere, & si mādaret ei q. in aliqua causa procederet appellatio remota, uel in aliquibus negotijs ubi appellatio a iure nō phibet. Itē a cōtrario, si ordinario mādaret, q. audiat generaliter causas aliquorum subditorum suorum, nec ponatur in literis appellatione remota, uel autoritate nostra, uel aliquid supra ordinariam iurisdictionem concedatur, tunc ut ordinarius cognoscet, non ut delegatus. ¶ Et est ratio, quia uidetur ei fuisset executionem sui officij, itē quia cōtra ius sunt huiusmodi gñales cōmissio nes. s. de rescr. c. ad hoc. secus si inter aliquas psonas specialiter mādaret ordinario causā cognitionē, quia tūc delegatus præsūmitur. j. de præs. c. cum ex officij. [Causus]. j. de sen. & re iud. c. cum I. & A. & c. prox. j. de acc. c. cum oporteat. & j. de sim. c. licet hely. uel si in aliquo contra formam mādati datam. j. de accu. c. inquisitionis. & c. qualiter & quando. [Mandati] quo non delegatum constituit, sed ut ordinarium instruit.

S V M M A R I V M.

- 1 Capitulum si est iudex, non tamen singuli canonici.
- 2 Electio quomodo deuoluitur a capitulo in episcopum.
- 3 Episcopus solus conuocare potest canonicos, & procedere ad electionem ipsius non uenientibus.
- 4 Consuetudo non ualet quod capitulum in causa sua sit iudex contra episcopum.
- 5 Episcopus cur non corrigit excessus suorum canonicorum.

CAPITVLVM XIII.

Irrfragabili constituto. [Formam]. j. de accu. c. inquisitionis. & c. qualiter & quando. & de hoc. no. j. de ap. pel. c. 3. [Consueuerunt] alias enim, nisi esset consuetudo, eis prætēmissis episcopus corrigeret, ut no. s. eod. c. cum abbas. ¶ [Per ipsum] & sic capitulum est iudex, & penes ipsum est iurisdicō, & non penes singulos canonicos; nam de nullo potest dici, hic est iudex, uel conuindex, sed uerba resonantia actum de eis dici possunt, scilicet ut canonicus indicat; sicut electio est penes capitulū, & non singulos, & tamen singuli coeligunt. Sed cum episcopus sit de capitulo, utpote caput a capituli. ar. j. de uerb. sig. c. cum clerici. ff. de his qui no. infā. l. 2. infā. de iur. nat. s. plebs. quomodo ad cum potestas deuoluitur iudicandi; nam si omnes fuerunt negligentes paria delicta pari pœna puniri debent. s. de sup. neg. prēla. c. dilecto. s. de ele. c. bo. me. in fi. si nō omnes sunt negligentes, penes non negligentes erit potestas iudicandi. s. de postu. c. gratum. s. de ele. c. bo. me. mag. ¶ Eadem quæstio est, quomodo scilicet deuoluitur electio a capitulo in episcopum. Quidam dicūt, quod ubicunque episcopus est de capitulo, nam aliquando nō est de capitulo. s. de rescr. c. eam. & tunc si episcopus est negligens cum alijs, potestas eligendi uel iudicandi uel quælibet deuoluitur ad superiorem, non ad episcopum; & intelligunt. ff. quando ap. sit. l. 1. in fi. quando præsēs se debat in ordine suo non iudicans, sed consulens. Sed contra hoc esset. C. de accu. l. ult. uel quando sedit iudicans, sed contradixit. nos dicimus quod si episcopus inter est capitulo, non tanquam episcopus, sed quodam iure segregato tanquam canonicus, puta quia papa de gratia sibi reseruauit canonicatum, uel etiam episcopatus habet speciale priuilegium quod quicumque est episcopus sit canonicus, ita fingitur gerere duas personas, tunc si om-

nes fuerunt negligentes & etiam episcopus, nihilominus potestas eligendi uel iudicandi deuoluitur ad eundem episcopum, nisi dolus eius interuenisset, ut si ob hoc procurasset electionem non fieri, ut ad eum deuolueretur potestas. j. de conce. prēb. non ua. c. postulasti. s. de ele. c. cum inter dile. 17. dif. c. multis. 2. q. 6. c. omnes. ff. de suc. edic. l. 1. s. quod dicimus. C. de adulte. l. iure. ff. de adop. l. si pater. s. j. Sed dices, nōne tenetur cōmittere uices suas? arg. ff. de iurisd. om. iud. l. prator. Respon. non, illud enim ideo est, quia consulens suam uoluntatem propalauit, unde suspectus haberetur si iudicaret, sed secus in negligente, qui suam uoluntatem non manifestauit. Si uerō episcopus in electione canonicorum tantum interfit, quia episcopus, puta q. ad hoc habet priuilegium, & perpenditur hic, quia ratione dignitatis plus ualet uox episcopi, quam canonicarum, non quia canonicus, quia nec canonicus est, tunc non potest dici gerere personam canonicarum, sed episcopi tantum; & tunc nō de uolūtate potestates ad episcopum, sed ad archiepiscopum, sed contradicit. ff. quando ap. sit. l. 1. in fi. sed approbo re-

sponsonem predictam. ¶ Sed quæres, quid si episcopus non fuit negligens, sed sicut potuit procurauit electionem fieri, sed non potuit obtinere? Respon. non potest se excusare episcopus, quia ipse solus potest conuocare alios canonicos, quamuis non ueniant, & ipse nihilominus circa finem ultimi diei conuocato capitulo eligit, & iudicabit. s. de offi. deleg. c. consuluit. & no. s. de ele. c. cum nobis. & c. ecclesia uestra. arg. s. de postu. c. bonæ. il. 2. & est hoc, quia certum tempus a iure habuit intra quod procedere deberet. j. de conce. prēb. & ec. non ua. c. nulla. uel a pralato. ut hic. Unde si aliqui ad tempus uelint effugere, eorum malitia uel negligentia non nocebit diligētib. ff. ex quib. cau. maio. l. non enim. sed ubi non est prēfixum tempus, non potest unus solus procedere in negotio, quod omnibus imminet. Vel melius, scilicet in decre. bo. me. s. de postu. processerunt, licet forte iniuste, unde nec poterat procedere unus solus contra sententiam plurium; secus ubi sunt negligentes, ut hic. & hoc est uerum, quia unus solus eligit uel iudicabit, quia ius uniuersitatis residet in unum. ff. quod cuiusque uniuers. l. sicut. s. ult. arg. 1. 2. q. 2. c. non liceat. secus si non esset collegium, quia essent plures delegati uel ordinarij, nam tunc in unum non recideret ius reliquis negligentibus, ut not. s. de of. delegati. c. causam. Vel dic & melius, quod hęc decre. loquitur, quando ad solum capitulum pertinet hęc correctio, & non ad episcopum, & sic non habent locum predictæ obiectiones. ¶ Manifesta, id est notoria, nam alias nulla consuetudo prodesset, quod capitulum in causa sua contra episcopum iudex esset, nam esset contra bonos mores & grauamen adduceret ecclesijs, & ideo non esset tolerabilis. s. de cōsue. c. 1. & c. cum uenerabilis. sed si factum esset notorium, tunc potest ualere ei consuetudo, nec erit iudex in facto suo, quia non iudicabit, sed tūc cessat pro manifesta offensa, quod fieri potest. j. de uerbo. signi. c. ex parte. ubi no. & c. seq. nam si interdixit re existente dubia, puniretur, ut hic. & j. de appella. cap. dilecto. si ergo manifesta & rationabilis causa subfit, & est consuetudo, possunt cessare; nam & solus decanus potest interdicare ecclesiam infra de appellatio. cap. dilecto. ¶ Sed contra, quomodo seipsum suspendit? Item quomodo erit iudex in facto suo? contra id quod est. C. ne qs in propria causa. per totum. j. de conce. prēb. c. post electionem. Item legem dicere sibi non possunt, nec imperare. ff. de arbi. l. penul. 21. dist. c. non autem. Item interdictum de consensu epi & canonicorum ponendi est. j. de his quę fi. a ma. par. capit. c. quęsiuit. non ergo a solis canonicis.

nonicis. Respon. de iure esse, quod episcopus & capitulum simul interdictum proponant; sed si consuetudo habet, canonici uel solus decanus hoc faciat, ualebit interdictum, ut hic nec ex hoc sequitur, quod aliquis sibi imperet uel puniat, sed capitulum imperat singulis canonicis, & eodem modo punit. arg. 1. 2. q. 2. c. qui manumittitur.

Item licet prelatus de iniuria ecclesie uel causa cognoscatur, non dicitur iudex in propria causa. arg. C. ubi caus. fil. 1. ff. de his que in testa. de len. l. prox. 2. q. 7. c. si quis ab episcopo. Vel dic, quod non est interdictum iuris, sed est quedam cessatio; & inde est, quod episcopus, uel alius etiam ipse qui posuit interdictum, celebrando in illa ecclesia non sit irregularis, imo nec canonicus sic interdictus, in eadem ecclesia uel alicui celebrando sit irregularis; sed si imponeret interdictum iuris, tunc irregularis esset, ut no. j. de exce. prelata. c. tanta. [Delegatus.] id est datus, si enim esset delegatus expiraret iurisdicatio re integra morte mandatoris; & hic est unus casus, ubi archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganeorum. uel si dixeris proprie delegatum, dic hoc speciale, quod non perit hac iurisdicatio morte mandatoris. Sed quare episcopus non corrigit excessus canonicorum suorum? Respon. quia sic placuit papae, & non sine causa, quia uidetur esse iudex in propria causa quamuis non sit, & quia ardua causa contra capitulum, unde non debet eam audire nisi cum capitulo suo. 1. 5. q. 7. c. episcopus nullius. sed cum eis audire non posset, quia idem iuris esset, quamuis non sint rei & iudices. sed uidetur quod deberet esse sub arbitris, 1. 1. q. 1. c. si clericus. & c. aduersus. sed illud loquitur in civilibus casibus, hoc in delictis. uel sufficit sic statutum esse. ff. qui & a quib. l. prospexit. 1. respon. [Canonici] sine manifesta & rationabili causa cessauerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Legatis Papae non solum episcopis, sed cum alijs clericis providere tenentur.

CAPITVLVM XIII.

Quoniam. In plerisque. Populi farraceni, latini, & greci, qui inter nos habitant, provideant suis expensis. j. c. prox. ar. in Auth. ut nul. iud. §. nulli. & in Auth. de man. prin. §. illud. tamen secus in legatis papae. j. de precrip. c. accedentes. uel ut no. j. c. prox. nam legatis solis episcopi providere non tenentur, imo cum alijs clericis. Necessestas hic apparet, hoc ipsum de dispensatione esse. arg. 7. q. 1. c. non autem. 1. q. 7. c. quod pro remedio, ad idem. s. de renun. c. ad sup. & hoc ex uerbo apparet ibi, cui concessimus; & hoc intelligo, nisi primo episcopus in diocesi alterius ad aliquod officium, cui ratio ne illi debebant subesse, secus si alias uocaret ad supplementum defectum suum. 7. q. 1. c. pontifices. [Percursum] no. ea nonem late sententiae.

S V M M A R I V M.

- 1 Spiritualia qui seminat, non est magnum si temporalia metat.

CAPITVLVM XV.

Inter cetera. Indiguerint puta, quia sine scandalo a clericis uel laicis expensas habere non possunt. 1. q. 1. c. aliud quidem. 1. q. 2. c. placuit. alioquin ab eis posunt exigere, quia non est magnum si metamus temporalia ubi seminamus spiritualia. j. de precrip. c. cum ex officio. [Coadiutores] secus in dele. s. eo. c. cultum.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopo non licet exigere procurationem a capellis que non sufficiunt ad procurationem.
2 Abbas uel alius superior non potest agere nomine suo uel monasterij negatoria uel quasi contra requirentes aliqua iura in suis capellis.
3 Cum quis per se tenet non admittitur sine scientia et animo possidentis.
4 Prescriptionem uel privilegium nisi pars probauerit in his que de iure debentur condemnabitur.

Affiones que uniuersales que etiam generales, & singulares sint habes in num. 6. 7.

CAPITVLVM XVI.

Conquerente. Not. abbatem posse agere pro capellis suis, ne indebitis oneribus grauentur. ar. s. de offi. archi. c. 1. sed si prelati ipsarum ecclesiarum uelint agere ipsi proponuntur, ut no. s. de rescrip. c. edoceri. posset tamen dici hoc esse ideo, quia temporalia earundem ecclesiarum monasterium possidebat. arg. j. de exce. c. cu uenerabilis. Vel hic abbas iura episcopalia ad se pertinere dicat. Vel etiam ubi agitur generaliter de grauamine communi omnium, tamen episcopus agit. sed hoc non inuenitur iure cautum. de hoc not. j. de app. c. dilecti. Non contentus hac petio non fulcitur iure, quod non liceat episcopo exigere procurationem a capellis quae non sufficiunt ad procurationem, uel quae eam non debent, quia possessorum non sonat, sed dic eam iure fulciri, quia negatoria pro his iuribus competeat, ut no. j. de uer. sig. c. si abbate. & s. de offi. dele. c. cum olim. Quidam tamen dicunt non competere negatorem, sed sufficere debet ecclesiae denegare, si episcopus petit ab ea, quod non debet; & actio non competit contra episcopum sua iura petentem, ob hoc solum quod petit, nec inuitus agere cogitur. C. ut nemo inui. per totum dic etiam in hoc loco recte implorari a monasterio officium iudicis, nam cum gladium in manu gesserit episcopus. s. excommunicationis. 2. 2. q. 4. c. corripiant. & possit timere ne in iuste eum excommunicet, item quia eum diffamat, asserendo eum in quibusdam iuribus sibi debitorem, ideo recte petit quod cesset ab hac diffamatione; sed iudex dabit episcopo tempus in quo doceat de iure suo, alias iubebit eum cessare a diffamatione. C. de in ge. manul. diffamari. j. qui si. sint legi. c. lator. In iuste autem petit abbas, scilicet quod non cogatur ad procurationem quae insufficientes non erant; sed debebat petere quod plus petere & soluere in procuratione non cogentur, nisi quantum pensatis facultatibus moderate soluere possunt, secundum quod in finia continetur, sed licet sic petat, non tamen est inepta petitio, & ideo condennatio sequetur, ut j. leg. tur. ibi, ita quod cum ad eas &c. Item potest dici, dari ius officium contra hunc episcopum, quia ultra, quod debet, exigit; sicut celsus, & colonus contra dam, quia ultra debitum exigit. C. de col. & censul. pe. & ul. C. in q. cau. colo. & celsul. j. auth. de qsto. Itē si petat collectam ultra uires. ff. de ua. mu. ne. l. 1. & secundum hoc abbas est actor, & non erit generalis haec petitio. In ecclesijs not. quod abbas uel alius superior non potest agere nomine suo uel monasterij negatoria, uel quasi, sed illos qui in capellis suis requirunt aliqua iura; & hoc ea ratione quia non est dominus ecclesiae, licet habeat ibi aliqua, sed rector capellae; uel et ipse abbas non suo nomine, nec nomine monasterij sui, sed nomine ipsius capellae potest agere negatoria, uel quasi; cum n. capella distincta habet iura sua a iuribus monasterij, & ipsa capella domina sit suorum iurium, ipsa & ipsius nomine agendum est, & non alterius; nisi forte capella concessa esset in proprios usus, quia tunc cum sit quae

a Diffamazione. nota quod Innoc. hic tenet, quod remedium diffamari locum habet et in causis pecuniariis. Et quod dicitur l. diffamari habeat locum in quacunque diffamazione sentit expressum in mo. in l. de pupillo. Sicut cui ff. de no. op. num. et ui. Bar. in l. titia. nu. 6. ff. de acc. et sentit Alex. cos. 102. inc. Consideratis his. l. 5. ubi et habetur late coram quo iudicatur actoris. s. uel rei de beat interari illud remedium. An autem in hoc remedio requiratur una tantum admonitio uel plures, uide Fel. c. ex literis. co. 7. uer. sic. Fallit nono de cassi. Et quod remedium d. l. diffamari habeat locum in causa pecuniaria adde Rot. decis. 305 in antiqu. et uide nouissime Cagnoli in sua repetit. illius l. diffamari. Et si causus tu Aduocato in practica illius legis, quod facias prius iudici cessare de diffamazione, alias iudex non posset terminum aduersario suo statuere, nec inde impo-
neret ei perpetuum silentium. LEON. a Logo.

Q 3 si do-

si dominus, sicut usufructuarius, agere potest negatoria, sed tutius est eam intentare nomine capelle, confessoria iuste intentat abbas nomine sui monasterii, pro iuribus quæ habet in capella, ut si alius occupauit ipsa iura, recte competit contra eum confessoria, pro qua adiudicabuntur sibi prædicta iura, & auferentur ab episcopo possessore. ¶ Item potest intentare interdictum uti pos. j. de præscr. c. ueniens. ¶ Item si in libello simpliciter petit abbas imponi silentium episcopo, & cassum nunciari quod per episcopum est factum, & etiam decerni quod nullum ius super prædictis iuribus pertineat ad episcopum; licet hæc uerba sonare uideantur negatoriam tantum, quæ diximus non competere abbati pro prædictis iuribus, sed capelle, tamen ut potius ualeat quam pereat quod actum est, & quia intelligitur omne suum ius deduxisse in iudicium, & quocunque modo produci potest, dummodo sub uerbis positis in libello comprehendere possit, dicam sententiam ferendam pro abbate, dummodo probet iura de quibus agit ad se pertinere, non quia intelligitur actionem confessoriam intentasse, ad quam nullatenus comperit uerba libelli, neque negatoriam quæ non competit abbati, sed capelle, sed intelligo eum implorasse officium iudicis, quod bene cadit sub prædictis uerbis, & quod competit ubicunque quis iustitiam habet, & non habet aliquam certam actionem; est enim latissimum officium iudicis, de iurisd. omn. iudic. l. i. argument. ad prædicta, infra de causa posse. cap. cum ecclesia. C. de ann. excep. l. ultri. Sed si huic abbati competit alia actio, scilicet confessoria, ergo non habebit officium iudicis, ar. ff. de minor. l. in causis. ¶ Sol. quando officium iudicis est extraordinarium, si cut est quando datur in integrum restitutio, quia contra ius est quod iudex præstet suum auxilium contra sententiam, uel contractum, uel prescriptionem, tunc non datur nisi in defectum aliarum actionum; sed alias nihil prohibet, officium iudicis concurrere cum alijs actionibus, cum sit latissimum, ff. de iurisd. omn. iudic. l. i. de capella autem certum est econuerso, quod ei contra episcopum prædictis iuribus competit negatoria, & non confessoria, de his no. j. de uerb. sig. c. abbate. ¶ Specificatis j. episcopus enim petebat iura episcopalia de facto non in iudicio, abbas autem agere uolens contra episcopum negatoria uel alio modo, ut not. in glo. quæ incipit, hoc pacto, omnia iura specificari petijt, ad quod non tenebatur episcopus, sicut nec in alijs generalibus actionibus tenebatur, ut no. in gl. quæ incipit no. quosdam. & hoc etiam ex eo apparet, quia nec omnia specificauit. Posset etiam dici, quod ideo cogitur quandocunque specificaret iura, quia fortè erant aliqua iura de quibus concordabant uel quod essent danda, uel quod non essent danda; & ideo non erat bonum partes superfluis probationibus grauare, ff. de iur. act. l. ubicunque. Item ante lit. conte. potest queri ab episcopo, an hæc iura possideret, ff. de inter. ac. l. qui seruus. §. iniuriæ. ¶ Canonica[m] quæ est. 23. dist. c. quæquam. quam etiam alius habere potest, sicut arch. uel archipresbyter. §. de off. archi. c. i. & ult. idem etiam dicimus de sequentibus iuribus, scilicet uisitatione. §. de off. archi. cap. primo & cap. mandamus. & supra de off. deleg. c. super eod. Et censura ecclesiæ, ut not. §. de off. archi. cum satis. Et iurisdictionem ut no. §. de off. ordi. c. cum abbas. & sic de alijs pro magna parte. Sed aliter pertinent ad inferiores prælatos, quia quasi sub alijs. Aliter ad maiores. Inferiores autem prælati, quæ sunt communia tam eis quam episcopis, tanquam episcopi, & non sub episcopis exercere uidentur, si non admittitur appellatio ab eis ad episcopum, sed non archiepiscopum, & si episcopi non permittuntur cognoscere de causis pertinentibus ad subditos uel prædicta facere & alijs modis, uel si minores præcipiant in negotijs aliquid ad se pertinentibus, & maiores minoribus tantum intendunt in eis. & ut plenè intelligas de hac materia quæ tractatur in

gloss. ista not. quod non currit prescriptio sine possessione, infra de præscr. c. causam. ¶ Item postquam aliquis per se tenet, non admittitur sine scientia & animo possidentis, ff. de acquir. posse. l. peregre. §. quibus. necesse est enim, quod expellatur de ea possessione, uel reuertens non admittatur, uel suspicetur se posse repelli, ff. de acq. posse. l. 3. §. in admittenda. & §. seq. & §. quod si seruus. & l. clam possidere. §. si. ex his autem colligo, quod si aliquis habet generalem iurisdictionem in aliqua re, sicut episcopus in diocesi sua, j. de excep. c. uenera. j. de lig. do. c. constitutus. tunc nullus homo, uel episcopus, uel alius potest constituere, uel præscribere de nouo, uel totam iurisdictionem episcopalem, uel et aliquid capitulum iurisdictionis, scilicet quod uisitet aliquam ecclesiam eius diocesis, uel quod uocet aliquem ad synodum, uel cognoscat de aliqua causa diocesis, nisi episcopus sciat & per aliquem prædictorum trium modorum possessionem amittat, sicut per prædicta iura aperte apparet, sed si non nouum ius præscribat, nec ius quo præscripto lædatur episcopus, puta si aliquis archiepiscopus in diocesi huius episcopi præscriberet ius archiepiscopale, bene ualeret prescriptio etiam ingnorante episcopo, dummodo contra archiepiscopum legitima præcesserit prescriptio; quia nihil hic prescriptio tangit hunc episcopum, & idem uidetur, si quis plebanus eiusdem diocesis prescriberet ius plebanatus in capella alterius plebani eiusdem diocesis, nam hic sufficit quod legitime procedat prescriptio contra plebanum, idest eo sciente, & possessionem aliquo prædictorum modorum amittat, etiã si episcopus nihil sciat, quia nihil interest episcopi; quia ita bene potest habere ius episcopale in hac capella alieno plebano ibi habente iurisdictionem sub episcopo, sicut si primus plebanus eam haberet. Fortè idem uidetur, etiam si plebani sunt diuersarum diocesium, & intelligo hæc uera non solum si præscribantur iura statuta a iure, qualia sunt prædicta iura, scilicet archiepiscopale, plebanale; sed etiam idem uidetur, si præscribantur iura quæ aliquis habet in eadem diocesi ex priuilegio uel prescriptione, sicut est uidere in episcopo Papien. qui ex priuilegio uel ex prescriptione habet multa iura in quibuldam ecclesijs Placentinæ diocesis; hæc enim iura præscribere posset episcopus Parmen. contra episcopum Papien. etiam ingnorante episcopo Pla. quia nihil præscribit de iure quod possidet episcopus Placentinus; nam de iure possessa ab episcopo Placentino nihil præscriberet Parmen. nisi Placentinus hoc sciat, & nisi prius de possessione expellatur, ut ex præall. iuribus apparet. Et dicimus, quod dicitur præscribere iurisdictionem archiepiscopalem, quia archiepiscopus eam amittit tanquam de ea expulsus eo sciente, & alius eam occupat; & idem dico in plebanali, & in alijs huiusmodi. Si autem præscribat iurisdictionem talem, qualem archiepiscopi habent in dioc. subditorum, sed tamen archiepiscopus suam non amittit, in hac prescriptione necessaria est scientia episcopi qui eam possidebat, & non archiepiscopi cui nihil interest qui possessionem suæ iurisdictionis non amisit. Hic quod dictum est quando aliquis habet generalem iurisdictionem, idem intelligo etiam si in multis capitulis non habeat iurisdictionem, dummodo in omnibus habeat, nisi in exemptis uel per iura, uel per priuilegia, uel per prescriptionem, uel alio modo. sed si aliquis habet tantum in certis articulis iurisdictionem, ut archiepiscopus supra eod. c. duo. in hoc casu non est necessaria scientia eius, qui in certis tantum habet iurisdictionem, dummodo de iurisdictione quam possidet nihil præscribat; quia non dicitur hic præscribi iurisdictioni archiepiscopo Parmensi, cum archiepiscopus nihil de sua amittit, sed extraordinaria iurisdictioni præscribi dicitur. Videtur tamen, quod etiam alius archiepiscopus sine scientia primi archiepiscopi non potest præscribere, quod portaret crucem, uel uteretur pal-

pallio, & alijs consimilibus, ut in diocesi sui suffraganei; quia ipse archiepiscopus hoc ius uel potius honorē possidet in provincia sua; unde nullus tunc potest hunc honorē prescribere, nisi prius primus archiepiscopus amittat possessionem, quam amittere non potest nisi inde expellatur, ut dictum est. Sed oppositum quia potest habere hanc iura ex privilegio, & tunc archiepiscopus tenet suam possessionem, quia non eodem modo ex prescriptione potest querere. Respon. quia aliud est in privilegio, ubi nouum ius constituitur autoritate eius qui potest nouum ius statuere, & qui potest iurisdictionem alteri dare ut papa; aliud in prescriptione quæ nunquam procedere potest, quia si dicant se habere titulum foris ex collatione alicuius, qui non habeat potestatem conferendi illud, constat quod hic non potest procedere prescriptio, cum habuit iniustum titulum. j. de deci. c. dandum. ¶ Idem per talem titulum non habuit, nec habere potuit possessionem apud alium constitutam, nisi sciret ille apud quem erat possessio, & multo fortius si nullum allegat titulum, nisi per rescriptum & usum, prescribere non potest, nisi prior possessor sciat, & de possessione expellatur. 100. d. l. in c. contra morem. 13. d. l. in c. illud. tamen bene uidetur, quod etiam si huius honorem extraordinarium puta ex privilegio constitutum alius quam privilegiatus possideret, si bonam fidem haberet, puta quia crederet quod licite esset translatum in eum autoritate eius qui hoc facere posset, & alia interuenirent quæ in prescriptione sunt necessaria, quod tunc illud ius extraordinarium prescribere potest. ¶ Subiectionem ecclesiarum in spiritualibus. 16. q. 5. c. 2. [Institutionem] sacerdotum. j. de capel. mo. c. 1. [Censuram] id est quod possit excommunicare [Iurisdictionem] de hoc not. s. eo. c. r. ¶ Poenitentias] de enormibus, & uulgaribus criminibus. 16. q. 6. c. ult. & pertinet hoc sequens ad laicos. Et not. quod petendo iura episcopalia contra abbatem prosequor non solum ea in quibus monasterium tenetur mihi, sed etiam ea in quibus clerici & laici suarum capellarum. s. de offi. archid. c. dilect. j. de prescrip. c. auditis. & est hoc ideo, quod abbas hæc iura possidebat, & in clericis & laicis: & si super his clericis uel laici conueniantur, nominabunt dominum in iudicio, ut not. j. de ma. & obed. c. inter. [Sacramentorum] subito continentur ordo, dedicatio ecclesiarum, consecratio uirginum, & generaliter omnia sacramenta. [Ab episcopo] [Synodum] argu. quod clerici tenentur ire ad synodum. [Et synodatici] pro eodem supponit; sed dicunt tur synodatici quæ in synodo dantur. j. de censib. c. olim. [Cathedra] quia datur pro honore cathedre. 10. q. 3. cap. placuit. Recepit duos solidos a qualibet ecclesia, nisi a monasterijs. 10. quest. 3. cap. inter. [Decimationum] 10. q. 3. cap. unio. 12. q. 2. cap. uulterana. & cap. nobis. & cap. concessio. & cap. de redditibus. [Mortuorum]. j. de sepul. c. certificari. [Visitationem] de hoc no. s. de offi. archid. c. 1. [Pensatis] a pauperibus nihil petat. ar. 2. q. 1. cap. placuit. 10. q. 3. c. cauendum. Alij dicunt, quod etiam pauperibus aliquid petit, sed plures congregabuntur ad soluendum cathedraticum. arg. j. de cens. c. cum instantia. sed respondeo, potest illa loqui in procuratoribus, at in cathedratico secus. ¶ ¶ Onerentur] & ita dixerunt quidam, quod omnia quæ hic continentur, & ita de iure pertinet ad episcopum, quod si proposita generali petitione, scilicet peto ius episcopale in tali ecclesia, & secuta condensatione in omnibus his mandabitur sententia executioni; & idem de his, quæ continentur. j. de prescrip. c. auditis. sed nos hoc non fatemur, nam & hic, & ibi quædam continentur, quæ non sunt de iure episcopali, sed ratione consuetudinis, sicut est de quarta decimarum, & mortuorum; quod ex eo apparet, quia alicubi datur tertia, alicubi medietas, alibi nihil. 10. q. 1. c. de his. & c. antiquas. & q. 3. c. unio. j. de sepul. c. certificari. Idem in cathedratico. 10. q. 3. c. nec numerus. & expressius apparet

in decre. auditis; quia petijt ibi inter iura episcopalia domini sancti Petri, & procuratio archidiaconi quæ constat non esse de iure episcopali nisi ratione consuetudinis, & ideo papa hic fecit specificari capitula, & super his contestari, & super his inducæ fuerunt probationes. licet enim multa ex his contentis adiudicasset sine probatione, non tamen omnia, & illa ad minus specificari debet in sententia, de quibus ius dicit quod consuetudo seruanda est, sicut est in tertia mortuorum & huiusmodi. j. de sepul. c. certificari. & idem dicitur in his, quæ ratione consuetudinis debentur: nam in his quæ iure debentur, nisi pars aduersa probaret prescriptionem uel priuilegium, condemnaretur. j. de prescrip. c. auditis. & de hoc etiam not. j. de ca. mo. c. confli. ¶ ¶ Onerentur] Item not. quasdam actiones esse uniuersales, scilicet quatuor, quæ omnes competunt pro hereditate tantum, cuius nomine comprehenditur uniuersum ius defuncti. ff. de uerb. sig. l. hereditas. & ideo uniuersales dicuntur, scilicet petitio hereditatis. familie eriscunda. actio ex testamento quæ datur pro hereditate ex trebellia. restituenda, & actio ex empto, quæ datur quoties tota hereditas emittitur. ¶ Et not. quod quando his actionibus agitur, exprimitur causa agendi, & res uniuersaliter. uerbi gratia, peto a Ber. hereditatem totam, uel partem, uel bona quæ fuerunt patris mei petitione hereditatis; quia me instituit heredem, uel quia ab intestato successi. & quod causa sit exprimenda probatur. ff. de peti. here. l. 1. 2. & 3. q. res uniuersaliter non singulariter sint exprimende probatur. ff. de peti. here. l. ancillarum: nam illi dicunt, quod si intentata peti. here. tempore sententiæ inueniantur plura possidere, quam tempore litis contestate, debet ad omnia condemnari. ff. de peti. here. l. 4. & l. si. ex quo apparet, quod uniuersalis petitio fuit, nam alias in pluribus principalibus rebus quæ petitæ sunt condemnari non posset, licet in accessorijs posset, & in bone fidei iudicijs, & stricti iuris, sicut sunt fructus & usure. ff. de usur. l. uideamus. C. de peti. here. l. 1. & l. non possumus. sententia fertur. Condemno te ad restituendam hereditatem. ff. de peti. here. l. 1. & ff. si pars hære. pe. l. 1. & l. non possumus. sed dices, quid prodest talis sententia? Respon. multum; quia si probaui res a te possessas fuisse in bonis patris mei, cōdemnaberis ad illa, & in eis mandabitur sententia executioni; & si ideo non probaui pendente lite, sed post sententiam probaui quodam extraordinario modo, scilicet petam sententiam executioni mandari in his rebus, & si illas negauerit, ego probaui eas fuisse in bonis patris mei. arg. ff. de rei iudi. l. a diuo. §. sed si super. sic autem uniuersalem non dicam petitionem iuris episcopalis, quia non petit uniuersa iura ecclesiæ. ¶ ¶ Item not. alias actiones esse gñales, sicut pro socio, si societas contracta est omnium bonorum, uel maioris partis, Et negotijs gestis, si omnia negotia, uel plura gesta sunt. ff. pro soc. l. arbiter. & alia multæ quæ generales dicunt, quia plura sub se capitula continent, administrationem panis, uini, olei, &c. non tamen uniuersum ius, quod habuit defunctus; multa enim potest habere pater, quæ non perueniunt ad filium, quæ in his actionibus exprimentur actio, & causa, & res generaliter; sed in prosecutione causæ oportet, quod exprimat specialia. C. de iudic. l. licet. sic, scilicet Peto a te ratione administrationis negotiorum meorum, quæ gestisti sine mandato actione negotiorum gestis. & hic dicimus similem petitionem iuris episcopalis, & dicimus quod licet specificata sint iura ab isto episcopo in prin. non tamen tenebatur. ¶ ¶ Item not. alias actiones singulares esse, quæ si sint reales necesse est exprimere actionem, & rem, & utrū totum, uel pro quota parte petat, & confines, & colores, & alia. ff. de rei uen. l. cum in rem. in prin. ff. de cens. l. for ma. in prin. idem in hypothecaria, & similibus; nec est necesse proponi causam actionis, cuius nulla alia est causa, nisi dominium quod asserit suum esse, & id totum in iudicium

CAPITVLVM II.

Iudicis officium. [Pro actione] pone casum. j. de in integ. rest. c. pen. Veluti. j. dixit Mar. quod officium iudicis est actio. arg. ff. de actio. & obli. l. uerbum. sed Io. & Azo. contra. ff. de mino. l. quod minor. s. ult. sed dices, quæ uis est si sit actio necne? Respon. quia quando implorabitur officium iudicis, sed non ut actio intentatur, in optione iudicis est negare, uel concedere; & cum propono actionem, propono auxilium mihi non aliunde cōpetens, sed ex persona meajunde siue uelit, siue non, oportet cum tanquam mercenarium suæ dominæ seruire, scilicet actioni meæ. C. de po. l. 4. ff. de rei uendi. l. officium. ff. quod metus cau. l. metum. s. ex hoc. & sic sequeretur absurdum, quod aliquis sibi seruiret. ¶ Principaliter nam si non principaliter, sed incidenter ueluti super articulis quæ post litem contestatam incidunt, uel super ipso processu iudicij petitur restitutio, sine ordine iudiciario procedi potest. Alias autem officium iudicis habet locum in petitione alimentorum, siue a minore, siue a maiore petat. ff. de libe. agno. sc. l. h. qui a liber. in Auth. quib. mo. natu. effi. sui. s. discedis. & s. si quis aut. & C. ad sena. cō. or. fi. l. si qua. in Aut. ut li. ma. & auia. s. illud quoq. ff. de lib. agno. l. alimenta. & l. pen. & l. ult. ff. ubi pu. edu. de. per totum. ff. de ali. pu. præ. l. i. ff. fo. ma. l. si cum do. s. sicut. in Auth. de iure do. s. dotis. C. de iure do. l. pro oneribus. ff. fami. erci. l. si filia. s. si filius. & l. si maritus. l. 6. q. 7. c. quicunque. Item si minor petat restitui. ff. de mino. l. in causa. cum legibus sequen. usque ad l. uicem. Item si petatur cautio de damno infecto. ff. de dam. infe. l. 1. l. dies. & l. prætor. s. i. ff. de prætor. stipu. l. 1. Item cum petitur satisfactio nomine legis. ff. ut leg. uel si. no. ca. l. 1. & l. etiam. Itē cū pater petit filiū in præte. ff. de rei uen. l. 1. s. per hāc. Item si dominus exigat ultra debitum a censito uel uasallo. C. in quibus cau. colo. l. 1. lib. 1. in Auth. de questore. C. de agri. & cen. l. pen. & ult. lib. 1. Item si imponat collectā ultra uires patrimonij. Item si inhabiles uocētur ad munera, uel alij qui uocari non debent. ff. de uaca. mune. l. sextum decimum. s. ult. C. quemadmodum ad ci. mune. l. 1. 3. & 4. & 6. lib. 10. Item pro exigendis redditibus a colonis ascriptitijs, & si ipsi eos denegent ea ratione, quia dubitant, an sint domini qui redditus exigunt. C. de agri. & cen. l. litibus. s. 1. lib. 1. Item si petat salarium grammaticus, geometricus, medicus, rethoricus, aduocatus, obsterix, & nutrix. ff. de ua. & extraor. cog. l. 1. s. 1. & per tot. tit. Item si petantur fructus a possessore. C. de rei uen. l. certam. s. bona. ff. de rei uen. l. præterea. & l. si unus. s. ult. in fin. de offi. iudi. s. sed. ff. de usur. l. neque. ff. de peti. hære. l. sed & si. s. si autem. & s. consuluit. ff. si ser. uend. l. loci. uer. postu. C. de fru. & lit. expen. l. 2. ff. de peti. hære. l. illud. s. prædo. & s. ad officium. Item si petantur impensa siue de nouo facta, siue in refectione. C. de rei uen. l. domum. ff. de pet. hære. l. planē. & l. illud. s. ad officium. Item si petatur usura in bonafidei iudicijs, & his quæ bonafidei iudicij naturam imitantur. C. de in inte. ref. l. minor. C. de usur. l. 2. & s. ff. de usu. l. usura. ff. de neg. gest. l. quia timendum. Item si repetatur res a medico propter mala medicamenta. ff. de uar. & extraor. cog. l. medicus. Item si petatur usus aquæ ciuilititer instituta. ff. de serui. l. quoties. ff. si ser. uen. l. si cui. s. aristo. Item si petatur riuus iuxta uicinum. ff. si ser. uen. l. 2. ff. de publicia. l. si ego. s. si de usufru. Item si petatur equa & partus eius quæ penes te peperit. C. de rei uen. l. partum. ff. de publicia. l. si ego. Item si mittantur animalia in fundo meo. Item si multi homines erant distribuendi per plura prædia, & plures quam debeant mittantur, imo habes pro illis s. casibus unam l. ff. de ua. & extraor. l. de usu. Item si petatur, ne quid fiat in uia publica urbana, per quam quis ire non possit, & si factum sit, quod tollatur; & ut uia reparetur, & ne quid immundum projiciatur. ff. ne quid in loco pu.

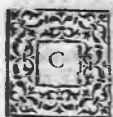
fi. l. 2. s. interdictum. ff. de ui. & lo. pu. l. 2. & 3. & ult. Item si agatur contra eum qui missum in possessionem deiecit, uel mitti iussum ire non permittit. ff. ne uis fi. ei qui in pos. l. si quis missus. Itē si petat filius a patre emancipari. ff. de condi. & demon. l. sic lege. ff. si quis a patre. ma. l. ult. Item si creditor petat possidere bona debitoris. ff. ex qui. cau. in pos. l. item ait prætor. & ligitur bona. l. cum proponas. & l. ult. argu. C. de præscript. 30. an. l. si quis causē. s. ult. Item si petantur separari bona. ff. eo. l. ult. Item si petatur curator bonis. ff. de cu. bo. dam. l. 1. & ult. Item si petat sententia pronāciari nulla, uel processus. j. de procurat. c. in nostra. s. de offi. deleg. c. cum contingat. ff. de ter. l. 1. ¶ Alias ante j. sicut implorat officium iudicis, ut det sibi aduocatum. s. c. proxi. uel ut condemnet aduersarium in expensis pro contumacia, uel fiat missio in possessionem, uel quod repellatur miles a procuratore, & consimilia; in his enim non est necesse litis contestationem fieri, uel ordinem iudicij seruari; & dicitur incidenter peti officium iudicis, quia illud non peto propter se, sed propter aliud; sicut aduocatus petitur propter causam, non propter se; uel quando imploratur lite pen. ut in præal. iuribus. & ubi et. am. aliquid pro se petitur, sed ratione rei postea habendæ, uel litis proponendæ, ex sua petitione nihil consequitur, nec aliquid iuris sibi in re quaritur. C. ut in pos. l. e. l. 1. & idem ubique imponenda est summaria cognitio. Ad hoc iud. de offi. de rei uen. l. non solum. & litem si uerberatum. s. 1. C. de rei uen. l. certum. in fin. de offi. iudi. s. post inchoatum.

De maioritate et obediētia.

RVBR. XXXIII.

1 *Honore maiori quis debeat in ecclesia fungi, & quis debeat uocare capellanos in nu. 2.*

CAPITVLVM I.

Cum certum. Et j. [Prior] in cessione, subscriptione, & responsione. 18. dist. c. hinc agit. & c. ultra me. & ut præferatur in dignitate uacantium collatione. 74. dist. c. episcoporum. & etiam in perceptione beneficij. s. de consti. c. ult. in ordinatis tamen a papa est speciale. j. eo. c. per tuas. & habet hoc locum in æqualiter meritis, nam digniores etiam post ordinari in electionibus præferuntur. 8. q. 1. c. licet. item in his qui eiusdem ordinis sunt & dignitatis, alias autem secus. s. de æta. c. quæris. 74. distin. c. consuluit. j. eo. c. statuimus. Item licet debeant præferri in dignitatibus; tamen hoc non petent ne in uitium ambitionis incendant. 1. q. 6. c. sicut. Item in his præualeat consuetudo. s. de cōsue. c. cū olim. ¶ Et maior. j. & hac ē rōne, s. qui maiori honore fungi debet, dicimus quod ille qui maioris dignitatis est in ecclesia, uel si non est ibi dignitas qui maioris est ordinis, uel si sunt æqualis ordinis, ille qui prius ordinatus est, debet nominare, uel solē niter eligere personam nominatam in scrutinio, nisi forte alius de iure cōsuetudinario uel ex priuilegio hoc habet; tamen tutius est, quod ille qui nominabit, potestatem nominandi a cæteris accipiat. ¶ Similiter debet uacante ecclesia præpositos, uel abbates, uel alios quos iure, uel de consuetudine consueuit uocare capellanos, ipse prior uocabit^a, & alij debent ei intendere. ff. de fid. instrui. l. ult. C. de præfec. a Prior uocabit, præto. l. 1. & 2. lib. 1. 2. C. de proxi. sacro. scri. l. ubicunque. & C. de tuto. l. 2. C. de offi. mag. l. nemo. ff. de al. scri. l. 1. 93. dist. c. a subdiaco. 18. distin. s. si nam ex quo

2 *Prior uocabit, Adde lnn. hic, ad de lo. An. & Abba. in c. cum nobis etim. s. de ele. Bar. in*

in l. i. ff. de alb. scri.
 & Feli. qui alleg.
 concordantes in c.
 cum omnes. col. pe.
 uers. sed dubium.
 §. de cons. ubi hoc
 dictum Inn. hic in
 religit procedere i
 collegio ecclesiasti
 co, & ad Inn. hic
 adde Cap. in tra
 cta. de re mil. col.
 2. & Alex. in d. l.
 3. de alb. scri. eun
 dem Inn. in c. 2. in
 princ. de ro. oper.
 nunc. & Car. in cō
 si. 30. incip. in hac
 dubia. col. 4. in
 prin.

præ alijs nominari debent, & onus simi
 liter debent subire, tamen causas eccle
 siæ non agent, sed syndicus conuentus,
 ut not. §. de rescri. c. edoceri. tamen nul
 lam iurisdictionem exercebit super mi
 nores, si non compareant in capitulo,
 uel alias ei non obediant; sed hunc effe
 ctum habet potestas huiusmodi, quia nō
 obstante absentia uocatorum ualebit
 quod præsentis facient; nec contractus
 faciet nomine ecclesiæ, quia non est præ
 latus ecclesiæ, sed hæc minora sibi a iu
 re conceduntur; & credimus, quod si
 nollit conuocare capitulum, quod pos
 set cogi per ordinarium, uel delegatum
 iudicē, si pro causa citetur. Et hæc sunt
 uera, & obtinent, nisi alia consuetudo
 probetur. [Communitatis] id est canonici,
 & concorditer.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici quos quis exemerit de iure imperatoris.
- 2 Penas corporales imponit papa in suis constitutionibus.

CAPITVLVM II.

- S**I quis. [Decretum] Constitutionem, uel mandatum,
 repetere quæ diximus. §. de tempo. ordi. c. ad aures.
 [Principi] papa. simile. de consec. dist. 1. c. corpora.
 1 sicut e conuerso. 10. dist. c. de capitulis. ¶ Sed quæres, quæ
 exemit clericos de iure imperatoris, cum prius ei subel
 sent? Respon. quod papa consentiente imperatore. 11. q.
 3. c. 3. in Auth. de sanct. epis. §. si quis. contra. in Auth. ut
 cle. apud proprios episcopos. §. ult. j. de iura. calum. c. 1.
 sed hic non plene eximunt, unde dici
 mus quod exempti^b sunt a deo. 96. dist.
 c. si imperator. Vel dic, quod papa etiam
 sine consensu imperatoris bene potuit
 eos eximere a iurisdictione imperato
 ris per suas constitutiones, quia cū cler
 ici spirituales res sint, & ex toto cor
 pus & animam dederunt in seruitium,
 & sortem Christi. 1. 2. q. 1. c. 3. per conse
 quens papæ in iudicio & constitutioni
 bus subsunt. 10. dist. c. imperium. & c. suscipitis. & j. eo. c.
 solitæ. ¶ Moriatur hic habes, quod papa suis constitu
 tionibus penas imponit corporales, quas tamen non in
 fligit, ut §. ult. c. delatorem. 27. q. 1. c. si quis in princ. 24.
 q. ult. c. his a quibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici quando obedientiam iurare debebant, & quomodo.

CAPITVLVM III.

LEgebatur. [Conscripserat] potest legi ita. quod fra
 ter atticus scripserat chartam quomodo alius p
 mittebat obedientiam, in qua chartula notabatur
 iniuria illius, qui uocabatur ad promittendum obedi
 entiam, qui sine promissione obediens erat. Vel potest dici,
 quod frater ipse Atticus conscripserat chartulam de
 sua obedientia, in qua licet ad petitionem requirentis
 obedientiam fecerit, uocabatur sua iniuria, cum absque
 sponsione obediens esset. ¶ Scripto [ar. j. de reg. iur. c. ult.
 contra. 2. 3. dist. c. quenquam. Sol. illud in prælato, hoc in
 clericis; & tamen tam prælati quam clerici quando sunt
 propter priorem inobedientiam suspecti, debent iurare
 obedientiam, & multo fortius inde fiet scriptura. j. eo. c.
 cum in ecclesijs. ad manulem autem obedientiam omnes
 clerici teneri uidentur. j. eo. c. his. ubi not.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopo obedire personalem decimas soluere tenentur omnes uel
 Reges, qui in diocesi principalem habent larem.

CAPITVLVM IIII.

OMnes principes. [Obedire] reges enim illi episcopo
 po obediant in casibus spiritualibus & illi per
 soluent personales decimas in cuius diocesi
 principalem larem habent. ar. C. ubi se. & cl. l. 2. & si in
 duabus diocesi. habitant principaliter in illis, & illi duo
 inter se diuidēt. §. ad muni. l. assumptio. §. uel iuris prudē.

CAPITVLVM V.

Illud dominus in beato Petro, & j. [digniora] 96. di
 stin. c. duo. [Victima] §. 1. dist. c. qui sunt presbyteri. 32.
 dist. c. præter. §. uerum. & 8. q. 1. c. sciendum. [Et au
 scultare] mandatum implere.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudalia cognoscit episcopus, quasi ciuili index. Ab eo autē ad quem
 sit appellandum, uide nu. 2.

CAPITVLVM VI.

Solitæ benignitatis. [Increpare] quasi dicat tantum
 imperatoribus reuerentiam exhibere debes, quod
 non debes audere eos increpare. §. q. 5. c. nō omnis.
 §. de rescrip. c. si quando. ¶ In temporalibus] & sic uide
 tur, quod ab episcopo appellandum est ad Regem, & cre
 derem uerum in rebus feudalibus, quia tunc cognoscit
 episcopus, quasi ciuili index. j. de foro compe. c. uerum.
 ar. j. de app. c. si duobus. 18. dist. c. si quis metropoli. Si au
 tem alias sint ditatæ ecclesiæ, non spectat ad regem, & su
 per bonis illis non appellabitur rex. 10. q. 1. c. nouerint.
 12. q. 2. c. nulli. & c. seq. 24. q. 3. c. si quis depo. [Propter
 deum] ex quo uidetur quod de libero arbitrio sit. 13. q. 1.
 c. ult. [Sine causa] ut innuat, quod in ueritate non præcel
 lit, licet ex humilitate meritorium sit reputare eum præ
 cellere. [Sacerdoti] iterum [Euellas] uitia [Aedifices] iur
 tutes. [Diei] spiritualibus. [Nocti] carnalibus siue secular
 ribus. [Assurgant] §. 6. dist. c. Valentinianus. [Nobis] qua
 si dicat uerē potuimus increpare propter autoritatem,
 quam in beato Petro accepimus. [Oues] §. de elect. c. si
 gnificasti. [Quicumque] 24. q. 1. c. quicumque.

CAPITVLVM VII.

Per tuas nobis literas. & j. [Deferatur] ar. pro hono
 re exemptorum. ff. quod cum eo qui in alic. pot. l.
 4. ff. de albo. scrib. l. ult. [Obedientia] repetere quæ di
 ximus. §. de tempo. ordi. c. cum in distribuendis. Item non
 credo quod episcopus debeat eum deponere. ar. 2. q. 4. c.
 2. C. ubi se. uel cl. l. 3. 3. q. 6. c. quamuis.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi aliquarum ecclesiarum cum toto populo quamuis in hæresim
 uel schisma labantur, ecclesia tamen illa honores suos retinet.
- 2 Possessio nemini est auferenda sine causæ cognitione.
- 3 Ius in aliqua re quando petitur, uocari debent illi quos res tangit.
- 4 Possideri non potest ecclesia, nec eius dominium haberi.
- 5 Nominatio habet locum tantum in realibus petitionibus.

CAPITVLVM VIII.

INter quatuor. & j. [Iure] Prima ratio. ¶ Præiudiciū
 † not. quod quamuis episcopi aliquarum ecclesiarū
 cum toto populo labantur in hæresim, uel schisma, nō
 hilominus tamen ecclesiæ illæ honores suos retinent, &
 ecclesias sibi subiectas & quo ad possessionem, & quo ad
 proprietatem. §. de elect. c. quia diligentia. Melius uide
 tur quod possessionem omnino amittant. ff. ex quib. cau.
 in integ. l. denique. ¶ Subiectæ] & sunt in possessione earū
 rum, † possessio enim sine causæ cognitione nemini est
 auferenda. 12. q. 5. c. j. 16. q. 6. c. placuit. C. unde ui. l. si quis
 in. C. si per uim. l. ult. Hoc autē bene fatemur, quod post
 quam partes fuerunt præsentis, si confiterit quod quan
 do schisma cœpit, possidebant, restitueretur ei facta, uel
 perita

petita restitutione. ff. ex quib. cau. in inte. l. ait prator. §. item ei. uel iure possidim. [Absentent.] Secunda ratio in registro & iunctura, quæ sic incipit. Idem etiam modo fieri providentia diffusa, ne Pisani ac Veneti aliquando quam plures apud constantinopolim huiusmodi habentes ecclesias contra imperium prouocantur. ¶ Ob-
 3 dientia] sicut ex litera apparet, patriarcha subiectionē quarundam ecclesiarum petebat, quæ realis petitio erat, scilicet quasi confessoria. dicebat enim se ius habere in re, per quod apparet eam realem. instit. de act. §. 1. & §. se quen. Item & secunda petitio qua petijt obedientiam in tra ius sibi esse, quod prædicti sibi præstent obedientiam, similiter est realis & quasi confessoria, ad hoc est. arg. §. de offi. ordi. c. conquerente ff. de rei uen. l. 1. §. per hanc. C. de colo. fug. per totum. C. in quib. cau. uel cen. l. 2. lib. 11. ¶ Et no. ¶ quando petitur ius in aliqua re, debent uocari illi quos res tangit ut hic, nec fit absentibus non uocatis præiudicium per processum habitum cōtra præsentem, a quo petitur obedientia, ut scilicet fiat uerus possessor qui agit; nisi forte illud imputetur ei, qui scit suam causam agi, & tacet, de quo not. j. de reg. iur. c. quāuis. arg. a contrario sensu. ff. de rei iud. l. 1. §. p. nam & super. & quamuis si aliis super corporalibus rebus agatur in rem, ille qui possidet, uel etiam detinet, uel quocumq; modo restituendæ rei facultatem habet, præiudicium nō facit domino, nisi nominet dominum in iudicio, uel etiā si nominet & nō cōpareat. j. ut lit. non conte. c. quoniam. C. ubi in rem act. l. 2. In iuribus autem incorporalibus, licet locum aliquando habeat nominatio, & ad hoc terminus dandus est, ut ueniat dicturus de iure suo, ut hic. & ff. de lib. causa. l. si pariter. non tamen, si uenit, procedere secundum formam. l. 2. C. ubi in rem act. ut fiat uerus possessor, cum non habeat facultatem rei restituendæ is qui conuenitur, & tamen non debeat subtrahere obediētiā ei qui est in possessione eius, quia peccaret, nisi prius ab eius obedientia absolueretur, quod hic non fiet cum non sit præsens ille cui modo obedit, & quia non etiam contra eum actum est, ar. 8. q. ult. c. nōne. Imo plus est, quia etiam si contra aliquem feratur sententiā, & tempore executionis appareat aliquis, qui de iure suo dicat, summam cognoscat iudex. ff. de rei iud. l. a diuo §. si super. Imo quod plus est uidetur quod obedientiam, quam alius habet, ab eo petere non debeo, cum ipse eam possidere non possit, ut no. j. de præf. c. auditis. & dicta nominatio & processus non habet locum, nisi cum res alieno nomine possidentur. Et si petam ab eo & ipse respondeat & condemnatur, procedetur contra eum, & non in præiudicium alterius, ut no. ff. de rei uen. l. 1. §. se. & l. se. ff. de rei iud. l. 1. §. p. Alij tamen dixerunt, quod procederetur cōtra eum in quo dicitur ius habere, & obedire compelleret actori uincenti; & habent ar. pro se, quia si quis habet auctoritatem ad rem sibi obligatam, cuius alius quasi possessionem habet. C. quæ res pig. obli. pos. l. nomen. C. de hære. uel act. uen. l. postquam. multo fortius debet quis habere actionem in iuribus, quæ quis sibi de iure competere dicit. Sed potest responderi, in prædictis legibus affinis se uoluntatem obligantis & uendentis, & ideo habent actionem, & quod eius nomine agit qui celsit, quia act.
 4 cessit. ¶ Alij dicunt, quod si petatur ecclesia, habet locum nominatio & processus prædicti. Si autem obedientiam, secus: sed certe hoc non uidetur uerum, cum ecclesia nō possit possideri, nec eius dominium haberi. ff. de rerum diu. l. 1. sed tantum ratione iurium episcopaliū, uel aliorum competat quasi possessio, & petitio rei. ff. de contra. hen. empt. l. qui tabernā. ff. de leg. 1. l. si domus. §. ult. Alij dicunt & fortè melius, quod si aliquis nomine alterius possideat, uel detineat iura alterius, puta quasi uicarius, uel quasi coadiutor, ut §. de offi. ordi. c. quoniam. tunc habet locum nominatio & processus. l. prædicta. quia facultatem habet temporalium restituendorum, quæ de facto

tenet. ff. de rei uen. l. officium. A clericis autem obedientiam quam alius in eos possidet, puta episcopalem, uel archi. petere non possumus; quia nec & si ipsi clerici & spō te exhibere uellent, nō debeo recipere; & si recipio, pec co, & puniendus sum. 1. 6. q. 3. c. placuit. Item quia eadem obedientia in eisdem, pluribus deberi non potest. ff. de ac qui. pos. l. possideri. §. econuerso. sed si ego peto obediētiā quasi sub alio sicut si archi. siue abbas, uel certi prælati sub episcopo petant obedientiam archidiaconalem, uel abbas uolentis præiudicare obedientiæ episcopali, uel episcopi, uel papæ, non differtur propter aliquam nominationem petitio actoris, quia ius debitum sibi nō peto, sed meum quod est alienum a suo. arg. j. de excep. præ la. c. ad hoc. 23. distin. c. quamuis. & opp. 1. 1. q. 3. c. qui resi sit. & c. seq. ¶ Et hæc uera sunt, quando peto obedientiam præstari ratione loci, uel rei; si autem ratione personæ, puta quia promisit mihi obedire, hic nullo modo nominabit alium in iudicio. Nominatio enim tantum in realibus petitionibus locum habet, ut in l. præalleg. sed hæc petitio est personalis tantum. Si ergo uult prudenter agere ille qui petit iura episcopalia, primò inquirat quis possideat, & si inuenerit iura episcopalia nulli præstari, sed clericos uel ecclesias pro liberis se gerere, implorabit officium iudicis contra eos. j. de causa pos. c. cum olim. j. de senten. & rei iud. c. cū inter. ff. de rei uendi. l. 1. §. per hanc ff. de lib. ho. exhi. l. deinde. §. hoc interdicitur. potest etiā contra clericos, qui se gerunt pro liberis, intentare in re præiudicalem, dicens & petens eos tanquam episcopus in suos clericos institu. de act. §. præiudiciales. & in casu ager. de li. exhi. ff. de lib. ho. exhi. l. pen. & ult. Si uerò ab alio detineantur hæc iura, & ille non contendat se prælatum eorum, nec etiam inuitos eos detinebat, idem dicimus. Si uerò detinens contendat se prælatum eorum etiā si uoluntarios detineat, petes eos exhiberi. ff. de lib. exhi. l. ult. ¶ Idem dicimus, & si non contendat se ius habere, sed inuitos detinet. ff. de lib. exhi. l. 1. potes etiam eos & iura prædicta uendicare de iure canonico. 7. q. 1. c. non oportet. ar. ff. de rei uen. l. 1. §. 1. & 72. dist. per totum. & not. quod præiudicialis in rem competit tantum contra filium, uel personas alias quæ sui controuersiam faciunt. Item in ea tantum queritur, an sit filius meus; & per simile, an clericus meus. In rei uendicatione autem de iure canonico queritur, an sit in potestate mea, uel non. Item datur ratione possessionis, quam alius habet, & controuersie quam fecit; & bene nobis uidetur, quod si plures dicant se habere ius in aliqua ecclesia, siue episcopale, siue aliud, quod possunt inter se contendere. j. de præf. c. auditis. ubi not. & facit ad hoc, quia confessoria competit non solum contra possidentem rem in qua petitur seruitus, uel ius; sed etiam contra quolibet turbātes ius, uel seruitutem. ff. si ser. uen. l. si quis di. sed & possunt ambo agere contra illum, qui rem possidet, qui seruitutem, uel ius debet. j. de sen. & rei iud. c. cum super. nam non est prohibitum plures contra eundem agere super eadem re. ff. de pe. he. l. cum idem. ff. de rei uen. l. a quo. & l. seq. ff. de noxa. act. l. si quis a multis. Nec obstat si dicas, quia non habet facultatē rei restituendæ, cum alius illam possideat; quia illi non fit præiudicium, nisi sit in culpa per ta citurnitatem, uel alio modo. j. de rei iud. c. cum super. Tamen si prudenter hic procedere ius, uoca clericos ad iudicium quos petis tibi subditos, uel in quibus petis iura episcopalia, & da eis libellum, quia si confessi fuerint tibi deberi petita, sed se non habere potestatem, ea præstandi, quia alius eos possidet, uel illa iura in eis; tunc feratur diffinitiuā sententia contra eos quæ faciet ius inter partes, ut decetero non possint super petitis in libello contradicere; sed obedire non cogunt, quia absentibus non contumacibus non debet aliquod præiudicium generari, ut prædictum est. Si uerò negent petita in libello, uel etiam dubitare de eis se dicant, ea fortè ratione quia
 forte

forte alius eos possidet, quia pro eodem reputatur. ff. de peti. hære. l. si debito. tunc sui controuersiam facere uidetur, & tunc procederetur secundum modum hic superius dictum, sed nunquam super obedientia, uel alijs ab alijs possessis alij cuiquam fiet præiudicium, ut ià dictum est. [Cum & ipsi] secunda ratio. [Rebellis] s. de elec. c. quia diligentiam, ar. contra. ff. de bo. pos. c. etiam fide.

S V M M A R I V M.

- 1 Abbates qui dicantur a lege diocesana exempti, quique ad synodum ire non tenentur.

CAPITVLVM IX.

Quod super his. & j. [Diocesana] contra, 16. q. 1. c. cum pro utilitate. ¶ So. abbates, qui habent populum, episcopo idest dioce. astringuntur, & ideo ad synodum ire coguntur. 18. q. 2. §. ult. 18. dist. cap. episcopus. & quod plus est propter populum etiam exempti coguntur ire ad synodum. j. de priui. c. ex ore. Alij autem qui non habent populum non tenentur lege diocesana, nec ire ad synodum. Qui autem populum habent in nullo uidentur a lege diocesana exempti, ex quo enim populum habet, debet habere cathedram in ecclesia, ubi prædicet: & si dant decimas, partem earum oblationum habebit episcopus. j. de sepul. cap. in nostra. de hoc not. j. de stat. mona. c. r. ¶ Statuendum] quasi dicat si in citatione exprimeretur iniusta causa, non debet uenire, & idem si scirent concilium conuocari propter malam causam, & esset talis causa, cui contradicere non auderent, si præsentessent, puta si essent super fauore præstando principi excommunicato.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen alicuius per literas probari potest.
2 Regularis de inobedientia suspectus cogitur ad iurandum obedientiam.

CAPITVLVM X.

Cum in ecclesijs. [Sancti Victoris prior.] No. priores excommunicationis ferre sententiam in canonicos, nam ordinarij sunt, de hoc not. de offic. archid. c. cum ab ecclesiarum. & c. quanto. ¶ Præscriptis] & sic uidetur, quod per literas probetur alicuius crimen. 5. q. 6. c. Epiphanius. sed contra. 2. q. ult. c. per scripturam. Sol. hic non reputat probatum crimen quantum ad depositionem, sed quantum ad absolutionem. Item non agebatur criminaliter. ¶ Iuramentum] no. q. regularis de inobedientia suspectus cogitur ad iurandum obedientiam. arg. s. eo. c. legebatur. ff. de iud. c. in omnibus. ¶ Superbè] causa, quare cogantur iurare & parere mandatis prioris, hic assignatur, scilicet quia primo contumaciter hoc renunciauerat, alioquin cum absoluti essent a superiore præstito iuramento aliud ulterius præstare nõ dènt; sed uel remittendus est ad excommunicatorem ut faciat mandata. s. de offic. deleg. cap. prudentiam. §. ult. uel cogendus satisfacere excommunicatori. s. de offi. ordi. c. ad reprimè.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici simplices manuales etiam obedientiam suo prelato debent exhibere.
2 Episcopo mortuo quæ iura transferantur in capitulum, & quæ ad superiorem deuoluuntur.

CAPITVLVM XI.

His quæ pro ecclesia. [Vel clerici] habes, q. simplices clerici ¶ manuales obedientiam suo prelato debent exhibere. Quidam tamen dicunt contra, etiam hoc dicunt obtinuisse propter consuetudinem, uel esse speciale in cardinali [Capellani] ¶ episcopo enim mortuo potestas iurisdictionis transfertur in capitulum.

j. eod. c. cum olim. j. de hær. c. ad abolè. 65. dist. c. ult. & ar. 23. dist. c. in nomine. 7. q. 1. c. pontifices. ea autem quæ sunt ordinis deuoluntur ad superiorem, uel ut faciat, uel ut uisitatorem super his constituat, ut 61. dist. c. obitum. & c. catinensis. de hoc not. j. de hær. c. ad abolè. ¶ Excepto] nota. quod alio iure censentur ista, quam illa, præter excommunicationem quæ non spectat ad capitulum, nisi de consuetudine, sed quia per probationes constat, aliud obtentum in his, quam in illis, uel quia propter scandalum, uel aliam causam alter uolebat prouidere in his; nam de iure matrix ecclesia hoc potest in subditas ecclesias, quæ hic per hanc decr. seruantur cardinali. ¶ Alij aliter & fortè melius dicunt, q. hæc quæ cardinali seruant, non habet de iure in suis ecclesijs; sed cardinalis uel alius prelatus hæc recipit a Papa uel alio confirmatore, ut no. s. de offi. ord. c. quanto. & hoc ex eo apparet, quia cum excommunicatione sit mucro episcopalis. 20. q. 3. c. corripiantur. capitulum habere non potest per se, nec cardinales hoc habet ab eo, & ideo Papa sibi hoc referuauit, & de hoc not. s. de hære. c. ad abolendam. sed dices, quare non expresse hoc determinauit, sed tantum suæ prouidentie referuauit? Respon. quia consuetudo urbis contraria allegabatur, scilicet quod capitulum excommunicaret, & corrigeret etiam uacante ecclesia. De correctione etià dicimus, q. capitulum uel titulus eam facere nõ potest de iure suo puniendo de crimine, uel sententiam ferendo; licet possit facere capitulum quod eis conceditur, in quo plus mentionibus intendunt, quam directè cognoscendo. arg. s. de offic. archipres. cap. fi.

S V M M A R I V M.

- 1 Abbatissa potest suspendere clericos suos ab officio & beneficio.

CAPITVLVM XII.

Dilecta filia in Christo. [Canonicas] quæ non sunt professæ, & possunt habere proprium, & matrimonium contrahere, ut 12. q. 5. c. ult. & tales multæ sunt in Alemania. ¶ Suspendant] Not. hic, q. abbatissa potest suspendere clericos suos ab officio, & beneficio. Et hoc est ea ratione, quia ex consuetudine iurisdictionem habet ordinariam. j. de arb. c. dilecti. alijs enim est contra ius commune. C. de arb. l. ult. excommunicare autem non possunt, ut hic, nec absolvere. j. de senten. excom. c. de monialibus. rationem inueniens. j. de pe. & re. c. noua. uel potes dicere, quia ex consuetudine induci non potest, ut interdictum de iure ponere possit, sicut nec excommunicationem, nec hic dicit abbatissæ interdictum tenere.

turam ordinariam, ita Tho. de aq. in 4. senten. dist. 25. ar. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Capitulum potest iura episcopatus prosequi, quando episcopus in prædium episcopatus aliquid facit.
2 Appellatio post præstitum iuramentum ad quid ualeat.
3 Presumitur contra appellatorem extra iudicium, nisi prosequatur.
4 Consuetudines laudabiles & præscriptæ seruandæ sunt.

CAPITVLVM XIII.

Dilecti filij archid. [Capitulum.] ¶ Nota capitulum prosequi iura episcopatus, quando episcopus in præiudicium episcopatus aliquid faciat, & idem intelligitur si sit negligens. ar. 12. q. 2. cap. nõ liceat. & est multum not. dignum, quod capitulum non solum appellabat pro iuribus episcopatus, sed etiam super his causam prosequitur, & etiam eis prosequentibus episcopus absoluitur; & hoc est ea ratione, quia hæc absolutio non

Iurisdictionem habet. Alleg. Fr. are. in l. si. c. de ar. bi. & adde quod etiam dicitur habere dignitatem, ut late per Feli. in c. meminimus. col. 2. uersus. ulterius quero. j. de accu. adde tamen, quod abbatissa non dicitur habere prela-

appellasset, oportet eum intentare interdictum recuperandæ possessionis. ar. præd. decr. bo. me. & quæ ibi diximus, hic repete, ubi. s. in interdicto necesse est probare se possedisse, & spoliatum esse; sed hic. s. ubi appellat, nō habet necesse probare possessionem, uel spoliationem, sed solummodo statum in quo erat. ¶ Vel dic, quod quando sic appellatur extra iudicium, appellans potest petere reduci in eum statum, in quo erat tempore appellationis emissæ, & hanc petitionem recte intentabant etiā contra non spoliante, nec recipientem scienter a spoliato re, ut præalle. decr. bo. me. contra quos non habet locum interdictum. j. de rest. spo. c. cum ad sedem. sed conditio ex decr. sepe. Alij tñ dñt, nec contra talem. s. non spoliātem prædictam petitionem admittendam. ¶ Item ad aliud ualet prædicta appellatio, quia quicquid post appellationem talem fit, dummodo probetur ueritas causæ appellantis etiam a iudice puta snia excommunicationis uel alia, nulla est. j. de ap. c. dile. & c. ad audientia. cū alias snia excommunicationis, & et aliz tenerēt, licet essent iniuste. ¶ Est & alius magnus effectus huius ap. quia nō obstat ei prosequenti appellatiōē hęc exceptio ex cōicationis. j. de exec. c. cū inter. Si autē non appellasset, sed tñ p simplicem q̄rimoniā iret ad superiorē, obstaret sibi dicta exceptio. Caueat igit̄ sibi qui ap. hāc uult prosequi, ut dicat peto reuocari quicquid factū est post appellatiōē, alias enim si omīssa causa appellatiōis ageret, obstaret exceptio excommunicationis, & hanc appellatiōem etiam extra iudicium factam ultra annum prosequi nō pōt. j. de app. c. constitutus. & credo q̄ et pñt p̄figere terminum ap. lūc. ar. de ap. c. sepe. licet aduersarius comparere non teneatur, ut iam dictum est. ¶ Item si nō prosequatur appellans ap. suam, puniuntur in expensis. s. de rescr. c. ex parte S. j. de ap. c. cum sit romana. ¶ Item reuocant causam ad superiorē, quod qualiter fiat, not. j. de his quæ fiunt a maio. parte capit. c. cum in cunctis. Item non ualent litere super eo, de quo appellatum est, nisi de eo faciant mentionem, nt in præalleg. decre. ex parte S. & quia sic proceditur in hac appellatiōe extra iudicium facta, sicut in ea quæ fit in iudicio, patet q̄ æquē nō obstat exceptio excommunicationis; nec distinguo appellet quis a iudice suo, uel aduersario. j. de ap. c. bo. me. quamuis aliqui distinguunt. & hic adde, q̄ nō. j. de ap. c. ad audientia. ¶ Item appellatio extra iudicium non suspendit effectum, etiam eorum quæ præcedunt appellatiōem, sed eorum quæ sequuntur tantum. j. de ap. c. constitutus. ubi nō. sed illa, quæ fit in iudicio, suspendit effectum et eorum quæ præcedunt appellatiōem. ff. ad turpil. l. i. s. si. ¶ [Consuetudinis] hic uult dicere, q̄ licet eps iurauerat seruare omnes consuetudines, quas hactenus epi castellani exhibere consueuerunt Patriarchæ Graden. tñ prætextu prædicti iuramenti consuetudines non laudabiles, uel et laudabiles sed non præscriptas, seruare non tenetur, sed per hoc probatur, q̄ dñ hic non tollitur quin alias legitimæ consuetudines seruentur; sed de laudabilibus & præscriptis dicendum est, q̄ licet seruandæ sint alias, non tamen propter tenorem huius iuramenti. ¶ Ad alios] puta quia est ibi aliquod capitulum, de seruanda consuetudine, & erat consuetudo de soluendis aliquibus iuribus annuatim, qđ nō est licitum a nouo prela to exigere, quamuis licitum sit iurare pro obedientia. s. de elec. c. significasti. Iuramento enim solito nihil addendum est, quia si permitterentur aliquid addere, aliqui cupidī dignitatis aliquando insolita & indebita adderent, contra. j. de cens. c. significasti. ubi aliquod nouum additur iuramento. s. de nouo censu soluendo. Sol. hoc hēt locū in iuramentis, quæ a iure nō consueuerunt gnali addita sunt, quale est hoc iuramētū qđ p̄staret eps ordinatus suis prælatis. j. de iureiu. c. ego. Sed illud iuramentum, de quo illa decret. loquitur nullo iure inducitur, & ideo licitum est cuique sibi præuidere per quasunque cau-

tiones uult & potest, dummodo non sint contrariæ iuri. ¶ Teneri] & bene, quia in præiudicium ecclesiæ præstitum iuramentum non potuit eum ligare. j. de iud. c. 2. hoc autem solum, q̄ post appellationem præstitum est, uel ante ualeat quomodo obseruetur, dummodo sine interitu salutis eternæ seruari possit. j. de iureiuran. c. si uerò.

CAPITVLVM XIII.

C Vm olim tam. Et j. Priuati] fortè. quia sciētē elegerant indignum. s. de ele. c. scriptum. [Vacet] repute quē diximus. s. eo. c. his quē.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordinibus in maioribus qui sunt, preferuntur alijs in portionibus, & quando in maioribus ordinibus constituti non gaudeant beneficio huius decre. habes in nu. 2.

CAPITVLVM XV.

S Tatuimus. [Ordine] de hoc no. s. eod. c. 1. [In portione] huic decr. consonare uidetur. j. de iure p. a. c. postulasti. hęc decr. loquitur secundum consuetudinē urbis, quā talis est. Quod fere in omnibus ecclesijs sunt minores clerici qui bene recepti in clericos ecclesiarum & eius canonicatus in eis habent, & hi faciunt inferiora seruitia. f. purgant ecclesias, accēdunt lampades, pulsan campanas; & in his seruitijs exhibendis sunt per tres uel quatuor annos atqueam percipiant beneficia, quā hic portiones appellantur; & licet ante constitutionem istā obtineret, q̄ qui prius recipiebatur primò portionem reciperet, propter hanc consuetudinem remouet & statuit q̄ qui sunt in maioribus ordinibus alijs præferunt. ¶ Sed his contradicere uidetur. s. de resc. c. capitulum. ubi dicitur, q̄ nō solum primò receptus debet alijs præferri, sed etiam his pro quibus primò scriptum est. Sed dic illud loquitur, ubi non est hęc cōsuetudo, uel præbendæ nisi sint distinctæ, nam ubi præbendæ sunt distinctæ, quā cito receptus ē, habet ius in omnibus cōmunibus. s. de consti. c. cum M. j. de præb. c. dilectus. Itē ibi nō dicit, q̄ plures habent ius, & unus esset præferendus; imo unus solus tantum. s. ille, pro quo scriptum fuerat, ius habebat. ¶ Item a not. a q̄ priuilegium huius constitutionis non habent clerici in maioribus ordinibus cōstituti, si añ eos alijs in minoribus ordinibus cōstituti ius habeat p̄ q̄ petere possent futuras præbendas uel portiones, puta quia recepti essent auctoritate papæ, & ita q̄ deberent habere primas uacaturas præbendas. nam in iustum esset, q̄ primò recepti per receptionem secundorum ius suum amitterent. licet secus sit in alio casu ubi recepti in canonicos nihil iuris habent, nec in præbendis uacaturis neque in portionibus, cū tales uacaturæ sint prohibite. j. de concess. præb. uel ecc. non uac. c. 1. & dicimus generaliter, q̄ licet huiusmodi electoribus de prædictis canonicis sic receptis eligere quos uolunt, & per hanc constitutionem tenentur præferre in maioribus ordinibus constitutos, & etiam nisi consuetudo cōtrarium teneret, etiam si eligerent extraneum, teneret electio, & haberet præbendam, quamuis in pœnam eorū tenentur sibi interim in tantum prouidere. j. de præb. c. dilectus. ¶ Sed quæres, quid si recepti sint auctoritate papæ ad præbendas cum se facultas obtulerint? nam hic uidetur aliud dicendum quā quando recepti sunt ad primas uacaturas, quia posset intelligi q̄ tunc tantum offerret se facultas, quando non essent aliqui maiores, qui essent minoribus præferendis; sed nos idem dicimus in utroque casu, quia cū primis primò sit ius quæsitum, licet sint minores quā secundò recepti, facultas se offerret primò in prima uacatione, & secundo in secunda, & sic de alijs. [Pouorem], id est priorem, aliās beneficia debent ef-

se equalia, ut no. s. de const. c. cum uenissent. uel hic attendit specialem consuetudinem.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus an excommunicet archiepiscopum delinquentem in sua diocesi.
- 2 Episcopus super omnes sibi subditos dispositionem habet.

CAPITVLVM XVI.

C Vm inferior. ¶ Hoc sic dicimus esse, q̄ episcopus archiepiscopum suum in sua diocesi delinquentē non excoicabit, nec contra eum excoicationem, uel accusationem ciuilem audiet; sed coram dāo patriarcha uel papa conueniendus est. 21. dist. c. si committitur. & c. si. 6. q. 1. c. super. & est ad hoc ratio, quia est archieps ita intra terrā suę iurisdictionis. Intra suam prouinciā, sicut eps, ut no. s. de of. or. c. pastoralis in prin. Itē melius debet iudicare archieps suum suffraganeum, quā suffraganeus ratione criminis metropo. Imo plus uq̄ etiam si eps haberet alium episcopatum ex dispensatione extra prouinciā, q̄ suū metropolitanum ratione criminis uel contractus non posset condemnare propter prædictā rationem. ar. prædicti capituli. ¶ Alij tamen hic dicunt contra. ar. pro his. 16. q. 1. c. 1. j. de priui. c. cum capella. & quā uis posset dici & bene, q̄ aliud est in epo, qui uniuersaliter est subiectus archiepo; aliud est si ratio alicuius possessionis fortitur eius forum; ex delegatione autē superioris potest bene eum iudicare. ¶ Inferior. 21. dist. c. inferior. ¶ [Exeris] ex quo enim legitime episcopus constitutus est in aliquo loco, ipse ibi super oēs habet dispositionem, & si ille arc. fuerit intra diocē. designatā, subia suberit, nisi priuilegio defendatur. 1. q. 1. c. regenda. & c. seq. s. de of. or. c. conquerente. sed si nō esset ibi eps & excommunicasset eum propter delictum in ea commissum, teneret excommunicatio. ar. 6. q. 3. c. placuit. C. ubi de crimi. agi. opor. auth. qua in prouincia. quamuis alijs dicant hanc quæstionem de maioribus ad episcopum referendā s. de off. ar. c. 1. & c. ad hoc. quia nec super abbates iurisdictionem habent. s. de off. archi. c. ult. ergo multo minus. s. episcopos intra eias archi. sitos; sed posset responderi illi decr. quē loquitur, quando non habet iurisdictionem ordinariam super monach. sui archidia. sed ratione criminis bene habet, ubi cessat commune priuilegium. C. ubi de crimi. agi. opor. auth. qua in prouincia. Vel dic ut. j. de for. compe. c. cum contingat. ¶ Videris] hoc ad arbitriū boni uiri referendū est. ff. pro socio. l. si societate.

S V M M A R I V M.

- 1 In negotijs uniuersitatum sufficit requiri rectores, uel idoneorem partem.
- 2 Episcopos, nedum sed alios prelatos, & saltem capitulum in arduis prouinciæ negotijs requirendum.
- 3 Potest is cuius interest quandoque prohibere actorem, & reū litigare.
- 4 Pape prouisionem nunquam ex transuerso mensens retardat.

CAPITVLVM XVII.

H Vm illos doctrina. [Prælatorum] omnium, qui ordinariam iurisdictionem habent. supra de offic. archi. c. cum abbas. melius uidetur quod prelatos uocet episcopos, per id quod sequitur, & cathedralis capitulorum; quia si de minoribus prælati intellexisset, bene sub eis cathedrales comprehendisset. ¶ Sed quæres, quare non eodem personę requiruntur de Bituricen. prouincia, quę requiruntur de Burdeg? Respon. quia eorum intererat, quum in uisitatione primatis tenerentur solvere procuraciones. j. de rescrip. c. cū ex officio. Bituricen. aut p̄ compositionem tenerent soluere procuraciones. sed quare capitulum Bituricen? Respond. quia sic in magnis negotijs sunt requirendi. j. de his quę fi. a præla. c. nouit. & c. quanto. ¶ Item oppones, quare non omnes singu-

singulariter requiruntur, quos res tangit. *66. dist. c. 1. C. de aucto. præstan. l. si. Reipon. sufficit in rebus & negotiis uniuersitatum requiri doctores, uel idoneorem partem. C. de iur. cal. l. 2. §. si autem. uel dignitas etiam. ff. de cond. & demon. l. municipibus. in rebus autem singularium sunt uocandi. §. de consti. c. cum om-*

Singularium.]

Et sic quando negotium tangit multis, ut singulis singulis sunt uocandi. ad de. lano. met. in 6. in nostra. j. de in iur. archi. in c. quia episcopi. §. q. 3. & doc. in c. m. cena. 3. l. d. 7. refert hic & sequitur. Feli. in c. cum omnes. col. 8. uerfi. in ea. §. l. de consti. & uide etiam eundem Feli. in c. cum M. ferra. col. 4. in fin. supra de consti.

fa. ¶ Sed si non uocet, non minus tenet q. factum est, sed absentibus nõ præiudicat. ff. de mino. l. et si. §. ulti. Alij tñ dicit. ar. ciuidé. l. qd nõ tenet q. factum est, & pòt dici, non tenere sententiam laram, nisi per electum solenniter euocentur. ff. quæ sen. sine ap. l. 1. §. item cum ex. sed bene tenet etiam si non uocentur singulariter, sed non præiudicat his, qui non audierunt edictum uel alias non sint in culpa. j. qui m. accu. non pos. c. cum in tua. ubi autem nõ imploratur officium iudicis, sed actionem propriam habet contra reum, non tenetur iudex alium uocare, nisi in libello fieret de alio mēto, & tali modo quod ipsum ab sentē uel rationem proprietatis, uel possessionis, uel alio modo constaret causam contradictionis habere, ut §. eo. c. inter. fed reus potest nominare domum in iudicio. C. ubi in re act. l. 2. j. ut lit. non contest. a. quoniam frequenter. ¶ Item ipse cuius interest, potest aliquando prohibere actorem, & reum litigare. §. quando primo loco ad eum pertinet defensio. ff. de iud. l. sepe. sed si nominetur in iudicio, nec ipse se offerat, iudex non tenetur uocare eum cuius interest; quia in prædicto casu. f. quando sciuit & potuit providere, præiudicatur ei propter culpam suā, uel negligentiam suam, ut in prædictis. ll. & j. de iud. c. quanto. ubi nõ. si autem nesciuit, sibi non præiudicatur; sed ille, qui se obtulit liti, cū nõ deberet, uel cū nõ possideret, teneretur ad estimationem. ff. de rei uendica. l. si is qui. §. si autem. & duabus ll. præce. ¶ Noluerint assignata iusta causa, alias non differtur q. a maiori, uel saniori parte fit. j. de his quæ fi. a maior. part. capit. c. cum incunctis. Vel dic, quod isti prælati non conueniebant, nec consensiebant, ut capitulum uel uniuersitas, licet quo ad aliqua ne-

gotia uniuersitatis sint. Si. n. ut uniuersitas consentirent, simul cōuenirēt, & si mul tractatū haberent; & inde est, l. q. hunc cōsensū nõ præstāt ut uniuersitas, q. cuiuslibet conditio admittēda est et sine cā, sed postea corā papa exprimēt, & probabunt; ideo et singulariter singulorum requiritur consensus, quia negotiū nõ necessitatis, sed uoluntatis est. ¶ Superfidentes] nõ. ex transuerso ueniet retardare puisionē papæ sicut retardat ad executionem sententiæ, j. de sen. & re iud. c. cum super controuer. & est hoc quia ius suū prosequit, uel aliā iustam causam proponebat. ¶ Et not.

b Sed uoluntatis est Feli. alle. & refert in c. cum omnes. col. 2. uerfi. alit secundo. §. de cōstit. ad hoc quando maior pars possit contrahere, uel statimere contra id quod omnes ordinassent in quo Bal. & Ro. fuerunt cōtrarij ut ibi uideri potest.

quod hi uenientes ex transuerso semper remittendi sunt ad iudicem, qui cognoscit inter alios. ff. de lib. cau. l. si pariter. & hoc intelligo uerum, quando lis cœpta pro parte tangebatur de nouo uenientes, & interim priorum cognitio differtur; secus autem dicendum est, si erat alius archiepiscopus, qui eadem iura primitiæ peteret, quia tunc non esset remittendus ad eundem. [Ius]. i. q. ipsi non cōgūtur præstare huiusmodi procuraciones, de quibus præstandis in compositione dicebatur etiam alia, quæ in ipsa compositione continebantur. ¶ In expensis] ex quo em archiepiscopi conuenerant, contradictores præsumuntur temerè contradicere, & ideo condemnantur in expensis ar. ff. de iud. l. eum qui. secus si probabiliter contradicerent. ff. de lega. 2. l. qui solidum. §. etiam.

De treuga et pace.

Rubrica XXXIII.

SVM MARIVM.

Treugarum tempora quæ sint archiis custodienda, & quomodo consilio super treugis intelligatur.

CAPITVLVM I.

Treugas. Hæc treuga canonica conuentionalis semper seruanda est. 24. q. 1. c. noli. ff. de pact. l. conuentionum. & intelligo hoc de iusto bello, q. licet omni tempore licitè possit fieri, tamen his temporibus est cessandum, nisi urgeat necessitas. 23. q. ult. c. si nulla. Vel loquitur de bello iniusto, a quo licet sit semper abstinendum; quia tamen de facto non semper potest prohiberi, tamen his diebus fortius instabunt prælati pro treugis; nec peccant hodie prælati qui non seruant istam constitutionem, quia non fuit moribus utentium approbata. 4. dist. c. in his. §. leges. Pòt etiam dici, hic loqui quando est dubium, an sit iustum, uel iniustum bellum. 23. q. 4. c. illi qui. [Confirmet]. i. publicè denunciet. §. de off. leg. c. studuisti. ubi de hoc nõ. [Triplex] primus est proprii episcopi excommunicatio. Secundus episcoporum uiciorum confirmatio. Tertius auxilij eorundem adiectio [rumpitur]. C. de success. auth. itaque. ff. de lib. leg. l. 3. in fi. [Præbeant]. 90. dist. c. pen. & ultim.

CAPITVLVM II.

In nouamus. [Vt presbyteri]. 24. q. 3. c. si quis romipetas. [Existentes] in agricultura enim tantum existentes gaudent priuilegio. C. quibus non ob. lon. tē. p. g. l. ult. animalia autem semper. argu. C. quæ res pigno. l. pignorum.

De pactis. RVB. XXXV.

SVM MARIVM.

Pacta non seruans excommunicatur.

CAPITVLVM I.

Antigonus. [Episcopus] conuentus coram ecclesiastico iudice ille qui pactum non seruat [Cohibuerit] id est, nisi pacta seruet excommunicabitur. [Pacta] legitima. 20. q. j. c. puel. l. 18. q. 2. c. Eleuterius. ff. de pact. l. iurilgentium. §. ait prætor.

SVM MARIVM.

Quando actus inualidus confirmatione ualidatur, qñ id fieri debeat.

CAPITVLVM II.

Quoties in conuentionibus. [Ecclesijs] & loquitur de ecclesijs exemptis, uel etiam alijs, si q. ordinarij denegant præbere assensum [Solidare]. i. R 2 consr-

confirmare, & intellige hoc de confirmatione quę sit cũ causę cognitione. j. de confir. uti. c. 1. & 2. alias nec dubitatur auferret, nec ius tribueret. j. de confir. uti. c. cum dilecta. & no. s. de off. lega. c. studiisti.

CAPITVLVM III.

Qualiter in Sardinia. Et. j.

SYM MARI VM.

- 1 *Renunciatio inter aliquos facta, quomodo pro sit nocere alijs inter quos non fuit facta.*

CAPITVLVM IIII.

Cum pridem. [Pro causa] isti enim fratres agebant contra monasterium, & petebant restitutionem cuiusdam ecclesię, quia semper se per ipsos monachos spoliatos dicebāt. [Hos] monachos [Liti] hoc nō fuit licitum. s. renunciare iura, quę habebant in ecclesia, pecunia. [Praua]. j. de transac. c. statuimus. cōtra. Sol. hic erat suspicio turpis peccati. ibi, non. qđ semper pręsumitur, nisi per aliam pręsumptionem tollatur. [Praua]. j. de pręb. c. nisi. contra. Sol. ibi dicitur licitum iussione iudicis sine ullo peccato aliquid dare, hic autem illicitū ex pacto; caueant tamen, quia nec hoc ipsum in intentione gerere debent. j. de simo. c. tua nos. [Facta]. C. de procu. l. mandato. C. de transac. l. in transactioni. [Renunciās] purē, & sine pacto. ¶ Resignauit & sic ius resignasse uidetur, qđ in illis instrumentis habebat. ff. de pac. l. labeo. & no. s. de renun. c. ueniens. sed quomodo prodest hęc resignatio, nisi personis inter quas perfecta est. ff. de pac. l. si unus. s. pacta. Respon. quia publica persona est papa. ff. rem pu. fal. fo. l. 2. in fi. & l. non quasi. & quia singulariter & uniuersaliter super omnes ecclesias habet plenitudinē potestatis. 2. q. 6. c. decreto. multo fortius quā alij pręlati singulis ecclesijs acquirere poterit. ar. C. de transac. l. pręsens. & ff. quod cuiusque unil. l. si uel cum negotium hoc sit in rathabitatione monasterij de ac. ratam habendo receptionem instrumentorum sibi prodest. ff. de nego. ge. l. si pu. s. sed si ego. & s. itē quare. dummodo nomine monasterij sit gestum, alias non prodesset. ff. de pręto. l. si. l. si seruus, & hęc uera sunt nisi renunciauerit literis; sed renunciatio litis potest fieri et parte absente. C. de pac. l. postquam. & sit hoc in odium litis, sic & hic. [Restitui]. j. de elect. c. cum inter R. contra. Sol. ibi. estitui rigore iuris inspecto, nō uidetur qđ debet restitui ad interdictum cum ei renunciauerit. ff. de pac. l. si unus. s. pac. & ideo dicimus loqui de gratia, unde si alias esset institutus, nō remoueretur. 3. q. 1. c. presentium.

CAPITVLVM V.

Accepimus. [Nominatim]. C. de pact. l. ult. supra de fi. presby. c. ad extirpandam & c. conquestū. [Et inahes] ipso iure.

SYM MARI VM.

Pactū turpe non ualet, imo iuramentum super eo prestitum non tenet.

CAPITVLVM VI.

Cum clericis. [Ex ipsis ecclesijs] ecclesię sunt obligatę pro pensionibus. ff. de iud. l. fideicom. s. fin. ff. de ulac. l. hac tenus. contra. ff. de contrahē. em. l. si. s. si. sed ibi interuenit raprum personalis obligatio, & non fuerunt res obligatę. [Detestabile]. j. de censu. c. prohibemus. j. de pręb. c. auaritię. imo sacramentū super hoc pręstitum non tenet. j. de censu. c. grauis.

SYM MARI VM.

- 1 *Pactum contra leges, pręter leges, & secundum leges quid operetur.*

CAPITVLVM VII.

Perique. [Sicut accepimus reprobamus] hoc non esse seruadū decernimus, quia contra canones. 16. q. 1. c. si quis laicus. & c. decimas. & c. quęsti. & ideo si pœna pacto adiungat, nec pactū tenet nec iustitiam per hoc prestitum. ff. de pac. l. iurisgen. s. ult. & l. eo. ff. de uerbo. obl. l. si stipuletur. & l. si stipulatio hoc modo. si uero pactum est pręter legem pactum non ualet, & pœna ualet. ff. de uerbo. obl. l. stipulatio ista. s. alteri. si uero pactū est secundum leges & pactum tenet & pœna, ita tamē qđ alterum tantum petat qđ uelit. ff. de pact. l. rescriptum. s. si pacto. & C. de pac. l. si pacto.

SYM MARI VM.

- 1 *Pactum super rebus spiritualibus an ualet.*

CAPITVLVM XIII.

Pactiones factę. [Spiritualibus] siue beneficijs de quibus no. s. de elec. c. significasti. siue quibuscūq; alijs, nisi forte spirituale ueniet in pactum permutacionis. j. de rerū perm. c. ad quęstiones [omnis]. 1. q. 2. c. quā pio. [De alijs] conuentionibus. [Vergunt]. j. de iure iura. c. si uerō. [Turpe]. i. turpe factum. s. dolo uel simoniacę [Turpe]. ff. de pact. l. iure. s. dolo. ff. de inu. stipul. l. dolo. [Vel rei turpis]. l. de faciendo homicidio, uel consanguinei. [Iure]. ff. de pact. l. iure. s. prętor. qđ consanguineam duceret in uxorem. [De facto]. ff. de re. iur. l. impossibilia. qđ cęlum pedibus corporeis ascendit.

De transactionibus.

RVBRICA XXXVI.

SYM MARI VM.

- 1 *Transactio specialis non obest alijs speciebus.*

- 2 *Transactio & petitio ubi est generalis, obstat exceptio in omnibus.*

CAPITVLVM I.

Sicut graue. Et j. [De transac.] j. & transactio specialis non obest alijs speciebus. C. de transac. l. age. transactio generalis restringitur ad ea, de quibus tractatum est. ff. eo. l. q. contu. s. i. generalis transactio non rescinditur prętextu nouę probationis. C. eo. l. sub prętextu. specialis transactio in uno capitulo, non impedit agi in alio. C. eo. l. pe. generalis transactio tenet de rigore iuris in omnibus capitulis, & parit exceptionem sed replicatiōe doli rescinditur. ff. de adm. tu. l. lucius. s. tutor. indefinita uel spālīs in alijs nō obest, nisi in his de quibus actū ē. C. de iud. l. licet. sed melius dicit, j. ubi gñalis ē petitio, & gñalis transactio; obstat exceptio in oibus. C. de pac. l. sub prętextu. ff. eo. l. non est. nisi reus fraudulenter occultauerit pecuniam, in qua deceptus est actor. ff. de pac. l. tres. Vbi generalis est petitio & specialis transactio, obstat exceptio in ea specie tantum; idem est si specialis est petitio, uel generalis quantum ad uerba transactionis. C. eo. l. si decre. & l. age. ff. eo. l. cum aui. & l. qui cum tu. s. ult. C. ad uel. l. iubemus. Si autem utrunque speciale, multo magis idē. ff. de pac. l. si unus. ¶ Decisionem in his omnibus si super uenerit transactio, cessant hic auxilia contra eum cũ quo interuenit transactio, & super eo de quo transactum est, nisi dolo fecisset transactionē. ff. de pac. l. tres fratres. contra alios enim non sunt irrita instrumenta. Et intelligo hęc uera, ubi utraque perfecta est compositio, alias uerē instrumentis, quia fidem non seruant & c. C. de pact. l. cū proponas. Item hoc habet locū, ubi non prohibet transactio. [Decisionē]. i. transactiōē. [Pręscriptiōē]. i. qđ p̄scripsisset. j. de pręscrip. per totum. [De lege] falcidia, quę instituitur

instituto, uel heredi, siue ecclesie, siue alij tribuit falsidiam in bonis testatoris. ff. ad l. fal. l. i. in principio, & in multis legibus ibidem. l. si quis. C. de dona. & in multis alijs. [Privilegio] quia erat uxor, quæ habebat priuilegium in bonis mariti. C. qui po. in pign. ha. f. asiduis. uel filius in ceteros creditores; & ecclesia habet priuilegium, & tantum certis modis admittitur ecclesiastica rei alienatio. 10. q. 2. c. hoc ins. ¶ Cui transactioni firmitatis, quo ad solennitatem. C. de testa. l. omnium. imo & quo ad substantiam. nam & si ex certa scientia Papa aliquid approbet, necdum & confirmet, sed solummodo suo priuilegio inferat, & de iure non ualet, firmum erit; sicut statutum laicorum^a super ecclesijs ualet, & pro cõ

firmato habetur, si Papa illud in suis literis approbet. ar. ff. de pig. l. fideiussor. §.ulti. [authoritate] quæ imposita fuit cum causæ cognitione. j. de confir. uti. c. i. & 2. alij contra. j. de concess. præb. & eccle. non ua. c. post electionem. *Statutum laicorum.* Adde quod Bald. in l. omnes populi. colum. 7. ff. de iust. & iur. alleg. l. in hac. quem etiam refert. Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 2. in princ. §. de consti. & per Alexan. plene. in c. conf. l. x. col. 3. in fin. in l. uela. Et uide ad propositum quæ ponit Fran. de Are. in suo cons. l. x. col. 6. in princ. ubi allegando Spec. in tit. de instrum. edict. §. nunc uidendum. uerbi. item opponitur, dicit quod si in confirmatione apponitur tenor rei confirmande, quod confirmatio tunc dicitur facta ex certa scientia.

S V M M A R I V M.

Transactio & permutatio an sit licita in spiritualibus, & uide in numero 2.

CAPITVLVM II.

STatuimus. [Archiepiscopi] sine consensu autem eorum non est licitum inferioribus clericis alienare res immobiles, uel redditus annuos. in Auth. de aliena. & emph. in prin. 17. q. 4. in uenditionibus. ¶ Compositio quidam dicunt, quod in spiritualibus potest intervenire compositio, sed transactio nunquam. j. eod. c. super eo. Nos dicimus licitam esse transactionem, & per mutationem in spiritualibus, dummodo ex utraque parte tantum spirituale, & nihil temporale interueniat, ut hic. & j. eo. c. decetero. j. de decimis. c. ex multiplici. & c. fugestum. j. de re. permut. c. ad questiones. Et hoc idem dicimus in beneficijs, si petantur iure proprietatis, puta quia una ecclesia petat ab alia prebendam, quæ dicit ad suam collationem pertinere; sed si aliquis clericus petat beneficium, non est licita transactio, etiam si utrinque de tur spirituale. j. eo. c. constitutus. nisi secundum modum, qui ponitur. j. de præben. c. nisi essent. Compositio autem interuenire potest. j. eo. c. super eo, talis. s. q. ille clericus, qui ius non habet uel habere creditur, penitus renunciatur iuri suo sine aliqua datione; uel q. alius ius habens recipiatur in canonicum sine datione. j. eo. c. super eo. siue autem interueniat compositio siue prouiso in casu concesso, per quam clericus actor aliquid debeat habere in ecclesia. f. redditum uel censum, non transgreditur personam paciscentis. j. eo. c. super. & c. ueniens. & c. decetero. j. de præben. c. nisi essent. Sinautem ex pactione ius aliquod tribuerent illi, qui petit beneficium in ecclesia, hoc non possunt etiam tempore uitæ suæ, id est illorum, qui eum recipiant in canonicum, uel aliud ius uel officium, quia ex pactione non possunt tribuere ius cuius collationem non habent. nã in transactione uoluntaria, sicut in compositione, necessarius est consensus omnium illorum quos res tangit. supra de maiorit. & obedi. cap. fin. Prædicta autem sunt uera, nisi forte illi qui receperunt aliquem in canonicum ex compositione, haberent ius eligendi, nam tunc bene possunt successoribus præiudicare. In censu autem, uel redditu assignato cuilibet clerico, uel etiam in quacunque alia compositione, uel transactione inter ecclesias initis extra iudicium maxime, ad

hoc ut præiudicetur successoribus, oportet superioris auctoritatem interuenire, ut hic. & §. de off. iud. c. ad hoc j. eo. c. ueniens. & c. super eo. 12. q. 2. c. abbatibus. 17. q. ult. c. in uenditoribus. Item ad hoc, ut sine peccato teneat, oportet q. credat se iustam causam habere, alias sine peccato non tenebit. j. de insti. c. 4. 1. q. 1. c. si quis. & c. neque. Imo secundum l. quantum ad dolosum actorem, non tenet talis transactio. ff. de cond. inde. l. in summa. in princ. Sed si ex parte rei interueniat calumnia, tenet transactio, sed datur actio de dolo, si dolo induxit actorem ad transigendum. C. de trans. l. sub prætextu. Promissio autem de beneficio, cum se facultas obtulerit, licita est. j. de cõf. præb. c. accedens. ¶ Compositio [distributiuæ] lege, ut q. subsunt episcopis, eorum consensu uendant, uel componant; & qui subsunt archiepiscopis, uendant eorum consensu, & est aliqua causæ cognitio, & decretum necessarium in alienatione hac. 12. q. 2. c. abbatibus. et c. si quæ. & c. seq. Abbates etiam cum consensu prælatorum suorum alienare debent. 17. q. 4. c. in uenditionibus. Episcopi autem si uolunt alienare, debent habere consensum sui capituli, si habent capitulum; & si non habent, sui presbyteri. 12. q. 2. c. placuit. Et olim etiam necessaria erat auctoritas concilij provincialis, uel trium episcoporum qui de putabatur episcopo ab archiepiscopo. 10. q. 2. c. castellas. Sed si potest committere, multo fortius officio eius potest, & sufficit eius auctoritas archid. uel abbatum, uel aliorum minorum iudicum auctoritas non sufficit in alienatione ecclesiarum suæ iurisdictionis, cum capitula prædicta. l. abbatibus & sequentibus hoc tantum episcopis cõcedere uideantur. De abbatibus autem, qui habent ecclesias ad se pertinentes pleno iure, ab aliquibus dicitur possunt in eis præstare auctoritatem archiepiscopi, auctoritate patriarcharum, uel papæ hoc fiat.

S V M M A R I V M.

Transigere non potest sine capitulo Abbas uel prior, licet possit sine ea agere de rebus communiter ad eam pertinentibus.

CAPITVLVM III.

Contingit. [Et interdum habuerit] alias non ualet transactio iuris. j. de re. ecc. c. nulli. secus in iudicio. ff. quod cuiusque uniuers. l. ult. & no. §. de rescri. c. edoceri. ¶ Habuerit [no. q. licet abbas siue prior siue capitulum possit agere de rebus communiter pertinentibus ad eum, & ad capitulum, sine eo non potest transigere] aliquod maxime; nam idem esset, si seruatum non esset, uel si quatuor annis stetit, quod non petijt restitutionem in integrum, ulterius competere non potest; sed ante legem competere bene poterat, si laesa esset ecclesia etiam si concessisset.

S V M M A R I V M.

Autoritas legis uel principis duas res deducit in unam naturam.

CAPITVLVM IIII.

Veniens ad apo. [Excolunt] per colonos [necessaria]. 1. q. 1. c. re. §. si ergo [sacramenta] prædiales. n. decimæ nõ rone sacramentorum, sed territorij datur. 16. q. 1. c. decimas. & c. si q. laicus. & ideo superficialis cã uel ista, sed sufficiens causa erat, quia prædia erant in eius parochia sita. ¶ Sacerdotē quia sine auctoritate episcopi transigendi extra iudiciū potestare nõ habet ultra tēpus uitæ suæ, uel alicui ius tribuere in ecclesia, sicut nec alienandi. 17. q. 4. c. in uenditionibus. j. de cen. c. significauit. j. eo. c. decetero. & repete quæ diximus. j. eod. c. decetero. [tertiam] tãtum, quasi diceret de alijs suis terris nihil soluant. ¶ Confirmatam cum causæ cognitione, & non in communi forma, quæ nihil iuris addit; & prærogatiuã de temporalibus in perpetuum; hæc certa snia. f. quia auctoritas principis siue legis ex nudo pacto dat actionē. ff. de pac. l. legitimã.

legitimam, & quæ confirmatur, datur. ff. de uer. signi. l. ob uenire. etiam princeps duas res deducit in unam naturā. C. communia de le. l. 3. §. 1. de consecra. dist. 2. c. reuera. C. de rei uxo. ac. l. 1. in princ. [confirmatum] 16. q. 1. c. ult. ¶ Ipsos nam monachi de parte sua, & agricolæ de sua soluere decimas debent, & ubicunque inueniantur decimæ corporales uendicari possunt. j. de deci. c. pasto. sed si abbas consueuit percipere decimas corporales, & aliquis non decimas corporales, sed ius percipiendi petat, cum hoc sit tantum apud abbatem, abbas tantum conuenietur, de hoc not. s. de maio. & obe. c. inter.

S V M M A R I V M.

- 1 In spiritualibus non solum a malo sed a specie mali abstinendum est.

CAPITVLVM IIII.

Constitutus. [In præsentia] in fi. C. de le. l. non dubium. ff. de pac. l. iure. §. sed si quis. ¶ Audiatis] quomodo, cum hi sunt simoniaci, postmodum audiuntur super iure quod habent in ecclesia? cum propter simoniam, & si alias ius haberent, repellendi essent. j. de simonia. c. insinuat. Respon. quod non dicitur hic, quod transactiones tales contineant simoniam, sed speciem simoniam. §. tit. proxim. c. cum pridem. sed dices, quare ergo prohibentur? Respon. quia non solum a malo, sed a specie mali cessandum est. 1. q. 1. c. alium. j. de uita & hon. cle. c. cum ab omni. item no. quod non solum transactio, sed etiam iuramentum super hoc præstitum reuocatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudex, coram quo clericus petit beneficium uacans se ex electione ius habere, debet uocare ad quos pertinet electio, uel præsentatio ut de iure contendant si uolunt.
- 2 Electores, uel præsentatores requirendi sunt semper impetitione confirmationis.
- 3 Clerico quando liceat pacisci super beneficio.
- 4 Transactio non ualet, nisi fiat in ecclesie utilitatem.
- 5 Censum perpetuum ecclesie an liceat constituere.

CAPITVLVM V.

De cætero noueris. [Ordinariū] ordinarius enim si concessisset, ecclesiam censualem constituisset, ut not. s. c. 2. ¶ Aduersario] not. quod si clericus beneficium uacans petit, dicens se ius habere ex electione, & ideo petit suam electionem, uel prouisionem confirmari, iudex coram quo hoc petit debet uocare illos, ad quos pertinet electio uel præsentatio, ut de iure contendant si uolunt. Episcopus autem, qui instituit, non est uocandus, quia non contendit quod ex suo facto agenti clerico posset ius quæri. Nec obest si dicis, quod necessaria est confirmatio episcopi, uel etiam institutio; quia hoc non est propter ius quod habeat in electione: sed quia iurisdictionem habet episcopus, ex qua dependet confirmatio & institutio, & iudex non debet uocari ut defendat ea quæ ratione iurisdictionis facit. 2. q. 6. c. hoc etiam. Cōfitemur tamen, quod tam episcopus, quam etiam clerici eiusdem ecclesie possunt se opponere ei propter uitium personæ. j. de accusa. c. accedens. Item episcopo saluum est ius, ut in institutione, uel confirmatione, uel ordinatione, uel etiam ex officio suo ratione suæ iurisdictionis inquirat contra eum. Si uero petat præbendam, quam alius tenet, tunc ille debet uocari ad respondendum qui detinet, quia confessoria est quam intētat, quæ est in re, & non datur nisi contra possidentem, uel detinentem. ff. si usus fruct. pe. l. 3. & l. ult. quia locum habet officium iudicis. ¶ Sed in primo casu, scilicet quando uacans beneficium petit, & constat quod electus est, non credimus electores uocandos, uel præsentatores; quia ante confirmationem hoc facere debuit iudex qui electionem examinauit, sed post confirmationem non debuit impediri effe-

ctus confirmationis per aliquem, quia habeat possessionem. j. de appel. c. constitutus. hoc non placet, quando nullis uocatis sit electio, & confirmatio, ut not. s. de electioni. c. cum dilect. j. de causa pos. c. cum olim. sed hoc est uerum, quando sit confirmatio uocatis qui sunt uocandi; sed si de præbenda esset contentio, quia capitulum uel let unam præbendam assignare, & confirmatus peteret aliam, tunc contra capitulum quod præbendas uacantes possidet, est agendum. j. de testib. c. relatum. il. 2. quia in hoc casu habet locum officium iudicis, sed & in hoc casu ipsi electores, uel præsentatores possunt opponere præ confirmationem, ne adipiscatur possessionem, si per obreptionem eam obtinisset. j. de dolo. c. cum olim. Sed & postquam adepti fuerint pacificam possessionem, patroni, uel electores possunt contra eos implorare officium iudicis, ut inde remoueantur, quia ab eis electi, uel præsentati non sunt. j. de iure patro. c. cum dilect. & c. ex insinuatione. j. de sen. & re iudi. c. cum Bertholdus. ¶ Quando autem confirmatio petitur, semper electores, uel præsentatores requirendi sunt; & si non requirantur, potest dici nulla confirmatio, sicut restituito in integrum. ff. de minor. l. etiam. §. si. Alij tamen dicunt, quod tenet confirmatio, sed potest cassari, quia alijs absentibus facta est, etiam si alias canonica sit. Hodie contra, quia omnes se uolunt opponere, & sine citatione debent comparere. s. de elec. c. statumimus. & not. quod licet semper quando officium iudicis petitur, tutius sit petere suam electionem confirmari; tamen si hoc non petitur, sed tantum officium iudicis imploratur ut sua electio pronuncietur canonica, uel talis petitio, & tunc confirmatio reseruabitur isti ad quem de iure communi pertinet. s. de offi. delegat. c. super eo. s. de electione. c. cum in ueteri. Imo quod plus est, peti potest quod publicetur electio. s. de elect. c. publica. & breuiter sic procedetur hic, sicut proceditur quando quis petit se pronunciari legitimum, de quo not. j. qui fil. sint legi. c. causam quæ inter. & potest hoc modo agere, quando non est eius electio confirmata. nam tunc non potest agere confessoria uel negatoria contra contradictores suos, uel turbatores siue de iure siue de facto, cum adhuc non habet ius in re. s. de electio. c. qualiter. C. de pactis. l. traditionibus. C. de rei uen. l. seruū emptor. Sed contra. j. de excep. c. dilect. Solui. ibi. si autem esset electio confirmata, tunc habet locum negatoria & confessoria, quia iam plenum ius habet. s. de electio. c. transmissam. & sic etiam est in seruitutibus legatis, ubi statim ius habet. ff. quemadmo. ser. amit. l. si partem. §. si perfundum. ¶ Composuerit] secundum formam, quæ est. j. de præben. c. nisi essent. alias clerico non licet pacisci super beneficio. Vel loquitur quando petebat clericus ius in ecclesia non nomine suo, sed nomine alterius ecclesie. Posset tamen dici quod etiam super hoc beneficio, quod sibi petit clericus, potest inde interuenire compositio talis, scilicet si petebas certum beneficium bona fide, & tu illud retines, & detur tibi aliud. arg. s. eod. titu. c. statumimus. j. de rerum permu. c. adquisitiones, uel quod aliquē redditum recipias, & erit ille redditus ius spirituale. sed non placet, quia in acquisitione beneficij, debet cessare omnis pactio. j. de rerum permu. c. quæsitum. melius autem dicitur, quod loquitur simpliciter quando petebat in aliqua ecclesia canonicari, quia tunc potest interuenire compositio contentientibus illis ad quos pertinet electio, ut not. s. in eo. c. ¶ Ius aliquod] puta, quia clericum recepit in canonicum, uel quia tota ecclesia ad actorem transacta est, uel pars eius; & est hoc uerum, si utilitas ecclesie agatur ex ipsa transactione, alias enim non teneret sine consensu episcopi. s. eo. c. ueniens. Alij tamen dicunt, quod sicut in iudicio potest facere præiudiciū ecclesie suæ, ita & per transactionem quæ fit in iudicio timore deterioris finis. non

Alias non tenet. Adde Bal. in l. præfens. C. de transact. & Petrum de Anc. in cons. 309. not.

*incipit. n. id est pri-
ma facie dicendū
in prin. facit. quia
transactio dicitur
alienatio, ut p. A-
lex. in consil. 139.
col. 1. vers. nec etiā
in 1. uol.*

obstat decre. s. eo. c. ueniens. quia illa cō-
positio fuit facta extra iudiciū; uel dic-
quod tunc tantum possunt super hoc cō-
ponere, quando ex suo cōsensu possunt
tribuere, scilicet quia ad eos perti-
net electio [contraria] s. tit. prox. c. cum
cle. s. de of. deleg. c. si quando. j. de col-
lu. dete. c. audiuius. ¶ Sed census] &
hęc est ratio, quia si constituitur census ecclesię perpe-
tuū soluendus, hoc non possunt sine autoritate episco-
pi. Item si clerico soluendus census est, nec hoc licet ex
pacto, quia debet cessare omnis pactio. s. titu. proxim.
ēap. ult. nec obstat. j. de pręben. c. nisi essent. ubi prio-
ratus datur toto tempore uitę unius persone; sed il-
lud de gratia est tolerandum, & quia licitum est culli-
bet ecclesię sine autoritate superioris clericis pauperi-
bus & benignis in uita ipsorum clericorum providere.
16. q. 1. c. possessiones clericis [pręst] qui petebat benefi-
cium, obtinuit per compositionem. ¶ Solutus] hoc uult di-
cere, quod si iste clericus, qui beneficium uel ecclesiam
petebat ex causa compositionis promisit dare aliquem
censum ei, cum quo litigabat, non teneretur successor; &
si opponas, quod esset simonia. Respon. potest aliquādo
esse sine simonia. j. de pręben. c. nisi. Item non approbat
hic iste contractus, si census negatur soluendus ei qui cō-
tendebat cum hoc clerico, qui per compositionem obti-
nuit beneficium [eius] clerici qui obtinuit per composi-
tionem, sed alij debent soluere censum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testis in iudicio non esse potest qui fuit aduocatus.
- 2 Litera impetrata a non clerico super beneficio non ualent.

CAPITVLVM VI.

EX literis. [Autoritate] id est ad procuracionem
[patrocinabatur] ff. de inoff. test. l. ult. contra. C.
de rei uen. l. cua. ff. de rei uend. l. inter officium. C.
de pręscrip. 10. uel 20. an. l. nec petenti. ¶ Inscriptus] in
strumento de transactionis, nam in iudicio non potest
esse testis qui fuit aduocatus. 2. q. 6. c. statuendum. ratio-
ne quare. C. de heret. l. quoniam: ego non facio uim, utrū
iste aduocatus fuerit testis in instrumento, an in cā; nam
firmiter dicit, quod si aliquis fuit testis in aliquo contra-
ctu & scriptus in instrumento alicuius contractus, & po-
stea agit ex eo contractu, uel aliquo modo ubi necessa-
rium sit ipsum instrumentum, & ille qui est scriptus tes-
tis in instrumento, sit aduocatus in causa ista, nihilomi-
nus per illud instrumentum probat contractus, dummo-
do instrumentum falsum non probetur; si autem instru-
mentum suspectum esset, ad dandum fidem instrumento
non sufficit, uel nō ualebit dictum eius, nisi cum quæsti-
onibus. Item dicimus quod iste inscriptus testis in causa,
uel etiam non inscriptus testis in causa, in qua est aduo-
catus, nūquam poterit esse testis. j. de testi. c. romana. nec
ista decre. romana. dicit, quod hic aduocatus fuerit pro-
ductus in testem, sed narrat factum qualiter testis in in-
strumento transactionis inscriptus erat, & not. quod so-
la subscriptio non auferret ei ius suum, si quod habebat
in re ubi aduocabat. ff. de pig. ac. l. casus. contra. ff. de pig.
l. si de iussor. sed in hoc pręiudicabatur, quia non poterit
eam causam, ubi aduocabat, dicere iniustam, uel se nesci-
re, & ideo non ualent literę super ipsa ecclesia impetra-
te ab ipso qui sciuit, & autoritatem pręstitit [nondum]
quasi non idem, si post. s. de reser. c. cum adeo. ar. 1. q. 1. c.
principatus. ff. ad mace. l. si tamen. ff. de orig. iur. l. 1. ff. de
re. iur. l. q. ab initio. ¶ Tonfuratus] not. non ualere litem
super beneficio a nō clerico impetratas. ¶ Duximus]
iste Guil. impetravit literas super quadam ecclesia tanq̃
uacante; obiectum fuit quod alius possidebat illam ec-
clesiam, dictus G. respondit illum tenere ecclesiam per

simoniam, & nullo iusto titulo eam habere, & ideo pro
non habente reputandus erat. Possessor autem triplica-
uit, ipsum G. transactioni, per quam dicebat cōmissam si-
moniam, autoritatem pręstitisse, quod & ipse confiteba-
tur. Vnde dominus papa non audit eum super ipsa ec-
clesia, quia si alius habet eam iuste in locum uiuentis nō
intrabit. j. de con. prę. & ec. non ua. c. quia in uiuorum.
si simoniace, hoc non potest cōtendere, etiam si cum sua
authoritate sit factum, sic enim allegat turpitudinē suā,
uñ nō auditur. s. de don. c. inter dile. & no. de ele. c. nosti.
Si enim alius impetrasset non faciens mentionem de trā-
sactione, literę ualerent, quia non erat talis ueritas taci-
ta, qua expressa literas non habuisset; imo melius habet,
si possidentem uellet expellere, quā si super non uacante
ecclesia uellet impetrare. s. de reser. c. ex parte conuē-
ti. & c. inter ceteras olim. Item ex sententia apparet, q̃
non excipiebatur hic contra literas, sed super ecclesia tā-
tum agebatur. Vel aliter, dicitur hoc esse uerum, quando
nullus possidebat beneficium qđ petebat G. si enim pos-
sideret non ualent literę, quia super beneficio non uacante
impetrat. j. de concess. pręben. non uacantis. c. literas,
ubi not. Vel fortē iste G. impetravit literas, quod si pro-
baret possessionem beneficij simoniacam, qđ sibi suum be-
neficium daretur, cum autem postea diceret eū simonia-
cum propter prędictam transactionem sua autoritate
factam, repulsus est, & sibi impositum est silentium super
ecclesia, non super literis tantum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Spirituale an liceat cuiquam dare pro temporali.

CAPITVLVM VII.

SVper eo quod quæsiuisti. [Non potest] si agebat quis
petendo beneficium, uel etiam si de proprietate age-
retur, non licet aliquod spirituale pro temporali da-
re [retento] C. de transac. l. transactione [amicabiliter] pu-
ta quia unus liberaliter beneficium resignet, tanquam iu-
re carens, & alius habeat, tanquam ius habens; uel si agi-
tur de proprietate beneficij, licet spirituale pro spiritua-
li dare, & repetere quod diximus. s. eod. c. statuimus. & c.
constituimus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Ius patronatus uel censum an laici ab ecclesia habere possint.

CAPITVLVM IX.

PRæterea quando. [Perceptant] laicis. s. tacentibus
consentientibus q̃ maiorem portionem recipient,
sicut dico conferentibus; nam dādi res ecclesię nul-
lam habent potestatem. x. q. 1. c. 1. & c. seq. ¶ Simoniaca]
quia ipse redditus purē temporalis est, ex quo nouus est,
& tantum ius constituitur, ut ius patronatus habeat. si au-
tem laici haberent censum de ecclesia ab antiquo. 18. q.
ult. c. Eleuterius. & p̃ eo recipere ius patronatus possent
fortē. s. eo. c. statuimus. ubi not. bene facit ad hanc decre.
j. c. proxi. [non tenet] nec quo ad transferendū ius patro-
natus in laicos, nec quo ad censum dandum monachis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Censui quid sit, & quomodo imponi, ab eoq; se quis eximere possit.

CAPITVLVM X.

PRæterea quarto loco. [Tenebatur] supple, & ut
eximeret censum, bene reddere promisit [transa-
ctione] no. quod licet census recognitiō sit debita
subiectionis in aliquo. j. de cens. c. omnis anima. 18. q. 2.
c. Eleuterius. quandoq; tamē datur in signum exemptio-
nis, ut hic fiebat; sed malē, quia sicut. s. proxi. c. diximus,
non licet nouum redditum dare, ut se eximeret; sed bene
licebat, se eximere, & in signum q̃ aliquando fuit sua, &

q̄ exemptionis beneficium recipit ab ea, aliquando ei cē sum imponere. ar. 91. dist. c. Eucherius. j. de reli. do. c. cō flututus. & c. cum uenerabilis. j. de cens. c. cum uenerabilis. ueterem autem cēsum, cum sit ius spirituale, bene posset hęc cella remittere matri ecclesię, ut se eximeret; quamuis non sit uerisimile, q̄ cella de matrice ecclesię cē sum recipiat [eatenus]. i. eo pacto [sententia] scilicet q̄ sint subiecti matri ecclesię [iniquitatem] dic, ut not. s. c. proxima non ualet transactio facta de re spirituali aliquo temporali dato.

S V M M A R I V M.

- 1 Legato pape an licet hodie dispensare super consanguinitate.

CAPITVLVM XI.

EX parte tua. & j. [Componendum] inter latinos in Roma habitantes, uel inter gręcos & latinos [detrahere] in pœnitentijs, & pœnis imponēdis, uel dispensando cum eis [coniugij]. i. q̄ quis possit uxorem legitimam dimittere, uel superinducere alienā, alias super affinitate & consanguinitate licet dispensare. 35. q. 3. c. quādam quę pręscripti, & etiam legato. j. de consang. & affin. c. q̄ dilectio. hodie tamen potest dici, q̄ nec legato licet dispensare super consanguinitate. j. de consang. c. non debet. [a fœderate]. i. non licet super illo dispensare [expressum]. i. q̄ non possit componi, uel dispensare [procedas] dispensando uel componendo, uel per eas mitigando [humaniorem] ff. de pœnis. l. respiciendum. s. de tempo. ordi. c. uel non est.

Depostulando. RVB. XXXVII.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudice coram seculari possunt litigare non beneficiati, & in minoribus ordinibus constituti.
2 Aduocato uel medico quando totius litis, uel morbi liceat de salario pacisci.
3 Iudice coram seculari licet litigare pro ecclesiasticis negotijs.

CAPITVLVM I.

- 1 **C**lerici in subdiaconatu. [Sustentētur.] ¶ Si aut nō sint beneficiati, & in inferioribus ordinibus constituti p̄t coram seculari iudice litigare. In sacris autem ordinibus constituti & beneficiati prohibentur coram ecclesiastico iudi. litigare, nihil tamen quærent pro salario, sed oblatum sponte recipiant. Monachi & priores nunquam aduocant. j. ne clerici. c. non magno. 16. q. 1. c. alia. & c. seq. nisi pro monasterio & abbate impetrante. ut j. eo. c. proximi. sacerdotes autem nisi pro se, & ecclesię suę, coniunctis, & miserabilibus personis aduocabāt. j. eo. c. ult. etiam coram ecclesiastico iudice, ut ibi dicit [aduocari] aduocatus multa remedia habet ad agēdum, ut no. 2 in summa. C. de suffra. ¶ Et dic, q̄ si aduocatus uel medicus ab initio conuenerunt, cum aliquo de salario totius litis, uel morbi, quōd ex tunc si faciunt aliquam conventionem non ualet; sed si ab initio non fecerit aliquam cō uentionē de tota lite, uel infirmitate, licet a cliētulo uel infirmo receperit aliquid pro consilio unius diei, nihilominus pendente lite, uel infirmitate potest pacisci cum eo. C. de postul. l. quisquis. s. pręterea. ff. de nar. & ex. cri. l. 1. s. si cui. aliter dicere absurdum est, & non est contra. C. de profef. & me. l. antep. lib. x. quia ibi loquitur de medicis, qui recipiunt salarium de publico, quia a nullo infirmo possūt exigere salarium, siue in principio infirmitatis, siue postea; licet a sanis possunt recipere salarium siue in principio infirmitatis, siue in fine; & hoc est ea ratio, quia pro sanis non recipiunt salarium de publico; tamen quando cūque plus debito exigunt, reducentur ad formam iuris. ff. de nar. & extraor. cri. l. 1. in prin. & s.

- 3 si cui. ¶ Negotijs] not. pro ecclesiasticis negotijs bene licet coram seculari iudice aduocare [pro miserabilibus] idem credimus de alijs, qui continentur. ff. de postul. l. 1. s. ult. & s. l. seq.

CAPITVLVM II.

EX parte tua. [Susceptores] idest aduocati [executores] idest procuratores.

S V M M A R I V M.

- 1 Sacerdos pro quibus, & contra quos postulare possit.

CAPITVLVM III.

Cum sacerdotis. [Miserabilibus] idem dicimus de alijs qui continentur. ff. de postul. l. 1. s. & l. seq. [postulare] etiam coram ecclesiastico iudice, alij autem non prohibentur [pro extraneis] se cus si pro alia ecclesiā, ut simile beneficium habeat [pręsumperit]. 3. q. 1. c. nulli. 96. dist. c. imperator. 1. q. 7. c. nisi. C. loca. l. milites [pręsumit] nisi necessario officio fungatur ut tutor. ff. de postul. l. peto. & l. ult. uel pręlatus ecclesię, qui multo fortius quā tutor, bene potest agere contra ecclesiā a qua beneficium habet. Item & pro priori ecclesię potest agere contra secundam. ar. j. de iur. iu. c. tua. & c. intellecto [si clericus]. ar. quōd si aliās habeat beneficium de ecclesiā, licet nō sit clericus eius, uel ēt si sit laicus, quōd debet priuari beneficio, si contra ecclesiā aduocasset.

De procuratoribus.

Rubrica XXXVIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Gestas, an dici possint adhuc non facta.
2 Scripturę authenticę antiquę quenam fidem faciant.

CAPITVLVM I.

Lia quidem. & j. [Non miseris] idest procuratores non constitueris, qui tamen se procuratores fingebant, [sed & c.] hic forte nūcius erat pape [& presbyterorum] repetere quę diximus. s. de rescri. c. edoceri. hi non pręstant authoritatem procuratori, sed tanquam testes fidem faciunt in instrumento. Vel dic, q̄ magnum negotium erat, unde illud cum consilio sui capituli facere debuit. j. de his quę fi. a pręc. quanto. j. de ma. & obe. c. humilis. ¶ Gestisq;] gesta quoq; dicuntur aliqua facta, quę nullo modo scripta sunt, sed sicut gesta sunt, sunt in memores hominum; & hęc gesta aliquando publicantur. j. de testi. c. significauit. & c. Albericus. j. ut lit. non cōtē. c. qm. s. sunt & alij. contra. C. de rei uen. l. gesta. C. de testa. capitul. publicati. Item dicuntur gesta, quādam facta, in scriptis redacta, uel potius ipsę scripturę in quibus gesta referuntur. ¶ Et ista scripturę apud sedem apostolicam dicuntur registra, & ista gesta si sunt bene custodita, & inueniantur in archiuis authenticarum personarū, puta eorum qui habent potestatem authenticas scripturas faciendi, fidem faciunt, ut hic. & j. de pręscr. c. ad audiē tiam. cum suis concor. quas ibi not. Si aut non essent bñ custodita, uel personę non essent authenticę, nō crederē eis. ar. p̄dicta decr. [transmittere]. i. authoritatē habere superioris, ut sic ea habita inter gesta publicata cōputētur.

S V M M A R I V M.

- 1 Comparare per procuratorem quando liceat.
2 An isto nuncij, & excusatio quid ualeat.
3 Appellans difficile audietur ubi per procuratorem quis agit.

CAPITVLVM II.

Querelam. [Grauibis] contrarium dicere uidetur. ff. de mino. l. Papinia. ubi dī, q̄ si quis sit in loco. s. in exilio q̄ non possit agere, tamen si facultatem habuit agendi per procuratorem, currunt ei tēpora petendū

petendi restitutionem in integrum. sed hoc non est cōtra-
rium, quia intelligitur in minoribus causis, ubi quis cogi-
tur per procuratorem litigare, secus in grauib; , ut hic.
Vel illud est, quia propter delictum fuit missus in exiliū,
& delictum non debet ei prestare immunitatem [grauib;
] de hoc not. s. de rescrip. c. fedes. Aliqui dicunt gra-
ues causas, id est intricatas. ¶ [Procuratorem] dicunt qui
dam hoc obtinere quando simpliciter est citatus q̄ per
se respondeat, secus si citatus esset ut hic per se, uel per
procuratorem. j. de do. & contra. c. cum dilecti. sed certe
hæc litera uidetur contrarium sonare, quæ dicit q̄ non
potest cogi constituere procuratorem, ergo nec citari ut
per procuratorem respondeat in grauib; & idcirco po-
test responderi dicto. c. cum dilecti. quod est ibi speciale
propter periculum uacationis ecclesiarum. j. ut lit. non
conte. c. quoniam ad idem. j. de ap. c. constitutus. s. de ele-
cti. c. bo. me. uel ibi non habebat iustam causam absentis;
idem dicendum si diuturno morbo laboret. Bene fate-
mur tamen, quod si simpliciter citatus sit, & non potest
per se comparere, quod per procuratorem comparere
debet, dummodo non sit grauis causa. ¶ [Destinauerit]
nuncij missio & excusatio ad hoc facit, quia nisi nuncius
iret, & offerat se probaturum legitimam causam absen-
tis, & ad hoc haberet sufficiens mandatum, posset excō-
municari, & in expensis condemnari, cū iuste posset præ-
sumi contumax. 6. q. 5. c. 1. 5. q. 3. c. si ægrotans. sed nō est
de necessitate hæc missio ad excusandum, quantum ad
hoc ut procedatur in principali causa, sed si sit uocatus
ad consilium, uel ad electionem, uel capitulū, debet mit-
tere excusatorem; & nisi mittat, tenet excommunicatio
contra eum lata, & quod præsentis faciunt habebit ro-
bur. ar. op. 18. dist. c. placuit. 65. dist. c. ult. ar. s. de ele. c. bo.
me. mag. etiam si iustam causam absentis habet. Hic autē
uidetur, q̄ si probauerit iustas causas absentis, nihilomi-
nus in ciuili causa sit missio in possessionem, cum et fiat
contra absentem reipublicæ causa. C. de re. mil. l. ignora-
re. & contra pupillum. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. hæc iura.
in prin. Sed tamen non festinabit ad mittendum in pos-
sessionem. ff. de dam. infec. l. si. s. si forum. nec fiet uendi-
tio. de hoc not. j. de eo qui mit. in pos. c. si quid. ¶ [Destina-
uerit] idem est si nullum misisset, quia postea re patef-
cta reuocabitur condemnatio in principali & de expen-
sis per in integrum restitutionem, uel pronūciabitur nul-
la sententia etiam diffinitiuā secundum diuersas opinio-
nes. 7. q. 1. c. præsentium. j. de sen. & re iudi. c. cum Bertol-
dus. ff. de re iudi. l. quæsitum, & si promississet sub pœna si
stere iudicio, daretur exceptio. ff. si quis cau. l. 2. ff. de arb.
l. si cum die. s. ex li. Alij dicūt contra in aliquibus, ut not.
in glo. quæ incipit, nuncij [absoluere] reuocando primā
sententiam leuiter, & sine cognitione, quasi interlocuto-
riam sine in integrū restitutione, sed solummodo implo-
rando officium iudicis deferuens actōri, ut eum reuo-
cet. ff. de re iudi. q̄ iussit. Vel petendo restitutionē de pla-
no. ff. de iudi. l. si prætor. in fi. C. de procura. l. quia absen-
te. Sed uidetur, q̄ deberet sibi imputari nisi appellauerit,
ex quo sciuit se condemnatum in expensis. C. quomodo
& quando iud. 3. sed non obstat q̄ hic loquitur, quando
ex probabili & necessaria causa absuit, & ideo sine appel-
latione restituitur ad totam causam minus legitime de-
fensus; & illa lex loquitur quando nullo modo defensus
aberat probabili cā, & fuit legitime citatus ad domum,
nam tunc si intra x. dies computandos a tempore, quo
sciuit sententiam contra se latam, non contradixit pete-
do restitui ad appellandum, stabit sententia. C. quō & qñ
iud. l. 3. Sed melius dicitur, q̄ quilibet sine beneficio resti-
tutionis, nullo modo uel minus legitime defensus, com-
muni iure appellat intra x. dies. a tempore sententis, &
sic intelligitur. l. 3. C. quō & quando iud. & ff. qñ ap. l. 1. s.
ult. ff. ex qui. cau. in integ. re. l. necnon. Vbi forte nullum
relinquere potuit procuratorē, uel reliquit & mortuus

est, tunc enim restituitur in totum non tantum ad appel-
landum, siue pronunciatum sit contra eum, siue iuri siue
actioni eius sit præscriptum, & hoc innuit. d. l. necnon. sin
autem legitime defensus esset, ad nihilum restitueretur.
¶ Idem dicimus si necessaria causa tantum absit, puta ra-
tione delicti in carcerem, uel in exilium missus, q̄ non re-
stituitur si condemnatur uel eius iuribus uel actionibus
præscribatur, nisi cum non poterat relinquere procura-
torem, uel reliquit, sed mortuus est. ff. ex qui. cau. ma. l. sed
fi. s. 1. ff. de mino. l. papinia, qui autem uoluntarie, siue cō-
tumaciter absit, nullo modo restituitur contra iura, uel
actiones præscriptas; sed si uenerit iudice adhuc seden-
te pro tribunali, restituetur de equitate fortē ad appellā-
dum, uel cōi iure appellat. ff. de in integ. resti. l. pe. ¶ Vbi
autem probabili necessaria causa detinetur ut hic, legiti-
me defensus restituitur ad appellandum, minus autem le-
gitime uel nullo modo, ad totam causam ut hic. ff. de in
integ. resti. l. ult. ff. de iudi. l. si prætor. ff. ex qui. cau. in inte.
resti. l. ab hostibus. Rñ. j. C. co. l. 1. C. de procu. l. qui absen-
te. Qualiter autem cōtra iura, uel actiones huius præscri-
batur, alias no. & hic. & j. de sen. & re iud. c. cum Bertol-
dus. Et not. q̄ hæc restitutio non solum habet locum con-
tra iniām diffinitiuā, sed et contra interlocutoriam de
expensis, ut hic. & 4. q. 5. c. 1. Vel dic in interlocutorijs nō
habere locum hanc distinctionem, ut no. j. de sen. excō. c.
sacro. & c. fi. sed ubi idem qui tulit interlocutoriam uult
reuocare. sed secus si coram alio petatur reuocatio. &
hæc sunt uera, ubi legitime est citatus, si enim legitima
citatio non præcessisset, ipso iure nulla esset snia. ff. quæ
sen. sine ap. re. l. 2. s. item enim. uel dic in interlocutoria
de expensis, & hæc tenet etiam si ordo non seruatur. s. de
oliu. c. si. ¶ Prædictis autem non obstat. 2. q. 6. c. si aduer-
sus, quia ibi dicit quod ubi quis per procuratorem agit,
difficile auditur appellans; & uerē difficile auditur, quia
non auditur, nisi in prædictis casibus, quos in hac gl. not.
Vbi autem dolo alicuius factum est, quominus quis com-
paret, & feratur sententia contra ipsum in causa quæ nō
recipit interesse, restituitur ad id quod occasione huius
absentis sibi contingit. j. de in integ. resti. c. ex literis. Si
autem ad interesse posset agere, contra dolum tātum da-
retur ei actio ex edicto, qd̄ est. ff. de eo per quem fac. l. ul.

S V M M A R I V M.

- 1 Testi uiri an sit credendum.
- 2 Sententia ubi pronunciat nulla, irritatur possessio, & quicquid ex ea
secutum est.
- 3 Archidiaconus non potest duas habere ecclesias, nisi cū eo dispensatus sit.
- 4 Intentionē suam cum quis non ualet probare canonicam, iudex pronun-
ciat eam non canonicam, & eam non debere permanere ratam.

C A P I T V L V M III.

EX insinuatione, [Archi.] & præsentibus, & aduerfa-
rio etiam notificauerit, alias tener qd̄ cum ipso fie-
ret. ff. de procu. l. si procuratorem. ff. de insti. l. 1. sed
& si. s. 1. & 2. & melius. j. eo. c. mandato. uel antequā pro-
curator institutus agere incipiat, sufficit sola reuocatio
etiam si illud non significat iudici, uel aduersario, & not.
j. eo. c. proxi. [sententia] quæ etiam fuit executioni man-
data, sicut ex sequentibus apparet. Vel dic, quod etiam
& in prima causa, & modo Archidiaconus petebat resti-
tutionem ecclesis, nec fuit per sententiā spoliatus. ¶ Ip-
sius [ar. uni] testi credendum. j. de testi. c. in omni. 8. q. 3. C.
italia. 28. dist. c. de firacusan. contra. 4. q. 3. c. iuris. Item
ar. q̄ quis testificatur in propria causa. j. de test. c. perue-
nit. contra. j. de test. c. ueniens. 4. q. 3. c. si testes. s. nullus.
Sol. hoc speciale propter præsumptionē, quæ est pro eo,
& etiam quia est reus unde fauorabilior, ideo quod de-
claratum est sibi iuramentum. C. de re. cre. l. in bonz. ff. de iu-
reiu. l. admonendi. j. de proba. c. sicut consueuerunt. & quia
modicum præiudicatur aduersario, cum sit salua ei actio
sua, & utrumque ius suum sit saluum sententia cassata.
Restitutions

3 ¶ Restitutioni] forte hic petet restitutionem ecclesiæ qua spoliatus per iudicem erat; & si obijciatur ei, quod auctoritate prætoris spoliatus sit. ar. C. unde ui. l. si quis in tantam. replicabit sententiam non tenere, quia procurator non erat. Vel dic, quod petet, & dicet sententiam non tenere ex ea causa, scilicet quia non cum procuratore actum est, & ideo pronunciari nullam, quia cum non procuratore actum est. j. c. prox. quia sententia pronunciata nulla, irrita erit possessio, & quicquid ex ea secutum est. C. de legi. l. non dubium. j. eo. c. auditis. similem petitionem habes. s. de maiori. & obed. c. ult. ff. de feriis. l. 1. & competit ad hoc officium iudicis. ¶ Vel potes dicere, quod non dicit hic petendam restitutionem post sententiam, sed sententia lata super cassatione processus restituatur possessio ecclesiæ quam petit, si ei nihil de iure obstat. Hoc non placet, sententia enim non præiudicat absentibus, ff. de minor. l. etiam. s. si. & tamen sententia contra eum lata fortè sibi præiudicat quo ad omnes. ut not. j. de for. competen. c. postulasti. j. de accu. c. qualiter. sed hoc ideo est, quia ipse fuit præsens, & habuit copiam se defendendi, ut not. j. de accu. c. super his. ¶ Institutionem] contra. 6. q. ult. c. actor. ff. de proba. l. 2. Sol. hic uoluit sponte onus probationis assumere. simile, j. de resti. spolia. c. 1. ff. de proba. l. circa. uel fuit imposita ei probatio ideo, quia contra eum erat præsumptio. ut C. de proba. l. siue. nam cum esset archidiaconus, non poterat habere aliam ecclesiam, nisi probaret secum dispensatum. Vel agebatur petitorio contra archidiaconum, unde oportet eum probare de iure suo. Sed certè hoc credimus, imo ex quo est in possessione, non remouebitur, nisi contra eum probatum fuerit crimen, uel quod non sit canonicè institutus. j. de consec. præben. c. quia di. 3. 6. dist. c. fatis. 1. 6. q. ult. c. inuentum. nec enim titulum suæ possessionis cogitur dicere. C. de peti. hæredi. l. cogi. hic autem cogitur ideo probare, quia petebat suam institutionem ratam decerni, ut expresse in litera dicitur. sed & si quis probaret ad se pertinere dationem alicuius beneficii, & se esse in possessione, & alius illud beneficiū possideret, bene deberet possidere probare se canonicè institutum per eum ad quem pertinet. ar. 2. q. 1. c. legum. j. ut eccle. ben. c. ut nostrum. ubi tacitè iussus fuisset consensisse in eum. j. de his quæ fi. a ma. par. cap. c. ex ore. sed & si consentit tacite, uel expresse, potest tamen ille ad quem pertinet, dicere, si uult. probare institutionem contra ius factam. j. de præben. c. dilecto. ¶ Ratam] si uero non poterit probare institutionem canonicam, iudex pronuntiabit eam non canonicam, & eam non debere permanere ratam; & si quis petat suam electionem confirmari, iudex poterit pronuciare electionem confirmandam de iure. Item si ponamus, quod tantum pronunciet. non confirmo. tamen postea confirmationem petere non poterit obstante sibi exceptione rei iudicatæ, cum de eadem inter easdem personas iudicatum sit. ff. de except. rei iudi. l. conqueritur. & l. seq. & est hoc uerum, ubi sit generaliter petium. sic. C. de ann. exc. l. ult. sed si unam causam expressisset. si quia electus fuisset per eos quorum erat electio, si fuisset sibi in hoc impositum silentium, nihilominus potest ex alia causa petere, scilicet quia ex Papæ collatione haberet. Cum enim officium iudicis sit personalis actio, quæ in prædictis locum habet, succubens in una causa nihilominus ex alia poterit agere, ut no. s. de of. ord. c. conquerente. Idem dicimus, si petatur sententia infirmari, uel electio; sed uero agere alius admittendus est, sic not. s. de elect. c. cum dilecti.

S V M M A R I V M.

- 1 Procuratores duos cum quis eodem tempore constituit in solidum, occupantis melior est conditio in eo quod incepit.
- 2 Procuratoribus duobus consensientibus si unus moritur nunquid possit superstes agere, & quid si duo in aliqua causa constituti ad defendendum, unus constituitur, alter negat. in nu. 3.

- 4 Procuratoris quando ualeat.
- 5 Inducias petere pertinet ad partem.
- 6 Index non admittendo exceptionem an dicatur grauare partem.
- 7 Testes recipere an liceat parte absente.
- 8 Iudices an teneantur suas defendere sententias.
- 9 Sententia nunquid præiudicat his, qui non interfuerunt iudicio.
- 10 Procuratoria exceptio dicitur esse duplex quandoque.

CAPITVLVM IIII.

IN nostra. [Præbyteros] not. quod hic dat duos procuratores. quomodo ergo ageret, quod si unus constituitur, alter neget? ¶ Responde, si eodem tempore quis constituit duos procuratores & in solidum, occupantis melior est conditio in eo quod incepit. ff. de procur. l. pluribus. unde si super pluribus causis dati essent in uno instrumento, & unus occuparet unum negotium, nihilominus alius posset aliud negotium occupare. ar. op. s. de rescrip. c. pastoralis. Si uero non fuerunt dati in solidum, sed simpliciter, diuidunt inter se, ut unus unum negotium prosequatur, & alius aliud. ff. de ne. ge. l. cum alicui. Et est ad hoc arg. quia cum simile sit mandatum iudicis, & procuratoris. ff. de iur. om. iu. l. & quia. sicut iudex alij delegat uices suas, ita & procurator delegare potest. Hoc arg. reprobatur. ff. man. l. si procurator. s. si quis. hæc autem facere posse non uidetur, quod unus unam partem negotij prosequatur, & alius aliam partem eiusdem negotij, cum facta litis contestatione factus sit dominus litis; uidetur tamen quod siue in solidum, siue simpliciter plures constituantur, quod iudex debet eligere & posuit idoneorè. ff. de pop. ac. l. si plures. sed hoc ibi ideo uerè est, quia ibi plus tangitur uniuersitas, quam specialis persona, unde magistratus communis elegit idoneorem. nam si specialis persona propriū interesse prosequeretur, præferretur alijs. ff. de pop. ac. l. 3. ubi aut specialis persona tangitur, ipsius specialis persona est electio, uel ipsorum procuratorū est electio, quis ex eis agat. ¶ Videtur tamen, quod dominus qui duos constituit procuratores, eligendo eos simul agere uoluerit; & ideo non sit neq; iudicis neq; procuratoris electio, quia et si uellent, non possent sociū uel alium facere procuratorè. C. de procu. l. neque. sed simul agere debent. Sed lite contestata unus alius, si uoluerit, constituit procuratorè, quia extunc possunt facere alterum procuratorè, ut in prælle. l. neq; sed extraneum non potest unus solus facere procuratorè, cū et post litè contestatā pariter sint dñi litis. Sed qd si unus moriatur ante diuisionem non credimus, quod superstes posset agere, ar. ff. de rei iudi. l. duo ex. & s. de offic. deleg. c. causam. in tutoribus de benignitate secus receptum est. ff. de ad. tu. l. cum decreto. s. ult. & l. tutores. s. curatores. & l. lucius. s. 1. nec obeft. ff. man. l. creditor. s. duobus. c. quia id loquitur quado dati erant in solidum. sic in telligitur quod dicitur, unum procuratorem posse alium conuenire. ff. eod. l. qui proprio. s. ult. & l. quod ad nos. Alij autem dicunt, quod & si simpliciter dati sunt, tamen occupantis melior est conditio, etiam si non diuidant inter se administrationem, uel etiam si alter moriatur. j. eod. c. non iniuste. si autem diuersis temporibus dati sunt, posteriorem dando primum reuocat. ff. eo. l. si quis. s. ult. hanc distinctionem pro magna parte confirmat. j. eod. c. cum iniuste. ¶ Vbi autem duo procuratores constituantur simpliciter in aliqua causa ad defendendum, si unus constituitur, & alter negat, dixerunt quidam quod re cte facta est litis contestatio, & stabitur dicto eius, qui confessus est. ar. pro his, quod si principalis persona confiteret & negaret, staretur confessioni suæ quæ sibi contraria est. ff. de inter. ac. l. de ætare. eadem ratione, & si de duobus procuratoribus unus confiteatur, alter neget, standū est dicto cōfidentis, quia cōfessio sua sibi nocere debet. Alij dixerunt, quod per talium confessionem, & negationem bene fit litis contestatio, sed in pendenti est curus dicto

stari

itari debeat, donec principalis dñs eligat, cuius dicto te-
tur. argum. ff. de re iudi. l. duo iudices. j. de sen. & re iud.
c. duobus. §. i. Alij dicunt, & forte melius, quod per ta-
lem responsionem non fit litis contestatio, sed procedi-
tur contra dominum, quasi contra contumacem qui non
misit sufficientem instructum procuratorem. j. de iur. ca-
lum. c. in pertractandis. Si autem tres, uel plures procura-
tores constituuntur in eadem causa simpliciter, tunc om-
nes adesse debent, sed statuitur dicto maioris partis, sicut
in iudiciis, & in arbitris. §. de re iud. c. duo ex tribus. ff.
de arbit. item si unus. §. principaliter. & l. sicuti. nec est
uis, si unus anticipat responsionem alterius, dummodo
omnes respondeant, antequam ad alios actus diuertant;
nec est simile de electione, quam necesse est fieri per unū.
§. de elect. c. in genesi. quia in electione speciale est pro-
pter causas ibi notatas. Item si duo dati sunt in solidum,
& ambo sunt litem contestati, non uidetur quod etiam
post litem contestatam in solidum durat eorum potestas,
sed si unus respondit petitioni, uel produxit testes, alius
super eodem non audiretur. arg. preal. l. pluribus. Item ui-
detur, quod auctoritate potestatis sibi datę a domino,
qui in solidum eos constituit, quod unus solus potest face-
re alium procuratorem, tamen semper durat etiam pote-
stas alterius qui non constituitur, ut siue cum principali
procuratorem, siue cum substituto semper admittatur,
& etiam si alterutrum predictorum perueniat ualebit q̃
ab eo factum erit. arg. ad hoc. §. de offi. deleg. c. cum su-
per. & c. coram. mandata enim iurisdictionis, & procura-
tionis multum similia sunt. ff. de iurif. om. iudic. l. et quia.
Alij dicunt, quod hec potestas non durat, nisi ante litem
contestatam, & post litem contestatam simul facta unus
sine alio nihil facere potest, & illi duo uice unius perso-
ne tantum funguntur pro eis; quia si dominus hoc non
potest post litem contestatam a duobus qui non essent
procuratores in solidum, quare posset ante litem conte-
statarum? Item priuata uoluntas non mutat generalem con-
stitutionem. j. de test. c. requisisti. ff. ad treb. l. quid de sed.
primi respondent, q̃ bona ratio est quod hoc licet a prin-
cipio, sed non post litem contestatam, quia a principio
uidetur tenorem mandati, quod ex quo acceptatur, illud ser-
uet. ff. man. l. diligenter. & sibi imputet si hoc est graue.
Item licet priuata uoluntas non possit aliquid facere cō-
tra leges in alterius preiudicium, tamen in preiudicium
partium potest. C. de pact. l. si quis. & not. j. de foro com-
pe. l. si diligenti. [destinandos] hic apparet, quod inquire-
do, uel denunciando procedebatur, alias non ageretur
per procuratorem. §. q. 3. c. etiam criminali [reuocauit] qd̃
potuit ante litem contestatam, & sine causa. ff. de procu-
l. ante lit. conte. & l. sequen. post litem contestatam autē
non potest sine causę cognitione. ff. eo. tit. l. item si suspen-
4 ctus post lit. conte. & l. seq. ¶ Renocauit] aduersario
nesciente, ut not. §. proxi. c. uel dic quod etiam aduersario
nesciente potest reuocare, nisi literas misit aduersario an-
te litem contestatam. j. eo. d. mandato. Vel dic, quod si
fiat reuocatio etiam ante litem contestatam, & aduersa-
rio nesciente, si post sequitur litem contestatam ualeat. ar-
gu. ff. de procur. l. si procuratorem. sed si non sequitur litem
contestatam, alia quę fecit post reuocationem non
ualent, ut hic. & d. c. mandato. hic autem non erat lis con-
testata, ut j. sequitur. prius dictum placet [literas] quia
non tenuit processum, nec literę ex illo processu descen-
dentes [iudicium] non litem contestando cum eo, & per
consequens & c. [A. iudicium] nisi litem contestando & c.
5 ¶ Inducias] inducias petere est partis. C. de dil. l. a pro-
cedente. sed offerre probationem non est partis, sed est
ex superabundanti. ar. ff. quo. bo. l. 3. §. i. sufficit enim ex-
ceptionem & causam legitimam proponere, quare non
debeant procedere iudices; sed si iudex admittit excep-
tionem, & non grauet eam probationibus, quod forte
facit eam esse ueram, & ideo ulterius non procedit, bene

est. Sed si iudex dubitat, debet dicere proponēti exceptio-
nem, q̃ eam admittit, ut intra certum tempus probet si
uult. §. de of. dele. c. prudentiam. §. sexta. j. de testi. c. ue-
niens. 30. q. 5. c. iudic. antem. & si noluit excipiens termi-
num oblatum ad probandum recipere, sed appellet, quic-
quid sit contra eum, tenet; non, q̃ non teneat appellatio,
nisi a iusto grauamine. j. de app. c. ut debitus. sed ita quia
nō grauetur, eius appellatio nihil ei prodest, etiā si ea po-
stea ueram probet excipiens. §. eo. c. ex parte. Sed si iudex
proposita exceptione eam repadiet, uel negligat admitte-
re tacite, uel expressę, scilicet procedendo in negotio,
& ideo appellatur, tunc non reuocatur quod facit iudex
antequam causa appellationis admittatur, nisi postea co-
ram iudice appellationis probauerit ueram causam ex qua
appellauit. j. de excep. c. olim. & sic loquitur hic. ¶ Sed
dices, nonne grauauit eum iudex, qui non admisit excep-
tionem, si uera esset? Respon. non fuit grauamen in non
admittendo exceptionem si falsa esset, imo non fuit,
nec pręsumitur, ideo non reuocatur quod fit ab isto iu-
dice, a quo appellatur; sed si probaret coram iudice ap-
pellationis esse ueram causam propositam, cassatur quic-
quid post appellationem fecit, quia pręsumitur & appa-
ret eum malitiosę etiam refutasse exceptionem, uel non
admisisse. ¶ Sed contra. j. de app. c. ex parte M. & c. si
gnificauit. ubi dicitur quod quicquid sit post talem ap-
pellationem, reuocatur. ¶ Sed expone illas ut huic con-
sonet; uel dic eas reuocatas per istam decre. Sed si prædi-
ctus appellator proponit causam legitimam, si uera esset
& eam offerat se probaturum coram iudice a quo appel-
latur, & ipse iudex nolit excipientis probationes admitte-
re, etiam si falsa sit exceptio uel causa, tamen quicquid
iudex post talem appellationem facit, cassatur; quia uerę
grauatus fuit in eo, quod eius probationes admittę non
fuerunt, & sic intelligitur hic. Et hoc intelligimus etiam,
si sic dictum sit, appello ne procedas ultra in hoc nego-
tio, quia habemus certum numerum canonicorum, hac
exceptione omiſsa uel etiam super his ulterius uerbis dū
modo expectet si negligat exceptionem admittere, ut in
decre. ex parte. la. 2. sed si similiter dicat appello, ne ultra
procedas, & recedat credens hoc sibi sufficere pro appel-
lacione, non ualeat. arg. j. de app. c. dilecto. ¶ Est ergo dili-
genter notandus ordo. Primō enim debet proponere ex-
ceptionem, & consequenter iudex debet refutare eam,
uel admittere; & si iudex admittit exceptionem eius, ip-
sius iudicis est quærere an probare uelit, an non. 30. q. 5.
c. iudicante. quia rei est fugere. 4. q. 4. c. 1. & 2. & quia iudi-
cium redditur in inuitum. ff. de uerb. obli. l. inter stipulan-
tem. §. continuus. & si quid offert, ex superabundanti est,
& si iudex expressę repadiat, uel nō admittat, uel admit-
tere negligat, iuste appellatur ab eo. §. eo. c. dilecto. & j. de
appe. c. ex parte M. [lite] in inquisitionibus enim licet nō
sit necessaria litis contestatio, si sunt absentes, ut j. ut lit.
non contest. c. quoniam. §. sunt & alij. tamen in eis, si sunt
præsentes, ordo requiritur qui habetur. j. de accusa. cap.
qualiter. il. 2. & alius ordo in denunciationibus seruatur,
ut eadem decre. & 2. q. 1. c. si peccauerit. & hoc bene ap-
paret, quod cum procuratoribus non fuit lis contestata.
[mentionem] quam facere debuerunt. j. de sent. & re iud.
di. c. inter mo. §. de rela. per totum. ff. nil no. ap. pen. l. 1. ff.
de app. l. pen. ¶ Plenam] qualiter recipiuntur isti testes
parte altera absente, cum iurare debeant testes partibus
præsentibus? 2. q. 1. c. in primis. j. de testi. c. 2. Respond. in
causa appellationis est speciale, ut absente parte proce-
datur. C. de temp. app. l. ult. §. illud. j. de app. c. sape. & c.
interposita. Vel dicas, quod hic ideo recepti sunt testes
absente parte, quia mortuus erat accusator, ut dicitur in
integra. & sic perierat actio. ff. de act. l. diui. C. si ac. mor.
l. 3. unde papa ex officio suo processit in terminanda in-
quisitione, uel denunciatione. 34. q. 3. c. ecce. j. de collu.
c. crimina. & hac ratione tenet sententia absente parte
lata

quod licet episcopus non sit dominus, tamen procuratorem constituit proprie sumptu uocabulo, quia si uelles exponere procuratorem, actor non est verus, quia secundum hoc necesse esset interuenire decretum superioris, quod hic non interuenit, sed secus dicimus in tutore, nam si constituit actorem uel procuratorem ante litem contestatam, non ualebit, nisi autoritate faciat iudicis superioris; nam maior est autoritas episcopi, quam tutoris. Sed idem, quod dicimus in episcopo, dicimus in rectoribus locorum, & in singulis, & in dignitate constitutis, dummodo habeant administrationem. Curator est siue generalis, siue ad litem, dari autoritate ordinarii iudicis, non delegati, debet, quia missi est imperij, instituit de tut. tu. §. 2. ff. de tutel. tutoris. §. ff. de tut. & cura, dat. ab his. l. neque mandare, nec debet procurator sanare rem rata domini habetur, uel de iudicato soluendo. C. de adm. tut. l. si. §. defensor. ne. sufficit quod sanare rem pupilli saluam fore, uel ad litem. **Intentio** si constitutus est procurator simpliciter, i. sine illa clausula, quoties dominus abesse contigerit, dicitur quidam quod si dominus postea uenit ad causam, & per se eam prosequitur aliquam, quod si postea abfuit in aliquo termino, citandus est dominus ad domum ubi degit, & si non inuenitur admittitur procurator arg. insti. de pupil. substi. in principi qua ratione. & §. ergo in pupillari. & C. de cur. fur. l. cum alijs. Alij tamen probabilius dicunt, quod siue ante litem contestatam, siue post incipiat tractare litem, reuocare uel primus procurator. J. eo. c. pen. ff. de procur. l. pluribus. ff. man. l. qui mutuo. §. non ideo. Et hoc uerum est, nisi dominus post lit. contestatam fuisset assumptio litis. ff. de procu. l. que omnia. Item cum ex sola presumptione dicamus factam reuocationem istam si alia presumptio sit, quod non intendebat reuocare, sed per aliam iustam causam reuocasset agere litem, non dicam reuocatum mandatum, puta qui a procurator est infirmus, uel absens, uel quia in aliquibus dicitur melius nouit causam. **C. de procu. l. ff. de procu. l. actor.** ¶ Et nota quod licet proprie sumptis uocabulis dicta sit inter Actorem, Procuratorem, & Syndicum, tamen unus sepe ponitur pro alio. J. de iura. cal. l. cum causam. sufficit enim, quod apparet intentio instituentis. 22. q. 3. c. humane. Item queritur, si procurator constitutus ad litem contestandam & ad constituendum alium procuratorem super alijs quae in eadem causa fuerunt faciendae, possit per se autoritate praedicti mandati totam causam agere, an teneatur alium procuratorem constituere autoritate mandati praedicti, & ipse ultra litem contestatam non agere possit? sol. Rn. quod totam causam per se agere potest autoritate praedicti mandati, quia uoluntas est constitutis quae potissimum attendenda est, ut hic uel fuisse, quod potius sit per seipsum, quam per alium ageret, si uellet. ar. ff. de procu. l. ad legatam. ff. iudi. sol. l. iam tamen. Et quod adiecit, quod alium faciet procuratorem, adiecit uel ad exonerationem eius. Illud autem non placet, quod possit agere ea quod post litem contestatam faciendae sunt, et si expresse prohibitum est a domino, quia alias post litem contestatam factus est dominus litis; quia tamen mandatum receperit sub certo tenore, scilicet quod usque ad litem contesta-

Lit. contest. Ad tam procuraret, ulterius procedere non debet. ff. man. l. diligenter. dummodo expresse appareat uoluntas constitutis, si quod uoluit ultra litem contestatam procurare, sed ipse dominus per se uel per alium litem ceptam perficiet, nec constituetur procurator ab eo qui litem contestatus est. Item si quis constitutus est procurator, quoties dominum contigerit abesse iste procurator sic constitutus poterit resumere negotium et multis uicibus dominus se absentante. ar. curatoris furiosi, qui cessantibus diligendis interuallis curam furiosi resumit. C. de cur. fur. l. cum alijs. ff. man. l. qui mutuo. §. non ideo [reprobamus] licet scribatur his duobus procuratoribus, tamen quia de iure respondit consultationi ab eis factae, inter eos ius facit, & maxime cum de iure sineret.

S V M M A R I V M.

1 Pater per se agit, uel procuratorem constituit in causa filij in potestate existentis.

2 Filius in peculio castrensi constituit procuratorem autoritate patris, quid autem in filio facto milite. in nu. 2.

4 Pater in causa matrimoniali pro filio constituit procuratorem, 5 Tutor potest actorem constituere suo periculo.

CAPITVLVM X.

Accedens ad apostolicam, [Procuratorem] quae causa esset, super quam procurator eius requirebatur, hic non dicitur [suam] id est filij suae, cuius tutrix erat, uel aliter suam quae tamen hic non exprimitur. ¶ Tu ergo pater enim in causa filij existentis in parte per se agit, uel constituit procuratorem, quia legem habet ad administrationem in bonis eius. C. de bo. ma. l. i. C. de bo. quae lib. l. cum oportet. §. non autem. & l. cum non solum. §. patre. & §. hic procul. ¶ In castrensi autem peculio tantum filius autoritate patris constituit procuratorem. ar. ff. ad macedo. l. i. §. ult. & l. seq. & intelligo quod pater faciat praedicta adhibito consensu filiorum, si sunt maiores infantia, & sunt praesentes, nec attendo cuius sunt aetatis: quantumcumque maioris. C. de bo. quae lib. l. cum non. §. ubi uoluntas. ¶ Item hoc intelligimus ubi concordant uoluntates patris, & filij: si enim discordarent, pater filio cogitur praestare consensum, si maior est. 25. annis. nisi in casibus. in Auth. de aqua. do. §. i. & ult. Si autem sit minor. 25. annis, debet adire iudicem, qui dabit ei curatorem & eius consilio agere uel cessabit, ut in l. prealleg. §. & si filius. ¶ Similiter autoritatem praedictam praestabit pater filiofamilias facto militi, ut in ea. l. & in eo. §. Et similiter etiam clerico. Et sicut militi praestat pater autoritatem in rebus quae sibi occasione castorum obueniunt, ut in ea. l. §. si autem dicitur. & ff. de capt. & post. l. i. §. i. clerico in his quae sibi obueniunt de ecclesia. hoc non placet. Non enim similitudo est inter bona temporalia, & ecclesiastica quae sunt diuersi iuris, & diuersi fori principalis, quia temporalia sunt de foro Imperatoris uel seculari, & spiritualia sunt de foro Papae uel spirituali, uel ecclesiae, & quia in his nullum commercium habent laici, ut no. §. de acta. c. indecorum. sed potest requiri autoritas sui praetati, ut ibi not. ¶ In causa autem matrimoniali hoc habet expressum, quod pater pro filio constituit procuratorem, quae causa est spiritualis, nec contradicit decre. J. de resti. spo. c. ex parte. quia illa minor non habebat aliquem in cuius potestate esset. Et haec intelligo uera in filiis. minoribus 20. annis. nam si sunt maiores ad castrensis, & ecclesiasticas, & spiritualia, forte posset dici quod non requiritur autoritas patris in cuius potestate existit, nec praetati. ff. ad macedo. l. i. §. ult. & l. seq. Et haec uera sunt in patribus & filijs. ¶ In tutoribus autem dicimus, quod tutor potest constituere actorem suo periculo. ff. de adm. tu. l. decetero. & procurator etiam facere potest post litem contestatam, sicut & quilibet procurator factus dominus litis per contestationem. C. de procur. l. tutores. Actorem autem praedictum potest facere tutor, & iudex praestabit autoritatem. C. de autho. tuto. uel cur. l. i. Vel iudex faciet, quem tutor elegerit. instituit de cur. §. ult. In optione autem tutoris & curatoris est, ut ipse agat, uel pupillis uel adultis agentibus assint, & autoritatem praestent. ff. de adm. tuto. l. i. si sint infantes uel absentes uel furiosi ut ibidem, quia tunc per se tantum curator & tutor agere debet. Pupillus etiam procuratorem facit autoritate tutoris. C. de procur. l. neque. & si non interueniat autoritas tutoris, & feracur sententia, pro eo ualeat, contra eum minime. C. de procu. l. non eo. Inno.

S V M M A R I V M.

1 Procuratori petenti quando sint inducia dando ad consulendum dominum, uel deneganda.

Circus

Citatus non expresse super quo citatur, si constituit procuratorem, procurator debet habere indicias, ut consulat Dominum.

CAPITVLVM XI.

Dilectus filius. [Iudicibus] nam si ad cam, quæ commissa est procuratori ut mea defendat, citet, procurator huic non debet iudex dare indicias, quia presumit quod dominus instruxerit eum. ¶ [Citato] ad domum non personaliter, quia tunc non haberet locum, quod dicit de c. si quod daret procuratori terminus uel dilatio ad domum consulendum, cum dominus citatus esset super certo capitulo, super illo procurator debuerit instruere; & secundum hoc videtur, quod sufficiat ad domum missa citatio, quod non est uerum nisi in casibus, ut non. j. de eo qui mittitur in possessionem si aduersarius. Sed potes rãdere, quod hic non sufficit citari ad domum, sed si citatus fuit generalis procurator, & ille rãdere non potest, habebit dilationem, ut dicit hęc de c. tamen per hoc non dicimus, quod generalis procurator teneat respondere, nisi uelit. ff. de procu. l. sed hic. §. preter. & l. mutus. §. ult. & l. non cogedo, postet et loqui hęc de c. quod si is, de quo hic agit, citatus fuisset Bononię non expresse articulo super quo citabatur, quod procurator eius siue generalis siue specialis in tãtum habet dilationem, ut ad eum mittat, & per eum instruat [consuleret] ar. quod si quis citatus non expresse super quo est citatus, constituit procuratorem, procurator debet habere indicias ut consulat dominum. Innocen.

S V M M A R I V M.

- 1 Procurator in iudicijs constitui debet ante litem contestatam.
- 2 Cantela pro iudicibus in assignatione termini ad producendum testes.
- 3 Procurator quando promittit satisfacere, admitti debet, neque est condemnandus prior.

CAPITVLVM XII.

Constitutis in præ nostra T. quod potuit et sine mandato. C. de procu. l. maritus. ¶ Ad agendum iuste constituit procurator in iudicijs, & ante litem contestatam ad proponendum causas absentem meę, & ad probandum. §. eo. c. querelam. & non. j. de accu. c. ueniens. Item ad agendum & defendendum, ut hic. ¶ Item ad producendum testes, & ad appellandum, & ad cetera hmoi, quæ post litem contestatam proponenda occurrerint, sed si ante libellum receptionem constituit procurator ad proponendas causas recusationis, uel dilatorias, uel declinatorias fori, uel alia hmoi, non est idoneus procurator, nisi prius dominus recipiat libellum. Quod sic proba, quia semper in principio reo mittendus est uel offerendus est libellus. 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. & §. offerat. sed iste, de quo dictum est, non habet præteritatem recipiendi libellum per talem procuratorem, ergo nec recusandi, nec excipiendi. Item reo non competet exceptio, nisi aliquis per eum ageret; sed principium agendi est edere actionem. ff. de eden. l. i. si ergo nullus compareat qui hanc præteritatem recipiendi libellum uel editionem accusationis habeat, non est in ea causa aliquis reus; & sic nec causas recusationis, nec dilatorias, nec peremptorias exceptiones poterit proponere, cum non sit per quem proponat. Item probatur alia ratio, quia iste procurator, qui constitutus est ad excipiendum, aut dicit dominus meus non teneat comparere coram te, quia pars aduersa uel iudex est excoicatus, & tunc non est audiendus, quia et tunc comparere debet. j. de app. c. si duobus. Si autem dicit, non teneor rãdere, nisi in principali causa; & hoc non oportet eum dicere, quia hoc certum est, quod procurator non est, sed articulus de excoicatione proponere potest, nisi forte excusando; excusare autem absentiam potest. Sed si esset procurator constitutus ad recipiendum libellum, uel edictum accusationis, tunc bene posset proponere accusationem & exceptionem, & tunc bene ualet procuratio alias recusatio super his, quia hic aliquis est reus uel procurator rei ad ea quæ sufficiunt in præsentia, licet non sufficiant ad totam causam. ¶ Item pru-

denter attendant iudices, ut quæ assignant terminum ad producendum testes, uel aliud consimile, quod semper adiciat. & ad omnia alia quæ facienda occurrerint, quia nisi adiciant hæc, sufficit domino constituere procuratorem ad producendum testes, & ille procurator ad aliquid non tenebitur, nisi ad testes producendos, & ad ea quæ tunc productioni testium sunt necessaria, ut si ex aliqua causa omitat productio testium, non procedat ad alia, quia non est in eis procurator, ad hoc autem tenetur quilibet procurator quantumcumque districte ad aliquem certum articulum constitutus sit, quod ad alia quæ sequuntur facienda in iudicio recipiat terminum, nec certum dat edictum. 1. r. q. 3. c. certum. Alij dicunt, quod procurator constitutus ad excipiendum tamen admittendus est, & excipere poterit, et si non habet procuratorem ad defendendum, uel recipiendum libellum, nam in hac causa reus est dominus, licet sit absens. ¶ [Sufficietem] nisi eo primo agente pro priore reconueniatur in modum reconuentionis. ff. de procur. l. sed hęc personæ. §. defende. C. de defen. ciui. inter. auth. & consequenter. sed uide quod male cõdenatur ex ea causa, quia procuratorem ad defendendum non instituerat, quia si satisfacere uult, quilibet et sine mandato admittitur. C. de satisf. l. i. C. de procu. l. exigendi. & si satisfacere non uult, et cum mandato non est idoneus defensor, ut ff. de procu. l. sed hęc. §. 2. C. de satisf. l. i. §. ult. Rñ. imo multum facit, quod si mandauisset ei de defendendo, mandaretur finis executioni in bonis eius; alias autem si se sponte obtulerit, cum non haberet mandatum, nec reconueniret, nisi mandaretur finis executionis in bonis domini. ff. de procu. l. si procu. ff. de insti. l. si quid. in prin. ff. de act. emp. l. mul. §. si procu. ff. de re iud. l. si se ob. in prin. ¶ Item hic procurator non offerebat satisfactionem, & sic nullum remanebat actori auxilium. sed quid si uellet satisfacere? debet admitti, nec prior cõdenabitur. C. de procu. l. exigendi. & potest dici, quod licet lex exigendi loquitur quod sit audiendus defensor super causa principali. Cum autem cõsumacia apparet recedentis, & per ipsum possit multa beneficia consequi si procuratore constituisset ut dictum est, in expensis poterit cõdemnari. In hoc autem non facimus uim, quod non solum post litem contestatam audiendus est, qui iura absentis dicit, sed et ante litem contestatam ex necessitate iudex admittere tenetur defensorem. ff. de solu. l. solutione. Sed quid si ad defendendum procurator constitutus fuisset, sed procurator nollet defendere, nunquid cõdenaretur in expensis? nos dicemus quod sic, imputet. n. sibi quod uocatus non comparet ut debet, & quod minus idoneum elegit. ff. nau. cau. l. §. in hac. & §. se. Hic autem scias, quod procurator siue spalis siue generalis non cogit defendere, nisi uelit et simul satisfacere de defendendo & iudicatum soluendo. ff. de procu. l. mutus. §. ult. & l. seq. nisi dominus pro presente procuratore, & non contra dicente satisfecisset. ff. de procu. l. filius. §. ult. & idem est et si pro absente, sed procurator id tacite uel expresse ratum habuerit. Alius casus est si agat, quia tunc & defendere cogitur. ff. de procu. l. sed hęc. §. per satisfactionem. Item secundum quosdam, si suscepit procuratorem, & lis esset peritura tempore, cogitur litem contestari. ar. ff. de procur. l. sed etiam ex his. & l. mutus. §. ult. postquam satisfecit procurator de defendendo, committitur satisfactio ob rem non defensam. ff. de procur. l. non cogendum. & domino tenetur ad interesse. insti. man. §. mandatum quod.

S V M M A R I V M.

- 1 Renouationem procuratoris probare uolens an debeat admitti quare, & quibus casibus.

CAPITVLVM XIII.

Mandato procuratoris. [Post litem] idem est, & si ante litem contestatam secundum quosdam; sed contra contenditur retro iudicium nullum.

S 2 §. eo.

§. eo. c. in nostra. sed ipsi rñ. iudex non admittet probationes super reuocatione mandati facta ante litem contestatam, nisi adiciat, & q̄ notificauerit aduersario; & est hoc propter maliciam, uel negligentiam eius. Vel, licet reuocauerit, uidetur a reuocatione recedere, nisi alteri p̄dictorum notificaret, plus placet quod no. §. eo. c. in nostra. [ignorante.] ff. de procu. l. si procu. arg. contra. §. eo. c. ex insinuatione. in prin. Sol. ibi notificatum fuit aduersario, uel alij, ut ibi. Inno.

SYMMARIUM.

- 1 Procurator an teneatur appellationem ab interlocutoria uel grauamine interpositam persequi.

CAPITVLVM XIII.

Non iniuste. [Filius f.] ff. de procu. l. si quis filius. §. ipse [ad futuras] ff. de procu. l. 3. & 4. [prius] ff. de procu. l. pluribus temporibus. & l. si quis cū. de his no. §. eod. c. in nostra [is] procurator mādātū tenetur, nisi faciat contra ipsum; appellari enim potest ab uno capitulo sententiæ, & non ab alijs. ff. de mino. l. etiam. §. ex causa [appellare]. C. de procur. l. inuitus [inuit a] ignorantia uel paupertas. ff. man. l. si procu. §. ignoratis [licet ap. l. C. de app. l. si actor. ar. contra. ff. eo. l. qui proprio. §. item queritur. ff. si tut. uel cur. ap. l. ult. obtinet hoc in procuratore actoris, negotiorum gestoribus, & in fideiussoribus; sed aliud in emptoribus, & heredibus uindicantibus necem defuncti, quia hi prosequi appellationem tenentur, ff. ad fill. l. ppter ne. §. ult. ff. de euic. l. hērennius. §. i. Idē credimus in tutoribus, & curatoribus. ar. ff. si tut. uel cur. l. 2. C. de app. l. si actor. ¶ Et idem dicerem in gestore, qui accessit animo gerendi omnia, qui cum teneatur de alijs omisis, multo fortius si omisit appellationē prosequi. ff. de nego. gest. l. si pupillus. §. ult. quamuis posset dici, eum tantum prosequi, quia sicut aliorum negotiorum prosecutionem non potest omittere, sic nec prosecutionem appellationis. ¶ Sed nunquid appellationem ab interlocutoria, uel grauamine interpositam tenetur prosequi procurator? Respon. sic, si in eadem ciuitate sit, uel in loco ubi non oporteat eum sua negotia postponere; tamen nō dimittit executionem appellationis ante litem contestatam emissā, nisi auctoritate iudicis. ar. hic. & ff. eo. l. postli. in prin. & l. aut longa. Nos tamen credimus, q̄ licet securius sit a iudice habere absolutionem, tamen sua auctoritate possit cum sibi a lege concedatur.

SYMMARIUM.

- 1 Procuratio facta ab excommunicatis elidi potest per exceptionem huiusmodi excommunicationis. Et de hoc in nu. 2.
3 Constitutio actoris uim capit ex decreto.
4 Procurator nunquid repellatur cum repellitur constituens.
7 Vniuersitas an excommunicari possit.

CAPITVLVM XV.

Consulti. [Sententia.] Bene dicit, q̄ hi qui erant innodati per sententiam, quia si non essent per sententiam innodati, sed a canone siue esset occultū siue notorium, tamen constitutio procuratoris ab eis facta teneret, nec posset huiusmodi procurator per exceptionem repellī, cum tolleretur in officio eius cuius auctoritate procurator constitutus est. 6. q. 2. c. si tñ. ar. 8. q. 4. c. nonne. Sed qñ p̄ sniam sunt dñati, siue occultū siue manifestū sit, nō pūt cōstituere pcuratorē. Si aut, nō pro uniueritate, sed p̄ se quis cōstitutat procuratorē, tūc bene repellitur exceptione, et si tñ a canone est excōicatus, & et si sit occultus; & est ea rō diuersitatis, quia ibi tolerant q̄ fecit rōne publicę utilitatis & publici officij quod exerceat in alio casu, ubi publicum officiū non exerceat, non expedit exceptionem non admitti; sed si non excipiat, tenet q̄ facit. j. de excep. c. pia. Alij tñ dicunt & forte me

lius, q̄ hi consensus siue suffragia, intra personalia sunt, & non publica. ¶ Et ideo si personę consentientes, uel facientes procuratorem sint excommunicatę non per sententiā uel etiā si nomine uniuerſitatis faciant, elidi pōt p̄ exceptionē hñōi pcuratio. Vel dic, q̄ aliter est circa illos qui sunt in publicis officijs, aliter in contractibus qui celebrant cum alijs, uel in negotijs quę alios tangunt, ut sunt infra & testimonia cuiuslibet iurisdictionis uoluntarię & cōtētiōse exercitiū, ubi p̄ publicā ignorantia, & p̄ publicum officiū aliqua ualent & habent effectum, quę aliter non haberent. ff. de offi. p̄f. l. barbarius. C. de testa. l. i. Sed ea, quę tantum aliqui faciunt cū alijs cōiter & nō auctoritatem præſtādo, licet publicū officiū hēant, sicut procuratores electiōnū & cōſtitutiōnū & cōſimiliū, quę potius rēſpiciūt honorē faciētiū, q̄ utilitatē aliorū, bene pūt elidi per exceptionē, puta quia qui eligit, uel pcuratorē fecit, erat excōicatus, non tñ per sniam, & etiam potest agi officio iudicis, ubi caſſaret; tñ ſatis vñ non excipere contra procuratorem excōicatum, q̄ quandiu tolerant, pcuratores excōicatorū, quę facta ſunt ab eis, teneant, & si procurator excōicatus, nō per sniam cōdenatus, egerit, teneat; quia iā ibi adeſt alia rō. l. q̄ teneat p̄ cōmunē ignorantia & publicum officiū, & et quę ſunt cū talibus excōicatis nō per sniam, nō caſſant p̄ eorū præſentiam, licet uoces eorū non præſtarent ſuffragium; & poſſet adhiberi hic illa diſtinctiō, quę poſita eſt in electiōne. §. de elec. c. illa. ¶ Et no. q̄ dicimus elidi procuratiōnē excōicati per exceptionem, dicimus enim q̄ tenet procuratio ipſo iure, qđ ex eo probatur, quia etiam reus dñ eſt excōicatus poſteſt conſtituere procuratorē. j. de iudi. ca. intelleximus. & etiam actor in cauſa appellationis. j. de excep. c. ſignificauerūt. melius enim eſt q̄ p̄ procuratorē agat, quā per ſe, ut poſt non ſe ingerat cōſoni. j. de excep. pla. c. illud. & hic pcurator ab excōicato cōſtitutus, ſi minus bene agat in caſibus ubi agere poſteſt, tenetur ei mandati. Sed ſi quęres rationem, ex quo tenet cōſtitutio procuratiōis, quare ad minus poſt abſolutionem nō tenetur exequi mandatum? Reſpon. excommunicatus non habet exercitiū litis, & ideo illud mandare non poſteſt. ar. 1. q. 7. c. daibertum. ſed quod habet, mandat. ſq̄ teneat quod cum eo factū fuerat, ſicut teneat ſi cum excommunicato de nouo actū eē, & propter communem ignorantiam & publicam cōtrahentium utilitatem, & hæc habet locum, ſi non eſt per sniam excōicatus; quia ſi per sniam excōicatus eſſet, nō ualeret quod factum eſſet in iudicio, uel in ſpiritualibus etiam ſi non exciperetur. j. de ſent. & re iudi. c. ad probandum. alios autem contractus etiā excōmunicatus, & per sniam, celebrare pōt, ut not. j. de ſol. c. ueritatis. [illi] ſoli ēt ſi deberet tale cōe. l. S. P. & M. & alijs omnibus nominatis, & et ipſis maioribus excōicatis, ualeret cōſtitutio procuratoris, ſi ignorāter eſſent admiſſi [illi] puta quia ſiue dictū ſit, maior & iurati ſecerūt procura. talem, ſed ſi dicerēt cōe talis loci fecit tale pcuratorem, bene ualeat, quamuis maior & iurati eſſent excōicati, cum cōe mortuis eorum rectoribus, uel alias factis impotentibus poſſint conſtituere procuratorē. ff. q̄ cuiusque uni. l. i. §. ult. item licet ut teſtes inſcripti ſint, nullo modo ualeat procuratio. ¶ [Auctoritate] etiā ſi in hoc ſtrumento non diceretur, l. q̄ eorum auctoritate feciſet, uel quia ſi diceretur tale cōe fecit talem actorem, & maior & iurati tanquam iudices interpoſuere decretum. ff. quod cuiusque uniuer. l. item eorum. & hoc eſt ea ratione, quia actoris conſtitutio uim capit ex auctoritate dicere. ſed hoc ſtare non poſteſt, quia uniuerſitas cum ſit cōmina. ff. de re iudi. l. intantum. non facit actorem, ſed ſyndicum. ff. q̄ cuiusque uni. l. j. ubi non credimus neceſſaria decretum, ſed contra eſt in ea. l. ubi dicitur, quod licetum eſt uniuerſitati habere actorem. Sed dic illam. l. loqui alias, quando uniuerſitas actorem conſtituit ad negotia, uel loqui de actore conſtituto ab adminiſtratore uniuerſitatis

uniuersitatis, uel etiam ab uniuersitate in negotijs ubi non est differentia. Et hoc generaliter dicimus uerum, quod non ualeat procuratio facta auctoritate excommunicatorum, siue auctoritas sit de substantia procuratoris, siue non, puta quia procuratio ualeret etiam si ne auctoritate maiorum, & est speciale statutum in odiu excommunicatorum; & idem dicimus in omnibus ubi decretum eorum interponeretur, quia quod minus est etiam si non ut auctoritatem præstantes, sed tanquam alios admitterent scienter excommunicatos, non ualeat procuratio, secus si ignoranter ut hic. Item secus si alios excommunicatos non scienter admississent cum protestatione, de hoc notis. de ele. cap. illa cōquamuis aliud possit dici in fortualibus, aliud in constitutione procuratoris uel alij temporalibus. ¶ Item si procurator esset ante constitutus ab excommunicatis nomine uniuerſitatis, tamen eis postea absolutis non poterit inchoare litem; & etiam si inchoasset litem antequam excommunicaretur institutus, nihilominus eo postea absoluto remouebitur a prosecutione causæ, sicut & ipse constitutus remouetur. Et hoc intelligo uerum, ubi ad ipsum excommunicatum, & constituentem pertinet exercitium actoris, licet alio nomine agatur, sicut est in præfato ad quem pertinet agere, sed non nomine suo; sed ecclesiæ; ut notis. de rescrip. cap. edoceri. Nam cum iste procurator necesse habeat agere nomine prælati, ad quem pertinet agere, si ipse repellitur, ergo & constitutus ab eo; sed si esset talis persona, quæ postea nomine ecclesiæ agere non nominatis excommunicatis, ut est in uicedomino, qui potestatem agendi habet & iurisdictionem a canone. 89. distin. cap. uelumus. Economus enim, & uisitor, & etiam syndicus, & actor uniuerſitatis, non alterius primatæ persone, qui administrationem habent a lege. ff. quod cuiusque uniuerſi. §. quibus. & l. ec. §. penult. 7. q. 1. cap. frater. 61. distin. cap. obitiner. 89. distin. cap. quod in quibusdam non repelluntur ab agendo nomine uniuerſitatis, etiam si singuli essent excommunicati; quia uniuerſitas, cuius nomine agitur, excommunicari non potest. 24. q. 3. cap. si hæres. Si autem tunc essent excommunicati per sententiam, quando prædictas personas constituerunt, bene repellerentur, quia tunc non tenet constitutio uel datio syndici, uel prædictorum officiorum ab excommunicatis facta. ¶ Item dicunt quidam, & non probabiliter, quod in syndicis & actoribus & huiusmodi officijs temporalibus, & quæ ad libitum reuocantur, aliud est, quam in uicedomino, & alijs officialibus perpetuis, de hoc notis. de offi. dele. cap. licet. & de offi. vic. cap. romana. ¶ Item aliud est in temporalibus officijs, qui agunt nomine constituentium, ut syndici, aliud in alijs temporalibus qui nomine constituentium non agunt, ut uisitor, uel coadiutor, qui nō nomine dantium agunt, sed nomine ecclesiæ cuius est uisitor, uel coadiutor; huiusmodi enim officialibus non nocet, si is, cuius adiutor est, sit excommunicatus, cum ab eo non fuerit constitutus, nec nomine eius agat, sed nomine ecclesiæ; & idem dico etiam si constitutus esset excommunicatus.

De sindico.

Rubri. XXXIX.

SYM MARI V M.

1 Syndicus quis sit. & ad quid teneatur.

CAPITVLVM I.

Icut studij. Syndicus est, qui pro uniuerſitate agit, & iurabit de calūnia, cū hēat liberā administrationem. C. de iur. calū. l. 2. §. 1. [a litigij] dicunt quidam hoc esse consilium, unde monachus de mandato Abbatis debet causas tractare. 16. q. 1. c. monachi. & c. qui uere.

DE HIS QVÆ VI METVSVE CAUSA FIUNT.

Rubrica. XL.

SYM MARI V M.

1 Actio, quod metus causa, de dolo, furti, & consimiles, quid requirunt, & quomodo elidantur.

Actio quod metus causa, & de dolo, & furti, & aliæ cōsimiles requirunt dānum, cum enim condemnatio faciendā sit ad interesse. ff. quod me. causa. l. si cum ex. §. quadruplicatur. & §. iul. sed si nullum est damnum, nulla fiet condemnatio; & ideo benelicet conuenio actione quod me. causa, excipere non interest tua ratione dñij qđ meū est; & hæc probatio. §. qđ suum sit dñij incumbit metum inferenti, licet sit in possessione, quia constat quod possessio est mala; unde nō exonerat eum a probatione. Fatemur tamen, qđ si rōne possessionis interesset eius, qđ etiā illud interesse estimatum restituere debet, uel possessionē rei ablata. Sed etiam si elidatur actio qđ metus causa per exceptionem, habet tñ aliā beneficia cōtra metū inferentē, §. l. iul. de ui. & editū dñij Marci. hæc omnia probant. ff. quod met. cau. l. sed & patrus. cum duabus. ll. sequē. ff. de fur. l. creditori. Sed & si reus metum inferens non excipiat de dño suo, & si rem restituat nihilominus post sententiam latam contra eū in act. qđ me. cā. uendicabit eandem rem; nec obstat ei exceptio rei iudicata, quia licet eadem sunt personæ & res in utraqūe causā, causā tñ petendi est alia. s. de offi. dele. c. causam matrimonij. Si autē exceptionē dñij opposuisset, & ea nō obstante lata esset sententia restitutionis pro actore, tunc fortē posset dici, qđ bene obstat exceptio rei iudicata. ff. de cōpē. §. l. quod in diem. & no. dē hoc. §. de causa pos. c. cum ecclesia. non ob. C. loca. l. si quis conducet. ubi dicitur, quod cōductor nō potest referre quæstionem de dominio locatori; quia illud ideo est, quia ab eo cām habet uoluntariā; sed metū inferēs nō habet cām a metū passio saltem uoluntariā.

SYM MARI V M.

- 1 Mulier ad hoc ut timore mariti aliquid fecisse dicatur, quæ requirantur.
- 2 Matrimonium ratificatur per consensum, licet prius præcesserit metus.
- 3 Voti, & habitus susceptionis, differentia.

CAPITVLVM I.

Perlatum est. [Patefaciens] de protestatione notis. de consti. c. cum M. s. de elec. c. cum ana. reli. [uelū.] idest habitum religiosum, ne sit contra. 20. q. 1. c. ui dua [uelum] l. conuersionis. 20. q. 1. c. de uotis simulauit. 22. q. 1. c. utilem [sororū] & priorissē, quia ipse sine priorissa non possent agere, sed ipsa sine eis posset, ut no. s. de referi. cap. edoceri. ¶ Non timore] quia iuuenis erat, & paruum filium habebat, & quia de uoluntate protestata est quādo intrauit, ideo transfunditur onus probationis in negantem, de hoc notis. de offi. deleg. c. cum in iure] Vel dic, moniales uidentur probare eam nō timore mortis intrasse, hoc ipso qđ non probatur contra. C. qui mili. non pos. l. super seruis. lib. 12. uel sponte assumpserint sibi onus probationis. 29. q. 2. c. cuius [ratam] not. metū mortis nō tantum imminere, quando gladij erant præsentēs, sed toto tempore quo uixit maritus, quia potestatem necis habebat super eam. simile. ff. quod me. causa. l. si impressi. Et intelligo hunc metum præsentem, cum semper possit occidi per maritum, quia ita potens erat, qđ non poterat habere locū ad quē cōfugeret sine timore mortis. ff. quod met. cā. l. metū. in prin. unde toto tpe uite eius nō præsumit ratificare; sed eo mortuo si post remaneret, tūc præsumeretur habere ratum. ¶ Si quæres, intra quantum tempus post mortem, uel postquam fuit securus dicitur qđā per mentem. ar. 1. q. 1. c. constat, nos dicimus hoc relinquendam

S 3 quendam

quendum arbitrio iudicis. ff. de verb. oblig. continuis. § cum ita. Item hoc idem est in matrimonio, quod licet præcesserit metus, si post sequatur consensus, ratificatur matrimonium. j. de spōn. c. ad id quod. ¶ Item hæc mulier, quæ solenniter uelum accepit de manibus episcopi, & monasterium ingrediendo uouisse uidetur, & hoc uotum tacite ratificare uidetur, si cessante timore in monasterio perseveret; si autem sine sollemnitate accepisset, nec uerbo uoluisse, non intelligeretur ratificare, ut not. j. de reg. & trans. c. ex parte. Vel si in eodem monasterio essent non professe habitum non portantes. ¶ Item differentia est inter uotum, & habitus susceptionem; quia uotum tenetur seruare, nisi metus interuenit qui in uirum constantem caderet; nec ualebit ei protestatio, nisi ex tali scilicet iusto metu interuenit, cum non proficit, nisi ubi iusta causa interuenit, ut not. s. de elec. c. cum a. Non est autem iusta causa, nisi & metus sit talis, qui caderet in constantem uirum; sed in susceptione habitus sufficit, quod qualicumque metus, uel etiam alia presumptio, uel protestatio super hoc habita appareat, quod habitum iniustus suscipiebat. Unde si patris comminationibus habitum susciperet, illum potest dimittere. 20. q. 3. c. presens, secus si uouisset. Ratio diuersitatis est, quia in uoto cum expressa sit uoluntas, ei standum est, nisi aliquod expressum appareat in contrarium; sed cum suscipiendo habitum nihil expresse uoueat, sed presumptiue tantum, talis presumptio facile per aliam presumptionem eliditur.

SYMMARIUM.

- 1 Metus iustus ex amissione omnium bonorum.

CAPITVLVM II.

Abbas sancti. [Vniuersa] no. iustum metum amissionem omnium rerum [reuocari] licet peccauerit renunciando, tamen in odium metum inferentis restituitur.

SYMMARIUM.

- 1 Iuramentum metu extortum an sit seruandum.
2 Renunciationem illicitam ecclesia non tenetur habere ratam.
3 Index semper cauere debet, ne quis directe ueniat contra iuramentum.

CAPITVLVM III.

- 1 **A**d aures nostras. ¶ Iuramento. J. hic habes quod iuramentum metu extortum est seruandum. arg. 22. q. 3. c. qui compulsus. & c. si quis coactus. j. de resti. spol. c. accepta. j. de iureiur. c. si uero. argu. contra. s. eod. proxi. c. & j. eod. c. proxi. j. de resti. spol. cap. sollicit. 13. q. 6. c. auctoritatem. Sol. B. dixit, quod iuramentum metu extortum non obligat, & idem dixit preter, quæ ui metus causa sunt rata non habeo. ff. quod met. cau. l. 1. Alij dicunt, quod si is qui iurat, habet animum obligandi se obligat, alias non. ar. j. de bap. c. maiores. Alij dicunt, quod licet metu extortum sit iuramentum, tamen seruari debet, quod licet metus interuenit, tamen noluit. 15. q. r. c. merito. Nos distinguimus inter iuramentum, quod sui natura est malum & turpiter præstitum, quod non obligat, ut no. s. de elec. c. uenerabilem. & illud, quod non est malum de natura sui, sed turpiter præstitum, id est dolo uel metu extortum, & tale obligat. Hic autem tantum de turpiter, id est dolo uel metu extortis iuramentis agimus, & dicimus quod iuramentum metu extortum super rebus suis non repetendis obligatorium est, quantum ad hoc quod debet index seruare quousque absoluitur per episcopum, sed absolui debet & postea petere, & sic loquitur decr. j. de iureiur. c. si uero. & cognoscet episcopus antequam absoluat, an fuerit metus qui caderet in constantem uirum. ff. quod me. causa. l. metum. hæc autem de cre. potest intelligi, quando talis metus non interuenit.
2 ¶ Sed oppones, si talis non interuenit, quare dicitur quod

non obstante tali renunciatione perficiatur? Respo. q. ecclesia non tenetur habere ratam eius renunciationem illicitam si non uult, quamuis renuncians non possit petere, ut no. s. de renun. c. q. in dubijs. Vel dic, quod hic metus fuit tantus qui in constantem uirum caderet, sed tamen non potest contrahere, nisi prius obtenta absolutione a suo episcopo; sed si iuramentum uel fides non interuenisset, sua autoritate posset contrahere, ut hic dicit.
3 ¶ Semper tamen index, quantumcumque potest caueat ut directe non ueniat contra iuramentum, scilicet ut si iurauerat soluere iuras, soluat, sed postea repetat. j. de iureiur. c. debitores. & c. ad nostram. & etiam si iurasset non repetere, posset index ex suo officio deceptorem compellere ad restituendum. j. de iureiur. cap. ad nostram. posset et denunciare ad poenitentiam; & si iurasset non denunciare, non debet seruare, quia est contra regem in euangelio. 2. q. 1. c. si peccauerit. Quousque autem aliter providere potest, commode episcopus, non ueniat ad absolutionem a iuramento, quamuis contrarius non reputetur finis, omnis absolutio iuramento facta super alio, uel reliquis, uel alia resancta [fide] promissione facta per Deum, uel fidem suam [confirmata] sic, quod decepto non esset plebatus illius ecclesie; nam si hoc iurasset, suo iure repetere non posset. j. c. proxi. sed Papa remitte reposit & debet iuramentum. j. de iureiur. c. si uero [perficiatur] non obstante prædicta renunciatione ex primo iure, uel ex nouo.

SYMMARIUM.

- 1 Contra iuramentum metu extortum quis uenire non potest, nisi primo absoluitur.

CAPITVLVM IIII.

Audientiam. [Manibus] alias non teneret renuntiatio. s. de renun. c. quod in dubijs, ut not. 7. q. 1. c. denique. [repetendum] si autem iurasset non repetere, non petet. C. si aduer. uendi. l. 1. nisi primo absolueretur ex officio restitueretur sibi, ut not. s. c. proxi. [restitui] actio, quod metus causa in eo intentante.

SYMMARIUM.

- 1 Excommunicato metu communicans an sit excommunicatus.

CAPITVLVM V.

Sacris est. [Contractus] 50. diff. c. presbyteros. 1. q. 1. c. constat. 45. diff. c. de iudicis. ff. qui testa. face. post. l. qui. ff. de acquire. post. l. 1. in fi. [pro nullo] quidam hoc intelligunt de metu, qui non caderet in constantem uirum. Alij intelligunt hoc, quando per metum communicat excommunicato in crimine, secus si in mēsa uel hospitio. arg. j. de sen. excom. c. nuper. sed in litera sonare uidetur de metu, qui cadere debet in constantem uirum, & de eo qui communicat in crimine.

SYMMARIUM.

- 1 Metus mortis & corporis cruciatus dicitur esse iustus.
2 Fatuitatis est promittere, iurare, & inducere quæ supra causam inferiorum causarum sunt.

CAPITVLVM VI.

Cum dilectus filius. [Translatione] in ueteri copulatione, est ordinatione, ut est hic translationem [impedire] subaudi, legitime faciendam per eos ad quos spectat. Item istud pactum, siue promissio hæc consensu episcopi non tenet. j. de excess. prala. c. sicut uel etiam non tenet contra alios, sed his permittentibus obstat. j. de dona. c. inter dilectos. qñ autem aliquis contra factum suum uenire possit. not. s. de elec. cap. nosti. Vel dic & melius, quia isti canonici bene potuerunt ordinem Cister. profiteri, tanquam arctiorem. j. de re. & trans. c. licet. Item potuerunt promittere non impedire translationem, ipsi autem per se transferre non possent, nec hoc hic dicit. [A. Eternæ] idem est si corporalis. 22. q. 4. c. si aliud. ff. de iureiur. l. uerum.

uerum. C. si aduer. uen. l. i. si uolentia forte tali, nisi facia-
tis uoluntate, necessitate cogemini, scilicet auctoritate
domini Papæ, uel alia consimili quæ non caderet in
constantem uirum. ¶ Moris iustus est metus mortis &
cruciaris corporis, ut hic. C. de transal. interpositas. C.
quod met. cau. l. metum. Item famæ, stupri, etiam status.
ff. q. met. causa. l. isti quidem. Item omnium rerum, forte
maioris parus. s. eo. ut. c. abbas. C. quod met. causa. l. pe.
C. si iustu. prin. l. a. Item uerberum, & si negetur iustus me-
tus arbitrio iudicis relinquitur. J. eo. l. non est uersimile.
s. i. ff. de edil. edic. l. queritur. s. ult. ff. ex qui. cau. ma. l. 3.
[facilitatem], ff. de iur. & fac. igno. l. nec suppl. ff. de edil.
edic. l. queritur. s. ult. ¶ Item ad facilitatem pertinet om-
nis promissio, & iuramentum, & inductio quæ est. s. cur-
sum inferiorum causarum, ut si promittatur q. a iuvene
moueat stimulos carnis; uel q. est contra ius naturale,
uel ciuile, uel prætorium, uel contra constitutionem, uel
regulam alicuius ordinis. J. de conuer. coniu. c. dudum. &
hic. & his, licet raro, tamen aliquando promissio infrin-
gi possit tali dolo extorta, sed iuramentum nunquam. Si
autem dolo talis esset, q. peritiores falleret, sicut in fa-
cto alieno, qd. de facili cognosci potest, decipiantur, tunc
iuramentum auctoritate superioris remitti posset, quia
dolo & fraud. alij & c. s. de resc. c. ex tenore. & ff. de iur.
& fac. igno. l. regula. & quia maliis est obuiandum. ff. de
rei uend. l. in fundo. ar. contra. 2. q. 4. c. inter cetera. s. sed
cum his, ubi habes q. Gabonite de ceperunt Iosue in fa-
cto alieno, & tamen cogitur seruare iuramentum. Sed re-
spon. quia ibi ad facilitatem alias facilitatem Iosue perti-
nuit ille dolo, quia de facili crediderunt, qd. non debue-
runt. Vel dic illud factum ne aliquam infamiam perituri
incurrerent Iosue & seniores Hierusalem. Nam sicut me-
tus non excusat, nisi sit talis qui caderet in constantem;
ita & dolo non excusat, nisi sit talis q. caderet in prudē-
tissimum. Alij dicunt, quod nunquam remittendum est
iuramentum dolo extortum. Sed dices secundum pri-
mos, quare non semper punitur dolo, eitam si sit ma-
gnus? Respon. puniendum est in poena doli, sed non
in lucrum facui, quod esset si remittatur sibi iuramentum.
Imo sicut iustum est, q. dolo dolo cõpensetur. ff. de dol.
l. si duo. & culpa cum culpa. ff. de eo per quem fa. est. l. fin.
sic facuitas cum dolo compensetur, quia lata culpa dolo
comparatur. ff. de leg. l. q. nerua. & ff. si men. fal. mo. dix. l. 3.
1. s. hæc actio. ¶ [Restitutio]. est enim actio quod me-
tus causa, uel dolo; quia hic agitur restitutoria quia per-
tinet rescissa obligatio per dolum uel metum facta, in pri-
stinum statum restitui. ff. de dolo. l. arbitrio. s. i. ff. quod
met. causa. l. puret. s. ex hoc.

SYMMA RIVM.

- 1 Dolus ubi interuenit in actione depositi, qualiter agendum.
- 2 Depositarius, qui saccum sibi commissum aperuit, dicitur furtum per-
petrasse.
- 3 Interesse quod surgit ex maleficio probatur per iuramentum.
- 4 Iudici an liceat post taxationem factam & iuramentum præstium,
aliquid adimere de summa taxata & iurata. ¶ in nu. s.

CAPITULUM VII.

1 **S**uper eo quod. [Per uolentiam] ¶ Quid si non per
uolentiam, sed per dolum fecit uerbi gratia, saccu-
cum pecunia penes te depositum aliquis aperuit, po-
stea cum actione depositi repetitur saccus cum pecunia
depositus, depositarius reddet saccum resignatum, depõ-
situm apud te confitetur id est saccum consignatum apud
te depositum, sed negat ibi pecuniam fuisse, sed lapides
fuisse tantum; uel negat tantam pecuniam fuisse, quãtam
depositor dicit, probationes deficiunt, tamen saccus fuit
signatus. Dicunt quidam, q. cum in actione depositi uenit
dolo uel perfidia depositarij. J. de depo. c. i. q. sic proce-
dendum est contra hunc depositarium, si de dolo & perfid-

dia agatur, & probatur, sicut contra illum, de quo loqui-
tur hæc decre. scilicet q. iuret de quantitate, quæ in sac-
co erat. ar. 2. q. j. c. si i primis. ff. de pos. l. i. s. cista signata.
secus si nec dolo, nec uolentia; sed ex contractu conue-
niretur scilicet depositi, uel alia, nec redarguitur de do-
lo, quia tunc necessaria sunt legitima probationes super
quantitate pecuniæ consignata. ar. ff. de edil. edic. l. ediles.
s. pedius. Item alij dicunt, q. furti agi debet, & condem-
nabitur, ut restituat saccum sigillatum; & si non restitue-
rit deferetur depositario iusiurandum in litem. ff. de in
lit. iuran. l. 2. & 3. ff. de rei uend. l. qui restituere. pro eodẽ
enim habendus est, qui nõ restituit, cum dolo fecerit quo-
minus possit restituere; ac si posset restituere, & contu-
maciter renuat restituere. ff. quod ni aut clam. l. semper. s.
eum. nisi certũ esset, q. saccus esset resignatus ab eo, quia
tunc non condemnaretur ad redditionem sacci signati,
sed statim deferetur iusiurandum in litem. ff. de dolo. l. ar-
bitrio. s. non tamen. ff. de pos. l. i. s. idem p. mpo. & s. si pe.
ff. de per. hare. l. qui se. ff. de condi. fur. l. in re. ¶ Item ue-
rum est eam furtum commississe, cum aperuit. ff. de pos. l. si
sacculum. debet ergo ei deferri iusiurandum in litẽ quan-
tum saccus signatus ualebat, quando furtum factum est,
& saccus apertus. ff. de in lit. iuran. l. cum furti. Nec mire-
ris, quia etiam nomine hominis mortui, in cuius restitui-
tione mora interuenit, deferetur iusiurandum in litem. ff.
de in lit. iur. l. in hac. s. ult. & hæc uera sunt ubi dolo in-
teruenit in apertione sacci. ff. de in lit. iur. l. in hac. Sed si
dicat non interuenisse dolum, cum fecerit contra prohi-
bitionem legis, non creditur ei nisi probet, cum sit præ-
sumptio contra eum. ar. j. de præsum. c. i. & no. de hoc. s.
de elect. c. cum in iure. ¶ Sed quid si neget se soluisse sac-
cum, cum constat q. fuit sibi datus signatus, non creditur
eis, nisi aliter presumptionibus uersimilibus uel alijs pro-
bationibus probet illud. ar. ff. de pos. l. i. q. nerua. & in l. s.
alleg. posset dici, q. contra hunc depositarium agitur ad
exhibendum; & si non exhiberit signatum, sicut sibi datus
est, dabitur actori iusiurandum in litem. ff. ad exhib. l. Celsus
scribit. i. responso. & s. i. & s. sed & si quis. l. 3. s. i. non
facinus uim de eo q. hic dicitur de uolentia, siue uolen-
tia fuit expulsiua propter quam datur interdictum unde
ui, siue fuit ablatiua propter quam datur ui bo. rap. in his
enim duabus constat q. prædictum iuramentum deferetur
Cunde ui. l. si quando. ¶ Et idem uidetur, si uis sit com-
pulsua, ut hic; nam frustra poneretur in hoc tit. decre. ubi
agitur de ui expulsiua, nisi pro eo deferretur hoc iurame-
tum; & idem uidetur in ui etiã in quietatiua. ff. q. ui aut
clam. l. semper. s. pen. Imo plus uidetur, quod etiam in
turbatiua habet locum delatio huius iuramenti, quia ge-
neraliter loquitur & hæc decre. & l. si quando. s. i. C. uñ
ui. Item nobis uidetur, q. si aliquis Rex, uel dominus ter-
re iniuste banniuerit, uel diffamauerit, uel diffidauerit
aliquẽ, qui multa mobilia & immobilia in eius districtu
habebat, quæ sunt per alios occupata, q. dominus ei tene-
tur de omnibus amissionis actione q. metus causa. ff. eo. l. si
cut. s. pedius. quia metus eius fuit occasio amissionis. ff.
eo. l. si quid. s. in acti. & s. hæc autem actio. s. quadruplica-
bitur. & s. iulianus. ¶ Sed contra. ff. eo. l. metum. in prin. ubi
dicitur, q. actio metus causa non habet locum, ubi dicte
armatos audiui uenire, sed ego fugi, & occupatus fui
fundus meus. Solu. illud loquitur, qn. uanus fuit timor,
nec presens, sicut expresse apparet in textu; quia remera-
rius alias uanus timor est fugere, quã cito audit armatos
uenire, quia forte non uadunt contra eum. ff. de ni &
ui arma. l. 3. s. si quis. sed si armati dicerent, uel mitterent
ei, q. contra eum irerent, uel alio probabili modo hoc suspi-
cari deberet, tunc bene haberet locum actio q. metus cau-
sa, & tenerentur armati de omni danno, quod eorum oc-
casione iuraret sibi contigisse. ar. prædictarum. l. l. & hic,
& 2. q. 1. cap. in primis. sed tamen propter hoc non tene-
rẽtur interdicto unde ui, nisi occuparent. ff. unde ui. l. 3. s.
si quis

si quis autem ibi enim uis necessaria est. ff. de incen. rui. nau. l. 3. §. non solum [spoliatum] agendo interdicto unde uis, uel quod met. causa. ¶ [Singula] mobilia quæ erant in domo, tui alia re immobili qua fuerit spoliatus. Item credimus, & si nulla re immobili sit spoliatus, sed tñ per sonā inuasit, uel rebus mobilibus spoliatus, ut hic. ar. C. unde uil. si qñ, ubi ponit de rebus arreptis tēpore impetrus, & nō dicit tpe spoliationis; sed in furto quidā nō erant uerū; sed ego non uideo, quare nō

2 **Taxatione.** ¶ **4** idem. ¶ **Taxatione.** ¹ taxatione aut facta Hoc dictum lno. a & iuramento præstito, in taxatione nō allegat Bal. pro sūgulari. in l. si clerici. C. de epis. audi. in pe. col. in fi. licet prædici alias iudici aliquid diminueri de summa taxata & iurata, & si diminuit non ualet sententia. in Auth. de iud. §. oportet. Item quando ille, contra quem sit taxatio, audit taxationem fieri, prudenter facit, si appellet propter grauamen taxationis, si in nullo credit se teneri, sed si credit se teneri in aliquo, sed non intantum quantum sit taxatio, tunc tantum quantum sit grauamen excessus taxationis appellet; tñ si propter hoc nō appellet, hæc omnia ueniunt in cognitionem appellationis quæ fiet a iuramento, uel sententia. C. de iureiur. l. generaliter. §. sibi autem cui. A quo iuramento, uel sententia si credit eum plus iurasse quàm debet, omnino appellet intra. 10. dies, nec seruet se ad appellationē quæ fiet a snia, q̄ forte nō fert intra. x. dies; et si fert intra. x. dies nō p̄derit sibi. qđ sic probat, q̄ ex iureiurando oritur actio in factum. ff. de iureiur. l. sed & si. & C. de reb. cre. l. actori. qđ non admitteretur etiam si cassaretur sententia, & etiam si pronunciaretur appellatio iusta. ¶ Quidam tamen dicunt & fortē non male, q̄ sufficit appellare a sententia, & cassata sententia admittitur ius, & actio quesita ex iureiurando, quia taxatione procedit ex iureiurando. in Auth. de iud. §. oportet. C. de duo. reis. l. pen. & totum est unum factum. ff. de mino. l. 3. §. 1. tamen tutius est appellare, etiam a iureiurando, quia si postea non sequeretur sententia, non prouideretur ei postea contra grauamen illatum ex iureiurando, nisi in casibus. ff. de iureiur. l. admonendi. C. de iureiur. l. 1. & si. Nec mireris, si dixi appellandum a iureiurando, cum tale iuramentum sententia comparatur in eo quod ex eo oritur actio, & exceptio, sicut ex sententia. Et prædicta habent locum, quando quis iurat esse suum, uel non esse, uel sibi deberi, uel cōtra; secus est, ubi iurat se tantum expendisse, hoc autem iuramentum non comparatur sententia, sed probationi, & ideo ex tali iuro non oritur actio, uel exceptio, & ideo nec est utile a tali iuro appellare, sed sufficit appellare a snia quæ sequitur. in Auth. de iud. §. oportet. C. unde uil. si qñ. ¶ **1** lē nō. q̄ licet iudici non liceat minus iudicare quam iuratum est, tamen si iudex cognoscat etiam post præstitum iurandum se male taxasse expensas, potest reuocare taxationem suam, & non procedere ad sententiam ex uirtute iurandi. ff. de reg. iur. l. quod iussit. Non obstat auth. prædicta. de iud. §. oportet. quia loquitur, ubi taxatio est legitima, nec reuocatur; sed ubi nō est bona, & reuocatur, secus. ¶ Item secus crederem in iuramentis ex quibus datur actio, quia ibi non licet iudici reuocare post præstitum iuramentum, nisi in casu. ff. de iureiur. l. admonendi. sicut nec licet iudici reuocare suam sententiam postquam eam tulit. supra de offic. delegat. cap. in literis [condemnare]. C. unde uil. si quando.

De in integ. restitutione.

RUBRICA XXXI.

SUMMARIVM.

Que sit differentia inter minorem, & ecclesiam, & reipublicam, in restitutione in integrum.

CAPITVLVM. I.

Equisuit tua fraternitas. [Concessu] ab episcopo uel ecclesia [concessis] intellige hoc uerum, ubi contractus tenuit, alias non datur in integrum restitutio. ff. de min. l. in causis. l. 2. q. 2. c. sine exceptione. c. apostolicos. & c. alienationes. C. de sacrosan. eccl. l. iubemus. C. si aduer. do. l. 2. si uero contractus sit legitimus, sed ad damnum ecclesie, tunc restituitur, ut hic. ¶ [Minoris] no. differtentiam inter minorem, et ecclesiam, & ciuitatem, & reipublicam in integrum restitutione, licet leges dicant q̄ ecclesia fingitur uice minoris. C. qui ex cau. ma. in inte. rest. l. pete. de. C. de iureiur. l. si tempu. C. de sacrosan. eccl. l. si. quia pupillo & minori nō dicit nō currit usucapio, uel prescriptio decennij, uel. 20. ann. in rebus quæ seruando seruari possunt, siue sint mobiles, siue immobiles. C. de adm. tu. l. si. & ideo super his non est eis necessaria in integrum restitutio. C. ex qui. cau. in integ. rest. l. ult. licet autem a tēpore huius legis contra minorem, sed non contra pupillum currit usucapio, & prescriptio. 10. uel 20. ann. ff. de acqu. re. do. l. bona fidei emptor. sed contra ecclesiam tempu. blicam, & ciuitatem bene currit usucapio, & prescriptio & alix temporales & perpetue prescriptiones, sed datur eis restitutio sicut minori, & potest hoc esse ea ratione; quia prædictæ finguntur esse in ultimo instanti minoris ætatis. ¶ De prescriptione autem. 30. uel 40. ann. certum est, quod currit contra omnes dictos, sed datur eis restitutio ex uerbis generalibus edicti, quæ sunt si quid cum minore gestum erit; pupillus tamen ab his prescriptionibus seruatur illæsus. C. de presc. 30. uel 40. anno. sicut. ¶ Item non placet, quod ciuitati datur restitutio in integrum. ar. ff. ad maced. l. nihil [semper] idest in omni cōtractu [seruari] per beneficium restitutionis in integ. [redire] etiam eodem qui locauit petente restitutione in integrum. [sumptibus] C. de repu. l. 1. ff. de min. l. minor. §. restitutio. ¶ [Suptibus] idest non coguntur eos reddere, nisi eis refundantur expensæ necessariæ & utiles, quas pro eis fecerunt; sed & si illas expensas restituere nolit, non recuperabunt rem locatam, nisi in ipso cōtractu locationis decepta fuerit ecclesia; puta quia etiam sine huiusmodi melioratione plus locari poterat.

SUMMARIVM.

- 1 Abbas per episcopum institutus quandiu est in monasterio, episcopus est in possessione instituendi.
- 2 Eligendi possessio non semper amittitur licet alius eligat, nisi de possessione expellatur eligens.
- 3 Opponens ea quæ electionem reddunt minus canonicam, audiri debet.
- 4 Eligendi possessio quomodo queratur.
- 5 Electionis plures sunt partes, ut hic.
- 6 Electio ad hoc ut confirmetur, uel quod confirmata non irritetur, nō sufficit esse in possessione eligendi.
- 7 Edictum de litigiosis locum habet tam in corporalibus, quam in incorporeis.
- 8 In prorogatione, consensus expressus dicitur esse necessarius.
- 9 Penitentia temporalis, uel spiritualis si ordine iudicario pro peccato manifeste imponatur, tenet.

CAPITVLVM II.

Cum uenissent ad ap. se. scilicet pro se electio. [Sed cum] uerba sunt procuratoris episcopi, qui corā cardinali prolequitur sermonem suum, ut ex eis suam petitionem formaret. ¶ [Facta] per monachos, & ita nihil in electione amittit possessionis episcopus, quando enim est ibi abbas institutus per episcopum, in possessione est eps instituendi, et si conuētus dicat uerbis, & neget eū eē in possessione; & idē est si institutus p̄ ep̄m uelit truertere possessionē episcopi, & nomine monachorū dicere se electum, uel institutum; quia nemo potest sibi mutare causam possessionis. C. de acqui. pos. l. nemo. ad idē. J. de

7. de reli. do. l. cum dile. ¶ Idem etiam post mortem, quando alius per monachos sit electus, & confirmatus per alium, quam per episcopum, & de hoc dic, ut no. s. de electio. c. querelam. & ideo non confirmatur hec electio ab eis facta, cum non constet eos esse in possessione eligendi, sed de hoc questio pendet. ¶ Nos dicimus quod uiuente abbate instituto per episcopum, uel electo potest amittere possessionem, si causa est; alias eam renunciet episcopus, & in alium uerbo transferat; uel si per sententiam alij detur potestas ingrediendi possessionem eligendi, de hoc no. 7. de co. cels. pr. b. c. cum nostris. nam sicut ille, pro quo fertur sententia, uidetur habere animum possidendi, licet nihil corpore faciat, quia nec potest, cum non offerat se casus aliquid faciendi; & alius esset contra quem sententia, a quo uel desinere possidere, quia debet suspicari quod reuertens non admitteretur. Possessione autem subiectionis potest priuari uiuente abbate, uel si alij episcopo coeperint respondere, quia cum ex tunc episcopus alius incipiat prescribere. 7. c. prox. ergo & possidere, sine possessione enim non currit prescriptio. ¶ Item nec semper amittit possessionem eligendi, licet alius eligat, nisi expellatur de possessione eligendi, quod non uideo alio modo posse fieri, nisi quia habet timorem, uel quia non credit ad se pertinere illud quod possidebat; & ideo de illo se intrinsece non intendit, uel timore facti, puta quia non sit ausus eligere de facto contra uoluntatem eorum qui dicunt se habere ius eligendi; uel qui de facto, non de iure possessionem nati sunt. sic. n. uel expellit, uel suspiciat se posse repelli, quod est modus amittendi possessionem. ff. de acq. poss. l. si id quod. §. ult. unde si possessor iure eligendi, uel alterius nesciat alium ab alio electum, & etiam institutum & confirmatum, non amittit possessionem, quae sine animo non amittitur, uel corporali expulsionem quae pro iuribus fieri potest. ff. de acqui. poss. l. quemadmodum.

a. & l. clam. ¶ Vnde si uult facit, qui contra hunc intentat interdictum recuperationis possessionis, quia sic se amisisse confiteretur, & in aduersarium transferret possessionem, sed interdictum retinendae possessionis intentare debet; uidetur enim turbare possessionem eius, qui eligat, uel instituit alium eo in possessione existente. Patet tamen, quod si uidetur electum ab alio esse in possessione ecclesiae, & ipse qui prius possidebat ius eligendi non eligat intra tempus statutum a canone, scilicet intra tres menses. s. de elec. c. ne pro de. uel non implorat officium iudicis, quam cito potest, quod arbitrio boni uiri relinquendum est, ut remoueat de ecclesia, cum non sit per eum electus, uel interdictum retinendae possessionis non agat contra electorem, quod uidetur suspicari se posse repelli, & ideo amittit possessionem, & bene facit pro his. ff. si fer. uen. l. & si forte. §. 1. Et generaliter dicimus, quod non presumitur amittere possessionem, quam animo tenet episcopus si infirmitate teneretur, uel copiam iudicis coram quo ageret non haberet, uel quamlibet aliam iustam causam siue de iure siue de facto haberet. Hoc tamen intelligo uerum, nisi per aliquem actum exteriorem appareat eum expoliatum, quia tunc secus esset. uerbi gratia, ueluti si, cum uenisset ad eligendum, electus est extra capitulum; uel cum uellet ire per agrum debentem seruitutem, prohibitus est. nam in his casibus non prodest dicere, ego animo retinui possessionem, quin amittat possessionem, nisi forte incontinenti eligeret; posset tamen incontinenti per uim possessionem amissam recuperare. C. unde ui. l. 1. in iudicio autem non prodest ei ligare interdictum retinendae possessionis, quia iam eam amisit; tunc autem prodest agere huiusmodi interdictum retinendae possessionis, quando non amisit possessionem, quia sic agendo uidetur habere animum retinendae possessionem, sed quando est amissa per uim tunc non prodest. Alii dicunt, quod si

fit mortuus, & neget contentus episcopum possidere, contentus fungitur iure possessoris. ar. ff. si seru. uen. l. si cut. §. distant. Quidam tamen dicunt, quod possessionem eligendi amittit episcopus, si uacante monasterio conuetus eligisset, etiam si non habeat possessionem electus nec sit confirmatus, nisi episcopus faciat aliquid de praemis, quare uideatur tenere possessionem; hoc enim ipso, quod contentus eligit, est in possessione eligendi, & per consequens episcopus eam amittit. hoc tamen non credo, ut no. 7. de restit. l. polia. c. ex literis. ¶ Sed dices, si sunt in possessione monachi, quare dicitur in fine, quod non confirmatur electus pendente controuersia? tamen electio eius, qui possidet, quia commodo possessionis uti debet, confirmari debet. 7. de iure pat. c. consul. 7. de sen. & re iud. c. cum Berthol. ¶ Sol. illud obtinet, quando quis ab eo, qui bona fide est in pacifica possessione, praesentatus institutus est, quod a possessione non debet remoueri; hic autem electus uitiata possessio dicitur, unde non debet confirmari electio, nisi prius habeat tempus ad probandum uel de uolentia, uel de alio illicito modo possidendi, & ideo non facit fructus suos, ut no. in pra. l. de. decre. cum Bertholdus. sed hoc, scilicet quod differatur confirmatio, ut hic dicit in fine, uidetur tunc tantummodo habere locum, cum certum est eum habere possessionem uiolentam, uel quando ignoratur an possideat; sed quando de uiolentia dubium est, & certum quod alius possidet, uidetur quod ille ad quem pertinet confirmatio, statim cognito quod possideat, debet confirmari. arg. s. de elec. c. querelam. 7. de causa pos. & proprie. c. cum ecclesia. ¶ Imo plus uidetur, quod etiam uiolenta possessione probata non reuocabitur electus per uiolentam possessionem, arg. 7. de iu. pa. c. ex literis. sed certe hoc non est uerum, imo sufficit contra electionem exponere, quod facta est a male fidei possessore, ut hic. Illa decre. non loquitur in praesentia tunc a uiolento possessore, sed bona fidei, licet uerus non fuerit patronus, sed nos dicimus eum remouendum, quia quicquid sit per uiolentum possessorem reuocari debet. Vel dic, quod nunquam debet confirmari electio huiusmodi, quia licet ex hac electione si confirmaretur acquireretur possessio, & sic de cetero tenerent electiones ab eis factae, quae a possidentibus sunt; tamen hec electio non fuit facta a possessoribus iure eligendi, quia tunc cum elegerunt, nondum erant in possessione. Vel dic & melius ut uidetur, quod quamuis constet esse in possessione contentum iure eligendi, & licet etiam presumatur de facto sicut & de iure praesumitur quod iniuste possideat, tamen nunquam superior procedit ad confirmationem electionis. ¶ Si opponitur, quod electores sint in uiolenta possessione, sicut & quilibet alia audire debet, quae electionem reddunt minus canonicam, nec ualeat electio facta ab his qui erant in possessione eligendi; ergo debet confirmari electio, quia tunc tunc habet locum ubi nihil contra electionem obijciatur. Sed si obijciatur aliquid contra electionem, & probatur quod debet cassari, cassabitur; sicut contingit in electione, de qua loquitur decre. 7. de causa pos. c. cum ecclesia. Item decre. consultationibus. non obstat, cum ibi ante confirmationem nec fuerit obiectum, & qui petit electionem confirmari, non agit possessorio tantum, sed etiam petitorio, uel potius de iure electionis. i. uerum electio sit legitime facta. Vel dic, quod confirmatio electionis ideo non fit, quia controuersia erat an electio teneret, quia dicebatur facta ab excommunicatis ab episcopo Venetensi ordinaria potestate. Sed econuerso monachi dicebant, non tenere excommunicationem, quia erant exempti, & sic per consequens ipsa excommunicatio nullum praestabat impedimentum electioni; cum autem hec questio praegambula esset ad confirmationem electionis, non poterat confirmari electio, nisi hec primò expenderetur. ¶ Sed quid si episcopus, qui est in possessione subiectionis monasterij excommunicatur, uel

uel interdicat hos monachos? Respon. si episcopus probauerit de iure suo, puta excommunicationis; hæc enim ratione proprietatis competunt, unde ille qui in ueritate prælati est, prædicta & consimilia facere poterit, nõ ille qui est in possessione. arg. 1. q. 3. c. 1. §. de offi. deleg. c. ex literis. de hoc not. j. de reli. do. c. cum dile. & melius no. j. de resti. po. c. olim. mirum uidetur, qd dicitur in hac glo. per monachos, scilicet qd uero possessori iure eligendi datur interdictum uti possidetis contra eum qui eligit, etiam si non sit electio eius confirmata, uidetur enim qd eadem ratio debet dari idem interdictum, si inter amicos suos diceret, ad me pertinet electio in tali loco, qd absurdum uidetur quod ex solis uerbis detur hoc interdictum; & idem uidetur in sententia excommunicationis lata ab illo, qui non est in possessione, scilicet qd contra eum non competit huiusmodi interdictum; & idem etiam uidetur de interdicto unde ui. ¶ Item adhuc plus uidetur, quod etiam si huiusmodi electus a non possessore, sit malitiosè per errorem confirmatus, etiam si sit in possessione non competit interdictum contra electorem, imo uidetur qd debet competere contra electum uel contra confirmatorem. ¶ Sol. uerè contra prædictum electorem competit interdictum uti possidetis quia ipse est qui turbat possessionem super iure eligendi, ipse enim est qui contendit se esse in possessione huiusmodi; quia si hoc nõ contendar, tunc non haberet locum hoc interdictum. Imo si alio iure non inuenerit, punietur de iniuria quam facit, & cassabitur quicquid secutū est, ex eo quod electus ab eo non remouebitur, dummodo scierit quando elector fuit constitutus & passus fuit eum agere. j. de sent. & re iudi. c. quamuis. Secus autem esset, si elector extra iudicium confiteretur se non fuisse in possessione, etiam si rē nunciaret omni possessioni, quia tunc non præiudicaret electo; non est simile de eo qui inter amicos dixit ad se pertinere electionem, quia ille per prædicta uerba non turbat possessionem, quia nihil facit uel dicit unde turbatio posset provenire; sed ex electione licet solis uerbis fiat, facile posset provenire magna turbatio. ¶ Et idem uidetur dicendum de excommunicatione, qd contra confirmationē, uel electū, uel p̄ excoicātū, uel seruātes excoicationē, nunquam datur hoc interdictum, quia licet ibi turbet uerū possessorem, tamen non turbant eū super possessione iuris eligendi uel excommunicandi, quia nec se esse in eorum possessione dicunt, licet alias puniendi sint, si malitiosè faciunt uel si plures successiue eligantur; tamen per hoc non amittit uerus possessor possessionem, imo obtinebit in interdicto, & ille qui tunc inueniretur possidere, remouebitur. ff. uti poss. l. pe. & si. ¶ Sed quæres, quomodo quæritur possessio eligendi? quia si dicis qd sola electione, hoc stare non potest, quia si quis eligit, & non habuit effectum eius electio, puta quia non est confirmata, nec etiam habuit possessionem dignitatis, quomodo potest dici eum quæruisse possessionem iure eligendi per sola uerba quæ protulit. ego eligo talem, hoc dicere est absurdum. ¶ Item si dicas, quæritur possessio prædicti iuris quando confirmatur, uel quando confirmator habuit eum pro electo; & hoc similiter uidetur absurdum, qd ex alieno facto, maxime quod in eo non facit, & per quod nihil mihi quærere intendit, quærat mihi possessio. Tu responde & dic, qd possessio eligendi quæsitā est electori ex suo facto, scilicet quando eligitur ex facto aliorum, scilicet quādo electum ab eo illi, qui prius possidebant, eum pro electo habuerunt, uel falsi sunt eum agere quæ prælati facere debent. In possessione eius iurium quærenda necessarius est consensus expressus illorum qui prius possidebant, uel saltem patientia, ut no. §. de poss. c. bonæ. & uidetur qd etiam prima electio, quæ facta est ab eo qui prius non erat in possessione, sed postea acceptata est uel expresso cōsensu uel patientia illorum quorum interest, teneat ratione possessionis, quia li

cet quando elegit non esset in possessione, tamen modo est quando forte agitur ad amotionem electi. Vel dic, qd quando ipse eligit erat in possessione. ¶ Electio enim habet plures partes. Prima pars est, factum electoris. Secunda est patientia eorum quorum interest. Tertia est, confirmatio, ut no. §. de consue. c. cum dilectum. ergo dicendum est, aliquem elegerisse uel electionem factam esse quā tū ad effectum, quando prædicta omnia interuenerunt. B. erat in possessione; & ideo rectè dicitur facta prædicta electio a possessore iure eligendi, & ideo non potest cassari; & forte potest dici, qd consensus, uel impatientia primò possidentium trahitur ad tempus electionis, licet non multum sit necesse hoc dicere. ¶ Item not. qd non sufficit quod sit in possessione eligendi, ad hoc quod confirmetur electio, uel quod confirmata non irritetur; imo oportet, qd bona fide sit in hac possessione, ut no. j. de iurepa. c. consultationem. Item no. qd licet quilibet præsumatur bonus, nisi probetur malus. j. de præsump. c. dudū. §. de scruti. c. r. non tamen est sic in bona fide, quia oportet ad hoc ut præsumatur bona, quod habeat iustum titulum, uel quod a probabilibus rationibus quæruerit possessionem. ff. de lib. cau. l. i. §. 2. & l. liberis. §. si uel quod tēgo tempore fuit in possessione. ff. de acqu. poss. l. possideri. §. si seruum; & quod dicatur longum tēpus arbitrio boni iudicis relinquatur. ff. de ind. l. 1. §. fin. Vnde si alius, quā capitulum maioris ecclesiæ, sit in possessione eligendi, & p̄nt confirmari suam electionem, succumbet in petitione sua, quia non præsumitur bona fides in hac possessione quia contra ius est; & idem uidetur etiam in consimilibus. Sed si agitur interdicto unde ui. uel uti possideris, tunc sufficit sola possessio sine bona fide. C. unde uil. j. de resti. po. c. ex literis. Et idem est etiam, quia pendente lite ille qui erat in possessione mea tu edus est, nec quæritur ibi de bona fide. j. de inst. c. cum uenissent. ¶ Eadem quæ diximus in electione, dicenda sunt in possessione iuris excommunicandi, & in multis alijs. [renunciatur] satis uidetur, quod ante confirmationem possit resignare in manus eligentium, etiam si consensit, argu. quia cum solo consensu eligentium fit initium, cum eorum dissensu retractatur. j. de regi. l. omnis. cum enim non sit confirmatus ab aliquo, & nihil habeat in eius renunciatione, eius consensum requirere non debet [iniunxerunt] & bene, quia licet non sint ibi abbates, remanet tamen conuentus, qui per syndicum agere potest, & conueniri; & intelligi hoc de iuribus quæ pertinent ad conuentum, uel simul ad utrumque; si autem segregatim pertineret ad abbatem, sede uacante non ualere qd fieret contra eum. j. ne sed. uac. c. ult. [procuratorem] & sic uniuersitas potest constituere procuratorem, de hoc not. §. de procur. c. petitio [in causis] his uidelicet commissis. ¶ Inhibentes uidetur, qd bene prohibebant, cum res esset litigiosa, unde si eam in alium electum transferebant, in uitium litigij incidebant. C. de litig. l. ult. & in Auth. eod. tit. 1. respon. Et uidetur qd edictum de litigiosis locū habet in corporalibus, sicut in incorporalibus. C. de liti. l. 2. & ult. & ad minus actionem uel ius dubitatum in aliū transferre non debuerunt. j. de alie. indi. mu. causa fac. c. ex parte. Sed respondeo, qd hic nec rem litigiosam, nec ius dubitatum in alium transferrent; nam episcopus non contendebat hic se esse abbatem, & ideo transferendo abbatiam in alium, non transferebat litigiosam. Ius autem eligendi abbatem, quod in lite erat, & quod episcopus ad se pertinere dicebat, in neminem transiit; si aut de abbacia ageret, nõ licet aliū potestea eligere. j. de arbit. c. ex parte. & dic b. Et male, quia ubi ibi no. ¶ [Inhibentes] & male b, quia liti penden. Ad hoc

*hoc dictum Innoc.
unde Fel. in c. eccle-
sia sancte. Marie.
col. 11. uer. quarto
not. 5. de consuet.
ibi allegat concor-
dantes.*

lite pendente non debet priuari possessione. 1. q. 1. c. si. 17. q. 4. c. uolumus. 12. q. 5. c. 1. de hoc no. 5. de ele. c. cum ana. & quia male prohibuerat, idcirco non fuit cassata electio in cōtinenti. ¶ Inhibicio nem] uidetur tamen contra, quia si male prohibuerunt, transiit tūc in rem iudicatam quia non fuit contra ius scriptum. 2. q. 6. c. diffi. sed respondeo nullam esse talem prohibitionem, cum nihil esset eis mandatum de ea re; & etiam si ordinarius mandaret, non tenerentur obedire. 7. q. 1. c. quia. ar. 5. de offi. dele. c. cum olim dile. ¶ Sed dices, nonne eo ipso, qd non appellauit, uidetur prorogasse iurisdictionem? arg. 5. de offi. deleg. c. cum olim. ¶ Sed forte posset dici, & nō male, qd in prorogatione expressus consensus sit necessarius. ff. de iudic. l. 1. & 2. Vel dic & melius, talia mandata quæ non sunt cum causæ cognitione, sed ex abrupto, & maxime cum ad hoc non agitur. 3. q. 6. c. hoc quippe. non tenere uim sententiæ diffinitiuæ, uel interlocutoria, & ideo non transire in rem iudicatam, etiam si non appelletur. ar. C. commina. & program. l. 3. & pe. & ult. tamen si quid per tale mandatum soluitur, non repetitur conditio indebiti. ff. quod met. cau. l. ult. in fi. sed si cognitio præcederet sup hoc, scilicet an talis prohibitio fieri deberet & postea interloquitur prohibitionem fieri debere, & tunc nisi appellaretur, satis crederem transire in rem iudicatam. hoc non placet. ¶ Item si pro peccato manifesto poenitentia imponatur, siue temporalis, siue spiritualis, sine ordine iudiciario tenet. ff. de poe. l. ult. & l. moris. 2. q. 7. c. si quis ab episcopo. Item præceptum de his, quæ pertinent ad officium, ualet sine causæ cognitione. 7. q. 1. c. quia. & not. 5. de tempo. ordi. c. ad audientiam. [infirmari] ex ea causa, quia dicebat se in possessione eligendi, & monasterium non esse in possessione. Vel quia ab excommunicatis facta erat, & hæc petitio facta fuit coram delegato. ¶ Possessionem eiusdem monasterij iuris episcopalis in eodem monasterio tanquam subiecto, ut ex principio huius decreti. apparet, non iure eligendi, quia si iure eligendi fateretur se spoliatum episcopus per monachos, per consequens fateretur eos possidere, & ideo confirmationem electi impedire non posset, nisi hoc in libello errans in iure diceret, credens se spoliatum per solā electionem sine confirmatione, cum non esset. ar. C. de erro. aduol. l. 2. Nos tamen contradiximus. 5. in glo. quæ incipit per monachos. [protulerunt] per quam forte restitueret episcopo possessionem iuris episcopalis, uel subiectionis monasterij. Vel melius, lata fuit sententia super cassatione electionis, de qua plus hic persequitur. [petijt] hic est libellus episcopi porrectus cardinali, & hucusque durat petitio uel sermo procuratoris episcopi. ¶ Pertineret] quo ad proprietatem & possessionem; & ita cum diceret Papa monasterium se possidere, & in monasterijs iura episcopalia, non competeat contra eos ista petitio, sed contra Papam, ut no. 5. de ma. & obe. c. inter quatuor. Item & si hic inueneretur episcopum dixisse, id est quia non Papa, sed monasterium petita possideret, per iudicem deberet ei tolli possessio, & daretur actori. ff. de rei uen. l. ult. sed secundum hoc uidetur, qd sit nulla sententia tanquam lata contra eum, qui non possidet. Respon. licet sic dixerit monasterium, non tñ constabat; sed si constaret, tollerabatur. Vel dic, qd bene p̄ utrūq; cōpetit actio, & p̄ utrūq; fereit snia, ut no. 5. de ma. & obe. c. inter. [caperunt] & contēptis prædictis priuilegijs electionem factam a monachis tanquam ab excommunicatis cassarunt, & sic læsa est ecclesia; tunc ideo datur restitutio in integrum ad petitionem monachorum. ¶ Priuilegia] no. summariam cognitionem, & in integrum restitutionem fieri. Item talia priuilegia non debuerunt impedire confirmationem late sententiæ pro episcopo, cum sic erat exemptum monasterium, & non erat episcopi electio. ar.

j. de testi. c. ueniens. j. de sen. & re iudic. c. cum super. nec sibi subiectū esse debebat, & ideo non tenebat eius excommunicationem iudicis nō erat cassanda electio. ¶ [Protestatus] Idem esset, & si non esset protestatus, nam quando cumq; inueniatur monasterium læsum, siue per negligentiam monachorum, siue per iustam ignorantiam, scilicet quia tūc nihil sciebant de priuilegijs suis, sed postea inuenirent, semper debet in integrum restitui. [Redundaret] male uidetur dicere hæc decre. quod monasterium sit læsum, quia non exhibuit priuilegium quando subiectum erat Papæ; cum priuilegia, quæ recipiunt petitorum, etiam si exhibitæ fuissent, nihil profuissent in causa possessionis, qualis erat hic ut ex litera apparet; nam electio tantum confirmari uel infirmari petebatur, quia electores erant uel nō erant in possessione. Item uidetur male dicere in eo, qd dicit grave præiudicium monasterio; quia licet sententia lata sit contra illud in causa possessionis non obstante exceptione re iudicatæ, potest tamen agere de proprietate. j. de causa pos. c. ult. 5. de elect. c. quærelam. Item neq; Papæ sit præiudicium, cum ipse non interfuit causæ tanquam nec uocatus nec citatus, & res inter alios acta & c. C. res inter alios acta. per totum. 5. de maio. & obe. c. inter. ¶ Item male uidetur dicere in eo, qd dicit pendens controuersia ex qua pendet electio, nec confirmari diximus, nec infirmari; tamen pendente controuersia recuperat possessionem, quam episcopus intentabat; & ex quo etiam apparet, monachos possidere. insit. de interd. 5. recuperande. interim debent monachi, qui possidebant, reeligere, ut not. in glo. per monachos. in uer. licet. ¶ Sed forte dices, licet super subiectione monasterij ageretur possessorio, tamen electio petebatur infirmari officio iudicis, & ex omni iure quod sibi competere posset, arg. j. de causa pos. c. cum ecclesia. sed certe nec hoc impediret confirmationem electionis factæ ab his, qui in possessione erant; nihil enim plus poterat episcopus petere. Quam peto electionem, quam fecerunt monachi, cassari, quia ipsi me expoliauerunt, unde eorum electio facta quasi a spoliatoribus non tenet, & quia ad me de iure, uel communi, uel speciali pertinet, quæ petitio de iure non impedit quin electio a possessoribus facta confirmetur rationibus supradictis. Tu autem ut plenius intelligas rationem ad prædicta, dic petitionem fuisse talem, uel consimilem. Petit episcopus cassari electionem de tali a talibus monachis factam, quia in monasterio interdicto ab episcopo & monachis excommunicatis, ab episcopo facta est prædicta electio. Vel quia erat in possessione eligendi. Vel quia ad eum pertinet electio; uel etiam nō fuit assignata prædicta causa, sed postea eam pro se allegabat & probabat; & sic nec petitionem nec possessionem super iure eligendi intentabat episcopus uel petebat, sed tantum officium iudicis implorabat super cassatione electionis; & contra hoc pars monasterij protestata fuit de suis priuilegijs, per quæ apparebat episcopum non posse excommunicare, uel interdicare, cū essent exempti, & negant episcopum esse in possessione eligendi uel ius eligendi habere, quæ quia non exhibuit læsa fuit, cum ulterius exhibere non possit post sententiam, a qua non est appellatum; et ideo quantum ad hoc fuit necessaria in integrum restitutio. Per hoc etiam responderetur secundæ obiectioni, apparet enim quod præiudicium fiebat monasterio, si ab eis cōcorditer electus cassabatur; uel maxime ex ea causa, quia non pertinebat electio; uel magis, quia non tenebat electio ab eis facta tanquam ab interdictis, uel excommunicatis, uel ab eis qui in possessione non erant; & sic etiam fiebat præiudicium Papæ, quia alius in loco sui iuris sibi aliquid uel in proprietate uel in possessione uendicabat. Et licet posset directè agere de iure suo tanquam ille contra quem nihil iudicatum erat, tamen damnum eius erat quod auctoritate suorum priuilegijs electio eis non

eis non obstantibus cassabatur; & non credimus restitutionem datam de iure papæ, cui non fit præiudicium directè, sed pro iure monasterij cui fiebat præiudicium directè, per hanc restitutionem releuari grauamen utriusque propter connexitatem. ar. ff. quemad. ser. amit. l. si cōmunem. ¶ Per hoc ipsum etiam respondetur tertiæ objectioni, nam cum esset monasterium restitutum ut probaret per priuilegium exceptionem excommunicationis non tenere, si postea apparet quod controuersia ista pendente, sexcoicatione nō erat cōfirmāda electio uel infirmāda, sed postea de hoc cognoscendū erat. s. de consue. c. cū dile. j. de app. c. constitutis. s. de ele. c. cum inter. Vel dic, quod pendente controuersia primi, qui renunciāuit, sed prosequeretur controuersiam contra eum propositam, non debet confirmari electio secundi, uel infirmari. Vel dic, ut in glo. licet per monachos. ¶ Restituimus ut scilicet exhibeant priuilegia, quæ exhibere non poterant nisi per beneficium in integrum restitutionis ea ratione quæ est. j. de re iu. c. inter mo. in fi. & omnes probationes quas sententia indici prohiberet non obstante sententia, quæ per hanc in integrum restitutionem reuocatur, cum propter sententiam latus fuerit. j. co. c. ex literis. Item hæc restitutio, quæ fit ad hoc ut audiat, improprie dicitur in integrum restitutio, quia per eam non fit restitutio rei, nec per eam rescinditur sententia, uel contractus, uel præscriptio; est enim hæc restitutio præambula ad ueram restitutionem, nec in hac restitutione necessarius est libellus, seu litis contestatio, sed sufficit quod aliquem colorem habeat petendi in integrum restitutionem, quia incoloratè peti non debet. ff. de mino. l. minor. hic non est recipiendus libellus super restitutione in integrum, nisi petens aliquem colorem suæ petitionis dicat [pendente] scilicet an episcopo sit subiectum ipsum monasterium, & sic tenuit excommunicatio, & per consequens sit cassanda electio an non sit subiectum. Alij dicunt controuersia fuisse, quia uterque dicebat se in possessione eligendi esse. ¶ Nec confirmandam contra. j. de no. oper. nun. c. r. j. de despon. impub. c. ad dissoluendam. per quæ probatur, quod ante omnia cassandum erat quicquid fit contra prohibitionem, sed hoc ideo est, quia interdictum non fuit iustum, non enim debebant prohiberi eligere illi qui erāt in possessione, uel nulla potius est prohibitio. j. de sen. & re iud. c. ult. j. de iure pat. c. consul. In noui autem operis nuntiatione, & in matrimonio est speciale, quod lite pendente interdicti ualet; cum ergo uterque contendit se in possessione, uterque eliget, si uolet; sed superior a quo petitur confirmatio, in qua de iure non tantum possessionis sed proprietatis queritur, uel electionem cognoscat ad quem pertinet electio, & quis sit in possessione, & electio illius confirmabitur, ut hic, & ar. ff. uti poss. l. i. §. huius. ad arma tamen uenire prohibebit. ff. de usur. l. si cuius §. sed & iure. Quidam dicunt, quod ubi controuersia est de possessione eligi, quod tunc iudex utrumque debet prohibere eligere. arg. ff. de aqua quoti. l. poena. sed qui sic dicunt, illam legem non intelligunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Prescriptio non currit contra pupillum.
- 2 Restitutio danda est super omnia exceptione uel articulo non probato.
- 3 Restitutio nunquid fit danda ubi super uno articulo testes induxisset & non probasset, ne alios denique testes meliores producat.

CAPITVLVM III.

Auditis. [Libertati] ar. quod Reges dant ecclesijs libertatem. 63. dist. c. in synodo. potest dici quod dant libertatem Reges in temporalibus, quæ habent ab eis, ut not. s. de maio. & obedi. c. solitæ. in spiritualibus minimè. hic autē non dicit, quod libertas a regibus data ualeret; sed libertas data a Papa ualebit, qui de libertate Regum in temporalibus data mentionem facie

bat [probationem] quam post conclusionem inducere non potest præter beneficium restitutionis in integrum. ¶ [Minoris] non pupilli, quia tunc non curreret prescriptio. C. de præscrip. 30. ann. l. sicut. sed ponitur in 25. ann. sed in ultimo instanti, & impetrat in integrum restitutionem intra quadriennium, si probauerit se iusta causa prædictum. 2. q. 5. c. r. ff. de mino. l. ait prætor. C. de tempo. ap. l. ult. §. illud. ¶ Item bene dicit, quod uterque fungebatur, nam si unus tantum fungeretur uice minoris, licet minor impetret in integrum restitutionem in uno articulo, puta contra confessionem suam, propter hoc non restituitur maior contra suam confessionem, sed ad ea tantum restituitur quæ coherent confessioni minoris. ff. de mino. l. ex causa. & l. cum minor. ff. de confess. l. certū. §. si. Secus autem est, si minor impetret in integrum restitutionem in his, quæ extra iudicium sunt, quia tunc si minor impetret in integrum restitutionem & maior similiter restituetur. C. si aduer. transact. l. 1. & 2. [reliqua] ff. de min. l. uerum. ff. qui. ex cau. ma. l. ult. ¶ Rationem not. ad probandum rationem omisam admittitur post publicationem attestationum per beneficium in integrum restitutionis, & hoc idem dicit. l. minor autem. ff. de mino. & l. minor autem. 25. ann. ¶ [Omissam] pro eodem enim accipitur ratio, & ibi allegatio, siue enim sit exceptio omissa, siue alius articulis cum probatio utilis esset, semper restitutio danda est; & hoc credimus, quia si aliqua ecclesia obtrulisset se ad probandam prescriptionem, & omisisset probare titulum, restituenda est, quia in omisione huius articuli læsa est, & ex quacunque causa lædatur restituenda est. ff. de mino. l. non omnia. Item non uidetur usus iure communi, quia per ius commune bene esset admissus ad probandum, uel si petisset; nihil ergo læsus est, quia non petijt. C. de in inte. resti. l. nō uidetur. ¶ Sed dices, eadē ratione danda esset ei restitutio si super uno articulo testes induxisset, & non probasset, quod iterum alios testes meliores produceret, per quos eundem articulum probaret. arg. ad hoc. ff. de mino. l. prætor ait. §. hodie. Sed contra hoc facit, quicunque peritus hoc fecisset, ergo non est restituendus, tamē responde, quod in primo casu restituitur de facili, quia euident est causa lationis scilicet nullas probationes adducere super illo articulo necessario; sed in secundo articulo nō est euident ratio pro restitutione concedenda, sed præsumptio est cōtra eum, quia si aliquis induxit, præsumitur quod meliores probationes induxit. ¶ Item præsumitur, quod uelit subornare testes, quod facilius potest fieri quando super eodem articulo producti sunt, quā si super alio; tamen si præmissa cognitione iudex cognosceret, quod sua facilitate læsus esset, etiam adhuc restitueretur, quia etiam super eodē articulo produceret propter generalem rationem, quia minoribus & ecclesijs semper subuenitur. s. eo. tit. c. i. ff. de mino. l. non omnia. Nec obstat lex præallegat. per uerbum, non uidetur, quia ibi exponitur, non uidetur, id est præsumitur; sed hic præmissa cognitione constat contrarium. ¶ Item uidetur, quod si post publicatas attestationes repellerentur omnes testes propter excommunicationem uel aliam causam iustam, quia iudex ex eadem generali clausula, si nullam culpam inuenerit in producente, restituet eum ut alios testes uel etiam eosdem producat, si causa repellendi eos cesseret, & idem fiet in similibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Restitutionem in integrum non potest quis petere contra confessionem propriam.
- 2 Ad matrimonium estimationem non recipit.
- 3 Supplicatio dupliciter accipitur, large, & stricte.
- 4 Supplicatur etiam a iudice delegato.

Pater

Pater uel mater non potest restitui in integrum communi iure.

CAPITVLVM IIII.

EX literis abbatis. [Confirmat] & iussit, quia in causa appellationis licitum est procedere parte rei absente. C. de temp. app. l. ult. §. illud. & dicunt quidam secus, si actor sit absens, & sic intelligunt. C. quō & quando. auth. qui semel. de hoc not. j. de appel. c. sepe.

¶ Firmat] contra confessionem autem nullus potest restitutionem in integrum petere, ut cōfessio sua sibi nō praeiudicet, dummodo titulum non sit in facienda confessione, quia cum usus sit iure communi, nō potest dici circumscriptus. ff. de iureiur. l. nam postea. §. si minor. & l. tutor. C. de in inte. resti. l. i. sed si confessus esset eo tempore, quo non tenebatur confiteri aliquid, tunc bene potest petere in integrum restitutionem, quia nō est usus iure cōi. Item bene fatemur, qd iure communi potest dicere & probare falsum, qd confessus fuit; sed hoc fit per beneficiū in integrum restitutionis, ut ibi nō. ¶ Fraudulenter] si dānam mulieris esset tale, qd estimatiōem reciperet, tamen contra fraudulentum ageret ad interesse; sed quia matrimonium non recipit estimatiōem, datur actio, & restituitur contra primum. ff. de eo per quem fal. l. i. & ult. [appellatur] hāc appellatio non tenuit propter eius cōtumaciam, quia de fraude non constabat. ¶ [Supplicauit] ad audientiam pro matrimonio, ut ipsum restituere. ¶ Item supplicatio dicitur large quālibet precum porrectio, dicitur autem strictē quādam benignitas superioris ad remouendum quā male acta credit, scilicet quando interponitur a sententia praefecti pratorio cognoscentis principaliter de hac causa appellationis, si per appellationem ad eum sit delata, non licet supplicare. in rubr. C. ne liceat in uno. & c. & semel tantum supplicatur, & quidem libellus supplicationem continens pro rigitur referendarijs, & causas introducentibus, aut deferendarijs. Solus autem princeps uel praefectus cognosceat de supplicatione, & sic tantum eis supplicabitur. Sed si supplicetur intra 10. dies, nihilominus mandabitur sententia executioni, dummodo caueat uictor qd tantundem restituat, si resoluatur sententia. Si uero post 10. dies intra biennium supplicetur, nihilominus mandabitur sententia executioni, nec dabit fideiussores uictori, & computatur hic biennium, ex quo Imperator successit in cognitione praefecti. C. de senten. praef. prae. l. i. & ita uidetur, quod supplicare licet ab eo a quo non licet appellare, scilicet praefecto pratorio, & principe. C. de preci. impe. offe. l. si quis aduersus. ff. de mino. l. praefectus. ¶ Itē seruus condemnatus non potest appellare, & tñ pōt supplicare. ff. de ap. l. serui. ¶ Item pendente appellatione nō nouari oportet. ff. nil nō. appel. l. i. secus pendente supplicatione, ut dictum est, ut C. de preci. imper. offer. auth. quae supplicatio. ¶ Item appellatio tantum fit intra 10. dies, supplicatio intra biennium, quidam intelligunt hoc uerum, si fiat supplicatio superiori; si uero ipsi iudici intra 10. dies tantum. C. de sen. praef. l. i. 2. q. 6. cap. anteriorum. ¶ Item hic habes quod etiam a iudice delegato supplicatur, & non credo habere locum hanc supplicationem inferiori iudice, si potest iuari per appellationē qua hic iuari non potest, cum cōtumax esset. ff. de in inte. resti. l. diuus. nam contumacia non excusat hic sufficēter, cum non prober sufficienter causam absentiae. Item & aliquā praesumptionē debet habere iudex, ut admittat supplicationē. ar. ff. de mil. minor aut magistratus. uel fauor matrimonij subesse debet, ut hic. Item solius principis est hanc supplicationem admittere, & non inferiorū ordinariū. ¶ Restituimus] hic pater uel mater non pōt restitui in integrū cōi iure, cum sit maior. Item neq; ex generali clausula illa, si qua iusta causa uidetur, nulla enim iusta causa hic probata erat quare restitueretur in integrum, restat igitur ut soli gratuite supplicationi lo-

cus esset, ipsi autem supplicationi causam praestabat fauor matrimonij, & templa probatio iurati. ¶ Minor uidetur qd faciat gratiam matrimonio de nihilo, cū potuit prosequi appellationē, quam interposuit. Respō. in hoc facit gratiam, quia non poterat prosequi appellationem, nisi prius ostenderet legitime causam absentiae, quam non ostendit; nam iuramentum ipsius ad hoc non erat sufficiens probatio, & contumaces non adiuantur appellantes. ff. de in inte. resti. l. diuus. sed supplicationē audit uno iuramento tantum motus, & restituit ad audientiam simile. j. de sen. & re iud. cap. cum Bertoldus. & hac eadem ratione beneficio restitutionis iuari non potest. ¶ Matrimonio] dicunt quidam hanc supplicationem non solum in cā matrimoniali, sed in qualibet alia causa fauorabili, nisi similem praesumptionē moueret princeps ad supplicationem mittendam. ar. j. de sent. & re iud. cum Bertoldus. & ar. j. de confan. & aff. c. tua. ad fin. & non credunt per alium posse admitti huiusmodi supplicationem, nisi per principem uel praefectum pratorio, cū sit contra ius, & in praediciū alterius. ar. C. sen. rescin. non pos. l. 2. C. de preci. impe. offe. auth. quae supplicatio.

SYMMARIVM.

- 1 Restitutio in integrum usque ad quadriennium tantum conceditur.
- 2 Officium iudicis non actio competit per restitutionem in integrum.
- 3 Sententia formari debet secundum petitionem in libello contentam.
- 4 Negotium in integrum restitutionis prius diffiniri debet, quam principale. & hoc etiam uide in nu. 6.
- 5 Minor seu ecclesia implorat in integrum restitutionem contra eum, cū quo celebravit contractum, non contra eum ad quem res peruenit.
- 7 Duo remedia pro in integrum restitutione.
- 8 Ex ed. de matrimonio nulla producit actio.

CAPITVLVM V.

TVM ex literis. Temporibus] etiam antequam esset Papa [lēsam] & ideo pro in integrum restitutionem supplicabant [controuersia]. ff. an ecclesia Il lerdē. esset lēsa, uel in integrum restituenda. ¶ [Cui] legato; obstat. C. de temp. in inte. resti. l. ult. contra iubi dicitur, qd tantum usq; ad quadriennium datur restitutio in integrum, sed hic elapsi erant circa 40. an. 2 die snie. Sol. tempore Anastasij qui fuit proximus successor Eugenij, fuit petita restitutio in integrum, nec stetit propter dilationes actoris quin intra quadriennium terminaretur cā in integrum restitutionis, sed per iudicem uel aduersarium, unde sibi nocere non debet. C. de temp. in inte. resti. l. petend. ar. 2. q. 6. c. anteriorū. in Auth. ut spon. larg. §. hoc quoq; ff. ex quib. cau. ma. in inte. resti. l. in prator. §. ult. & tribus. ll. seq. Sed non ualet, quia Eugenius uixit octo annis, & snia fuit lata primo anno suae ordinationis, ergo a tempore datae sententiae usq; ad tempus Anastasij fuerūt plus quam quatuor anni. Rñ. de praescriptio ne subduci tempus Eugenij malē iudicantis, quia 3 eius sniam agebat. 1. 6. q. 3. c. & si sacerdotes. ¶ Obstante] hoc non uidetur se compati cum eo quod infra sequitur, ubi dicit qd deliberatio resedit in hoc an data sit restitutio, cū non esset dubitandū de data, ex quo inspectis priuilegijs nō obstat snia Eugenij ad diffinitiuam sniam procedere mandabat. ar. s. de of. dele. c. pastoralis. §. 2. Rñ. qd bene se compatiuntur, quia licet sic diceretur commissum negotium, non tamen constabat nec constare poterat in absentia partium. j. de sen. & re iud. c. cum bertoldus. C. si per uim uel ali. l. ult. ¶ Sed si de hoc constaret, dicit quidam restitutionem in integrum dādam. Vel potes dicere, qd per literas tales destinandas uel mandatum uiu uoce factum nisi fiat cū causae cognitio, non habet uim snia, & in cōcedēda restitutioe in inte. necessarij ē ordo iuris. s. de of. iud. c. 2. argu. ad praedicta. C. commi. episto. & program. l. 2. & 3. §. pe. & ult. [canonicus] tanquam procurator, uel ut not. infra de resti. c. cum olim. ¶ Per officium] non enim actio, sed illud officium competit per

T resti-

qui petit restitutionem caueat sibi in conceptione libelli, ut si est dominus, dicat cum sit lesus in tali uenditione. Peto in integrum restitui, & rem mihi reddi cum sim dominus. Vel si non est dominus, dicat. Peto ex officio uestro me reduci in eum statum in quo eram, & sic intelligimus. ff. de minorib. l. in causâ. §. interdum. & §. ulti. & l. sequen. sed quia illa. l. qui proprio. ff. de procu. fortiter contradicit. Respon. quòd illa habet diuersos casus, & secundum quorundam positionem non contradicit; sed & secundum casum, secundum quem uidetur loqui. Respondeo, quòd ibi minor uendidit iura quæ in re aliqua habebat, & rem non tradidit, quia non possidebat eam sed emptor possidebat, & ideo iudex per officium suum non potuit ei restituere rem, cum non possederit tempore contractus. Si uerò in iudicio petatur in integrum restitui, uel quia omisit allegationes, uel alias probationes, uel contra sententiam, tunc dicimus sic procedendum. Actor petat in integrum restitutionem, & iudex quæret causam in integrum restitutionis, scilicet lesionem, & causam lesionis, scilicet quare non dixit hoc ante sententiam; & si dixerit iustam & ueram causam, quæ monet iudicem, sine alijs probationibus, audita tamen parte alterius, in summa cognitione & breui præmissa sine litis contestatione ut §. eod. c. 2. & lite contest. §. de offi. iud. c. 1. & 2. restitutionem dabit in integrum, ut audiatur. §. eod. c. 2. Si uerò intricatè petat, puta quia non assignet aliquam causam, quæ moueat iudicem, denegabit & iudex resti. pe. & sic data in integrum restitutionem secundum primum casum, omisiss probationes recipiet. ff. de iureiur. l. natu. §. si minor. ff. de mino. l. minor autem tua. & hic & proxi. decre. Et dicunt quidam, quòd quando petitur in integrum restitui in iudicijs non est necessaria litis contestatio, sed præsentia partium, sic ut referent a falso dicendo, ut hic. Quando autem in contractibus petitur in integrum restitui, necessaria est litis contestatio, arg. ad utrumque §. de offi. iudic. cap. 2. ¶ Et not. quòd ubi maiores petunt offic. iudi. in integ. restitui, ut ab sentes causa reipu. contra præscriptionem, quæ sibi cucur rerat in absentia, facta litis contestatione primò fertur sententia super restitutione, & post proceditur in causa principali. C. ex quib. cau. in integ. restitui. l. 1. & l. ab hostibus. & l. ait prætor, & per totum. ff. de capti. & possi. reuer. l. ab hostibus. idem est si petitur restitui in integrum contra sententiam diffiniuiam, uel interlocutoriâ, uel alias super processu iudiciorum, ut hic. & §. eod. cap. auditis. & cap. uenissent. Ratio diuersitatis est, quia in primis casibus ei restitutionem non impendebat nisi contractus, uel ius traditum ex contractu; rescisso ergo contractu constat eum, contra quem petitur restitutio, nihil iuris habere; & ideo simul data restituitio in integrum ad rescindendum contractum, & ei restitutio fiet quæ ex ipso contractu pendens; & etiam posset dici in hoc casu, quòd non sufficit petere in libello restitutionem in integrum contra contractum, & quòd restitutio rei fiet quasi accessorium; sed tutius in libello est etiam restitutionem petere, & etiam similem contestari super ambobus. Sed ubi petitur restitutio in integrum contra sententiam super iuribus, uel alijs rebus latam, uel contra præscriptionem uel similia, tunc licet rescindatur sententia uel præscriptio quæ primo impendebat agere sed modo eis rescissis potest, non sequitur quòd ipsa iura uel res sit restituenda, cum sententia non dederit ei ius, sed detexerit tantum. ff. de peti. hered. §. si quid. quæ decetero tollitur per in integrum restitutionem. ¶ Idem est etiam in usucapione, quia si rescindatur usucapio, non tamen per hoc constat subla ta usucapione, uel p̄scriptione quid de iure habereretur, qui in integrum restitutionem petit. Vñ idè dicemus et si cōtra contractum peteret restitutio in integrum, & ex illo cōtractu nō cōstaret quid iuris trāslatū esset in eū, cōtra quem

quem petitur in integrum restitutio, quia licet daretur in integrum restitutio ad rescindendum contractum, non tamen fieret restitutio, ut prædictum est, & sic intelligitur. I. qui primo, quamvis sic raro contingere possit. Et idem etiam videtur dicendum, quod in eodem libello posset quis petere rescissionem scilicet vel prescriptionis, & re sibi restitui. ¶ Principali. i. super ecclesias, sicut agebat a principio; retractabitur. n. primo scilicet si de iure fuerit & per beneficii in integrum restitutionis, sed hanc retractationem præcedere debet aliqua summaria cognitio, scilicet utrum colorate perat necne, & in super probationem recipiet, & sufficiat si videat privilegium, vel quod recipiat instrumenta quæ animi suum mouere debeant, non audita disputatione super eis. s. c. 2. uel iuramentum partis. s. eo. c. proxi. ff. de min. l. minor. Item ¶ pro in integrum restitutione duo sunt remedia, unum cognitionis prætoris. l. officium iudicis, & aliud rescissorie. ff. de mino. l. in causis. §. interdum. Primo auxilio. i. officio iudicis prudenter agitur, quoniam res super qua petitur in integrum restitutio, est apud actorem, puta quia rem uendidit, uel scilicet aliquid lata est quod re alij tradat; sed ipse neque ex contractu, neque ex scilicet tractulit re, sed officium iudicis implorauit petendo in integrum restitutionem per uenditionem, uel per contractum, uel contra scilicet scilicet hic enim nihil aliud necessarium est possessori, nisi ut per contractum uel scilicet rescindatur, & remanet possessor tuus. & idem dicendum est, si ab actore in rem translata est possessio ex contractu uel sententia, & post translationem possessionis imploratur officium iudicis per contractum uel sententiam. ¶ Quid si probauerit in hoc iudicio in integrum restitutionis, se lesum in contractu uenditionis, puta quia plus res ualebat, nec oportet eum probare dominium rei. Vel si probauit, se lesum ex scilicet, puta quia cum primo ageret contra eum qui modo in integrum restitutionem petit rei uenditionem, & lata est scilicet contra eum, & modo actor in causa restitutionis in integrum probat ex actis receptis sententiam iniustam, uel per nouas probationes probat suam rem esse. Vel cum ageretur commodati & succubuit, modo in causa in integrum restitutionis probat scilicet iniustam, uel non fuisse rem commodatam, uel alias se non teneri. Nam in his casibus & similibus alijs cum non transferantur a petente in integrum restitutionem in alium, sufficit solum officium iudicis implorare per in integrum restitutionem; & per hoc officium non tantum obtinebit quod rescindatur talis scilicet, sed per consequens et res ipse sibi restituentur. ff. de adm. tuto. l. si iubere. §. interposito. ff. de mino. l. si. Sed in isto casu dicunt quidam quod etiam si actor non probet expressam lesionem, sed summarie tantum, tamen dabitur in integrum restitutio, non ut sibi restituantur res, sed ut tollatur contractus uel scilicet, qua sublata postea ageat causa a capite. arg. ff. de procu. l. qui proprio. §. item queritur. C. si aduer. rem iudi. l. i. sufficit enim quod aliquem colorem uel iuris similitudinem habeat, ad hoc solum ut scilicet rescindat. ff. de mi. l. minor. arg. s. eo. c. cum uenissent. in fi. Alij tamen aliter dicunt. ar. pro eis. ff. de iure iur. l. nam post. §. similiter. ¶ Ego non credo quod in predictis casibus sufficiat simplia causæ cognitio, nec uideo quod in aliquo casu aliquæ probationes sufficiant ad dandam restitutionem in integrum, ut uel rescindatur contractus uel scilicet, quod eadem probationes non sufficiant ad condandam ad restitutionem. Imo quod plus est, ut quod solummodo data in integrum restitutione contra contractum uel sententiam, etiam res quæ translata sunt per contractum uel sententiam restituantur, & si de eis restituendis nihil dixerit iudex. ff. de minorib. l. scilicet. ff. de administra. tutor. l. si in hered. §. interposito. ¶ ¶ Sed oppones, quomodo iudex in hoc adiudicabit eis res, cum non fuerint petite? Respond. iudex nihil adiudicabit, quia ex edicto de matrimonio nulla producat actio, sed officium iudicis interueniet, quod late patet, ut quicquid hinc inde datum est restituantur. ff. de minoribus. l. quod si

minor. §. si. C. de repu. l. i. Si autem ille, qui modo petit restitutionem in integrum, non est in possessione rei super qua petit restitui in integrum, nec est et translata possessio ab actore in rem. uerbi gratia. Idem qui modo petit restitutionem in integ. contra sententiam, et primo agit, sed reus fuit absolutus ab eo, in hoc. n. casu prudenter agit iste contra quem lata est sententia, si intentat rescissoria. i. pristinam actionem in rem utilem, & dicet sic. Cum talis per sententiam sit absolutus a petitione mea, cum res ad me pertineat iure domini uel quasi, peto quatenus rescissa ipsa sententia per officium uestro D. iudex a quo peto restitutionem in integ. mihi rem adiudicetis, & restitui faciatis. & hoc dicit lex præalle. ff. de mino. l. in causa. §. interdictum. ¶ Et idem dicendum est in contractibus, uerbi gratia. Petebam a te rem quam possidebas, si transigisti super re quam a te petebam, ita quod res petita apud te debeat permanere, nam prudenter ago, si ego rescissoria petam quod rescissa transactione res mihi adiudicetur. Et idem in prescriptione, ut si tu præscripsisti rem meam, quam alius tibi uendidit, non ego; nam prudenter agam si rescissoria intentabo, scilicet ut rescissa prescriptione res mihi adiudicetur. Hoc tamen raro locum habet in minore, contra quem non currunt prescriptiones temporales. C. in quib. can. non est ne. ref. l. scilicet. sed habet locum in maioribus qui absunt causa reipubl. Sed si quis contra huiusmodi sententiam, uel transactionem, uel contractum, uel prescriptionem non intentet rescissoria, sed tantum officium iudicis, licet obtineat per sententiam iudicis quod sententia, uel transactio, uel prescriptio rescindatur, non tamen obtinebit quod res quæ non est ab eo translata in rem, ei adiudicetur, uel sibi restituantur, sed noua actione agit ad restituendam, nec obstabit sententia quæ sublata est per in integrum restitutionem prius datam. Et alij probationes sunt necessarie ad hoc, ut tantum restituantur in integrum, & alia ad hoc ut obtineat re sibi adiudicatam, quia in primo casu sufficit quocunque modo probet scilicet iniustam, in secundo oportet, quod probet dominium rei, tamen uidetur quod contra sententiam nunquam intentatur rescissoria, sed tantum per officium iudicis petitur restitutio in integrum, & per illud obtinebit non tantum quod rescindatur sententia, sed et res sibi adiudicetur, si ex probationibus præteritis uel nouis probauit de iure suo; si autem non de iure suo probasset, sed probare intenderet, reponetur in statum in quo erat ante sententiam, quæ interdicta est si ex quibuscunque causis probauerit eam iniustam; & postea receptis probationibus super principali iudicabit de eo sine noua libelli oblatione, litis contestatione, & alijs actis contra quem non est data in integrum restitutio in suo robore durantibus [procedemus] nam si per tres menses uenire distulerit, procedatur ad dandam restitutionem, si sit danda, in Athen. ut spon. larg. §. ad hoc,

S P M M A R I V M.

1. Restitutio in integrum an possit peti sine mandato speciali.
2. Presumptiones quando sunt contra petentem restitutionem, sententia mandatur executioni.

CAPITVLVM VI.

Scitata. [Procurator] habet speciale mandatum ad petendum in integrum restitutionem. ff. de mino. l. il lud. Vel potes dicere, quod si idem procurator petit restitutionem contra quam lata est sententia, poterit et sine speciali mandato, uel alias ubicunque incidet, petere. arg. eius quod dicitur de iurisdictione. §. eo. c. pe. cum simile sit mandatum iurisdictionis mandato procuratoris. ff. de iurisd. om. iur. l. & quia. & etiam alia ratione, quia ex quo committitur ei principale, & accessorium. s. de off. del. c. prætrea. & capitu. prudentiam. §. penultimo. & ultimo.

T 2 Dic

Dic quod tunc tantum sine speciali mandato potest petere in integrum restitutionem, cum per litem contestationem factus est dominus litis; nam tunc constat, quod potest petere, cum dominus ad hoc non potest alium procuratorem constituere. ff. de procur. l. quæ omnia. & quod dictum est in principio huius glo. tenet de facto. si nullus procurator potest petere restitutionem in integrum. Alij dicunt, quod procurator minoris, uel ecclesiæ si in prosecutione causæ malè agat negotium domini, restitutionem non habebit. Imo ipsi dñio tenetur actione mandati, si fuit in culpa; sed si non fuit in culpa, non ipse, sed dominus restitutionem in integrum postulat. ¶ Sed queritur, quid sit in syndico, & actore; & est dicendum, quod prædicti omnes qui legitimam habent administrationem, in integrum restitutionem petere possunt sine speciali mandato; secus in generali procuratore, quia petere non potest. ff. de min. l. illud. §. ult. pater autem pro filio quamvis inuito restituit. Alij autem consanguinei sine speciali mandato non admittuntur. ff. de min. l. illud. cum duabus legibus seq. Procurator autem eius, contra quem petitur in integrum restitutionem, sine speciali mandato admittitur. ff. de min. l. quod si de. ¶ [Impediri] not. utile ius nimium, scilicet quod ubi præsumptiones sunt contra petentem restitutionem, mandanda est sententia executioni, alijs contra. C. de in integ. restit. postulat. l. i. Vel dic, hic petebat in integrum restitutionem aduersus sententiam principis, quæ non datur, nisi per supplicationem peteretur; & supplicatio non impedit executionem, si post decem dies petatur, ut not. §. eo. c. ex literis. & sic intelligitur. ff. de min. l. minor. an. ar. §. c. proxi. Vel dic speciale in sententiis latis a principe, ut in eis prætextu restitutionis in integrum non impediat executio sententiæ [cautionem] talem cautionem præstat, qui supplicauit [cautionem]. C. de leg. l. si in frau. cre. C. de hære. l. ult. ff. de rei vend. l. is a quo. & l. seq. ff. ut leg. no. cal. postquam. §. i. ff. de dam. infe. l. prætor. in prin.

S V M M A R I V M.

- 1 Restitutio ut concedatur, quid requiratur ad hoc.
- 2 Restitutio non datur contra interlocutoriam uel restitutionis denegationem.

CAPITVLVM VII.

Coram foelicis. A fine autem termini computatur quadriennium in restitutione in integrum, & non a die interlocutorie lata; & est ratio, quia finito termino completa est læsio eius; quod ex eo apparet, quia etiam si sententia non sequeretur, tamen contra talem læsionem daretur restitutio. §. eo. c. auditis. & cum uenissent. & ideo prudenter facit si læsus est quis in sententia & ommissione probationum, quod expressè petat restitutionem in integrum & contra sententiam & amissas probationes recipiendas. Alij tamen dicunt, quod tantum a die sententiæ computatur quadriennium, & quod sufficit a sola sententia petere restitutionem in integrum pro eis. ff. de min. l. 3. §. i. sed prius dictum magis placet assignatus ad comparandum cum omnibus actis suis. ¶ [Interlocutori] dilationem denegandam; nam ex quo ad causam instruendam est terminus peremptorius assignatus, cum omnibus actis quæ portari possunt, comparere debent. ¶ [Interlocutori] iustum fuit quod Brachar. non daretur in integrum restitutio, ut non obstat eis terminus peremptorius, quin plenè suam causam instrueret, quia sine hoc beneficio obstat terminus, nec ad probandum ultra terminum admitteretur, & si non admitteretur ad probandum, posset grauiter lædi ecclesia Brach. & propter hoc contrariam sententiam reportaret, & ideo iuste datur in integrum restitutio. §. eo. c. i. & hoc locum habet in ommissione probationis causæ principalis; sed si iniustitia per interlocutoriam fieret in aliqua causa ecclesiæ, puta quia non admitterentur eius, exceptiones excōicationis, uel expoli-

tionis, uel de falsi suggestionem, & hmoi declinatorie iudicij, & maxime quæ inducunt in odium aduersarij, & non in fauorem petentis restitutionem, & non appellaret, quia hoc sibi licitum est intra 10. dies, si postea uelit habere in integrum restitutionem contra illas interlocutorias, non pot. arg. opt. ff. de usu. l. cum quidā. §. si a pupillo. & hoc ea rōne, quia restitutio non datur nisi non modicè læso. ff. de in integr. restit. l. seio. ¶ Oportet. n. q. ad hoc ut de restitutio, quod aliquid amittat nisi detur, uel quod alias, quod acquirere pot. non acquirat, uel quod oneri, quod non expectat, se subiciat. ff. de min. l. non omnia. & ideo iudici committat, ut super his iudicet. ff. de min. l. quod si minor. §. i. At isti qui hmoi exceptiones declinatorias fori pponunt, nihil uel parum consequantur, & si obtineant; & si repellunt, ex hoc nihil amittunt, quia sic remanent ciuilitate & naturaliter debitores si obtineant in hmoi exceptionibus, sicut si succumbant, & ita nullo prædictorum modorum læsi sunt, & sic non est danda restitutio in integrum. ¶ Sed dices, imo lucrati, quia si exceptio admittat modò non cogit soluere, uel litem discrimen subire; sed certè hoc non est uerum, imo semper soluere debet, nec super hoc debet litem discrimen expectare, sed statim soluere; uel etiā si uult se iuuare exceptionibus, prudenter prosequat, & si ferant interlocutorie p eos, appellent; quia cum p predictas interlocutorias non incurrant damnum, nec malo se subiciant, non dabitur restitutio, ut dictum est. ¶ Sed iterum oppones, nonne per reiectionem exceptionis incurrit expoliationis damnum, quia non recuperat rem qua spoliatus erat, & oneri graui subijcitur, quia oportebat eum a capite agere p spoliatorem? ¶ Respon. eum non incurere dānum, quia per aliam actionem ius suum consequi potest, & etiam per talem exceptionem non sequitur suum mandato iudicis, nisi reus dare uelit. J. de ord. cog. c. cum dile. Et idem respon. ad aliud. f. quod oneri graui se subijcit, quāuis dici posset quod in hoc casu iudex aliquando inspectis circumstantijs posset dare in integrum restitutionem. ar. d. l. q. si minor. §. i. ff. de mi. ¶ Sed dices, quid si post tales interlocutorias declinatorias iudicij, & modū aduersariorū introductas, fiat missio in possessionem, uel forte in casibus in quibus snia diffinitiuā ferat? & hoc maxime cōtingere potest. f. q. fiat missio, uel quod sententia diffinitiuā ferat, si petat restitutionem in integrum ab eo, qui tulit interlocutorias, & quia denegat, appellet, & recedet contumaciter, & tunc iudex exigente eius cōtumacia misit in possessionem, uel sniam tulit diffinitiuā. Sed sic rñ. quia non est læsus ea læsione, quæ sufficit ad in integ. restit. per interlocutoriam, sicut dictū est, nec per denegationem restitutionis in casibus hic dictis quæ iusta fuit, & ideo ab eo appellare non licet. J. de ap. c. ut debitus. & c. seq. & nec occasione huius snie uel interlocutorie. Respondeo data est contra eum missio in possessionem uel et snia diffinitiuā, sed per cōtumaciā eius; & hoc ex eo apparet, quia tunc qñ interlocutorie late sunt, uel restitutio denegata est, nullo modo læsus est p contumaciā, & tempus late sententiæ interlocutorie, uel denegatæ in integrum restitutionis inspiciendum est, quæ tunc sequens non datur in integrum restitutionem. ff. de min. l. uerum. ¶ Item si postea non fuisset cōtumax, prædicta dāna non incurrisset, & ideo paret, quod p interlocutoriam uel denegationem restitutionis non datur restitutio, quia eis non sequitur dānum, sed ex contumacia subsequenti; & idem quod diximus in exceptionibus declinatorijs, potest dici & in dilatorijs solutionis. ar. C. de præci. impe. offe. l. quāuis. ibi tñ sep̄ius iudici poterit uideri quomodo dare restitutionem in integrum. ar. d. l. quod si minor. §. i. ff. de min. Sed si interlocutorum sit, quod apostolicum rescriptum sit uerum, cum dicatur falsum, nunquid ad hæc dabitur in integrum restitutio? rñdeo, si in eo contineat grauamen, uel aliud unde possit grauari ecclesia, dabitur in integrum restitutio; sed si sit tantum super iustitia exhibenda,

da, non, quia non incurrit aliquid de periculis prædictis. ar. l. præd. Sed contra interlocutoriam super instrumento debiti non est dubium dari restitutionem, cum ex eo magnum præiudicium paretur, & ideo necessaria est restitutio, sed non habent contra quem facta est missio in possessionem, uel etiam diffinitiuam sententia lata prudenter facerent si e contra interlocutoriam dimittendo in possessionem uel etiam diffinitiuam petat in integrum restitutionem. arg. s. eo. c. 2. & c. sciscitata. nam super declinatorijs fori denegatis non est bonum petere in integrum restitutionem, sicut dictum est uel si per lapsum anni factus esset aduersarius uerus possessor, petat restitutionem contra temporalem præscriptionem, de quo no. s. eo. c. 1. ¶ Speciale non enim sufficit generale in casibus sequentibus. ff. de mino. l. illud. s. si in integ. ff. de procu. l. non solum. s. 3. & s. ult. l. qui duo. s. 3. l. p. p. p. in p. n. c. s. 5. & l. mandato. quidam assignauit sextum in matrimonio. ¶ [Indulgendum] premissa tamen aliqua summaria cognitio, in qua quæsiuit, an alia munimenta haberet, & an omiserit multa quæ iudici occurrere possunt inquirenda. Item plus procedit quam debeat, sed ad dandam dilationem certam dierum, cum tantum ad dilationem habendam esset restituendus; sed die cum non excessisse, quia id quod petitur est in arbitrio iudicis, scilicet dare inducias quantas uult.

S V M M A R I V M.

- 1 Libelli formâ in quo uenditio petitur pronuntiari nulla, remissive hic habes.
- 2 Actiones plures in eodem libello proponere potest, ubicunque quis probabiliter errat, & etiam uide in nu. 3.

CAPITVLVM VIII.

Constitutus in prin. magister P. pater in bonis maternis habet usufructum, nec tenet alienatio rerum maternas facta a patre. C. de bon. ma. l. 1. in Auth. de nup. s. si uero sit. & ideo emancipauit, ut firmus esset contractus per ipsos factus, quia non poterat esse firmus per patrem [utrique] patri & matri, quodam. ¶ [Nullam.] nam nulla esset nuncianda siue ipsi cum essent minores alienassent sine decreto, siue parentes eorum in quorum potestate sunt, & si essent maiores. C. de bo. mat. l. 1. in Auth. de nup. s. si uero. C. de præd. mi. l. prædium. ¶ Item not. formam libelli, in quo petitur uenditio nem pronuntiari nulla officio iudicis. 1. 2. q. 2. c. apostolica. uel rescindi per beneficium restitutionis. Contra. ff. de mino. l. in causâ. ubi dicitur, quod usquequo communi auxilio iuuatur, ad extraordinarium recurrere non debet. ¶ Sol. illud loquitur, quando certum est quem iuari communi auxilio quod hic certum non erat, sed dubium; poterat enim esse, quod petitio prima, scilicet qua dicebatur pronuntiari nulla, uel non iuuabat iure, uel poterat eligi exceptione aduersarij, & idcirco ut lites iuuantur simul ad utramque admitteretur sub disiunctione. arg. ff. quorum leg. l. 1. s. quod ait. & s. nonnunquam. j. de præscr. c. auditis. j. de priuileg. c. ex priuilegia. tamen alij dicunt, quod hic non fuit receptus libellus, sed commissio sic facta fuit, & postea cogetur eligere. ¶ Nos dicimus, quod ubicunque quis probabiliter errat uel suo facto uel alieno, potest in eodem libello plures proponere actiones, & non cogitur ex eis aliquam eligere etiam si non compariantur se ad inuicem, ut hic. & j. de præscr. c. auditis. ff. quorum leg. l. 1. s. quod autem. Si autem error eius non est probabilis, tunc cogitur eligere. ff. de tribu. l. quod in hære. s. eligere. ff. de reg. iur. l. nemo. s. si ff. de leg. 2. l. cum filius. s. uarijs. ¶ Quidam autem dixerunt, quod ubicunque certum est me habere aliquam actionem, sed de alijs est incertum, quia tunc non cogor eligere; & dixerunt quidam, quod licet non cogatur eligere actionem & unam solam exponere in libello, tamen si plures proponit protestari debet de una sola prosequenda, & unam solam prosequi debet, &

super una sola producere testes, & alias probationes. ff. quorum leg. l. 1. s. quod autem. ¶ Sed certe nos contra rium dicimus, scilicet quod super utrumque poterit inducere probationes, & hoc in fine expresse dicitur. & j. de præscr. c. auditis. & protestatio præal. non sic est facienda, quod tantum alteram actionem prosequatur; sed sic protestetur, quod sufficiat ad uictoriam cause, super quaunque actione probet intentionem suam; & prædicta ratione dicimus recipiendum libellum. uendico talem ratione dominij uel quasi. Alij dicunt quod semper inuitus cogitur eligere actionem. C. de codicil. l. fina. lex autem quorum legatorum, uel non contradicit, quia quod ibi dicitur factum fuit propter odium rei, quia nolebat exprimere an possidebat pro hæreditate, an pro pos. ad quod tenebatur. ff. de inter. act. l. 1. r. r. respon. & s. 1. Et hæc uera sunt, si actiones competunt ad idem, nam si ad diuersa utraque intentatur. C. de fur. l. in ancillis. nisi essent contrariæ. C. de fur. l. 1. [portionem] patris [consuetudinem] s. de consue. in prin. not. de his [quod offerre] pro parte patris [utroque] id est super reuocanda alienatione rerum suarum a patre facta, & cui præstiterunt consensum, cum ipsum consensum præstando læsi fuerunt, & eo non obita restitutum. Item petebatur restitutio in integrum, ut liceret ei offerre pro parte patris emptoribus pretij, quod offerre. j. an. per negligentiam omiserunt [offerre] etiam in lucro subuenit minoribus. ff. de mino. l. ait prætor. s. hodie. [veritate] scilicet quod sunt minores, & læsi [ad partem] quia uindicta erat sine decreto, cum essent minores; uel si maiores erant in potestate constituti a patre, ut dictum est in casibus non licitis [solennitas] decretum prædis in immobilibus, & in casibus licitis. ff. de bo. quæ lib. l. luti. s. ubi alias. usque ad. s. filiam [interuenit] de bita solennitas [ea] quæ fuerit patris [residua] quæ fuerit matris [residua] male uidetur petere in integrum restitutionem contra temporalem præscriptionem unius anni & diei. C. in quib. cau. non est integ. rest. l. ult. Respō. illud loquitur in temporalibus præscriptionibus in communi iure contentis, in quibus tanquam a se introductis uoluit providere de iure communi super beneficio restitutionis; secus de his, quæ non a iure, sed a consuetudine introducuntur.

S V M M A R I V M.

- 1 Delegari possunt omnia quæ iure magistratus competunt, non e contra.
- 2 Restitutio in integrum quando principaliter petitur, locum non habet summaria cognitio iudicis super eo, an sit admittenda restitutio.
- 3 Restitutio impetrari potest contra sententiam arbitri.
- 4 Restitutionem in integrum non possunt dare ordinarij non habentes ad ministrationem.

CAPITVLVM IX.

Causa resti. [Delegatis.] C. ubi & apud quem. l. ultimi. [delegat] contra de offic. proconsul. nec quicquam. s. ubi. in gl. Sol. hoc speciale, & ita uidetur quando in integrum restitutio competat magistratibus municipalibus. ff. de of. eius. cui man. est iu. l. 1. sed contra. ff. de municipi. l. ea quæ. ¶ Sol. non est contra, quia licet omnia, quæ competunt iure magistratus, possunt delegari; non sequitur quod omnia, quæ delegantur, specialiter competat iure magistratus, sicut etiam apparet in mero imperio. ff. de offic. eius cui manda. l. 1. Vel potes dicere, quod hodie ex quo iure commissionis transit, & iure magistratibus competit [incidere] quando autem incidenter cognoscit, non est necessaria litis contestatio; quando autem principaliter, secus; & sic potest intelligi. s. de offi. iud. c. 2. ¶ Item not. quod ubi principaliter petitur in integrum restitutio, tunc non habet locum summaria cognitio iudicis super eo, an admittenda sit petitio restitutionis, quæ oino admittenda est. Sed ubi incidenter petit in iudicijs, tunc habet locum offi. iudicis mer

cenarium, antequam admittantur probationes super litione, ut not. j. eod. cap. auditis. [administrationem] idest non habet iurisdictionem ordinariam super aliquos, uel regimen alicuius uille, uel aliquorum hominum. [facultatem] generaliter sibi a principe datam. ¶ [Seu arbitrum] contra sententiam arbitri potest impetrare restitutionem, licet nomen sententie non mereatur habere. ff. de his qui not. inf. l. quid ergo. §. ex compromisso. Et est ratio, quia per hanc in integrum restitutionem providetur lasso, non tantum contra sententiam arbitri, imo contra obligationem contractam ex sententia ad pœnam idest, si sententie non pareant. ar. ff. de condi. inst. l. si sub conditione. §. si quis. ff. de acqui. hered. l. si pupil. tamen melius uerba concipit, si dicat. Peto in integrum restitutionem contra obligationem pœne contractam ex sententia; ¶ si dicat, contra sententiam. ff. de mino. l. si minor. §. minores. Si autem coram arbitris ledatur quis in testibus, uel deducendis, uel alijs, non datur incidenter in integrum restitutio, quia nihil eum ligat nisi obligatio pœne; & ideo, si petitur restitutio contra sententiam, non restituitur in eum statum in quo erat ante sententiam, sed totum rescinditur & etiam ipsum compromissum. ¶ Item coram iudice ordinario lite contestata super restitutione non debent admitti probationes huius lassi ad probandum de iure suo super principali, ad hunc finem quod petita sibi adiudicentur; quia hic iudex, qui cognoscit de restitutione in integrum, non succedit arbitro in causæ principalis cognitione. Item quia litis contestatio coram arbitris facta non sufficit ad procedendum coram iudice. C. de arbi. l. pen. §. fin. ¶ [Cognoscere] quia ordinarij qui administrationem non habent, non possunt dare restitutionem in integrum, nisi cum incidenter petitur. C. ubi & apud quem. l. i. multo fortius nec delegatus ab eis, quia nō possunt delegare causam restitutionis, quam ipsi dare non possunt. ¶ Incidenter] sed & tunc arbitrum nō restituer in integrum. C. ubi & apud quem. l. i. Item quia est misti imperij. ff. ad muni. l. ea quæ. ff. de offi. eius cui man. est. l. magistra. tamen non licet in modū restitutionis; si tamen arbitrum uiderit personam, quæ habeat priuilegium restitutionis, in aliquo lasso, puta quia intra terminum non produxit testes uel instrumenta, iterum ei terminum assignabit [liberali] 2. q. 6. c. si quando. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. iulianus. & §. liberali. ubi agit de libertate; secus si de statu ecclesiæ ageret. j. de arbi. c. cum tēpore.

S V M M A R I V M.

- i Restitutio in integrum quare contra sententiam sit petenda, & non contra appellationem.

CAPITVLVM X.

Beneficio. [In alio] idest primo cum puta possessor peteret in integrum restitutionem, pronunciatum fuit non dandam, unde si idem iterum petat super eodem articulo, non potest. Item credimus, & si petat contra sententiam, quia denegata est sibi in integrum restitutio. arg. quod sic, hic dicitur contra eam tātum ad appellandum restituitur [denegato] secus si cōcessa, uerbi gratia. Petij in integrum restitutionem aduersus sententiam, & concessa est mihi, & post iterum lata sententia diffinitua contra me in principali, iterum dabitur in integrum restitutio, & non contra primam sententiam, sed contra secundam, & sic potest intelligi. C. si sepius in integ. l. i. [ad appellationem] Can. qui, cau. in inte. rest. non est ne. l. facimus. Contra ubi dicitur quod in tēporalibus actionibus non currit p̄scriptio, ibi ergo nec appellatione, quæ intra 10. dies tantum admittitur. Sol. illa regula non habet locum in ecclesijs, ut not. s. eo. c. i. sed contra minores tantum. Sed in minoribus fallit in confectione inuentarij & triennio iudicij finiendi, & in decendio appellationis, ut hic. & C. si sepius in integ. rest. l. i. in auth. de hē-

re. & fal. §. pupil. & C. de iudi. l. properandum. in fi. ¶ Sed dices, quæ differentia est, si restituitur contra sententiam, uel appellationem? Respon. magna, quia quando ad appellationem tantum restituitur, nisi exequatur intra annum causam appellationis, rata manet sententia. in Auth. de his qui ingre. ad app. §. i. & 2. Item computat p̄ una appellatione, ut non possit tertio appellare. C. ne lic. in una cal. l. i. quod nō esset, si contra sententiam restitueretur; restitueretur enim, ut possit appellare a sententia lata super denegatione in integrum restitutionis, & istam restitutionem petet tantum intra .x. dies, ex quo communiter non potest appellare, quia extunc lesus est; & ad prosequendam appellationem dabitur ei tantum annus, cum non debeat ei maius tempus indulgeri per in integrum restitutionem, quā fuerit illud quo lesus fuit, quod non fuit nisi intra 10. dies. arg. ff. de mino. l. interdum. §. planē. f. fin. ff. quando de pecu. ac. est an. l. post mortem. [notis] idest de nouo prepositis, non de nouo contingentibus tantum; quando enim omisit aliquas actiones proponere, etiam si per sententiam sibi sit denegatum beneficium restitutionis, iterum petet. Vel si petit restitutionem in integrum, quia priuilegium omiserat, & est sibi delegata, poterit iterum petere, ut p̄scriptio nem probet.

De alienatione iudicij mutandi causa facta. Rub. XLII.

S V M M A R I V M.

- 1 Appellatione quæ nam olim admittebantur, & quare non hodie.
2 Interdictum de alienatione iudicij mutandi causa facta, quando competit.

CAPITVLVM I.

EX quorundam. [Citentur.] Hæc decretalis non loquitur de appellatione facta post citationem; quia in tempore in quo loquitur hæc decretalis, post citationem admittentur omnes appellationes, nisi notorie essent frustratorie. j. de app. c. cum sit. sed hodie hoc secus [p̄rumpant] & male. j. de app. cap. suggestum. sed & si olim fuisset concessum frustratori appellare, hodie non licet. j. de app. c. ut debitus. dicendo iudici, intellexi quod licere impetrare sunt ad uos contra me, & ideo appello [pro euacuando] & sine iusta causa [eos.] Alij dicunt, & forte melius, tantum loqui quando fraus interuenierit; nam si fraus non interuenisset, non posset procedi, nisi citaretur. s. de offi. deleg. c. consulta. ¶ [Eos] hæc decre. non tangit edictum de alie. iudi. mut. causa fac. quod tantum competit contra eum, qui transiulit dominium uel possessionem in aliū dolo malo, siue potētiorem siue non, futuri iudicij mutandi, id est a se & in alium transferendi, & ad interesse. ff. eod. tit. l. i. 2. & 3. in prin. & l. non solum. in prin. Hic autem loquitur de conueniendo eum, in quem translata est possessio, etiam si nullam fraudem admisit; & est speciale in hoc, quia persona non cōtenta in rescripto conuenitur. arg. cōtra. s. de referi. c. sedes c. pastoralis. [in possessionem] & p̄ hoc responderet eundē & tertiz quæstioni [in possessionem] & etiā si naturaliter possideant sed dū poterunt in iudicio noīre. C. ubi in rem act. l. 2. idem tamen dico, & si nō possideat. C. eo. l. i. [appel. cessat.] per hoc responderet primæ quæstioni, quod non credo, quia nō loquitur de appellatione absentis, sed p̄sentis; dicas ergo, q̄ non responderet.

S V M M A R I V M.

- 1 Cessio actionis si in ultima uoluntate sit, tenet.
2 Actio quando dubium est an sit simulata necne, p̄sumitur simulata.

Lutium

- 3 *Litem redemptiones uel emptiones inter laicos non potentiores li-*
cite sunt.
 4 *Potentiores si a quopiam ad terrorem aduersarij adducantur quam si*
aduersarij patrocinium, is perdet causam.

CAPITVLVM II.

EX parte scabinorum. Hipretis. fuit propositu[m] [Tra-
 hant] loquitur secundum consuetudinem Fran-
 cie ubi siue agant, siue conueniantur clerici, sub
 iudice ecclesiastico agitur [illicitas] aliud enim est in lici-
 tis, ut in glo. seq. dicitur. ¶ Cessione] cessione actionis si
 fiat in ultima uoluntate tenet, nisi sit actio litigiosa; nam
 tunc non legatarius, sed hæres agit, & quod fuerit conse-
 cutus restituet legatario. ff. de leg. 3. l. nomen. C. m. l. pe.
 ff. de leg. 1. l. legato. C. de liti. l. quicumque. & auth. nunc si
 hæres. Si cessio est ex pacto & potentiori, cessione nulla
 est, nec agit ille qui cessit. C. ne li. pot. l. r. sic potentior ra-
 tione officij potest dici tutor, unde si ceditur tutori actio
 in pupillum amittitur. C. qui da. tut. auth. minoris. Si uero
 fiat cessione actionis non potentiori, sed sit actio dubita-
 ta, id est in iudicium deducta, non tenet cessione, sed non
 amittitur actio quin agat ille qui cessit; sed in quibuscumque
 casibus tenet etiam lite contestata, scilicet ex causa do-
 tis, donationis, & diuisionis. C. de liti. l. ult. §. 2. Si autem
 cessione sit actionis indubitata, & constat, cessione uera te-
 net; ut per totum tit. ff. de hære. uel act. uendita. Si autem
 constat eam simulatam, non tenet, ut per totum tit. C.
 plus uia. quod agitur. ¶ Et dicitur simulata, quia simula-
 tur lucrum actionis esse ius cui ceditur, cum sit cedentis;
 ubi autem est dubium, an sit actio simulata necne, præsumi-
 tur simulata ex eo q[uod] actio pro parte est uendita, pro
 parte donata. C. man. l. ult. & hic non agit is cui ceditur,
 nec his qui cessit, ubi idem. Similiter præsumitur simu-
 lata, si pro modico pretio uenditur actionem; nam
 tunc non agit emptor nisi in quantum dedit, is autem qui
 cessit agit in residuo, ut quidam dicunt. ¶ Item præsumi-
 tur simulata ex eo quod in instrumento non continetur
 nomen cessionis, nec dicitur ex quo contractu; uel si in
 principio instrumenti ponitur cessione, & circa medium
 uel finem dicit ex quo contractu. In his casibus tamen non præ-
 sumitur simulata, si fiat inter coheredes, & si fiat credito-
 ri pro debito, uel possessori pro munimine rerum, & lega-
 tarius ab heredibus quibus res uel actiones sunt legatæ.
 3 C. man. l. pe. [emptiones] idem appellat emptiones & re-
 demptiones. ¶ Et est sciendum q[uod] redemptiones uel em-
 piones liti inter laicos non potentiores satis licite sunt,
 & eis datur actio usque ad quantitatem daram. C. mand.
 l. pe. & ult. ut no. in gl. hic posita. Sed contra. ff. de pactil.
 sumptus. ff. de uar. & extraor. cog. l. r. §. si titia. C. de pro-
 cur. l. liti. C. manda. l. si contra. sed illa intelliguntur, quā-
 do redemit litem hoc modo quod eam exerceat, & pos-
 tea certam partem magnā uel parā inde habeat, quod
 penitus non ualet. Et hoc idem est in aduocato. C. de po-
 sta. l. si quis. Secus autem esset, si de certa pecunia conue-
 niret, quod est licitū. ff. man. l. salarium. ¶ Item not. quod
 si quis conuentus, imo etiam & hæres eius, uel rei uen-
 ditione, uel contestoria, siue quantumcunque alia, siue rea
 li, siue personali, transferat in alium rem de qua conueni-
 tur, & in casibus in quibus licita est alienatio, ut no. in gl. hic
 posita, quæ incipit cessione, tamen ipse qui cepit litem, il-
 lam perficiet. ff. de aqua plu. ar. l. quāquam. §. 1. & l. post
 uenditionem. imo etiam hæres eius. arg. C. de litig. auth.
 nunc si hæres. ad idem. arg. ff. de rei uend. l. is a quo. & l.
 seq. ¶ Item si procurator esset institutus a uenditore, ipse
 idem prosequeretur litem, re translata in emptorem; qua-
 re non multo magis, si ipse uenditor cepit litem, ipsam pro-
 sequatur nec est contrarium si dicas, præiudicium fiet ab
 sentis & ignorantis, q[uod] esse non debet. ff. de ex rei iudi. l. si
 a re. §. si. ff. de pig. l. si super. in prin. quia aut emptor sciuit
 causam agi cum uenditore, & tunc sibi imputet, quia res

cum onere suo empta uidetur, q[uam] magis est euentus litis;
 si aut ignorasset de euictione, ageret ut ibidē. C. de eueic.
 l. si fundum. ff. de pig. l. si super. §. fin. ff. de leg. 3. l. nomen.
 ¶ Vel dic & melius, q[uod] nullum sit præiudicium illi, in quē
 res translata est, quia sententia non mandabitur execu-
 tioni in re translata, sed ad interesse tenetur conuentus, si
 cut is, qui se liti cum non possidet, obtulit. ff. de rei uen.
 l. si is qui. ff. de per. hære. l. qui se non est contra. ff. de rei
 uen. l. si autem. §. 1. ubi dicitur, q[uod] si non dolo desijt possi-
 dere, quod absoluendus est, quia hoc non fuit sine culpa,
 quæ sufficit in eo saltem qui cautionem non exigit, cum
 possit. ff. de rei uend. l. is a quo. qui petit. ¶ Sed not. q[uod]
 res litigiosa unius præbendæ uel administrationis trans-
 feruntur in aliu[m], q[uod] ille qui cepit litem, eam perficiet, quia
 dominus litis est; sed si est mortuus, tunc nec successor
 eius in præbendā, nec hæres perficiet litem, sed ille ad quē
 res translata sunt, quia mors est iusta causa quare ad do-
 minum reuocatur prosecutio causæ. ¶ Sed quæres, quo-
 modo hoc est, q[uod] ad singularem successore[m], qualis est hic
 administrator ad quem hæ singulæ res deuenerunt, trans-
 ferunt actiones contra id, quod no. §. de iud. c. quia enim?
 Sol. illud uerum est, ubi contra defunctum agebatur no-
 mine suo; sed hic loquitur q[uod] contra defunctum ageba-
 tur nomine ecclesiæ, & eiusdem nomine etiam conueni-
 tur successor, & ita non agit tanquam successor, sed tan-
 quam administrator. ¶ Item eadem ratione dicendū est,
 q[uod] in hoc casu mandabitur sententia executioni in re peti-
 ta etiam ad alium translata, quia licet eius administratio
 ad alium sit translata, res tamen penes eundem remanet,
 scilicet penes ecclesiā cuius nomine principaliter actū
 est [sanctiones]. C. ne lit. pen. l. r. ¶ ¶ Potentiorum] si quis
 ad terrorem aduersarij aduocabit sibi potentiores quā-
 sit aduersarij patrocinium, puta faciendo eum procura-
 torem, uel deducendo eum in aduocatum, causam amit-
 tit, & potentior seuerè puniatur. C. ne lic. pot. l. r. Et appel-
 lo potentior eum, qui ratione magistratus potest ostē-
 dere se minacem, uel terrorem aduersario. C. si quacun-
 que præ. pote. l. r. & C. si rec. pro. l. r. C. quod me. causam
 l. si per uim. & forte non idem si alias sit terribilis, cū pos-
 sit habere iusticiam, nec sit uerisimile eum pati uolentiā
 in terra iustitiæ. ff. quod met. cau. l. ult. & si uellet, ita pos-
 set facere sine procuratore, sicut cum procuratore. ¶ In-
 telligitur ergo hic potentior qui ratione officij est terri-
 bilis, in alia significatione sumitur. ff. ex noxa. cau. l. r. §.
 si designat. ff. de alie. iud. mu. causa fact. l. 4. qui autem cle-
 ricorum patrocinium inuocat, in poenā huius decretalis,
 nec illius legis, ne li. po. non incidit nisi potestatem habe-
 ret super laicos, cum quibus clerici agunt; hic autem re-
 probatur cessione actionum facta in eos, non, quia sunt po-
 tentiores, sed quia quādoocunque fiat simulate, non ua-
 let, ut not. in glo. cessione. circa hos laicos etiam competit
 actio ex edicto. ff. de alie. iud. mu. causa fact. l. r. & l. non
 solum. §. 1.

De arbitris.

RVBRICA XLIII.

SYMMARIVM.

- 1 *Compromissum tenet, si in duos compromittatur.*

CAPITVLVM I.

SAne. & J. [Eligatur] sanum est consilium, sed tamen
 si in duos compromittatur, tenet compromissum. ff.
 de arb. l. inter finem. §. sed si in duos. j. c. proxi.

SYMMARIVM.

- 1 *Iudex, aduocatus, successor, & executor non possunt esse testes.*
 2 *Electores admittuntur ad testimonium.*
 3 *Iuramentum non extenditur an non cogitata.*

CAPI-

CAPITVLVM II.

Non. [Sine multa necessitate] idest paupertate [p
manum] idest autoritate, nam ad ipsum ratione
archidiaconus, uel quia personatus erat, pertine
bat institutio uel presentatio in eadem ecclesia cathe
drali. [Eius dicti.] Arc. [ordinauit] idest obtinuit ordina
ri, uel ipsemet ordinauit cum ad ipsum spectaret [extor
tum] & malè. C. de arbit. auth. decernit. Vel potes dicere,
quia authentica non prohibet iuramentum partium, sed
arbitrorum tantum [exinde] idest de quæstione quam in
icem habebant; petebat enim idem sacerdos, q̄ cum es
set legitimus & canonicus capellanus ipsius ecclesiæ, q̄
sibi de beneficio responderet, & cum ut capellani tra
ctaret, & sic petitoriu intentabat; uel petebat beneficium
ipsius ecclesiæ in absentia, cum sine culpa sua necesse ha
beret exulare; uel petebat restitutionem capellaniæ ad
quam reuertens missus non erat agens possessorio [faue
tes] & malè, cum arbitrium per gratiam datum non te
neat. C. eo. l. arbitrorum. ¶ Clerici idest per gratiam &
fauorem, quia in hoc de facili non possunt alia inueniri
probationes, ideo ipsi arbitri recipiuntur, simile. C. de
heret. l. quoniam. 4. q. 3. c. placuit. s. in criminali. uer. tem
secundum. & recipiuntur ut testes, nunc ut iudices, simi
le. s. de elec. c. cum dilect. arg. contra. 2. q. 6. c. statuendum.
ubi no. Vel in hoc fuit nequitia, quia præcipiunt pro
pecunia, liti spirituali cedi, ut no. s. de transac. c. statuimus.
¶ Item quidam credunt, q̄ speciale sit in iudice, & arbi
tris, & quibuscūque alijs, & aliud ex officio facientibus,
ut non obstante q̄ turpitudinem suam allegant, & quod
de suo crimine confitentur, possunt testificari, si de irrita
tione sui facti agitur, ut hic, & no. s. de elec. c. cum dile
nec ex ipso testimonio fiat alij præiudicium. j. de testi. c.
sicut. Nec etiam propter hoc contra aliquos ex ipsis qui
non confirmantur esset procedendum ad pœnam. j. de te
sti. c. ueniens. 1. s. q. 3. c. nemini. nisi subijciatur quæstioni
bus, tunc enim posset interrogari etiam ad pœnam. C. ad
leg. iul. maiest. l. 3. & C. de quæstio. l. plures interrogati.
Et ad hoc etiam, ut de facto suo eis credatur, oportet ef
se duos, ut hic; & si plures fuerint, & duo consenteant,
sufficit. s. de elec. c. cum dilect. ¶ Sed per hoc non respo
detur huic decretali, cum per hoc alteri fiat præiudiciu
illi, scilicet pro quo lata est sententia siue arbitrium. Dici
mus ergo hos non recipi sicut testes, cum iudex, aduoca
tus, successor, & executor non possunt esse testes. C. de
asse. l. nemo. ff. de testi. l. ult. 2. q. 6. c. statuendum, sed con
siliendi sunt de facto suo. j. de accus. c. cum dilectus. ff. de
appe. l. sciendum. Et similiter credimus, q̄ si cōfiteretur tur
pitudinem suam, propter hoc non reuocaretur arbitriu
eorum. arg. j. de testi. c. sicut. & c. ueniens. 1. s. q. 3. c. nemi
ni. Hic autem licet confiteretur illud, quod arbitrium red
debat iniquum, scilicet se præcepisse q̄ pecunia cederet
liti spirituali, non tamen dicit hic suam turpitudinē, cum
potuerit bona fide scisse, sed errasse; non enim est simo
nia quando cunque renunciatur ius spirituale, si daretur
aliud tēporale, forte quia pro bono pacis datur, uel cau
sa pietatis. j. de præben. c. nisi essent. s. de pac. c. cum pri
dem. Sed tamen quia speciem continet simoniæ, & non
obstante iuramento, licet contrahere, ut hic, & not. s.
de transac. c. constitutus. ¶ Item nec iudex his semper ad
hibebit fidem, licet eos interroget, cum sæpe suum factu
teneatur, & ex gratia loquatur. ff. de iudi. l. eum qui. Ex
uarijs autē circumstantijs colliget, quid credat. ff. de cust.
& exhi. l. diuus. arg. j. de accus. c. inquisitionis. s. ult. & ha
bent hæc locum in iudicijs, arbitris, & officialibus pub
licis; fecus autem in electoribus, qui benè admittuntur
ad testimonium. s. de elec. c. cum dilect. Vel dic ideo eos
interrogari, ut excusetur arbitrium, quod cum in sui na
tura esset illicitum præceptum pro pecunia renunciare
spirituali iuri, nisi excusaretur propter discretionem præ

cipientis. j. de præben. c. nisi. reuocaretur arbitrium pro
pter spem simoniæ. Vel etiam sufficit quod eorum discre
tio non apparet. hæc est causa quare cassatur arbitrium,
propter hoc arbitri requiruntur, ut dicant intentionem
suam, & causam quare hoc fecerūt, ut per hoc probetur
uel improbetur arbitrium. ¶ Absoluas & restitutas. Vel
melius, non restituer, sed tantum vinculum inramenti tol
let, ut non obstante iuramento possint agere, sicut prius;
non enim timore iuramenti debet illicitū facere, nec ex
tenditur iuramentum ad ea de quibus cogitatum nō est,
uel quæ sunt contra ius. j. de iureiur. c. ueniens. & c. ad no
stram. [subnixum]. j. de præben. c. nisi essent. s. de elec. c.
inter dilect. & not. s. de transac. c. statuimus. quia uel tem
poralem nō dabit pro spirituali, uel si daretur iusta cau
sa dandi suberat [obseruantiam] hoc ideo est, quia spiri
tuale est quia iuramentum intercessit.

SVMMARIVM.

- 1 Periculum facit cassare quod aliis non est dignum cassari.

CAPITVLVM III.

Peruenit. [Decimas.] Id est fructus decimarum. j. de
locat. c. uestra. contra. Sol. hic non uidetur illicitū
contrahere super fructibus decimarum, sed sic da
re propter periculum solum prohibetur, & cassatur quod
non est dignum. 3. q. 7. c. infamis. s. tria. [Mulierem]. 23. q.
5. c. 2. [dimittat.] De facto, quia de iure non tenet &c.

SVMMARIVM.

- 1 Patroni in liberos ordinariam habent iurisdictionem.
2 Agi non potest si compromissum fuit siue cum pœna, siue sine pœna.
3 Clerici accipere possunt panā a iure permissam, siue conuentionalem, si
ue legalem.

CAPITVLVM IIII.

Dilecti filij. [Vluario] idest usu. quid autem sit usus
habes instit. de usu & ha. [publicis] 3. q. 7. c. tria.
2. q. 5. c. mulierem. ff. de re iudi. l. 2. arg. contra. 2.
q. 5. c. mēnam. 13. q. 2. c. si quos. 12. q. 2. c. cum deuotissimā.
ff. de re iudi. l. quidam. 1. s. q. 3. s. 1. in Auth. de hæredi. ab
intest. ue. s. de his. [Dicatur]. C. de arbi. l. ult. ¶ Patro
ne] arg. q̄ patroni iurisdictionem ordinariam habent in
ter liberos, & potest dici q̄ hæc decretalis sumpta est.
C. de arbi. l. ult. loquitur tamen quando per compromis
sum itur ad patronum, & hoc innuitur in sequētibz, ubi
dicit, nulla pœna, & est argu. ad hoc. ff. de pœ. l. respicien
dum. s. tutor. s. de constit. c. ex literis. C. de decur. l. 1. imo
de iure est, quod si habent regimen uel comittatum,
quod iudicare possunt. 12. quæstio. 2. cap. cum deuotissi
mam. [Episcoporum] idem esset, si præsentēs nō possent.
¶ Pœnam] adiudicatur, aut agi non potest si fuit com
promissum siue cum pœna, siue sine pœna. argu. ff. de ar
bi. l. diem. s. ultim. ff. si quis in ius uocan. l. ult. infra eod.
c. per tuas. Si uerò non sit cōpromissum, sed tamē simpli
citer electi, quia alias auxilio deficiunt eis, agunt ad rem
indicatam. ff. de arbi. l. pe. & sic intelligitur. j. eod. c. cum
olim. & c. per tuas. Vel potest dicere, quod etiam si sit cō
promissum siue cum pœna, siue sine pœna, nisi ratam ha
bent sententiam potest cogi ad eam obseruandam, & sic
intelligitur. j. eo. c. cum olim. c. per tuas. & s. eo. c. 2. Alij
dicunt, in spiritualibus locum habere prædictam ratifica
tionem, quæ non recipiunt interesse; & etiam sine ratifi
catione, ex quo in casibus concessis latum est arbitrium,
teneatur ratum habere, & mandabitur sententia executio
ni. s. eo. c. 2. Vel idem, si iuramentum interuenisset, uel fi
des data esset. j. eo. c. proxi. s. eo. c. 2. Alij tamen dicunt,
quod nunquam comperit actio ex arbitrio, nisi emologa
tum sit taciturnitate decem dierum. C. de arbit. l. cum an
tea. ¶ Pœnam] 12. q. 2. c. episcopus qui man. 23. distin. c.
quanquam. arg. contra. j. de pœ. c. suam. 12. q. 2. c. fraterni
tatis

nitas. Solu. pœnam a iure permissam siue conventionalem siue legale possunt accipere clerici. l. 6. q. 1. c. statumimus. l. 1. q. ult. c. quod ius. 10. q. ult. c. ult. tamen si lucris causa non faciant. j. de simo. c. nemo. Vel dic. quod possunt petere pœnam quanti sua interest. ff. de act. empt. l. prædicta. Pœna autem in fraudem usurarum apposta peti non potest. ff. de act. empt. l. iulianus. §. idem pomponius. j. de empt. c. ad nostram.

S V M M A R I V M.

- 1 Arbitrium nunquid possit pro parte ualere, & pro parte non.
- 2 Arbitrium non ualet in libertati contrarijs.
- 3 Abbas potest de iure suo compromittere.

CAPITVLVM V.

Cum tempore. [Aliam causam] habebat cum episcopo, aliam cum monacho [fide] quia promiserunt in fide sua [obseruandum] metu pœnæ. s. eod. c. proxi. Vel iuramenti, quamuis non debuit interuenire. l. 2. q. 2. c. omne. 6. q. 4. c. quod bene. Vel compromissi pœna, quia tunc non agitur ad interesse. ff. de arbit. l. diem. §. ult. & l. seq. j. eo. tit. c. per tuas. Vel executionis, cum simpliciter electi sint arbitri sine pœna, & emologatum est arbitrium, expresse uel tacite iuritate decem dierum. C. de arbit. l. cum antea. ¶ Exceptis hijs habes quod arbitrium pro parte tenet & pro parte non. ar. j. de præd. c. dilect. nisi esset, quia de iure Romana ecclesia non potuit compromittere. Sed fide pluribus capitulis iure suo compromississet aliquis, ita quod de omnibus simul sententiaret, & sententia uir de uno, & non in pluribus, non ualet. ff. de arbit. l. quod tamen. in prin. ff. famil. ercisc. l. in hoc iudici. [Libertatem] non uidetur, quod de liberali causa potuit compromittere. ff. de recep. arbi. l. non distinguimus. §. de li. s. de in integ. restit. c. ult. contra. j. de præscrip. c. cum olim. Sol. dico, quod possit exempta ecclesia uel non exempta compromittere de iuribus non contingentibus ius Papæ, uel alterius quod exemit, uel etiam non exemit, sed ius habet in ea; & si facit, non est ei præiudicium; quia etiam si expresse compromittatur de illo, non ualet compromissum quantum ad ius alterius; quia nec renunciare potest privilegijs libertatis, nec iuri alterius quod plus est, ut hic. & C. res inter alia. act. per to. & C. quibus res iud. non obstat. per totum. ff. de offi. præf. l. dele. ¶ Dicitur autem c. cum olim. de præscrip. non obstat, quia ibi non tantum fuit iudicatum de iure quod alium, sed tantum tangebatur ecclesiam agentem; super libertatibus autem alicuius ecclesiæ potest quis compromittere & litigare, puta si privilegium habeat aliqua ecclesia super decimas uel super parochialibus iuribus non reddendis, uel ab alijs ecclesijs exigendis, uel non; nam super eis & compromittit, & litigat. j. de deci. c. ex multiplicitate. s. de in integ. restit. c. auditus. & in præd. c. cum olim. de præscri. ¶ Hæc autem decre. non contradicit, quia de libertate loquitur quæ alium tangebatur; nam hoc monasterium non solum erat liberum ab episcopo, sed etiam erat subiectum Papæ impeditæ, & idcirco per suum compromissum non potest præiudicare Papæ. Quidam tamen dicunt, quod non potest compromittere de his quæ tangunt libertatem quia nec iudicare quæ potest, nisi de speciali mandato Papæ. j. de iudi. c. cum uenissent. Si autem non esset compromissum de libertate, sed de alijs quæ per indulgentias sedis apostolicæ conceduntur, & ubi alterius ius non tangitur, tenet compromissum. Primo dictum magis placet. Imo dico, quod super his quæ dependet a libertate, compromissum ualet. Verbi gratia, si facta sit electio contra tenorem privilegijs libertatis super electione & institutione faciendi ad episcopum, ualet compromissum. j. eod. c. cum a nobis. s. de in integ. restit. c. ex literis. ar. ubi dicitur, quod delegatorum sententia super his tenet, nisi per in integrum restitutionem subueniatur sibi; eadem ratione arbitrorum; & melius. j. eod. col. pe. sed li

cet secundum secundam opinionem, dato quod ipsa sit uera, non possit compromittere ecclesia super statu suo; si tamen dux ecclesiæ litigant super tertia ecclesia, cui subessent, licet posset compromittere lite pendente, licet & agatur de statu tertia ecclesiæ. j. eo. c. per tuas. ¶ Sed obijcies, quare ergo non tenuit hoc compromissum inter episcopum & abbatem super duabus capellis? Respō. scilicet quod tenuit, nec contradicitur, sed arbitrium non ualet in his quæ sunt contraria libertati. ¶ Idem dicunt, quando compromittitur de is quæ dependent a libertate, scilicet quod non tenent si factura sunt præiudicium libertati. Alij dicunt indistincte, quod super statu, & libertate etiam si fit alij præiudicium, compromitti potest a partibus quæ obligare possunt, sed non fit præiudicium, sed compromittenti bene præiudicat; & secundum hoc soluuntur contrarietates arg. opt. j. de cap. mo. c. 2. in fin. Et non reprobamus quod hic dicunt & quasi concordant primæ opinionem. ¶ Capellarum quæ simul cum monasterio erant exemptæ ab episcopi iurisdictione, & Papæ subiectæ; ita quod Papa de eis iura episcopalia recipiebat, uel abbas nomine Papæ, & eius uice recipiebat ius episcopale, & iura episcopalia per se, uel per alium reddebatur; sed tamen nihil iuris habebat in ecclesijs abbas, quia de suo iure bene posset compromittere. Vel dic, quod bene intererat huius abbatis defendere, & promittere pro ecclesijs sibi subiectis pleno iure, id est temporalibus & spiritualibus quod non sint subiectæ nisi Papæ. arg. j. de relig. domi. c. constitutus. cum ue.

S V M M A R I V M.

- 1 Arbitrium a iudicio in quibus discrepat.

CAPITVLVM VI.

Cum dilectus filius. & j. [reconuenire]. ¶ No. quod in hoc discrepat a arbitrium a iudicio. Item in satisfactione in Auth. de lit. §. exhibendum. Item in pœna contumacis. ff. de recip. arbi. l. non ex omnibus. Item in pronuntiatione facta aliqua parte absente. ff. eod. l. si quis li. Item in purgatione more. ff. eod. l. cellus. ff. si quis caut. l. & si post. [Quibus] & eis coherentibus nam potest diem solutioni præfigere. ff. eod. l. si cum dies. §. ult. & l. cellus. ¶ Sed nunquid de pœna uel interesse compromissi cognoscet? arg. quod sic. ff. ad leg. aquil. l. inde natus. §. pen. sed credo contra. ff. de arbit. l. quod tamen. §. ult.

q. 5. j. de mu. peti. & do. Alex. in consi. 129. col. 3. uerf. non obstat. in 2. uolu. & Ro. singulari 249.

- b Coherensibus. Et sic in connexis potest iudicare arbiter, adde Fel. in c. translato. col. 3. circa fi. s. de consti. & adde eundem: unoc. in c. ex parte. j. eod. & glo. in l. non distinguemus. §. de officio. ff. eod. titu. & adde idem in procuratore, quia si possit manum ad connexa, non excedit fines mandati. ita Pau. de Cass. in consi. suo. 30. idem dixit gl. in delegato. in c. licet ergo. 7. questio. 1. Et in test. dixit idem Bald. l. peremptorias. circa fi. uerf. quero actor. C. sen. rescin. non pos.

S V M M A R I V M.

- 1 Familie nomine an mercenarij intelligantur.

CAPITVLVM VII.

Cum olim super. [Familia] Perpetua & religiosa, puta cōuerfis, & similibus arg. contra. ff. de publi. l. 1. §. familie. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. familia. ubi inquitur, quod nomine familie & mercenarij intelliguntur [irrita] quia non est forma seruata [eligere] not. arbitrium

trium seruari, dic ut not. s. de dilect. in glo. si. adiudicatum [eligere]. j. de re. & transeun. c. licet. ff. de adm. tut. l. quidā. s. Papinianus. & ff. ubi pup. edu. deb. l. i. & sic interpretatur. dist. 63. c. obeuntibus. nec reputes superfluum consilium, quia consilium familiaris posset trahere consilium domini in sua opinione. 31. dist. c. nicena. ff. de arbi. l. item si unus. s. ult. argu. contra. ff. de proba. l. ad probationem.

S V M M A R I V M.

- 1 In laicum non potest de rebus spiritualibus compromitti.
- 2 Laicus quando de causis spiritualibus iudicare possit.

CAPITVLVM VIII.

Contingit interdū. [Rebus spiritualibus.] ¶ No. q. super spiritualibus non potest compromitti in laicum, nisi hoc fiat auctoritate iudicis, qui de causa spirituali cognoscat; sed eius auctoritate fieri potest, siue ex delegatione, siue iure ordinario cognoscat. Imo quod plus est, nec iudicio laicorum disponatur. j. de iud. c. 2. Quia nec laicus iudicare potest de causa spirituali etiam si incidat alij quæstioni, de qua cognoscere poterat. j. qui fil. sint legi. c. lator. ¶ De mandato tamen Papæ possent laici iudicare de causa spirituali. 32. dist. s. verum. ff. de alterius mandato non credo. Super rebus autem temporalibus clerici non possunt ire ad iudicium seculare, etiam consentientibus suis prælatis. j. de fo. compe. c. si diligenti. sed compromittere in arbitros possunt. s. eo. c. dilecti. In iudicem autem clericum consentientibus prælatis suis possunt consentire ut in iudiciis, & non aliter ut habeat eorum consensum. j. de fo. compe. c. ult. & c. significasti. Quod autem diximus q. auctoritate delegati potest compromitti in laicum de spiritualibus, idem intelligo quod possunt auctoritate ordinarij; licet forte nec auctoritate delegati uel ordinarij possunt, nisi sit lis cæpta [Rebus spiritualibus] nunquid potest compromitti in laicum super electione sacerdotis, uel clerici, uel abbatis? non uidet.

S V M M A R I V M.

- 1 Plebano an liceat constituere procuratorem ad transgendum.
- 2 Arbitrium non sufficit uerbo emologare etiam cum pœna, nisi subscribatur.
- 3 Arbitri sententia non obstante iuramento de stando, nunquid possit agi contra?
- 4 Obligatio tacita contrahitur saepe extra id quod agitur.
- 5 Compromissum super re spirituali sit in laicum aucto. iudi. deleg.

CAPITVLVM IX.

Per tuas literas. [Super hospitali] idest super iure quod habebat in hospitali. simile. ff. de contrahē. empt. l. qui tabernas. & ff. de leg. 1. l. si dominus. s. pe. ¶ [Gnāle] licet. n. hēat gnāle mādātū, nō pōt transigere nisi forte super fructib. paucis. ff. de proc. l. mādātō & l. procurator. Si autē gnālis procurator sit, & habeat liberam administrationem, alias generalem, transigere pōt, & iusiurandum deferre. ff. de procur. l. procurator. ff. de iureiur. l. iusiurandum. s. ult. & si male transegerit, imputet sibi dominus qui talem elegit; minor tamen uel ecclesia restituetur in integ. si tutor uel prælatus per amicitiam transegit. simile. C. de trans. l. præs. ¶ C. de pact. l. pactum. ff. de mino. l. tutor. ¶ Assensu] de hoc not. s. de rescrip. c. edoceri. hęc enim allegatio non ualet, imo solus plebanus potest constituere procuratorem. ff. quod cuiusque uni. l. ulti. & hoc etiam ex eo probatur, q. solus plebanus potest ratum habere q. factum est per talem procuratorem, ergo solus potest constituere procuratorem, Vel dic, ad agendum poterat constituitur procuratorem, secus ad transgendum, quia forte soli prælato non licet. j. de his quæ si. a præl. c. quan

to. Vel dic quod forte alias magnum negotium erat, unde sine consensu capituli non potuit sine eo constituere procuratorem. ¶ [Ex parte plebani] appello partem plebani, plebanum cum canonicis; alias sicut non posset super hac, scilicet transactione constituere procuratorem, ita nec ratum habere, uel aliter, ut not. in glo. de hoc [Ratum] dic, ut not. s. eo. c. dilecti. glo. ad audientiam. [Executioni] per absolutionem pœnæ, & alijs modis quibus diximus. s. eo. c. cum tempore. & c. dilecti. alias non datur actio ex re iudicata. C. eo. l. i. argu. contra. C. de iude. l. iudei. ¶ [Executio] melius dicitur, quod si quis subscripserit sententiæ, dicendo. Confirmo sententiam arbitri, uel non contradico. quod ex tali sententiā oritur actio & exceptio. C. de arbi. l. ne in arbitris. s. si. & expone hęc literam, receptum fuit, idest subscriptum; non enim sufficit uerbo emologare arbitrium cum pœnā, nisi subscribatur. C. de arbi. l. cum antea. Quidam tamen dicunt, quod sufficit sola emologatio sine subscriptione secundum canones. ¶ De obseruando uidetur, quod licet ex sententiā arbitri ex compromisso electi non datur actio, uel exceptio rei iudicata. C. de arbi. l. i. tamen debet dari exceptio pacti, quia hoc ipso quod promissit stare sententiæ arbitri, si postea facit contrarium, uenit contra pactum, & sic uidetur quod debet obstaré exceptio pacti, quod tamen non est uerum. ff. de arbi. l. 2. & l. si. ¶ Item ad hoc quidam sic respondent, quod in compromissis omnia uerba quæ ibi ponuntur, intelligenda sunt conditione tali, scilicet. Ergo promitto quod stabo sententiæ, uel pœnam soluam. & iste intellectus datus est sibi a iure, quia nisi iura sic statuisset, bene debet seruare compromissum suū, scilicet stare sententiæ, & ex eo pacto bene daretur exceptio. ¶ Ex idem dicitur de iureiurando, scilicet quod non obstante iureiurando poterit agere, q. sic est intelligendum iureiurandum, uel quod seruabit sententiam arbitri sicut iurauit, uel pœnam soluet. Et eodem modo est intelligendum, quando partes stipulantur stare sententiæ arbitri sine adiectione pœnæ; scilicet q. sufficit condemnatio, uel seruare sententiam, uel prestare interesse. ff. de arbi. l. diē. s. si. Et quod isti bene dicant, ex eo apparet, quia si non interuenisset stipulatio, olim semper dabatur exceptio pacti, hodie etiam datur non tantum exceptio sed etiam actio si fuerit emologatum. C. de arbi. l. cum antea. Imo & ubi actor stipulatus est stare sententiæ sub pœnā, reo non stipulanti datur exceptio. ff. de arbi. l. si de meis. & habent hęc locum ubi stipulatur sententiæ, dicto, uel arbitrio stari, siue cū pœnā, siue sine pœnā; nā si expresse stipulare re de qua agitur, uel dari, uel fieri secundū sententiam arbitri, ad rem ipsam uel factum agi posset, si pro eo sententiaretur. Et idem est in reo, si expresse stipularetur rem quæ ab eo petitur, amplius non petisi pro eo fuerit arbitrium, bene habebit exceptionem. Imo plus uidetur, q. si etiam prædicta non expresse stipuleretur, sed solum pactum de eis dandis, uel faciendis, uel non faciendis incontinenti post stipulationem emissam de parendo sententiæ, quod & tunc tale pactum informat actionem ex stipulatione, & parit exceptionem. C. de pac. l. petens. s. si cerpet. l. lecta. Imo plus uidetur, q. etiam tacite partes uidentur intellectui prædicto renunciare, ut si partes stipulenter stare sententiæ sub pœnā, ut ea soluta uel non soluta manet ratū pactum, in hoc agi potest ex stipulatu, ut fiat quod iudicatum est. ff. de transac. l. quod fide. Imo plus, q. si condemnatus fuerit in mora, agetur & ad pœnam, & post ad rem iudicatam; nec est contra. ff. de except. l. doli apud. s. labeo. quia illa lex loquitur, quādo non erat adiectum in compromisso, quod soluta pœnā ratum esset arbitrium. ¶ Alij tamen dicunt, non agi ad rem iudicatam sed ad interesse tantum in prædicto casu. Ratio autē quare prædictus intellectus fuit accommodatus prædictæ stipulationi in compromisso, ea fuit quia cum arbiter sine timore tractationis possit ferre iniquam sententiam, iustum fuit quod

quod in alio eius potestas restringeretur, scilicet ut nunquam post sententiam arbitri res sua sibi auferetur, sed sufficit sibi auferri uel poenam uel interesse, alias enim non datur actio uel exceptio ex re iudicata. C. de eden. leg. r. argumen. contra. C. de iud. leg. iudei. [Agi.] 2
 contra compromittentem, & non contra plebanum.
 ¶ Procurator] & non dominus qui non mandauit de transactione. ff. de rei iudi. l. si se. in princ. ff. de procura. l. plantius. Nec obest, quod aduersarius eum sibi obligare non intendebat, sed plebanum; quia sepe extra id, quod agitur, tacita obligatio contrahitur. ff. commo. l. si his. in fi. ff. si cer. pet. l. ciuitas. C. man. l. si literas. Vel dic, ex quo ab eo stipulatur, creditur quod intendebat eum sibi obligare, ubi contrarium dicat tunc secus dicerem. ¶ Ad interesse] quod non uidetur aliud posse nisi expensam quas fecit in lite coram compromissariis; res autem in qua condemnatus est reus, non est interesse uincens; & tamen si sua est, etiam post sententiam arbitri sua manet, & eam non obstante sententia arbitri petere potest. ff. de arbi. l. si rem. & si non erat sua uel sibi debita, non interest sua, nec tunc etiam sua interest. ¶ Archiepiscopi] no. in laicum auctoritate iudicis delegati super re spirituali fieri compromissum. arg. 32. dist. c. prater. s. uerum. sed tamen nedum auctoritate delegati, sed nec ordinarii potest clericus consentire, ut habeat iudicem ordinarium laicum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Pars sine termino statuto coram arbitro non comparet, poena committitur.
- 2 Arbitri indicare non possunt post mortem litigatoris.
- 3 Prelato mortuo an dicantur custodientes possidere prelaturam.
- 4 Prelatura dum his sit, non licet de alio facere aliquam electionem.
- 5 Actionis translata, uel ur. dubitanti in poenam quis dicatur incidere.
- 6 Ordinarius an possit esse arbitrum.

CAPITVLVM X.

EX parte. [Partes] idest electi. [Sententiam] idest arbitrium. ¶ Prefixi] si pars in termino non compareret statuto coram arbitro, poena committitur. C. de arbi. l. 2. ff. de arbi. l. diem. §. si quis. sed non semper, sed tunc quando per partis absentiam sit quominus arbitretur, ut quia terminus peremptorius assignatur ad dandam sententiam. §. de offi. dele. c. consuluit. uel etiam si ante litem contestatam sit terminus assignatus peremptorius ad comparandum, quia si nunquam comparerent nunquam posset arbitrari, cum non esset sententiare nisi paribus presentibus. ff. de arbi. l. diem. §. 1. & 2. nam si citatus, sed non peremptorie, absit ante litem contestatam, non committitur poena. Imo plus quidam dicunt, quod & si post litem contestatam citetur peremptorie ad testes recipiendos, uel alia consimilia que possunt fieri etiam parte absente, quod non committitur poena, quia per eius absentiam non impeditur committitur poena, quia per eius absentiam non impeditur committitur poena. ¶ Sed dicemus quomodo ergo puniatur huiusmodi contumacia? Respon. in sententia condemnabit enim in expensis, quia licet expressum non uenerit in compromissum, est tamen cōtiguum; & idem dicitur de fructibus, uel termino solutionis. ff. eo. tit. l. qui tamen. §. solutioni. arg. ff. iudi. sol. l. an tamen. §. in hac. ff. de procu. l. ad rem mobilem. ff. de re iudi. l. paulus. Idem dicitur, quia statim committitur poena, etiam si in termino non peremptorio diceret se nolle ire. ff. de re iudi. l. contumacia. ¶ Quidam tamen dicunt & forte non male, quod arbitrum debet absolueri presentem ad instantiam arbitri propter contumaciam aduersarii; & ex tunc potest petere poenam, quia id dicit propter quod a lite disceditur arg. ff. de arbi. l. qualem. Item quia arbitraria ad instar &c. [Sublato] & ideo si de cetero contra eum sententia feratur, non tenet. ff. de re iudi. l. in summa & l. quæ situm. ff. qui fati. cog. l. si decesserit. sed propter adiacentiam, scilicet ut sciatur qui sunt priuati eligendi potestate, et

post mortem feretur sententia. ff. de rei uen. l. utique. C. si app. pen. mors. l. quamuis. sed certe non uidetur, quod in lite quæ uertitur inter electos possit iudicari, & si uterque iuraret de priuatione canonicorum, cum res inter alios &c. C. res inter alios. per totum. ¶ Præterea quia dicitur, quod post mortem litigatoris potest iudicare, intelligendum uidetur de iudicibus, non de arbitris, qui non possunt iudicare post mortem litigatoris. ff. de arbi. l. sed & si. §. ult. nec in absentia partis, etiam si sit contumax. ff. de arbi. l. qui tamen. §. ult. quamuis poena committatur. ff. de arbi. l. diem. §. si quis. acta habita inter uiuum & mortuum, puta attestaciones, & similia non ualebunt, si egerit contra substitutum; nec in litis prosecutione succedet successor, quia non est huius hæres nec uniuersalis successor, quia neuter agit nomine ecclesie, sed uterque ius suum prosecutionitur. Item hæres eius non prosecutionitur causam defuncti, quia cum realis esset actio quæ erat inter eos, scilicet quis ius haberet in ipsa prelatura, & hæres ipsam non possideat, nec dominus desijt possidere ius quod defunctus se habere proponebat, non dabitur contra ipsam actio nec sententia. ff. de rei uen. l. si autem. Quid ergo faciet iste, qui superuixit? si sit ei nouus aduersarius, inchoabit litem cum illo; si autem non fieret sibi nouus aduersarius, tunc poterit confirmationem ab ordinario, & procedetur in petitione sua, sicut no. §. de transac. c. de cetero. ¶ Sed quid si fuerat confirmatus, & habuit prelaturam in pace, sed postea amisit possessionem eius per desidiam? hic uidetur, quod si inueniat possessionem suam uacuum quæ nunquam fuit per aliquem occupata, & etiam accipiet; & etiam si fuerit per aliquem occupata dicunt idem, dum tamen modo uacet siue per mortem noui occupatoris, siue alio modo. ar. pro eis. j. de or. cogni. c. cum dilectus. r. 6. q. 3. c. potest. ubi dicitur, quod si possessio licite ad dominum redijt, quod debet habere commodum retentoris. ¶ Item quæ causa est, quod non recuperet ecclesiam suam quando cunque potest, cum non sit ea priuatus nec per sententiam iuris, nec hominis? ar. 7. q. 1. c. pastoralis. & possessio facile debet redire ad dominum. ar. ff. de pact. l. si unus. §. pactum. Nec obstat. C. unde ui. l. conquirebatur. quia uidetur habere locum, quando non est dominus, uel quasi occupat possessionem uacuum. ¶ Sed oppones, quod non potest inueniri uacans prelatura, quia mortuo uel cedente prelato statim eius custodia habet uel episcopus, uel archidiaconus, uel capitulum, uel patronus, uel oeconomus, uel quiuus alius. j. de insti. c. cum uenissent. j. de app. c. bona memorie. j. de testa. c. relatu. 63. dist. c. si in plebibus. Istis respondetur, quia licet custodiant bona prelature, tamen non possident prelaturam. Hoc tantum firmiter tenendum est, quia si inueniat resistentes in recuperanda possessione, non debet uiolentiam inferre. ar. C. de edi. di. adri. l. 3. & ar. ff. quod me. cau. l. extat. C. unde ui. l. si quis. ff. ad le. iul. de ui. priua. l. creditores. C. ne quis in sua causa. per totum. potest tamen dici quod noua acquisitio possessionis quam fecit propria auctoritate, non extendenda est, sicut extenditur cum per eum ad quem pertinet inuestituræ de prelatura, uel installatur; de hoc autem alibi no. ¶ Sed quid, si alius qui medio tempore possedit, fuit institutus per eum, ad quem pertinet? Respondeo quod si fuit sic institutus, sua institutio non tenuit de iure; puta quia fuit institutus ita, quod primus non fuit amotus per sententiam uel iuris, uel hominis, uel etiam sententia lata fuit, sed non tenuit ipso iure, puta quia lata fuit post legitimam causam appellacionis, uel reo non citato, uel alio consimili modo, patet quod secunda institutio non tenuit. j. de concess. preben. c. r. & extunc similiter licet occupare possessionem prelature, si eam inuenit uacantem. Sed si tenuit institutio, sed iniuste si processum contra primum, puta quia pars per sententiam quamuis iniuriam, a qua nemo appellauit, amota fuerit, non tamen uideo quod postea etiam uacantem prelaturam possit occupare; licet enim post sententiam iniuriam

stam maneat dominus. ff. de cond. indeb. l. iulianus quia tamē ex sententia quā lata est nascitur actio & exceptio. j. de sen. & re iudi. c. cum inter. s. ult. ulterius possessionem eius recuperare non licet. ¶ Si ante uis securius procedere, uade ad iudicem & implorea officium eius ut cognoscat an prælatura ad te pertineat, & si inuenerit ad te pertinere det tibi possessionem eius. C. de bon. ual. pen. & si. ¶ Inhibere j. & male, quia nō constabat ei quod pars ad uersa esset priuata potestate eligendi, nec q̄ alia electio. si uientis nulla esset ipso iure; quia si esset uerum. s. q̄ electio uiuentis esset nulla ipso iure, tamen pars sua prohiberi non poterat ab eligendo. s. de elect. c. dudum. & c. auditis. ubi de hoc nō. Et hæc est ratio, quare in hac decre. non diffinit, q̄ electio facta post mortē B. non teneat. quamuis dicat q̄ ordinatum erat ut primō de electione uiui cognosceretur, q̄ ad aliam electionē procederetur; sed nec tūc poterant procedere nisi uocatis et alijs, qui si crediderunt suam electionē nullam esse, deberent procedere. s. de elect. c. cum transmissam. ¶ Sed certē uidetur alijs, q̄ etiam si electio uiuentis nulla esset, tñ illi quia adhibebant non debuerunt procedere iterato ad aliam electionem, ex quo adhuc erat lis de electione uiuentis; & prædicta iura, scilicet c. dudum & c. auditis. tantum uidentur habere locum antequam incipiat litigari per electionem; quia postea re litigiosa facta, non uidetur licitum, prælaturam uel aliquod ius in alium transferre. unde dicunt, quod bene prohibuit sicut ex sequentibus apparet, ut dicit prius tamen & c. Non ualet ratio apposta superius. s. q̄ non debent prohiberi eligere, nisi constaret q̄ prima electio esset aliqua eius. s. qui adhuc uiuebat, quia illud haberet locum ubi prius nullam electionem fecissent hi qui prohibentur; secus ubi fecerunt, sed eorum electus mortuus est. Item alia ratione prohibuit, quia cū dubium esset, an prima electio teneret, non debuit procedere ad secundam. arg. s. de elect. c. dudum. sed certe dubitas electionis primæ non debuit secundam electionem facere nullā, sed prima nulla est ipso iure, ut nō. s. de elect. c. considerauimus. Sed melior ratio uidetur aliquibus, q̄ res litigiosa non debet in alium transferri. C. de litigio. l. si. quod secundum quosdam locum habet etiam in incorporalibus. C. de litigio. l. 2. & l. si. sed & si in incorporalibus non haberet locum q̄ etiam incurrerent in pœnam litigiosi, incurrer tñ in pœnam translatæ actionis uel trāslati iuris dubitati, de quo nō. s. de alie. iu. mut. causa fac. c. ex parte. hanc prohibitionem facit ut ordinarius, sicut arbiter enim processit usq; ad mortem, ex tunc autem ut ordinarius; nihil autem constat eum malè præcepisse, qñ præcepit q̄ pendente sententia non procederetur ad electionem cum morte litigatoris pereat compromissum, ut hic, & instantia compromissi; nisi fortè intellexisset, q̄ non procederet pēdente sententia, quam iure ordinario & ut ordinarius facere intendebat [Elegerunt] & male duplici ratione, tum quia post iustam ordinarij inhibitionem, tum quia facta fuit priori non cassata. ¶ Inhibere j. non uidetur posse dici, q̄ isti eligentes in uitium litigiosi incidant, uel eius pœna teneantur; quia hoc non agebatur inter electores, qui contra prohibitionem elegerunt, & sic nullam rem litigiosam transulerunt in alios, cū nulla lis esset inter eos. Item hic non petebatur dominium huius prælaturæ, sed ratum agebatur, quis haberet ius in electione, sicut ibi apparet, ubi dicit. cūque postmodum tractaretur super elect. & c. Item electores nunquā debēt transferre dominiū prælaturæ, licet decernant per quod pōt peti prælatura. ar. ad hęc. C. de lit. auth. liti. Itē electi iuste petunt ab electoribus si sunt subditi, quod eis obediunt ut prælatis, non tamen ab eis petunt prælaturam, quia eam non haberēt, nec etiam eam possunt dare; imo ipsam prælaturam uidentur recipere a confirmatore, qui eis confert plenitudinem sui officij. suprā. de electio. c. nihil. & c. transmissam. licet ius petendi omnia ista ortū

habeat ex electione. Imo & si idem esset elector & confirmator, non tamen teneretur pœna litigij. si alij conferret prælaturam quæ ab eo petitur in iudicio, quia prælaturā non possidet, sed ius conferendi prælaturam; unde si hoc ius peteretur ab aliquo, si alienaret in alium, bene haberet locum pœna litigiosi secundum illos qui dñt quod in incorporalibus habet locum pœna litigij. Et eodē modo si aliquis possideret prælaturam quam alius petit, tunc si alienaret in alium illam prælaturam, tunc bene haberet locum pœna litigiosi. Et uidetur quod si diligenter attendas, q̄ directē officium iudicis non rectē imploratur ad prælaturam sibi reddendam, uel quodcunq; aliud ius, nisi si aduersus illum qui illud possidet, & hęc petitio constituit rem litigiosam. & sic fuit actum. j. de sen. & re iudi. c. cum bertholdus. Sed si aliquis petit confirmationē prælaturæ, uel alterius dignitatis, uel iuris, nunquam constituitur res litigiosa, quia non agitur de dominio uel quā si dominio dignitatis, quod est necessarium, ubi locū habet pœna litigiosi, ut præal. auth. Item non fit res dubia litigij, si petatur a subditis q̄ sibi obediunt; non enim sunt huius modi agēdi ad rem, sed ad factum; qualiter autem agendum sit in istis, not. s. de ma. & obe. c. inter quatuor. ¶ Item non uidetur quod in pœnam isti electores incidunt translatæ actionis, uel iuris dubitati, quia in hoc non incidit nisi actor qui actionem uel ius habet, & eam uel illud in alium transfert. C. man. l. pe. & si. Hic autem nec aliquis de electoribus ius suum transulit in alium, imo nec electores ipsius, ius quod apud eos erat, sius eligendi in alium transulerunt, sed iure suo usi sunt. s. eligendo, hic enim est fructus iuris eligendi; & sic patet quod non fuerunt prohibendi, quia nemini facit iniuriam qui utitur iure suo. s. de elec. c. cum ecclesia uulterana. Item electores non agebant, & maxime de hoc iure eligendi non erat questio, si eius electio ualeret. Item si non elegerūt quenquam ut alium uexarent, sed suo iure utendo ut ipsū ius suum retinerent; nam si elegissent aliquem ad impugnationem alterius, hoc quidem esset reprehensibile [Pintem] quia ulterius post mortem eius tanquā arbiter procedere non poterat; secus in iudice, quia causam ceptam heres prosequi teneretur [Hic] hic apparet tamen per electos compromissum. [Debuit] debito necessitatis, sed nos alij debito honestatis [Cognoscere] ut ordinarius uellet. ¶ Et hic est ar. q̄ ordinarius potest arbiter esse, ut s. eo. c. cum tempore, & hoc secundum canones, secundum leges autem secus. ff. de arbi. l. sed si in fernum. [Ius habet] idem etiam si ius non habet, nam pendente lite super alia electione, uel etiam si non sit inde lis, uult tamen suæ electioni inniti, ad aliam procedere non potuerunt. s. de elect. c. considerauimus. non obstant te. s. de in integ. restit. c. 2. quia ibi post cessionem unius nō remansit alia electio, cui fieret præiudicium, & quod hic coram superiore lis uertebatur. ar. s. de postul. c. bonæ. s. nec nocebat. s. de offi. leg. l. licet. Alij tamen dicūt, q̄ nec ibi secunda electio cassabitur, nisi prius constet secundam electionem tenuisse, uel alias secundæ præstitisse impedimentum, ut nō. s. de elect. c. dudum. & c. auditis. secundum quod plenius nō. s. eo. in gl. & male. Et hæc ultima solutio magis placet; uix enim potuisset cōtingere, si de iure suo esset, q̄ non teneret electio facta lite pendente super alia electione, quin statim cassasset eā, & postea processisset super alia electione, sicut de iure esset.

S Y M M A R I U M.

1. Compromissum de temporalibus super rebus Ecclesiasticis in laicis tenet.
2. Sententia super quibus rebus lata, non ualet.

CAPITVLUM XI.

EXposita nobis. Exorte] sup alijs discordijs poterit tenere cōpromissū, sed sup rebus iā iudicatis, nō. [Inducere Nō. de tpalibus cōpromitti in laicū. s. eo. c.

es. c. de elec. filij. ¶ [Arbitrium] quia snia contra res prius iudicatas non ualet. 2. q. 6. c. ei q. s. diffinitiu. Itē si post sniam non pōt trāfigi. ff. de cōd. indel. l. elegāter. §. & post re. ff. de trans. l. post re. Itē nec cōpromitti. Itē si ex gratia p̄xlarus uellet dimittere uel renūciare suo iuri, nō posset C. de trāsa. c. interpositas. [Obfidū] quia ex quo nō tenet cōpromissum uel arbitriū, igitur nec obfidum datio, nec sequentur ex eo. C. de leg. & consti. l. non dubium. Et nō dubites hęc pertinere ad iudicem ecclesię. 2. q. 2. c. apostolicos. 2. q. 3. c. si quis depo.

S V M M A R I V M.

- 1 Possum partes de negotio ad negotium prorogare iurisdictionem.
- 2 Item possum prorogare iurisdictionem, ut super arbitria possint executionem facere.
- 3 Non ualet compromissum in duos ut possint indeterminatē eligere tertium, sed si certam personam.
- 4 Pœna compromissa non habet locum in ordinarijs uel delegatis.

CAPITVLVM XII.

INaouit nobis [Laicus] hęc cā erat inter laicos corā ecclesiastico iudice, quia fortē erat cā spūalis, puta quia de pecunia uel censu qui debebatur ratione iurisdictionis, uel consimilibus, uel alias erat de foro ecclesię, ut nō. s. de of. dele. c. significatibus. ¶ [Retēta] hoc non potuere ex iure sibi delegato, cum nihil de hoc a Papa esset eis cōmissum. s. de exequendo arbitrio; sed partes prorogauerant iurisdictionem, quod pnt de negotio ad negotiū, ut nō. s. de of. dele. c. de causis. In negotio tñ comisso ēt si non protestarent de retinendo iure delegationis per quam in eos cōpromittit, tñ retinēt; quare. n. expiraret, cū iurisdicō & rescripta sint ppetua? C. de diuer. res. l. rescripta. s. de of. dele. c. significatibus. ar. j. de pb. c. nisi essent. Sed & qd idem sit, etsi in laicos compromittitur, satis expresse innuit ista decr. cum non indicet iustā appellationem, ex eo q̄ exequatur snia arbitri, sed quia male fuerunt electi arbitri. ¶ Sed pōt dici, q̄ non sufficeret iurisdicōis retentio, nisi partes consensissent, quantū ad executionē arbitrii, licet fortē sufficiant ad retentionem iurisdictionis delegatę. Et pōt rñderi rōnibus in contrariū assignatis, quia snia arbitrorū non debet mādari executioni suę auctoritate si partes consenserūt, unde ex ui compromissi & p̄p cōsensum partium & iudicis poterit executioni mandari; nec ēt est uerum, q̄ partes committant executionē arbitrii, sed papa iurisdictionem dedit per quam exequi potest, sed tñ non posset nisi ordine iudicario seruato. ¶ Pares possunt prorogare iurisdictionē ut possint etiam super arbitrio executionem facere; uel potius intelligunt renunciare, ne possint excipere uel iurare contra executionem, sicut renunciare possunt appellationi, & reliquo ordini iudiciorum. C. de temp. appell. l. ult. §. ult. Nec ualet si obijcias, quod pactum partium quod eas tantum obligat, non debet hanc iurisdictionē dare iudici. Sed respondeo ut dixi, quia pactum partium quod inter se faciunt iurisdictionis, non dat iurisdictionem, sed expresse eam prorogat, & etiam ipse iudex secundum pacta & alia iura partium inter ipsas iudicare debet, ut p̄xal. l. i. C. de appell. l. i. ¶ Quidam tamen dicunt, quod nec etiam partes possunt prorogare iurisdictionem alicuius delegati in eo quod arbitrium exequatur. Primō ea ratione, quia arbitrium non debet executioni mandari. C. de arb. l. i. Secūdo ea ratione, quia hoc non possunt. s. exequi suam, nisi ordinarij & delegati a principe. ff. de re iud. l. a diuo. in prin. multo ergo minus hoc possunt committere partes; nec fuit hęc sola causa quare tenuit appellatio, scilicet q̄ incertus fuerit tertius arbiter, sed quia exequi non poterat [Altero] si tertius non erat p̄xiens, hęc erat sufficiens causa quod non tenebatur arbitrio; sed si erat p̄xiens, statim maiori parti,

ff. de arb. l. item si. §. ult. & l. seq. ¶ [Obseruantiam] Nota, quod causa generalis assignata, scilicet quia ad obseruantiam huius arbitrii me cogitis, sub se comprehendit etiā omnes causas, ex quibus arbitrium potest dici iniquum, uel nullum propter iniquitatem sententię, uel quia male ordinati sunt alij arbitri. [Statutum] ff. de arb. l. item si. §. si in duos. ¶ Et nō, quia secundum quod ibi dicitur, scilicet quod si cōpromittitur in duos, ita q̄ possunt eligere tertium indeterminatē, non ualet; sed secus, si certā personam puta Ioannem, & hoc hodie ostenditur p̄ hęc decr. q̄ etiam in arbitrium aliorum non possit conferri electio tertij. Et hoc intelligo, q̄ in pactum nō potest uenire ab initio, quia sicut fundamentum est malum, si quod incipit a dissensu, & ita nullum potest stare super ædificium. i. q. i. c. principatus. ff. de orig. iul. l. i. sed si tantum in duos esset cōpromissum, teneret; & si post dissensum, per iudicem cogerentur eligere tertium. ff. de arb. l. item si. §. principaliter. nā hoc iussu fuit fundamentū, licet in ædificando interueniat impedimētum quod per iudicem remouetur. Item quando dicit a principio, quod uel partes uel iudices possunt eligere tertium; non possunt cogi arbitri eligere istum tertium per iudicem, cum fungatur in electione tertij auctoritate partium quę de iure non coguntur in arbitrum consentire. Item quia ipsi qui eligere debent tertium, siue sint iudices, siue alij, siue unus, siue plures, p̄sumuntur sequi uelle uoluntates eorū qui eum elegerunt; & cum eorum uoluntates sint discordes, quia uterque p̄sumitur uelle talem quod per se sententiam ferat, & qui faueat, & consentiat cum illo arbitro qui pro se sententiā ferre uolebat, iuste prouidit lex quę hanc potestatem sic tertium eligendi prohibuit in alium transferri a partibus, sed quod iudex ipsos arbitros cogat eligere tertium; & bonum est, quia iudex bene p̄sumitur procedere, cum non auctoritate partium, sed iure fungatur; & ipsi arbitri p̄sumuntur & bene eligere, ex quo non auctoritate partium, sed a iudice uel a iure coacti faciunt hoc; & ideo quando nihil est dictum a iure habearur qui cogatur per iudicem. Sequens autem decretalis non contradicit, quia ibi mediatores fuerunt iudices delegati, non arbitri; nec legatus iurisdictionē ordinariā amisit, licet compromitterent in eum; & quod fuerunt delegati, ex eo apparet, quia eorum sententiā confirmat Papa, quod non faceret si arbitri essent. ¶ C. de arb. l. i. ¶ Si obijcias, quod pœna compromissa probat eos arbitros. Respon. hoc non est uerum in ordinarijs uel delegatis, in quos compromittitur, qui semper tenent iurisdictionem suam, quousque reuocetur. ff. de offi. p̄xi. l. legatus. j. de p̄ben. c. nisi essent. sed hoc obtinet in his qui nullam iurisdictionem habent super litigantes, licet aliter sint ordinarij; tunc enim si promittatur pœna, uel tractatus sit habitus de eligendo eum in arbitrum, p̄sumatur eum arbitrum tantum. ar. ff. de arb. l. i. & l. si seruus plurium. §. ult. & l. litigatores. §. i. & 3. ff. de diuor. l. ult. alias si pœna non promittatur, tunc nec meta pœnæ nec alio modo, tenet sententiā ut res ualeat potius quam pereat. j. de uerb. sig. c. abbate, p̄sumā eum electum iudicem. ff. de re iud. l. quoties. Vel bene licitum esse a principio committere alicui, quod aliquos eligat arbitros, & sic intelligitur prox. c. & c. in causis. s. de elect. sed quod a partibus duabus electis tertius additur per iudicem uel per aliquos, hoc non licet ratione supradicta. s. quia malum est fundamentum compromissi. Sed quando partes suam potestatem dant arbitris uel alijs, ut alios arbitros eligant, non quia dissentiant ipsi arbitri, sed quia partes in eis plenē confidunt, nec fundamentum habet malum, nec aliquod aliud malum, ideo ualet.

S V M M A R I V M.

- 1 Mediatores an arbitri esse dicantur, & an cogi possint.

V

CAP.

CAPITVLVM XIII.

Cum a nobis petitur. & j. [Exigebat] non agebatur de statu monachorum, sed de causis alias capellis dependentibus, & qd est notandum quasi ex ea petebatur, quia mon. non esset liberum, & tamē compromittitur, de hoc no. s. eo. c. cum tempore. ¶ Mediatorum] & isti mediatores, ex quo receperūt, recte arbitri sunt, & sūt cogēdi arbitrari. ff. de arb. l. 3. §. 1. & l. item si. §. pōponius. melius dicitur qd sunt delegati, ut no. s. prox. decr. [Mediatorum] s. eo. c. prox. cōtra. fol. lbi. [Cōfirmamus] de uoluntate partium, alioquin non cogetur quis ei stare nisi pōenæ metu. C. de arb. l. 1. Imo & sine uoluntate partium, quia iudices delegati sunt, unde eorum sententia tenet.

SVMMARIVM.

- 1 Compromissio an transeat ad heredes, etiam si in ea caveatur de hoc.

CAPITVLVM XIII.

Compromissum. [Caveatu] imo etiam si caveatur & de heredibus unius partis, non alterius, no ualet. ff. eo. l. sed interpellatur. §. si ab altera.

¶ FINIT LIBER PRIMVS.

¶ INCIPIT SECVNDVS.

De iudicijs. RVBRICA I.

SVMMARIVM.

- 1 Episcopo excommunicatus quamuis non episcopatus, redditus tamen ei auferendi sunt ante causæ eius exitum.

CAPITVLVM I.

E Quouultdeo. Supple ita statutum est. [Eum] scilicet. Quouultdeum [Introduci]. id est aduocari ubi accusaretur. [Interrogatus] ad hoc ualet interrogatio, ne post eum, scilicet consilium coram quo accusabatur, recuset. 3. quæstio. 3. cap. offeratur. suprā de offic. delega. cap. super questionum. uel ex abundanti fuit hęc interrogatio. [Promiserat] idem est si non promississet ei Quouultdeo [Episcopatum] sed redditus episcopales sibi auferri debent. j. de appe. ca. pastoralis. in fi. [Exitum] quando erat lis contest. j. ut lit. non contest. c. qm. & c. accedens. il. 1. nisi per annum duraret in excommunicatione. r. 1. q. 3. c. rursus. & no. s. de æta. & qua. c. cum bonæ.

SVMMARIVM.

- 1 Laici ecclesiastica negocia an tractare possint.

CAPITVLVM II.

Decer nimus ut laici. Tractare. s. suo nomine tanquam ius habentes in eis. 10. q. 1. c. 1. 2. & 3. nomine autē ecclesiæ tractare possunt. s. de syn. c. uno. Sed nec generalem administrationem & principalem habere possunt laici, & maxime de spiritualibus. uel de iurisdictione super clericos. [Prælati] arg. qd prælati sunt iudices ordinarij, de hoc no. s. de of. ord. c. cum ab ecclesia sticarum. & c. quanto. [Iudicio]. i. autoritate, consilium autem requirere possunt.

SVMMARIVM.

- 1 Ius patronatus, et ius funerandi an dicatur spirituale.

CAPITVLVM III.

Qvanto. Connexa] causa ius patronatus no dicitur merē spiritualis, quia a laicis possidetur, similiter & ius funerandi. ff. de mor. infer. l. 1. tamē do-

minium sepulchrorum non pertinet ad eos. insti. de rerū diui. §. nullius.

SVMMARIVM.

- 1 Crimina que dicantur minora quo ad Autoritatem Episcopi.

CAPITVLVM III.

At si clerici, [Iudice] nisi super hoc essent infamia respersi, tunc enim nisi se purgarent possent puniri. 2. q. 1. c. multi. Vel ibi loquitur de laicis [Confessio] quæ exigant, ut confessio piudicer, no. in sum. C. de confes. [Iudice] repere qd diximus. s. de ele. c. per inquisitionem. ¶ Deponi] tñ distingue in mō agendi. j. de sim. c. dilectus. il. 2. ¶ Minora] minora dicimus omnia, in quibus no est eis prohibita dispensatio, nam in alijs oibus dispensare pōt. j. de sen. exc. c. nuper. Nam in hæresi dispensat. 50. dist. c. presbyteros. dic ut no. s. de tēp. or. c. dilectus. [Peractam] uel partem. 8. dist. c. presbyter. [Contritione] sufficiens, alias secus. 21. q. 5. c. si quis cuiuslibet. r. 7. q. 4. c. attēdēdū. & c. si qs deinceps. [Seculari] nisi sit incorrigibilis. infra eod. c. cum ab homine. 3. quæst. 4. cap. clericus. r. 1. q. 1. c. si quis.

SVMMARIVM.

- 1 Feudi quæstio coram paribus curia agi debet.
- 2 Feudatiorum in causis ad quem appellatur. Et quæ actio sit intendenda contra dominum qui non expectato iudicio partium expoliavit uasallum. et in nu. 3.
- 4 Pares curie debent seruare in iudicando ordinem iudicium, cum sens ordinarij.
- 5 Feudi uel iniuriarum in dominum uel alium commissarum cum quæstio est coram domino uel paribus agendum est.
- 6 Conditione ex l. feudorum quando agitur, nunquam alia pena nisi amissionis feudi imponenda est.
- 7 Feudalis res an sit, quæstio precedere debet ubi agitur rei uendicationis uel alia actione, per quam ius feudi potest in iudicium uenire.

CAPITVLVM V.

Ceterū. [Promulgat] ab ordinarijs alijs petētibas eas possessiones ut feudum. ¶ Parati] si qd feudi inter dñm & uasallum uerit consistentem feudale rem ad quā agit. s. ut de ea reddat tributū, uel aliud simile corā paribus curiæ agit, hoc saluo qd si pares grauent ecclesiā, pōt offere appellare ad proximū superiorem uel ad Papā. 2. q. 6. c. romanā. & c. si quis uestitū. ¶ Alij cōtradiciunt dicentes, qd tñ proximus superior appellabit, et si sit laicus. ¶ Sed quid si dñs no expectato iudicio partium expoliavit uasallum? Si fuerit uasallus laicus conuenietur dñs coram paribus curiæ interdicto unde ui. si uis armata fuerit propter honorem dñi actione in factū, uel alia actione. ff. de ui & ni. ar. l. 1. §. interdictum hoc ē. Si autem fuerit clericus expoliatus, statim

spoliator per iudicē ecclesiasticū est cogēdus restituere clerico qd rapuit, qd sacrilegus est, qd crimen ecclesiasticū est. 16. q. 1. c. in canonibus. & et si dubiū sit de spoliatiōe, tñ cognoscat ecclesia. ar. 24. q. 3. c. si quis depo. ¶ Alij dicūt, coram ordinario rei, non coram dño semper agendum ad restitutionem interdicto, etiam si laicus sit expoliatus. j. ti. prox. c. ex parte. & fortē hoc est melius, quamuis pōt dici illam decr. habere locū, qñ alius qd dñs spoliavit, uel dic ut in gl. quidam. Si uerō inter duos uasallus sit controuersia, quia unus uendicat ab alio rem quia dicit quod in feudo succedere debet, uel alias dicit ad se ptinere, alius autē negat, uel dicit se habere ius i re feudali qd alius tenet, qd ius ē sibi cōstitutū de cōsensu i dñi qd feudatarij, quorū cōsensus requirit, quia utriusq; interest, tunc etiam si uterque dicit se habere ius suū feudali sine

1 Si autem fuerit. Ad hoc dicit Innoc. adde Fel. et ubi no. per ipsum in c. ecclesia sancta de arca. colum. 4. in prim. s. de consi.

sueius ab eodem domino, coram domino feudi agendū est, ut hic. Si autem actor, uel reus dicit se non habere ius in re illa ab eo quem aduersarius dicit dominum, tamen ipse cognoscat an res sit feudalis coram quo citatio facta est, sed non diffinit super hoc, scilicet an sit feudum uel non, sed an sua sit iurisdicção. ff. de iudic. l. si quis ex. Alij tamen dicunt, quod non debet esse iudex, quia dicitur dominus. C. ne quis in re su. l. r. ff. fami. erciscu. l. si per. sed coram ordinario rei agatur, & fallit hec regula. d. l. si quis ex. ff. de iudi. sed reus potest excipere coram suo ordinario si ibi conueniatur, quia iurisdicção pertinet ad dominum, & si uoluerit probare, poterit, quod ab eo tenet in feudum, quod si probauerit remittitur ad eum. j. citu. prox. c. ex transmissa. & cap. uerum. & hoc intelligo uerum, ubi uendicat rem nulla expressa causa, quia quando in genere petit omne dominium qualecunque sit, etiā si feudatarius sit, in iudicium deducit. ff. de exce. rei iud. l. si mater. §. eadem. sed si diceret, uendico talem rem, quia quæsiui dominiū per præscriptionem utile & directum, uel per emptionem a domino, tunc forte non posset reus excipere de feudo coram ordinario; quia nec potest iudicare nisi ex cā qua petitur, & ita non iudicabit de feudo. arg. ff. de iurisd. omni. iudi. l. penul. §. ult. C. ad l. cor. de sic. l. i. quāuis dicant quidam, quod etiam si exprimat uendicionem uel præscriptionem, quod etiam tunc ius feudatarius deducit in iudicium, sed hoc non patitur illud uerbum directum. Vel etiam quia quando agitur actio in rem expressa causa, dominium ex sola causa expressa uenit in iudicium. ff. de except. rei iudi. l. si mater. & ideo si exprimat causa, recte opponitur exceptio coram ordinario, quia res non est feudalis; & idem dico, scilicet agendum coram domino feudi si personali actione agitur ad rem quam uterque feudalem confitetur; & eodem modo si reus conuentus coram domino neget re feudalem esse, non agatur hæc quæstio usquequo dominus uel actor probet coram iudice ordinario eam feudalem, quia præiudicialis est. ar. j. nu. prox. cap. si clericus. ar. insti. de act. §. præiudiciales. ¶ Sed quid dices, si feudatarius alij concessit aliquam partem feudi, uel aliquod ius in feudo? Respondeo, si concessit in feudum, fiet sub eo quod faciendum diximus sub primo feudatario, ut §. Si autem non in feudo dicit se habere, coram iudice ordinario agi debet. ¶ Sed quæro, ad quem appellabitur? Respondeo, ad dominum in casu suo, & pares in casu suo ordinariam iurisdiccionem habere sibi concessam a lege Federici in concessione feudorum, de feu. nō alie. c. imperialem. & ideo ab eis appellabitur ad proximum superiorem dominū feudi; & si non sit ibi dominus proximus superior dominus feudi, appellatur ad iudicem ordinarium, in cuius territorio est res feudalis, de qua agitur. C. de iudi. l. ulti. Si autē agitur de iniuria quā passus est circa fidelitatem, uel capitula fidelitatis uasallus a domino, uel econuerso, appellabitur ad iudicem ordinarium rei. argu. quia appellationes gradatim sunt faciendæ. 2. q. 6. cap. anteriorum. Vel dic, quod super hoc appellabitur ad iudicem ordinarium, sub cuius iurisdicção res sita est, etiam si agatur de iniuria facta in re feudali, puta interdicto unde ui, uel alio consimili. ¶ Si autem agant de iniurijs non in rebus feudalibus factis, sed extra, non agent sub domino, sed coram ordinarijs, & eodem modo si agatur contra dominum de iniuria facta extra rem feudalem, uel non tangentem fidelitatem quam domino promissit, uel econuerso, non agatur coram domino, nisi agant inter se ad amissionem feudi, & hoc in libello debet contineri. Tunc enim coram partibus agitur, quia agitur in rem, scilicet ad rem feudalem recuperandam, uel ad ius quod ibi habet dominus penitus amittendum; & si appellabitur, ad ordinarium domini appellabitur. argu. ff. ad mun. l. municipes. §. ulti. nec possunt litigantes etiam utriusque consensu domi-

num dimittere. arg. j. tit. prox. c. ex transmissa. Dominus autem & uasallus licet possunt iudicium parium dimittere, quia ibi nulli fit præiudicium; quia si dominus non habet pares, succedent arbitri ad simile iudicium suspectorum. j. de appel. c. cum speciale. & 1. q. 1. c. si clericus aduersus. ¶ Item non credimus omnes uasallos uocandos ut iudicet, sed ex paribus uasallis dominus unum eligit, & uasallus alterum. argu. 2. q. 6. c. placuit. ¶ Alij dicunt, quod ipsi pares tantum eligent ex se duos, uel quem uoluerint, quia ipsorum est iurisdicção a lege data, & eam possunt quibus uolunt mandare. argu. 63. dist. c. 2. & 3. & in multis alijs. cc. eiusdem dist. & seq. & dicuntur pares, quia omnes sunt uasalli, uel quia similitum est causa, comunitates debent esse pares, uel qui familia feusa habent. ¶ Item ordinem iudicarium seruabunt, cum fiat ordinarij. Si autem inter dominum & uasallum, uel inter uasallos agitur personali actione quæ non sit de iure feudali, sed agitur circa rem feudalem, puta pignoratitia, uel depositi, uel alias etiam de re in feudo concessa, semper coram ordinario agitur. Alij contra, sed dicunt quidam & si ad rem feudalem agitur. Et hæc sunt uera, ubi tantum est dominus feudi, & non est iudex; uel ubi certa res est infeudata, & non iurisdicção, quia si iurisdicção sit infeudata, tunc ipse cognoscat de omnibus causis etiam ordinario iure. ¶ Item ab eo appellabitur ad istum superiorem qui iurisdiccionem infeudauit; & tales sunt episcopi, abbates, duces, comites, & barones, & omnes alij qui iurisdiccionem habent ab Imperatore, & alijs. ¶ Item quandiu parati quidam dicunt & forte non male, quod quandoque agitur de iniurijs, uel de feudo in dominum uel alium commissis, si agimus iure feudali uel condicione ex lege feudorum, agendum est coram domino, uel paribus; nam cum alio iure dominus feudi nō habeat iurisdiccionem super uasallum, nisi lex feudorum concedat, nisi ex illa lege agatur sub eo, aliter agi non potest; si autem talis sit casus quod non possit agi condicione ex lege feudorum, coram ordinario agendum est, nisi ambo nitantur iure feudi. ¶ Et not. q. nunquam uel raro, si agatur condicione ex lege feudorum, imponitur poena alia nisi amissionis feudi, uel alia super re feudali; si autē coram ordinario agitur & iure communi, & poena legis sue corporalis, siue alia imponitur. ¶ Item ubicunq; agitur de re feudali, siue uendicatione, siue interdicto, uel alias inter duos intendentes tantum iure feudi, tantū coram domino agitur, ut hic. & illa decre. j. tit. prox. c. ex parte. non obstat, quia domina ibi non iure feudi, sed dotationalitj iuuabatur. ¶ Item dicunt quidam, q. hæc quæstio, an sit res feudalis, debet procedere ubi agitur rei uendicatione, uel alia actione per quam ius feudi potest uenire in iudicium, & prius hæc lis terminabitur; & hoc ipso qd negat se non in feudo tenere, si quod ius feudi habebat, amittit. ar. 8. dist. c. quo iure. ff. de rei uend. l. si. [Quandiu parati.] si enim dominus malitiose differat procedere, tunc coram ordinario agatur.

SYM MARIUM.

Subtilitates an sint prohibite ex quo iure.

Actiones an secundum canones sint proponendæ.

CAPITVLUM VI.

Dilecti filij. [Subtiliter.] nō subtilitates secundum canones reprobant, & idem quandoque secū dum leges. ff. ad leg. aquil. l. ita uulg. §. ulti. ff. qui mod. pigno. uel hypote. fol. l. si cut. §. si debitor. ff. de religio. l. sunt personæ. ff. man. l. si fide. §. quādam [actio] ar. actiones nō proponendas secundum canones. j. de dol. & contuma. c. 1. & c. si per uim uel alio modo. l. j. contra. j. de mu. peti. c. 1. 1. q. 1. c. experientia. j. depo. c. grauis Sol. secundum canones dicimus non esse proponendam actionem, sed si proponatur & inepta non obtinet quod

V 2 peut.

perit. j. cod. c. examinata. secundum legem semper proponenda est. ff. de admi. tu. l. quoties. §. r. insti. de act. in princip.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicatus an in iudicio stare possit.

CAPITVLVM VII.

Intelleximus. [Per alium] j. de proba. c. post cessionē. contra. Sol. hic speciale est in reo propter causam, quā hic ponitur. Idem etiam uidetur in actore, quod in causa absolutionis, uel ubi agatur de iniusta excommunicatione. s. de off. deleg. c. cum contingat. & in alijs causis quas agere permittitur, possit constituere procuratorem; melius est enim quod causam agat per alium, quā per se [per alium] si potest, & uult, alioquin per seipsum.

- 2 Melius est. Ad per alium, quā per se [per alium] si potest, & uult, alioquin per seipsum. de quod hoc refert & sequitur Card. in cons. 46. incip. uidetur quod dictus. l. in fin.

S V M M A R I V M.

- 1 Consuetudo contra canones non ualet, remissive.

CAPITVLVM VIII.

Clerici. & j. [Dicat] auct. ut cler. apud prop. §. ult. j. de iur. cal. c. inhærentes. & c. quoniam. [Traditur]. 11. q. 1. c. 1. & 2. [Consuetudine] de hoc no. s. de consuetu. in prin. & c. fi.

S V M M A R I V M.

- 1 Capitulo uel conuentui an liceat agere sine auctoritate episcopi.

CAPITVLVM IX.

Causam. [Fratres monachos] scilicet Dulmen. & qui morant in ecclesia cathedrali [Ingrediatur]. de hoc no. s. de rescrip. c. edoceri. [Valeat] & iuste, quia cum esset negotium conuentui commune & episcopo, non licuit conuentui sine episcopo agere. Vel dic, quod erat grande negotium, unde sine auctoritate episcopi agere non poterant. j. de his quæ fiunt a prælatis. cap. quanto.

S V M M A R I V M.

- 1 Depositio an sufficiat pro crimine clerici.

CAPITVLVM X.

Cum non ab homine. [Deponendus est. jarg. s. eo. c. atsi clerici. C. ut se. l. ult. & C. de spor. l. 2. & Deponendus est] ubi clericus deponitur pro crimine, sufficit depositio. s. eo. c. atsi clerici. nisi enormitas criminis aliud inducat. j. de fal. c. ad falsariorū. 3. q. 4. c. clericus. 11. q. 1. c. si quis satis. Vel nisi sit incorrigibilis, quo casu est procedendum, ut hic dicitur. Contumax uero primo excommunicatur, post si est incorrigibilis anathematizatur, & post deponitur. 74. dist. c. honoratus. 34. dist. c. quorundam. [Excommunicari]. i. minoris excommunicatione. [Anatematis] i. idest maioris excommunicationis.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia contra successorem an sit ferenda, lite ipsa etiam prius contestata contra auctorem raptorem. an uero a capite oporteat incipere agere contra successorem alia actione.
2 Successor litem ceptam an prosequi teneatur super aliqua re ecclesie et quid in defectum successoris.
3 Sententia contra unum lata an contra successorem possit exequi.

CAPITVLVM XI.

Quia G. [Secundum formam] idest quod mediante iustitia procedant. R. no. s. de rescrip. c. eam [Sicut] non tamen tenebitur interdictio. ff. de ui &

ui ar. l. cum te. j. de rest. spo. c. cum ad sedem. ¶ Terminatur] auctoritate presentium literarum non præteritarum cum de hac persona non faciant mentionem. ¶ Quidem tamen dicunt, quod auctoritate præcedentium literarum procedent in odium rapinæ. simile. s. de ali. iu. mu. causa fac. c. hic autem nunquam intelligas, quod in causa coeptra contra spoliatorē et si lis sit contestata, & et in eā conclusum quod sola sententia ferenda restet, ita sententia feratur contra successorem, cum hoc interdictum. s. unde ui persona le sit. ff. de ui & ui ar. l. 1. §. pe. Imo si reali actione ageret, oporteret quod noua actio intentaretur contra nouum possessorem. ar. op. ff. de peti. herel. pe. & ff. de rei uen. l. is a quo. & l. seq. ff. de reg. iur. l. in summa. §. si. nisi forte esset hæres, in quem bene daretur actio post litem contestatā. ff. de rei uen. l. si is qui. & l. si in autem. §. 1. Et hanc decre. intelligimus ita, quod oportet eum a capite incipere agere, contra successorem; & non agatur contra successorem in terdicto unde ui, nisi scienter accepisset a spoliatore. j. de resti. spo. c. sepe. Et forma priorum literarū talis erit, quod possessorio & petitorio agi poterat, siue peti; imo et si literis non contineretur de utroque, tñ agi de utroque poterat. j. de causa poss. c. 1. j. de sequest. pos. c. 1. ubi not.

- 1 ¶ Quidam tamen dixerunt, quod si aliquis agat petitorio contra aliquem super aliqua ecclesia petendo eam, quod successor debet litem ceptam prosequi; & si non habet successorem propter litem uel propter timorem, tñ episcopus uel alius ad quem pertinet prosequatur litem, ut no. j. de resti. spo. c. olim. Sed nobis hoc non placet, quia illud haberet locū si nomine ecclesiæ ageret, uel defenderet, puta si peteretur aliqua possessio ecclesiæ, & alius nomine eiusdem ecclesiæ ipsam ecclesiam & possessionem defenderet, sed hic neuter nomine ecclesiæ agit, non enim transfertur prosecutio litis de persona in personam, nisi in hæredibus uel uniuersalibus successoribus. C. de acqu. hære. l. si. ff. de acqui. pos. l. pomponius. §. cum quid. Vel in dominis, qui per procuratorem agunt. ff. de procu. l. in causa. Vel a filio in patrem. ¶ Idem uidetur, si reus mortuus post litem ceptam, etiam si cōstaret de meritis causæ. Non est contra. C. de adul. l. quamuis. quia ibi loquitur, ubi absente accusatore constabat de crimine per confessionem a accusati, quod non debet relinquere impunitum, etiam si accusator noller. j. de collu. dete. c. crimina. Imo plus uidetur, quod si sententia lata esset pro aliquo, & post sententiam moreretur reus, qui condemnatus ad restitutionem esset, post mortem non mandabitur sententia executioni nisi præmissa summaria cognitione, si sit aliquis qui uelit aliquid dicere contra eum. ff. de rei iud. l. a diuo. §. si iterum. & §. seq. j. de testi. c. ueniens. il. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Privilegia Sedis Apostolicæ quis interpretari possit.

CAPITVLVM XII.

Cum uenissent. [Per alios] quā per nos, condentis enim est interpretari. j. de sen. excom. c. inter. ff. de præro. stip. l. in præto. ¶ Iudicari] directe, nā indirecte potest, si queratur an sint uera uel falsa priuilegia incidenter. Item si queratur, an inueniatur causam, potest cognoscere iudex, & eis non obstantibus indicare super questione sibi proposita, ita quod de priuilegijs non faciant mentionem. arg. C. de iud. l. quoties. C. de ordi. iudi. l. 1. uel dic nemo potest iudicare super priuilegijs sedis apostolicæ, idest ubi agitur de iura sedis apostolicæ, uel de exemptione, uel interpretatione tantum prohibet. s. cum de ipsorum uerbis dubitatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Denunciatio euangelica que sit, & qualiter uiuenda, & quis ad eam teneatur, & qui testes in ea admittantur. habes nu. 2. & 3.
2 Denunciatio euangelica an habeat locum in re temporalis. Legimus

- 5 *Legisima Monitio precedere debet antequam quis denunciatur.*
 6 *Consuetudines & privilegia iniuriam parificans.*
 7 *Pacis fracta & peritij crimen pertinet ad iudicium ecclesiæ.*

CAPITVLVM XIII.

Nonit ille. [Si peccauerit]. 2. q. 1. c. si peccauerit. ¶ Regulam. f. admonendo. Quædam denuncia-
 tio est euangelica, de qua hic loquitur. & 2. q. 1. c. si peccauerit. & in ista hoc modo procedendū est. q. si quis priuatim scit peccatum alicuius, priuatim contra il-
 lum debet prosequi mandatum euangelij, & tandem in priuato debet eum habere pro ethnico, & publicano, & bene habes in præalleg. c. si peccauerit. & 45. dist. c. sed il-
 lud non ociose. ¶ Si autem peccatum est manifestū, tunc manifeste debet prosequi mandatum euangelij denūciā-
 do crimen eius iudici, & probando per testes, & tandem post sententiam ecclesiæ debet eum habere pro ethnico & publicano publice, etiam si non esset excommunica-
 tus, sicut non habeat familiaritatem cum eo; sed non tene-
 tur eum uisitare in oratione, nec in mensa, nec in alijs hu-
 iusmodi. Et hanc denunciationem potest prosequi etiam ille cuius interest ratione rei familiaris, ut hic. Et etiam petere q. sua interest, & dicere, ut cū non possit agere pe-
 nitentiam nisi satisfaciatur, quod reddat ei quod sibi de-
 bet. 1. q. 6. c. si res. & hanc denunciationem debet præce-
 dere monitio, ut hic. Et uidetur, quod in hac denuncia-
 tione non sit necessarius ordo iuris. 7. de do. c. 1. ¶ Qui-
 dam tamen dicunt & forte non male, quod ubi quis etiā per denunciationem suam interesse debet cōsequi, quod tunc ordo iudicarius est seruandus, & hoc est tutius, quia illud seruare non potest nocere. Ad istam denun-
 ciationem non credimus aliquem teneri, nisi sicut tene-
 tur ad alia opera charitatis; nisi sit talis ad quem ratio-
 ne officij & curie hoc pertineret. 23. q. 4. c. duo. ad den-
 unciationem hanc omnes infames, & minores, & mulie-
 res credimus admitrendos, nisi permaneant in crimine.
 ¶ Ad testimonium autem in denunciatione dicunt quid-
 dam quod idem admittuntur, & hoc satis dici potest ubi sola poenitentia de crimine queritur, & non aliquod tē-
 porale neque directē neque incidenter, quia tunc tan-
 tum alij legitimi testes admittendi sunt. ¶ Item dici-
 mus, quod iste modus agendi habet lo-
 cum, ubi aliquod temporale in quo est reus naturaliter obligatus, debet dari uel fieri, etiam si ad illud petendum nul-
 la competat actio civilis, uel canonica; ut quando quis iurauit dare uel facere sine stipulatione, locum habet denuncia-
 tio, ut hic. Et est idem in omnibus alijs quæ debent dari uel fieri, & peccat qui promissit nisi promissum impleat, ut hic ubi dicit, quod ad papa pertinet de om-
 ni peccato mortali quemlibet corripere. Ad idem. 22. q. 2. c. ne quis. & q. 5. c. hoc uidetur. & 7. de iniur. c. cum uenissent. Est & alia denunciatio quæ dicitur canonica, sed tamen ortum habet a lege ueteris testa-
 menti quæ est de crimine non committendo, scilicet ut ab eo desistatur, & de hac denunciatione loquitur. 7. de despon. impu. c. ad dissoluendum. 22. q. 5. c. hoc uidetur. Hæc autem denunciatio canonica habet locum non solum super criminibus perpetratis, sed etiam perpetrandis. Si crimina perpetranda recipiuntur augmentum propter multiplicationem actuum, uel propter contumeliā iniurie, sicut est quando aliquis persistit in illicito contumelia, uel quādo persistit in iniuria & rapina. Et de hac denunciatione loquitur. 7. de iureiur. c. quemadmodum. in fi. & in hac eadem dicimus quæ in superiori, nisi quia ad hanc dicimus quoslibet teneri si credunt proficere suam denunciationem, & denunciantibus non est nimis

grauē eos denunciare, & sic loquitur. 22. q. 2. c. ne quis. & q. 5. c. hoc ut. & 13. q. 2. c. animæ. Nimis autē graue esset denūciātibus, si p. hoc deberet a suis negotijs desistere, uel si p. hoc deberet uel inimicitias, uel pericula aliqua incurrere; licet enim denunciare bonum opus sit, non ta-
 men tenemur ad idem præcisē, sicut nec ad alia bona opera nisi in casu prædicto, & quando sic offert se oppor-
 tunitas, sicut dictum est; quia quando sic offert se oppor-
 tunitas, esset peccatum negligentia nisi denunciaret cri-
 men committendum, sed non ita esset crimen negligentia imputandum, si commissum crimen quod iterationē non reciperet, non denunciaret, quamuis & de illo dici possit quod tanta posset esse denunciandi opportunitas & tanta credulitas proficiendi, quod aliquod peccatum esset non denunciare, licet non tantum sicut est tacere in denunciando crimen committendum. ¶ De alia etiam denunciatione mentionem faciunt canones & leges, que non est modus agendi, sed præcedit actionem uel denun-
 ciationem, & de hac denunciatione loquitur. 2. q. 7. c. qua propter. & c. seq. & c. accusatio. & 7. de accus. c. si. & de calum. c. si. & in multis alijs est facile inuenire exemplū de tali denunciatione, tam in decreto, quā in decreta. & in Auth. ut iudi. sine quo. suffra. fia. §. si quis. §. necessi-
 tatem. & §. seq. & de hac modicum agimus, quia non est per se modus agendi. ¶ Sufficiens tamen uidelicet quod non præcessit legitima monitio, uel quod denunciator sit cri-
 minosus. 3. q. 7. c. iudicet. uel alia causa iusta; & ex hoc colligitur, quod in fine non mandat cognosci de causa principali, sed an denunciatio sit admittenda. [De feudo] directē, secus indirectē, q. nō pōt agere pñiam si nō restituat. 6. q. 1. c. illi qui. 22. q. 2. c. prædicandum. 23. q. 4. c. ecce. 1. q. 6. c. si res. [Spectat] secundum distinctionem quam not. 5. eo. c. cæterum. [Iuri] illi, scilicet quo cauetur quod dominus, uel pares debent esse iudices, ut not. 5. eo. c. cæterum. [Privileg.] Forte enim rex Angliæ habebat privilegium a rege Franciæ quod non iudicaretur per ipsum, tanquam per dominum, sed per communes eorum iudices, uel per alias certas personas communi-
 ter electas; idem esset si super hoc speciale consuetudi-
 nem haberet. ¶ Consuetudinem] No. parificari consue-
 tudinem & privilegium. 9. q. 3. c. conquestus. 64. dist. c. quia. Item not. consuetudinem dare iurisdictionem. 5. de arbi. c. dilecti. [Valentinianus] 63. dist. c. Valentinianus. [Theodosius] 1. r. q. 1. c. quicunque. & c. iudices. ¶ Theodosius] quomodo legem abrogatam inducit cum debe-
 ret puniri. C. de uet. iur. enu. l. ult. Respon. licet ius civile sit sublatum, tamen necesse est scire. 7. dist. c. fuerunt. & insuper ratio remanet. ff. de ca. mil. l. eas. Item ecclesiæ po-
 test pro se inducere legem, quamuis non ualeat contra se. Vel melius^b privilegium fuit ecclesiæ concessum, unde hoc adhuc hodie du-
 rat [Petitor] de quo minus uidetur quā de reo, cum fauorabiliores sint rei quā actores. ff. de regu. iur. l. fauorabiliores. [In initio litis] ante litem contestatam, [Decursus] post litem contestatam, ante conclusionem [Peroratus] i. cū allegat

Cast. in consi. 31 6. inci. uiso & examinato secundum nouis impressionem in parte antiquorum. col. 3. post me. ubi dicit per hoc, quod Imperator non pōt reuocare legem suam in præiudicium sibi non subditis, & idē Fel. in c. quæ in ecclesiis. col. 1. post priu. & adde etiam Paul. de Cast. in consi. 289. in secunda parte consiliorum nouorum secundum uisum impressionem. incip. consilium præsupposito sine præiudicio col. 1. ubi tenet, quod licet papa possit tollere ius canonicum in præiudicium subditorum suorum, tamen illud non potest tollere in præiudicium laicorum. & hoc dictum Inno. hic refert etiam Fel. in ecclesiis sanctæ Mariæ. col. 36. uerfi. pro prima opi. §. de constituto. & adde quod hoc dictum n. not. dicit singulare Card. in consi. 85. inci. pro responsione principaliter. col. 2. uer. alia uerō let.

V 3 [Sermones]

[Sermone] idest rationibus utriusque partis uel religionis [Ex deo] dicente Petro. Quando cūque ligaueris &c. s. de ma. & obe. c. solite. [Mortali] directē, uel indirectē. 2. q. 1. c. multi. ff. de peti. here. l. hæreditas. [Pacem]. s. de treu. c. 1. 2. q. 3. c. si quis romipetas. ¶ Iuramenti] No. cri me pacis fractæ, & periurij directē pertinere ad iudiciū ecclesiæ, ut hic. Idem in crimine simoniæ, sacrilegij, usuræ, hæreseos, separationis matrimonij ad thorum propter adulteriū. 2. q. 1. c. pe. 1. 2. q. 1. c. nulli liceat. [De plano] in modum denunciationis. [Querimonia] an sit denunciatio admittenda. [Exceptio]. Contra denunciationem enim admittitur exceptio criminis, siue prosequatur suā iniuriā, siue non; quia qui agit ad poenam, omnem maculam dimittere debet. ar. 3. q. 7. c. iudicet & c. qui sine. 25. dist. c. ult. 35. q. 6. c. episcopus. infames tamen admittuntur ad denunciationem, dummodo egerint poenitentiam. ¶ Omittant] quidam dicunt & fortē non malē, q̄ non solum isti iudices cognoscent an sit denunciatio admittenda, sed etiam de principali, hoc modo. Dicit enim Rex Angliæ, Rex Franciæ tenet comitatum Picardiæ in periculum animæ suæ, cum ad me pertineat, uel contra conscientiam, quare peto officium uestrum, quod cogatis eū ad poenitentiam. Si ipse responderit, non pertinet ad te cognoscere utrum iuste uel iniuste teneam, hoc autē scio q̄ non teneo contra conscientiam, & hanc non aliam teneor apud te excusationem facere. Si Rex Angliæ uoluerit probare quod sua fuerit, non admittet ecclesia super hoc probationes; quia fortē licet fuerit sua, potest esse q̄ per iudiciū propriū uel alio iusto modo facta est regis Franciæ, uel ad minus obtinet probabiliter, & sic est sine peccato. arg. C. de rei uend. l. si. ¶ Sed si uelit probare, q̄ contra conscientiam teneat uel iniuste, admittendus est, sed hæc probatio ualde difficilis est; quia & si probet Rex Angliæ eam suam fuisse, non tamen probat quod contra conscientiam uel iniuste, sicut supradictum est. Si autē ageretur directē, sufficeret q̄ probaret suum fuisse dominiū, nisi possessor legitimam exceptionem haberet, C. de prob. l. siue. hoc tamen uidetur quod semper debet, ponere excusationem, quando in modum denunciationis agitur. s. probabiliter. Verbi gratia, si fuit sua, amisit eam, uel pignori est mihi obligata; sed probare id non tenetur, imo creditur dicere uerum, nisi probetur contrarium; quia hic per denunciationem sufficit si suæ conscientiæ satisfaciatur, & non necesse habet suū ius probare. sed si aduersarius uellet probare, admittitur, ut hic circa prin. idem est ubi est scandalum uel publicum peccatum, quia tunc si de peccato constat, sic de satisfactione constare debet. 45. dist. c. sed illud.

S V M M A R I V M.

- 1 Simples & indiscreti possunt per alium factum proponere.
- 2 Litis contestatio fit per narrationem & responsonem.
- 3 Religiosorum uniuersitas per alium iurare potest.

CAPITVLVM XIII.

Pastoralis. [Indiscretē.] No. q̄ simplices & indiscreti per alium possunt factum proponere, & non est malum si etiam cogantur factum suum & per aliū respondere. Item uniuersitas per alium proponit. 1. 2. q. 2. c. qui manu. ff. q̄ cuiusque uni. l. 1. Item excommunicatus. s. eo. c. intelleximus. Item episcopus. 5. q. 3. c. quia. Itē illustres. C. de procu. l. ult. Item minores, s. de eta. & quali. c. ex ratione. insti. de cura. s. item inuiti. C. de autho. p. stan. l. clarum. Item furiosi, & prodigi, & mulier luxuriosa. C. de cura furio. l. mulieri. Aliter autē non licet, ut hic. & ff. de inter ac. l. si sine. & l. si feruum. s. ult. C. de iura. calum. auth. principales. ¶ Indiscretē] non intendit dicere, quin quilibet per procuratorem possit narrare & respō-

dere, cum possit per eum litem contestari, quæ per narrationem & responsonem fit. j. de lit. contest. c. 1. sed intendit dicere, q̄ ille qui cām agere debet, siue procurator siue dñs, per se narrare debet, non per aduocatū, uel alium uniuersitas autem sicut per se agere non potest, ita nec narrare. 1. 2. q. 2. c. qui manumittitur. ¶ Et arg. ad hoc, quia cū uniuersitas sit unum corpus, quando omnia & diuersa capita eiusdem uniuersitatis agent simul uel defendent. ar. etiam ad hoc, quod dicitur in pluribus fideiussoribus uel hæredibus unius. ff. iudi. sol. l. iam tamen. s. ult. & in pluribus exercitoribus eiusdem nauis. ff. de exer. l. 1. s. ult. & l. sed. ¶ Sed contra. C. de iur. calum. l. 2. s. hic licet. ubi dicitur quod uniuersitas iurare debet de calumnia, ergo per se agere potest; sed ueritas est, quia non agitur. Et est rō diuersitatis quare iurare debet de calumnia, quia timore iuramenti si prius litigabat calumniosē, extrinsecus iuramento præstito litem omittit, cum hoc sit unum iuramentum calumniæ si quo lis sibi iusta uidetur. sed postea procurator in anima uniuersitatis iurare debet, non autem quisque per se respondebit, & quāuis non omnes consentiant responsoni procuratoris, sufficit si maior pars consentiat. s. de procu. c. si. Vel dic tutius, q̄ uniuersitas per se nō iurabit, sed per illum qui litem cōtestatus est, uel quē uis alium. Non obstat. præalleg. l. 2. s. sic licet. C. de iura. calum. quia dicitur uerē iurare maior pars uniuersitatis, q̄ per alium in anima uniuersitatis iurat. ff. de admi. tu. lita. s. gessisse. ¶ In uniuersitate autem religiosorum non est dubium, q̄ per alium iurare potest. j. de iura. calum. c. 1. ipse respondebit secundum quod maiori parti placuerit. Nec mirum si per alium, quā qui litem contestatus est, iurat, & respōdet, cum hoc generaliter obtineat q̄ procurator litem contestatur, & tamen principalis persona iurat & respondet. C. de iura. calum. auth. principales. ar. j. de testi. c. præsentium.

S V M M A R I V M.

- 1 Deposita sunt nedum in corporalibus, sed etiam in incorporeis, & in spiritualibus.
- 2 Actionis ineptitudo si a principio nascitur, debet index statim uel assessor lacerare libellum.
- 3 Actio quando dicitur inepta.

CAPITVLVM XV.

Examinata. [Causa ecclesiæ.] i. iuspatronatus ecclesiæ eiusdem, super quo agebatur; interim enim uicedominus præsentabit, quia debet interim fructus rei depositæ percipere, etiam si post fuerit possessor. ¶ Sequestratam.] No. depositum fieri non solum in corporalibus, sed etiam in incorporeis, & in spiritualibus, & idem uidetur de missione in possessionem. de hoc no. j. de eo qui mittit. in pos. cau. rei seruau. c. 1. ¶ Accepit] a te, & tunc planum est, quia sicut possidebat quando tradidit, & ita post, nisi eam mente deposuisset quod possessionem in depositariū transferret. ff. de acquir. posses. l. interesse puto. & sic cum possideret ipse actor, non datur ei rei uendicatio. insti. de act. s. j. & C. de ali. iudi. mu. causa fact. l. j. ¶ Quādoque tamen rei uendicatio datur possidenti contra depositarium uel comodatariū propter detentionē, quā habent. ff. de

elus uictoriam obtinenti. Scias tamē quod cōmunis opinio est in contrarium iuxta decis. Ro. tit. de elect. 3. in antiq. & sic tenet cum Innoc. Fel. in c. cum Bertoldus de re iud. nu. 29. & Car. Clem. 1. de ique. p. fruct. x. no. LEON. A LEGE.

rei

rei uendi. l. officium. ff. de pecu. l. deposui in prin. ¶ Item confessoria datur possidenti. ff. si ferui. uendi. l. & si forte. §. 1. & l. seq. sed hic non agebatur contra depositarium, contra quem agere posset, ut dictum est, si possessor possessionem interuertisset. ff. de uij. & ui arma. l. colonus. sed contra milites cap. Et nota quod rei uendicatio datur contra possidentem rem ratione iuris quod habeo in re. fimi. l. ff. de contrahen. empt. l. qui tabernas. ff. de legat. 1. l. si domus. & secundum hoc sic feci libellum. Vendico tale ecclesiam a talibus militibus, quia in ea habeo ius patronatus. Vel dic, quod alia ratione male intentabat rei uendicationem, quia rei uendicatio non competit, nisi pro iuribus corporalibus. ff. de rei uendi. l. 1. §. per hanc. & l. uendicatio. ¶ Sed hæc litera innuit contrarium, scilicet quod pro iuribus incorporalibus competit rei uendicatio, licet hic ineptè proponeretur quia possidenti non competit. ff. de alie. iudi. mutan. cau. facta. l. j. ¶ Sed respondeo hic largè sumi rei uendicationē pro actione in rem, hoc non placet, quia cum confessoria quæ in rem est, etiam possidenti competat, non esset propter hoc indicata petitio inepta. Potes ergo dicere, quod iste M. petebat ab ipsis militibus ius patronatus quasi a possessoribus; & hæc est actio in rem, non tamen per omnia imitatur naturam rei uendicationis, quia datur pro incorporalibus, nec naturam confessorie quæ tantum datur non possidenti, & contra possidentem tñ. de hac loquitur. ff. si usufr. pet. luti. §. ult. inst. de actio. §. 1. & hac actione agitur. j. de excep. c. cum uenerabilis. §. de maio. & obe. c. inter. uel dic quod non reprehenditur M. quia ineptam actionem nominauit, scilicet rei uendicationem quæ hic sumitur pro confessoria, quia bene datur possidenti; sed quia intentionem habebat ineptam, scilicet quod possidens peteret possessionem, quam habebat; unde bene hic pronunciauit suam intentionem non tenere, & sic pronunciat. l. 1. §. 1. ff. si men. fal. mo. dix. & propter hoc dicitur actio inepta, quia intentio est inepta, quod ex ipsis actis quæ in ipso iudicio fiunt apparet. Imo plus uidetur, quod si quis rectam haberet intentionem si esset actio inepta, ut si quis diceret peto tale feudum a te, quia ad me pertinet iure domini; & propono ad hoc actionem ex locato, quod bene teneret intentio, & probato dominio ferenda est sententia pro me, licet actio omnino sit inepta; bene igitur competit confessoria ei qui non est in possessione ius ius patronatus, sed tamen de iure ius patronatus habet. cōpetit dico contra eum, qui eum prohibet ut ius patronatus, uel se liti obtulit. ff. si fer. uen. l. 2. §. hoc ante. ff. si usufr. pet. l. ult. ff. si fer. uen. l. loci. §. si quis mihi. & l. si quis diurno. Sed cum iste M. non tantum ius haberet, sed et possessionem ut probauerat, ideo male intenuit rei uendicationem, uel confessoriam actionem in rem; sed huic satis bene posset competere negatoria, quia ius patronatus possidebat in ecclesia; & bene competere ei, quia ius patronatus habebat contra eum qui possidet ius in re, de qua agitur. ff. si fer. uen. l. 2. ff. de usufr. l. naturaliter. Vel melius, quia hic habebat possessionem, & similiter dicebat se habere proprietatem, competebat interdictum uti possideris pro molestijs; & inepta dicitur hæc petitio, quia nec absolute nec condemnare potest cum effectu, quia si absoluat reum, non prodest ei, quia nō possidet, quia tunc nihil lucratur; & si postea possidere coeperit, eidem agentī non obstat exceptio rei indicatæ propter nouam possessionem. Item eum condemnare non potest, cum sit impossibile & contra ius, quod rem restituat quam non possidet, nec possedit, uel ad minus non desit possidere dolo. j. de exceptio. c. aduersario. ¶ Tene re] ¶ Not. quod si in principio noscitur ineptitudo actionis, statim iudex uel asseffor libellū lacerare debet. ff. de asseffo. l. 1. si autem ab initio nescit, sed ex post facto perperat ex probationibus, uel aliter decernit intentionem, nō teneretur, ut hic. ff. si men. fal. mo. di. l. 1. in prin. j. de resti.

spo. c. cum ad sedem. & dummodo tolerabilis sit petitio, admittenda est, ut ibi dicitur, quia semper interpretandum est secundum actorem. ff. de iudi. l. si quis intentione. Ineptam autem non iudicarem, si nec ipse possideret, nec reus, ut not. j. ut lit. non contesta. c. quoniam. §. quod si super. ¶ ¶ Non tenere] melius dicitur actio inepta, si ex his quæ proponuntur in libello, appareat ineptitudo. ff. si men. fal. mo. dix. l. 1. §. 1. Idem est si ex his quæ postea proponit, appareat ineptitudo actionis, ut hic. Idem est si notoria est ineptitudo, etiam si non proponat eam. j. de offi. iudi. c. 1. Falsitas autem propositiæ actionis nunquam reddit eam ineptam.

S V M M A R I V M.

- 1 Præceptores comparantur infistoribus.
- 2 Administratio an possit esse penes plures præceptores.
- 3 Præceptor si bona fide contraxit, in solidum tenetur.

CAPITVLVM. XVI.

C Vm deputati. [Præceptores] argu. quod administratores sine alterius licentia possunt agere, de hoc not. §. de rescrip. c. edoceri. ¶ ¶ Præceptores] hos comparo infistoribus, qui præponuntur negotio dominico, quod habet locum ubi domus, quæ habet superiorem præceptorem qui instituit inferiorem, est domina non tantum domus inferioris, sed etiam rerum eius, alias secus. ff. de instito. l. 3. & l. cuicunque. §. 1. & §. sed si fullo. sed etiam comparo eos custodibus, uel commendatarijs, uel uisitoribus, uel uicarijs, qui curare debent & uisitare loca sibi per magistrum commendata maiorem. horum officium habes. 61. dist. c. obitum. & c. seq. 63. dist. c. plebibus. 70. dist. c. sanctorum. 8. q. 1. c. qui uos. §. de of. si. uica. per totum. [Constituti] 1. 2. q. 1. c. quantum uel. & q. 2. c. de laicis. & c. seq. uidetur quod quando huiusmodi præceptores possunt remoueri ad arbitrium superioris, quod nō solum hi præceptores, & alij prædicti agere possunt & conueniri pro loco eis commissio, sed etiam singuli superiores etiam si plures sint quod possunt eos remouere. ff. de insti. l. cuicunque. §. 1. & l. seq. j. de resti. spo. lia. c. olim. C. de sacros. eccl. l. fancimus. de tribul. procurator. §. 1. ar. ff. de exer. l. 1. §. magistrum. & §. est autē nobis. quia ut ibi dicitur, electio est agentis, utrum aliquem prædictorum conueniat, sed in agendo præferat maior, quia cum possit subditum remouere ab administratione in totum, multo fortius a prosecutione causæ. argu. ff. de procu. l. in causæ. ¶ Si autem sit perpetuus præceptor, id est qui non possit sine causa remoueri, tunc non poterit agere de rebus ad hunc locum pertinentibus, nisi in defectum præceptoris, ut not. j. de resti. spo. c. olim. & de resti. c. cum olim. Nec est uis, quod superior non pōt amouere inferiorem sine consilio & sine consensu alicuius, quia nec etiam prælatus alia maiora negotia debet facere sine consilio capituli. j. de his quæ fi. a præla. sine consensu cap. c. quanto. & tamen agere & conueniri potest sine alicuius consilio. §. de rescrip. cap. edoceri. ubi not. ¶ ¶ Item non est uis, etiam si omnia bona huius loci omnino sint distincta a bonis maiorum domorum, dummodo remotio sit ad uelle superioris, & ei obedire teneatur de stando ibi, & de recedendo, & quod constet, quia quando inde amouetur minor minister, superior administrat; quia licet separata sint bona intantum quod non possit portare ad maiorem domum, tamen administratio non est diuisa, quæ bene potest esse penes plures præceptores, sicut & penes plures tutores, uel alios administratores. de hoc not. §. de rescrip. c. edoceri. Alij dicunt & forte melius, quod non est uis utrum præceptor sit temporalis, an perpetuus. Item non est uis, quod possit remoueri sine causa, uel non. Item an uacante domo ueniat administratio ad superiorem, an non. ¶ Sed in hoc tantū est uis, an ambo simul possint liberè ministrare, & qs fit maior in administratione, & tunc ambo poterant conueniri,

ueniri, & maior in agendo preferetur, & sic est in exerci-
tatoribus. ff. de exerci. l. r. §. est autem. Et in patre & filio
familias. C. de bo. que libe. l. cum non solum. Et idem in
institutoribus. ff. de insti. act. l. quicumque. Et scpe in prepo-
sito & canonico, quando agitur de prebenda, ut not. j. de
proba. c. ex literis. Et in uicarijs. 93. dist. c. fi. & 94. distin.
c. r. Item non est uis, si totum lucrum uel damnum ad ali-
quem spectat, dummodo alterius sit administratio, ut not.
§. de rescript. c. edoceri. ¶ Fatemur tamen, quod pro his
locis religiosis multi agere possunt & respondere, etiam
si non habeant administrationem, sed non coguntur; de
quibus not. j. de testi. c. cu olim. Plus placet, qd not. j. de
relig. do. c. cum uenerabilis. in glo. ita episcopus. Ex dolo
autem istorum preceptorum, uel commendatariorum et
in contractibus admisso non tenet locus, nisi sit factus lo-
cupletior. ff. quando ex fac. tu. l. dolum. C. quando ex fa.
tu. l. si in re. ff. de trib. l. sed & si. §. r. de hoc not. j. de depo.
c. grauis. ff. de act. emp. & uen. l. interdicto. de culpa autē
preceptorum tenetur in solidum locus, si potest seruari
indemnitas a preceptore, aliter non. ff. de admi. tuto. l. si in
prin. ¶ Si autem bona fide contraxit preceptor, tenetur
insolidum, etiam si sit in de pauperior. j. de preca. c. 2. ff.
de mino. l. patri. §. si pecuniam. ff. de euic. l. illud. §. r. sed
potest in integrum restitui, si exinde grauiter sit lēsus.
ff. de mino. l. ait pretor. & l. quod si minor. §. 1. Executio
autem rei iudicatę semper fit contra locum, sicut contra
pupillum. ff. de re iudi. l. si se. §. r. ff. de admi. tuto. l. 2. Alij
aliter dicunt in aliquibus predictorum, dicitur autem do-
lo tutoris uel preceptoris factum, si accepit uel tenuit
scienter plus quam cito deberet. ff. de tribu. l. sed & si. §. si ser-
uus. & idem est si non retinuit, quod debet retineri. ff. de
tribu. l. quod in hęrede. §. si. si autem ignoranter secus, dū
modo restituat quam cito potest. ff. de tribu. l. illud. §. si
cuius. Admittunt & male. [Allegantes] & male.

S V M M A R I V M.

1. Suspicionis causa in iudice iusta est, & remotionis, si habeat causam si-
mitem.

CAPITVLVM XVIII.

Causam. [Penē.] Not. causam suspicionis, si forte si
mitem causam habeat iudex; bene enim diximus,
penē, uix enim omnino similis inueniretur; quan-
do autem sit similis, boni iudicis arbi-
trio relinquitur. [Subrogantes] utra-
que pars preſens erat. Vel hoc notum
erat papę, & modicum preiudicium par-
tibus fiebat.

2. Iudicis arbitrio] a
Adde Fel. c. trāſ-
lato. col. 5. uerſic.
¶ qua dicantur.
et Bal. in addi. spe
cu. in tit. de allega. & diſpu. uerſic. si ſtatutam. & Fel. in c. capitulum. col. 3.
in prin. ſupra de reſcrip.

S V M M A R I V M.

1. Exceptiones dilatorie uel peremptorie in qua parte iudicij proponen-
de ſunt.
2. Iudex quando procedit inquirendo, an de principali & exceptionibus
ſimul cognoscere debeat.

CAPITVLVM XIX.

Exhibita nobis. [Contingētibz] puta de studijs eli-
gentium, & meritis electorum. [Interlocuti] & ma-
le, quia exceptiones iſtę ante ingreſſum negotij ponen-
dę & probandę ſunt, utpote quę ſunt dilatorie uel perē-
ptorie fori. Dicit enim aduerſarium fore repellendum a
foro, quia excommunicatus eſt, uel conſpirator. argu. C.
de excep. l. ult. probatio autem aliquarum exceptionum
facienda eſt, ſecundum quod lex docet. C. de excep. l. ſi
quidem. [Inquirent] huius erroris cauſam preſtituer-
bum quod in literis papę continebatur, ſcilicet inquire-

rent. [Inquiſitores] ¶ ex hoc uidet, quod ſi quis procedit
inquirendo, quod ſimul poteſt cognoscere de principali
& de exceptione, ſed hoc non eſt uerum, quia ſiue pro-
ponatur exceptio contra id de quo fit inquiſitio, ſecun-
dum quod loquitur. j. de pur. ca. c. cum dilectus. §. de ſi.
presby. cap. ueniens. ſiue excipiat contra perſonam iu-
dicis inquirentis, ſiue contra perſonam miniſtri inquiſi-
tionis, ut j. de accu. c. ueniens. & c. cum oportet. ſemper
primò cognoscendum eſt de exceptionibus. C. de excep.
l. ſi quidem. Quando tamen iudex ex proprio iudicio pro-
cedit, uel ex officio miniſtrum inquiſitionis conſtituit,
tunc etiam ſi contra iſtum miniſtrum proponatur excep-
tio, tamen ex ſuo procedet illo miniſtro remoto, & ſic
intelligitur quod hic dicitur, licet hi iudices cogitarent
de iure eſſe, quod ſi eſſent inquiſitores quod liceret eis
procedere ſimul ſuper exceptionibus & principali, tamē
non erat uerum. [Conteſtata] & malē, quia tunc demū
in electione proceditur lite non conteſtata, cum pars eſt
contumax, alias ſecus. j. ut lit. non conte. c. quoniam. §.
porro. Imo quod plus eſt, ſi excipiat contra electum,
facienda eſt litis conteſtatio ſuper exceptionibus, aliter
non tenet quod agit. §. de electi. c. dudum eccleſia rotho.
Alij aliter dicunt & forte non malē, ſcilicet, quod ibi nō
fuit facta litis conteſtatio ſuper exceptionibus, ſed ſuper
principali actione.

S V M M A R I V M.

1. Inſtantia preſumpta an iudex delegatus procedere poſſit.
2. Laſu termini an datur preſumpta inſtantia, & quid ſecundum ca-
nones.

CAPITVLVM XX.

Venerabilis. [Periſſe] C. de iudi. l. properandum.
¶ Proceſas] cognoscendo de negotio a capite,
ſi uerum eſt quod laſum ſit triennium. In hoc
enim errabat Cremen. ¶ quia licet ſit triennium elapſum,
eſti periſſe inſtantia iudicij, non tamen periſſe iuriſdi-
ctio quę eſt perpetua. C. de iudic. l. properandum. C.
de conſtitu. pecul. l. 2. C. de preſcrip. 30. ann. uel 40. l. ul-
tim. & de diuer. reſcript. l. falſa. ¶ Vel dic, quod ſecun-
dum canones laſu termini non periſſe inſtantia iudicij, ut
hic. Vel dic hic obtinere, ubi per cauillationes aduerſa-
rij protrahitur negotium ultra terminum, alias ſecus. ar.
C. de tempo. in integ. reſti. l. petendę.

S V M M A R I V M.

1. Iudex qui cognouiſſe de poſſeſſione, an poſſit cognoscere de proprietate
excepta, & an pars teneatur reſpondere ſuper proprietate antequā
in poſſeſſione fuerit reſtituta.
2. Feriarum tempore an iudex ex cauſa poſſit procedere parte etiam al-
tera inuita.

CAPITVLVM XXI.

Significauerunt. [Rectorem] iuillę, non eccleſię. [Coe-
git] uidetur quod bene. C. de iudic. l. nulli. j. de cau-
poſ. c. r. ſed contra quod ſequitur. Sol. ¶ illa loqui-
tur, quando ſimul agitur poſſeſſorio & petitorio. Hęc
autem, quando iam finita lite intendit de proprietate.
[Poſtea] ſiue ab initio monaſterium egit interdīto un-
de ui, & adhuc expoliatio manet; ſiue a principio egit
uti poſſidetis, & poſt ſententiam ſpoliationis eſt de nouo
negando admittere electum ab eis in rectorem, ſemper
legitima exceptio eſt, non reſpondebo de proprietate ni-
ſi reſtitutus fuero. j. de ord. cog. c. cum dilec. Idem etiam
eſſet, ſi petitorio egiſſet. arg. j. de app. c. conſtitutis. [Re-
ſpondere] petitioni monaſterij, quod petebat electum
ſuum pro rectore haberi. [Obſtante] ¶ contra. C. de fer.
l. omnes. ff. de fer. l. r. Solu. illę locum habent quando ſin-
gulares perſonę conueniuntur, quas graue eſt ab opere
ruſtico auocare, ſed in inueneritate, quę per unum ſyndi-
cum

cum litigat, secus. Vel hoc ideo est, quia periculum est in mora, si transiit sine regimine. Vel potius ipse ex hoc quod electum eorum non admiserunt, iterum possessionem admittere videntur. Item in feriis tractantur publice causas. C. de feriis. l. omnes iudices.

S V M M A R I V M.

1. Delegatus non potest precipere parti nisi eas, sine quibus mandatum delegatus implere non potest.
2. Index an possit cogere partem coram se personaliter, et non per procuratorem, comparere.

CAPITVLVM I. in vi.

1. Iuris esse. [Ambiguum] sic nec posset ei precipere, quod iret ad sanctum Iacobum. + Ea enim sola mandare potest, sine quibus implere mandatum delegantis non potest. s. de offi. deleg. c. praterea. C. de iura. calum. l. 2. Criminalis] nam in criminali non constituitur procurator. 3. q. 9. per totum. ff. de publi. iud. l. pen. s. 1. sed nec in omnibus criminalibus cogitur personaliter comparere. ff. an per alium cau. ap. l. 1. hoc autem criminaliter intellige largè, ut comprehendat etiam popularem. ff. de procur. l. licet. [Pro ueritate] ff. de procur. l. si actor. C. de procur. l. si. [Calumniæ] quod per principales personas strandum est. C. de iura. calum. auth. principales. & not. j. de iura. calum. c. imperatorum.

De foro competenti.

RVBRICA II.

S V M M A R I V M.

1. Clericus coram suo episcopo litigare debet, alias puniatur.

CAPITVLVM I.

I quis clericus. [Proprium] Et si fecerit siue in criminali, siue in civili iudicio, uel ne gotio, puniatur. l. 1. q. 1. c. in olita. c. & placuit [Consilio] aliter non licet, ut not. s. de arb. c. contingit. [Alios] quibus episcopus delegabit causam, uel etiam sine delegatione.

S V M M A R I V M.

1. Index secularis an possit clericum condemnare.

CAPITVLVM II.

N ullus iudicum. Secularium, uel ecclesiasticorum talium; tamen qui in eos iurisdictionem non habent. [Minores] conuersos oblatos. [Sine permissu] maxime, quia nec cum permissu si sint seculares. [Condemnare] nisi in causa reconuentionis. j. de nu. peti. c. 1. & 2. [Sequestratus] per sententiam.

CAPITVLVM III.

S ane si episcopi. [Locus] Not. de referip. c. dilectus filius. ilj.

S V M M A R I V M.

Index ordinarius recusatus an possit eandem causam delegare.

CAPITVLVM IIII.

S i quis contra. [Executor] id est delegatus, qui de tota causa cognoscit. [Actor] scilicet quod episcopus delegauit totam causam. [Compellat] hoc uidetur correctum. j. de app. c. cum speciali. j. eo. c. licet. ubi dicitur, quod si iudex de recusatoris assensu non potuerit delegare causam, ad superiorem remittat. Vel dic illam loqui de delegato, hanc de ordinario; secundum. l. autem etiam debebat dare iudicem, qui de toto negotio cognosceret. C. de iudi. l. cum specialis. hoc prius dictum magis placet in ordinario secundum canones [Ipsi] epi-

scopi. [Lege] quæ loquitur de executione. C. & ff. de rei iudi. l. 2. & 3. s. si quis. C. de excep. rei iudi. l. ultim. & C. de usur. rei iudi. l. ult.

S V M M A R I V M.

1. Ecclesiastica rei questio coram ecclesiastico iudice agi debet, quamuis laicus possideat.

CAPITVLVM V.

S i clericus laicum. [Suas] hoc ideo dicit, quia si constaret res esse ecclesiasticas, quas laicus possideret, coram iudice ecclesiastico agi debet, puta si ageret ex legato, uel ex locato, uel consimilibus. [Trahi] nisi agatur de spoliatione, uel qualibet oppressione. l. 6. q. 1. c. in canonibus. 24. q. 3. c. si quis de potentibus. de hoc not. j. eo. c. cum sit.

253. incip. in questione presbyteri. & Alex. in cons. 79. col. 2. in prin. in 1. nol. faciunt ad predicta que ponit Bar. & Alex. post eum. in 1. non solum. s. sed ut reprobati ff. de oper. noui mun. & que ponit ipse Alex. in cons. 100. col. 2. uer. oportebit. & in cons. 119. col. 3. in prin. in 1. uol. & in cons. 177. col. 4. uer. his premissis. in 2. uol.

S V M M A R I V M.

1. Dominus an possit esse iudex delegatus inter homines suos.

CAPITVLVM VI.

E x transmissa. [Tuæ] ex hac decre. apparet, quod dominus possit esse delegatus iudex inter homines suos. sed arg. contra. j. ut lit. non contesta. c. accedens. l. 2. Sol. licet papa domino horum militum comiserit causam ex certa conscientia, nihilominus tamen potest recusari, Non enim uidemus causam uel rationem, quia papa uelit auferri parti suam exceptionem, nisi diceret non obstat exceptione recusationis. Vel dic, quod ad huc, cui scribebatur, pertinebat cognoscere ordinariè de hac causa, quia ipse erat superior dominus a quo tenebatur feudum; & ideo, uel in defectum medijs domini, uel quia appellatum esset, ad eum, non ad ordinarium, pertinebat cognitio, ut not. s. de iudi. c. ceterum. [Imponas] de hoc not. s. de iudi. c. ceterum.

S V M M A R I V M.

1. Dominus quilibet super rebus feudalibus iurisdictionem habet, & etiam suas potest exequi sententias. in nu. 2.
3. Laicus cognoscere non potest de criminibus clericorum.

CAPITVLVM VII.

V erum. [Consecratus.] Ita mandat de facto, quia consecratio imminet; aliàs sufficit, quod confirmatus esset. s. de elect. c. nostri. uel etiam sine confirmatione, si esset in partibus remotis. s. de elect. c. nihil est. + De feudis] quilibet dominus quantuncunque uilis, etiam rusticus, super rebus feudalibus iurisdictionem habet per l. Federici, ut not. supra de iudi. cap. ceterum. 2. Item uidetur, quod cum quilibet dominus sit iudex ordinarius, quod suas sententias exequatur, & etiam laicus contra clericos uasallos; nec incidit in excommunicacionem, si eos resistentes compellat. arg. j. de resti. spoliat. c. olim. Hoc idem dicimus de principatus, uel comitatus, uel castelliana, uel alia huiusmodi concedantur in feudo, quia si de eis agitur inter aliquos, coram domino feudi agendum est; & si coram uasallo clerico inter subditos agatur, comitatus dominus feudi est appellandus, non papa. s. de maio. & obe. c. folia. Item uidetur aliquibus, quod si de istis feudis agitur inter aliquas ecclesias, & in casibus in quibus sub domino feudi agendum est, inter laicos & inter ecclesias agatur, quia in fauorem dominorum hæc iurdictio est eis seruata, unde possunt ad se causas

fas huiusmodi reuocare etiam inuitis litigatoribus. §. c. proxi. & subditi clerici coram dominis suis clericis, uasallus tamen superiorum dominorum laicorum ad dominos laicos appellare debet. alij contra. ¶ Si autem baronia prædicta non concedatur in feudo, sed simpliciter, tunc in nullo tenetur donatori, etiam de alijs muneribus quæ prius subibat baronia. j. de dona. c. cū dilectus. ¶ Si autem retinuit sibi munera, illi præstabitur, dummodo sint honesta, ut not. j. de immu. eccle. c. non minus. Dicunt autem quidam, quod si baronia uel quæcunque alia bona dentur ecclesiæ sub conditione, uel eum eo tenore quod si ecclesia non subierit onera imposita quod liceat laico sua autoritate capere, quod possit capere sua autoritate. arg. j. de condi. ap. c. uerum. C. de pig. act. l. pignoris causa. C. de pig. l. 3. ff. de pig. act. l. qui rati. ¶ Sed nos contra credimus, & maxime ea ratione, quia cum rerum istarum dominium sit ecclesiæ questum, sanctum sanctorum est domino: & ideo per nullum potest capi nisi auctoritate iudicis ecclesiastici, quia sacrilegium in eis committitur. 12. q. 2. c. nulli liceat. & c. seq. & not. j. c. proxim. ¶ Si autem non est de rebus feudalibus, quia eorum dominium non est sanctum sanctorum domino, tunc illud remaneat penes dominum, licet fructus & alia utilitas sit uasalli; ad hoc faciunt. 10. q. 1. c. 2. & c. seq. Et uidetur ex præmissis, quod fructus rei feudalis postquam percepti sunt, per dominum nihil in eis possit, cum iam sint

^a Sanctum. Ad a sanctum^a sanctorum domino facti. Licet dixerimus, quod contra clericum possit agi ciuilitate & coram domino, & coram paribus ad amissionem feudi; non tamen potest agi ad hoc idem crimina-

liter, nec etiam ciuilitate propter crimen, sed remittenda est cognitio ad prælatum suum etiam si feudum sit pater num. ¶ Sed si fuerit condemnatus per prælatum suum de prodicione, uel de alio crimine propter quod debebat feudum amittere, tunc dominus auferet feudum pro uelle suos, & si fuerit absolutus, tunc ulterius dominus non poterit ei propter crimine feudum auferre. † De crimine enim clericorum nec directe uel incidenter potest laicus cognoscere, sicut nec de legitimitate. ar. §. c. prox. & simile. j. de ordi. cog. c. tuam. j. qui fil. sint legit. c. lator. j. eo. c. postulasti. Nec ob. si dicas^b, quia contra clericum productum in teste coram laico obijciatur crimen & probatur, ut a testimonio repellat. j. de testi. c. testimoniu. c. testimoniu. Quia non proprie obijciatur crimen clerico, uel contra clericum, sed contra laicum qui eum produxit, & quia ipse ex eius repulsione poenam patietur, & non clericus, quia eius testimonio non creditur. Si autem feudum non esset paternum, sed ecclesiæ, tunc constat, quia pro delicto personæ non est ecclesia priuanda feudo. 16. q. 6. c. si episcopum. [Pertineant] i. si sit feudum ecclesiæ. [Imperiali] i. si sit feudum Imperatoris.

^b Nec ob. si dicas. Adde Car. in consi. 25. col. 1. uer. si. ad ultima. incip. consi. ad dubia singulariter.

SVMMA RIUM.

- 1 Seculares potestates cogende sunt censuris ecclesiasticis, iustitiam ministrare.
- 2 Sacrilegi sunt rapientes res ecclesiasticas.

CAPITVLVM VIII.

Cum sit generale. 11. q. 1. c. experientia. C. de iurisd. om. iu. l. iurisdictionem. C. ubi & apud quos in integ. resit. po. l. quoniam. ¶ Iudices nam potestates seculares cogendæ sunt per censuram ecclesiasticam, iustitia absque negligentia facere, & male facta corrigere. 23. q. 5. c. administrator. ¶ Sacrilegi no. raptores rerum ecclesiæ esse sacrilegos, simile. 16. q. 4. c. 3. & c. si cut qui. & in multis alijs. cc. eiusdem questionis. Et idcir-

co pertinet ad iudicium ecclesiæ. 12. q. 2. c. nulli liceat. c. prædia. & c. de laicis. Imo etiam si dubium sit, puta quia negetur rapina, tamen cognoscat ecclesia. 16. q. 1. c. in c2 nonibus. 24. q. 3. c. si quis depo. ubi etiam dicitur, quod non solum de rapina, sed de qualibet etiam oppressione, & non solum clericorum, sed oium pauperum cognoscat. Imo si de fraude habitata in contractu ecclesiæ agatur, uel etiam sine fraude contractus initus nullus dicatur, uel etiam cognoscat. 12. q. 2. c. apostolicos. Imo quocumque modo de re ecclesiastica agatur, cognoscat ecclesia. 12. q. 2. c. quicunque mili. ¶ Oportet tamen, quod semper in petitione mentionem faciat de oppressione, uel fraude, uel minus legitimo contractu, & super causa illa fundet petitionem suam; & si pars aduersa neget, nihilominus procedatur in causa principali, & si non probauerit fraudem uel illicitum contractum absoluetur reus ex illa causa, sed iterum poterit agere ex alia. ff. de exce. rei iu. l. 1. & an eadē. ¶ Si autē uelit proponere in libello, quod non contineat fraudem uel oppressione, uel quod sit minus licitus contractus, puta quia non fuit præsentia clericorum aliquorum, non auditur nisi coram iudice ordinario rei. §. eo. c. si clericus. tamen quidam dicunt & non male, quod etiam si dicatur contractus aliquis tenere, si petat restitutionem, coram ecclesiā agetur, & idem si dicat alicuius canonici non interuenisse consensum. arg. prædictorum. cc. Et c. si clericus. non contradicit, quia loquitur ubi agitur rei uel dedicatione, uel deposito, uel consimilibus, in quibus nullo speciali iure iunat ecclesia, de talibus enim bene cognoscet iudex secularis.

SVMMA RIUM.

- 1 Quæ coniunctio sit inter Papam & Imperatorem.
- 2 Papa an succedat in iure Regis uel principis negligentis.
- 3 Iudex ecclesiasticus an & quando possit se committere seculari iurisdictioni.
- 4 In dubijs occurrentibus semper recurrendum est ad Papam.

CAPITVLVM IX.

Licet ex suscepto. [Irritas] cum enim papa in eis iurisdictionem non habeat, iurisdicatio uel literæ datæ contra eos non ualent, nec quod per eas fit. arg. C. ne de sta. defun. l. pe. & uidetur mirum quod post subiūgit, dummodo & c. quia si irritæ sunt, quæ per negligentiam conualescunt? Itē quid si iudex negligens erat tempore ipetrati rescritti, sed rescritti de negligentia non facit mentionem? Itē quid si tpe impetrationis non erat negligens, sed modo est negligens? Itē quid si fuit sollicitus in incipiendo causam, sed negligens in terminando? Ad hoc sic respondeo, quod literæ huiusmodi nullæ sunt, sicut hic dicit textus, nec tractu temporis conualescunt, quia quando quaritur de uiribus rescritti, tempus datæ inspiciendum est. §. de resc. c. eam te. & ideo si tempore datæ non erat negligens iudex secularis, quantumcunque postea fiat negligens, non ideo conualescunt literæ. Clausula autem quæ hic adducitur. f. dummodo etc. non contradicit, quia non est is sensus eius literæ, ut literæ prius impetratæ ualeant, si contingit iudicem secularem fieri negligentem, sed hoc uult dicere, quia cum fuerit negligens, quod ab eo possit appellari ad papam, & super appellatione licet alia literæ impetrari. [ad tuam] hoc ius habet episcopus in terra, quod ad eum appellatur; sed ad papam iure imperij appellatur. ¶ Vacante hoc est propter defectum imperij, in iure enim tantum imperij Papa succedit; unde si alius rector alij superiori quæ Imperatori subditus negligens esset in reddenda ratione, uel non esset rector in aliqua terra, tunc non deuolueretur iurisdicatio ad papam, sed ad proximum superiorem; nam specialis coniunctio est inter Papam & Imperatorem, quia Papa eum consecret, & examinat, & est Imperator eius aduocatus, & iuratur ei, & ab eo imperium tenet. §. de elect. c. uenerabile.

dist. c. ego. & c. tibi domino. Et inde est, quod in iure quæ ab ecclesia Romana tenet, succedit Papa Imperio uacante. Sed quod si non sit negligens, sed subditi sunt sic inobedientes quod non possunt facere iustitiam? tunc non credo quod succedat in iurisdictione eius, sed debet eum iurare, & domare rebellionem subditorum. arg. 96. dist. c. cum ad uerum. ¶ Sed quid, si alius Rex est negligens, uel alius princeps qui superiorem non habet? Dicimus idem scilicet quod succedit in iurisdictione eius. ar. 15. q. 6. c. item alius. & s. de elec. cum iter uniuersas in fi. sed hoc non facit quod ab eo teneat regnum, sed de plenitudine potestatis quam habet, quia uicarius est Christi. s. tit. prox. c. nouit. uer. non enim. Vel dic, quod uacantibus regnis non poterat se intromittere, nisi ante peteret in modum denunciationis, ut prædicto c. nouit. ¶ Imperio hic est unus casus, in quo iudex ecclesiasticus potest se immiscere seculari iurisdictioni, scilicet cum Imperium uacat, tamen de iurisdictione tantum quæ ad imperium pertinet. j. eo. c. proxi. Secundus quando iudex negligit facere iustitiam uiduis, uel etiam diuitibus. j. eod. c. ex tenore. & not. s. de offi. deleg. c. significantibus. Tertius, 23. q. 5. cap. administratores. Quartus, 24. q. 3. c. si quis depo. & c. foli. Quintus, quando propter difficultatem uariatur questio inter iudices. j. qui si sint leg. c. per uenerabilem. Sextus. j. de app. c. si duobus. Septimus in denunciatione. s. titu. prox. cap. nouit. Octauus, cum iudex secularis est suspectus, ut hic. & in Auth. ut diff. iud. audi. s. 2. & ult. col. 9. Nonus, ratione connexitatis, quia ex quo de matrimonio cognoscit, & de dote. j. de dona. inter ui. & uxo. c. de prudentia. Decimus, in casibus quos not. s. eo. c. cum sit. & s. de iudi. c. nouit. in glo. nota crimen. Undecimus, 89. dist. c. iudicatum. & 12. q. 2. c. ecclesiarum. 11. q. 1. c. aliud. hæc uerè & utiliter hic sunt notata. ¶ Sed dicit aliquis, hoc summi pontifices statuere pro se, unde cum non sine culpa sacrilegij loquatur, non est sibi tanta fides adhibenda. ff. de inter. ac. l. de reate. s. j. sed hi si diligenter atredunt quod dicunt, ueri sacrilegij culpam incurrunt. ¶ Quod ut melius intelligas prænominata, nota quod Deus creauit in principio cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt, angelicam & humanam naturam, spiritualia, & temporalia, ipsaque per seipsum rexit, sicut factor suam rem gubernat, & homini quem fecit præcepta dedit, & transgrediendi poenā imposuit. ut Gen. 2. ex omni ligno, & c. ipse et peccantibus poenā imposuit per seipsum, l. Adæ & Euz. Gen. 3. mulieri quoque dixit & c. & ibi, Adæ uero dixit & c. Qualiter autem Chain per seipsum puniuerit, & La mech, & Chā, & quosdam alios in eo. lib. Gen. 4. & 5. legitur. & sic recto mundo per ipsum deum usque ad Noe. Et tempore Noe cepit Deus creaturas suas regere per ministros duos. Primus fuit Noe, de quo quod fuerit rector populi ex eo apparet, quod sibi dominus gubernationē archæ, per quam ecclesia significatur, commisit. Gen. 5. & 6. c. Item quia etiam dominus Noe & filijs rectoriam & legem sibi dedit. Gen. 9. de Noe etiam licet non legatur sacerdos fuisse, officium tamen exercuit sacerdotis statim post ingressum archæ, antequam leges populo daret. Gen. 8. edificauit autem Noe. Quod officium sacerdotis simul Abel & Chain primò fecerant. In hac autem uicaria successerunt Patriarche, iudices, Reges, Sacerdotes, & alij qui pro tempore fuerunt in regimine populi iudiciorum, & sic durauit usque ad Christum qui fuit naturalis dominus & Rex noster, de quo dicit in psalmo. ¶ Deus iudicium tuum Regi da & c. ¶ Et ipse Iesus Christus uicarium suum constituit Petrum & successores suos, quando ei dedit clauis regni cælorum, & quando dixit a ei, pascite oues meas. Licet in multo distinda sint officia & regimina mundi, tamen quandoque necesse est ad patrum recurrendum est, siue sit necessitas iuris, quia iudex dubius est quam sententiam de iure proferre debeat; uel necessitas facti, quia alius non sit iudex superior, siue facti, puta quia de facto minores iudices non possunt suas sententias exequi, uel noluit ut debent iustitiā exercere. j. qui si sint legi. c. per uenerabile. ¶ De iudicibus autem, sarracenis, & gentilibus, & schismaticis quomodo ad papæ iurisdictionem pertinent, not. j. de uoto & uo. reden. c. super his. ¶ Ad te hoc ius habet episcopus in terra, si non possunt conuenire de aliquo, cui recusatus deleget totā causam. j. de app. c. cum speciali. & not. s. eo. c. ex transmissa. Vel hoc est uerum, si placet partibus, aliter ipse recusatus posset cogere partes ad eligendum arbitros, qui de tota causa cognoscerent, de hoc not. s. eo. cap. si quis. [Ad nos] propter defectum Imperij, ut dictum est.

S V M M A R I V M.

Litteræ pontificie impetratæ antequam iudex secularis sit negligens, an lapsu temporis conualecant.

CAPITVLVM XI.

EX tenore. [Viduis.] De hoc not. s. de offi. deleg. c. significantibus. [Ecclesiasticum] s. de iudi. c. quanto. [Terminetis] autoritate presentium litterarum; melius credo quod autoritate præteritarum. Nec est contrarium ei, quod not. s. eo. c. proxi. ubi diximus, quod litteræ papæ impetratæ antequam iudex secularis sit negligens, sunt nullæ, nec lapsu temporis conualecant. Hic autem contrarium dicimus. s. quod litteræ ualent, & quod tractu temporis procedatur per eas; sed illud est ea ratione, quia ibi papa nullam habet iurisdictionem, nisi per appellationem ad eum causæ deferantur; hic autem secus est, quia papa iurisdictionem habet super uiduas, sed de gratia defert iudicibus secularibus, ut non procedat iudex ecclesiasticus, nisi propter negligentiam laici iudicis.

S V M M A R I V M.

Renunciare an quis possit iuri publico, uel priuato, & quare magis mulier, & non filius familias.

CAPITVLVM XII.

SI diligenti. & j. [Renunciare] innitens iuri, quod est C. de pac. l. si quis in conscri. [Publico] ff. de pact. l. publicum. C. de iurisd. om. iudi. l. 3. j. de testa. c. requisi. ff. de procur. l. filius. s. ueterani. ff. de postu. l. quos prohibet. C. de iuramen. calum. l. ult. contra. ff. de arbi. l. diem. s. si quis. j. de reg. & transe. c. ad apostolicam. ff. de pact. l. iurisdictionum. s. idem. j. de priuileg. c. accedenti. ff. a qui. app. non licet. l. 1. s. 1. ff. de pac. l. pacisci. ff. de mino. l. si iudex. C. de temp. app. l. ult. in fi. ff. de fer. l. 1. contra. So. lu. iuri priuato, quod tantum in alicuius fauorem introductum est, renunciari potest; secus in iure publico, quod est introductum in fauorem ordinis & odium, quale est hic, quod in fauorem clericorum, & odium laicorum est introductum; sunt enim laici clericis oppido infesti. 2. q. 7. c. laicos. ¶ Inde est quod mulier renunciat fauorabili beneficio uelleiano. ff. ad uelle. l. ult. C. eo. l. iubemus. sed filius familias non potest renunciare Macedoniano, & in integrum restitutioni, odiosis. ff. de mino. l. si iudex. Vel potest dici quod iuri publico autoritate & utilitate non potest renunciare, publico autem tantum autoritate potest. ff. de pac. l. pacisci. & ideo iuri publico quod consistit in sacris, sacerdotibus, & magistratibus, renunciari non licet. 1. dist. c. ius publicum. [In Mileuitan.] concilijs. 1. i. q. 1. c. inolita. & c. placuit. ¶ Protrahant. [Not. sufficit trahere, & si non persistat usque ad sententiam. Item quod hic loquitur de actore. 20. q. 1. c. inolita. in sequentibus autem loquitur in reo, & in ciuili, & in criminali. 1. i. q. 1. c. placuit. quod tamen intellige uerum, ubi inuitus trahitur.]

[Purgare]

[Purgare] id est causam suam examinare. [Perdant] per sententiam, non ipso iure, argu. s. de elect. c. bonæ memorie. C. de assens. l. 1. in fi.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicare non potest archidiaconus delinquentem in suo archidiaconatu, nisi sit subditus eius.
- 2 Indicandi potestatem qui clericis habeant.

CAPITVLVM XIII.

Cum contingat. [Cohabitatione] nisi pro leuibus criminibus, & sine iudicio. ff. de pœ. l. respiciendum. ¶ Ex indulgentia] licet enim domini eorū sint iudices ordinarij, non sunt tamen iudices super subditos, qui eos eligunt in prælatos, & sic non sunt iudices seruientium; non enim ratione territorij uel fori, cum nō habeat territorium iurisdictionem non quærit, t unde archidiaconus non potest excommunicare delinquentem in suo archidiaconatu, nisi alias sit subditus eius; episcopus autem habet forum siue territorium in tota diocesi sua. argu. s. eo. c. sanæ. argu. s. de offic. ordi. c. 1. Vel potes dicere & melius, archidiaconum & multos alios prælatos, qui habent prælaciones super certas parochias uel certa loca, habere territorium & ibi posse exercere iurisdictionem suam, in certis tamen capitulis, ut not. s. de off. fi. archi. c. ad hæc. capitulum autem & alij, de quibus hic loquitur, licet super aliquos habeant iurisdictionem, nullum territorium habent; & sic intelligo. 89. dist. c. iudicatu. Non. n. ruficos ecclesiæ iudicabit prælatus ipsius, sed episcopus; nec officiales suos iudicabit clerici, nisi ipsi clerici super uillas quorum officiales sunt, iurisdictionem haberent. Et dicunt quidam, quod ubicunque poterunt cognoscere sicut arbitri, & diffinire causas eorum qui sue iurisdictionis sunt, sed non possunt eas mandare executioni, C. de iur. om. iud. l. fi. Alij dicunt, quod non possunt exercere iurisdictionem nisi in locis, ubi consuetudo uel priuilegium eis dat iurisdictionem. Vel in locis, ubi morantur, nam capitulum Beluacen. extra terminos capituli super suos seruientes non habebit iurisdictionem.

S V M M A R I V M.

- 1 Clericus unius diocesis, an alterius officij possit ratione delicti, & quæ pena eidem possit puniri.
- 2 Sententia contra clericum extra suam diocesim ratione delicti uel delicti lata, ubi nam & a quo sit exequenda.
- 3 Punire an dominus possit delinquentem, qui in sua iurisdictione non domicilium sed possessiones tantum habet, & in qua pena, & quare non possit eum cogere ad respondendum.
- 4 Creditor quando, & quibus actionibus possit extra territorium conuenire debitorem.

CAPITVLVM XIII.

Postulasti. Sententia] super crimine de quo accusatur, quæ erit talis. Condemno te de tali crimine. ¶ & postmodum pœnæ executio fit secundum canones, qui præcipiunt criminosos & damnatos deponendos. 25. dist. c. primum. nisi ex dispensatione tolerantur. s. de iudi. c. at si clerici. interdictum enim erat pœna depositionis. C. ubi de crimi. agi oportet. authen. qua in provincia. & excommunicationis. j. de appe. cap. 1. Item credo quod possit suspendere perpetuò ab ecclesiâ, quæ in alia diocesi sita est; & si ciuilitate ageretur, non solum coram iudice ubi res sita est, sed etiam ubi habet domicilium, ualeat conueniri. ar. ff. de iudi. l. quod legatur. §. 1.

- 1 ¶ Sed sententia mandabitur de facto tantum executioni per eum, in cuius territorio res est. ff. de iudi. l. a diuo. §. 2.
- 2 ¶ In persona autem eius in maioribus criminibus is, in cuius provincia deliquit, exequatur. ff. de re mili. l. desertorem. in princip. in Auth. ut nulli iudi. §. si quis uerò comprehen. ¶ Si autem aliquis habet possessiones in iurisdictione alicuius dñi, sed nō hñt ibi domicilium, & offen-

dat dominum uel aliquem subditum eiusdem domini, ipse per se non potest facere ibi uindictam etiam in possessionibus, quas habet in suo districtu, sed iudicem, ubi habet domicilium, adire debet. Sed si ille iudex non faceret iustitiam, prosequeretur iustitiam suam secundum tenorem canonis. 23. q. 2. cap. dominus. sed si possessiones deberent aliqua munera realia, siue ordinaria, siue alia, bene eum per occupationem possessionum, quas habet in iurisdictione sua, distringeret. C. de sacrosanct. eccle. l. placet. & l. iubemus nullam nauem. Sed ad respondendum coram se in iudicio non cogit eum, nec hoc potest induci consuetudine uel statuto, quæ non ualet nisi super personis sue iurisdictionis, quale non est hic, quod ille qui non habet sub eo domicilium coram eo respondeat. ¶ Sed hic forte posset statui, quod bona cuiuscunque, qui committeret talem offensam, confiscarentur, uel offensi applicarentur; quia in rebus ualet statutum uel consuetudo, quia sunt de eius iurisdictione. argumen. C. de sacrosanct. eccle. l. iubemus nullam nauem. nec debet talis consuetudo rumpi per extraneos. 8. dist. cap. quæ cōtra. tamen & in hoc casu uidetur, quod ante occupationem bonorum debet per suum iudicem condemnari; sed in hoc casu cum agit in rem, coram iudice rei, de qua agitur, conuenietur. C. ubi de pos. agi. l. una. C. ubi de fideicommissis. l. ultim. ff. de iudi. l. quod legatur. §. si inter. Et idem est, si creditor agit hypotheca, uel uti possidetis, quia in rem est; secus est, si debitor agit pignoratitia, quia personalis est ut j. de pig. c. cum contra.

S V M M A R I V M.

- 1 Domicilium pluribus in locis haberi potest.
- 2 Exceptiones peremptoria contra literas si proponantur, non est audiendus obijciens.
- 3 Clerici conueniri possunt coram domino feudi.

CAPITVLVM XV.

Ex parte G. [Dotalitij]. i. donationis propter nuptias; non habuit necesse hoc dicere, quia etiā uolens prædò restituendus est. j. de rest. spo. c. in literis. [Spoliata] agebat enim interdicto unde ui. ¶ Replacatum. ¶ & bene, nam domicilium potest haberi in pluribus locis, si utrobique plenè institutus sit. ff. de senator. l. senatores. Idem est si ibi haberet magnam partem bonorum suorum, uel larem id est familiam, uel si nihil ibi haberet, assidue tamen conuersatur ibi. C. ubi se. l. 2. tamen sola domus non constituit domicilium. ff. ad municip. l. libertas. ¶ Item hoc fuit ratione rei, quæ erat sita in diocesi Andegane. nam licet ageretur interdicto unde ui, quod est personale; tamen quia in rem scriptum est, a loco ubi res est debent computari duæ diætæ. s. de resc. c. dilectus. il. 2. ubi de hoc no. Alij autem dicunt, quod nunquam a diocesi, ubi castrum situm est, debent computari diætæ, cum tantum personali actione agatur quantumcunque in rem scripta sit. [Feudi] de hoc no. s. de iud. c. ceterum. [negligens] non est sufficiens exceptio ad irritandas literas, ut no. s. eo. c. ex tenore. ¶ Assignatum] no. arg. quod si peremptoria exceptiones contra literas proponantur, non est audiendus obijciens, debet enim in directo iudicio differri. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. Sed quidam dicunt, quod non est uerum; est ratio diuersitatis inter exceptiones huiusmodi quæ proponuntur in possessorio, & illas quæ proponuntur contra literas. nam quando agitur possessorio, peremptoria exceptiones non admittuntur, sed in petitorio differuntur. Idcirco differuntur in petitorio quia etiam si probarentur, tamen restitutio fieri debet, ut patet in eo quod legitur, & not. j. de ordm. cog. c. fin. sed secus est in suggestionibus falsitatis, & suppressione ueritatis, scilicet quando tacetur exceptio peremptoria, uel etiam falsum exprimitur, qui bene iurisdictione per tales

tales literas datam impedit. Sed certè, si quis bene inspicit, hæc distinctio non habet locum; nam hic non oponebatur hæc exceptio de dotulitio contra interdictum de spoliatione, sed contra literas tantum. [Responsum] minus plenè secundum quod not. s. de offic. deleg. cap. significatibus. Vel dic quod bona est hæc responsio. [Mansionem] hoc solum sufficit. ff. de iudi. l. cum legatur. §. i. ¶ Quidam tamen dicunt, quod licet ibi conueniri possit ubi moratur de rebus in alterius iurisdictione constitutis, tamè quando conuenitur coram delegato, dietæ computantur tantum ad dioecesim, ubi res de qua agitur, sita est, & not. s. de rescrip. cap. dilectus. il. i. [Commorari] non transire, ut not. in glo. & benè [rem] hoc solum sufficit. s. eod. cap. sanè. C. ubi in rem act. l. actor. ut quidam dicunt. alij contra. ¶ Exceptionibus] scilicet de feudo, & quod res sibi datæ non erant in dotulitium, licet hic innuere uideatur quod de restitutione feudi facièda per interdictum unde ui, etiam inter homines alios nedum a uidua possit agi coram ordinario omisso domino, tamen non est uerum. Imo tantum coram domino ad restitutionem rei agendum est, ut not. s. titu. prox. cap. cæterum. sed hic ideo dicit, quod defensio uiduarum de speciali gratia & fauore uiduarum a Deo est ecclesiæ referuata contra spoliatores, & in ipsorum odium, etiam si sint dinites uiduæ, & ideo per ius commune feudorum non reuocatur, ut not. s. de rescrip. cap. i. & maxime priuilegium Dei. 38. dist. cap. i. & 2. ¶ Sed obijcies, nonne & clerici qui de gratia seruantur foro ecclesiæ, possunt conueniri coram domino feudi? ut s. de iudi. cap. ceterum. Respondeo, iurisdictioni clericorum non seruatur ecclesiæ quando de possessionibus agitur, de priuilegio speciali, sed de iure communi ab imperatoribus condito; & ideo per ius commune ab imperatoribus factum super rebus uel feudis suis reuocatur. Vel ideo ualeat contra clericos, quia ab ecclesia est receptum ius illud. Vel dic, quod licet alias inter priuatos ad solum dominum pertineat hæc cognitio, etiam si agatur de spoliatione, tamen si uidua, ecclesia, uel miserabilis persona de spoliatione agat, benè cognoscet ecclesiæ; & hoc ea rōne, quia est crimen sacrilegij, cuius cognitio pertinet ad ecclesiā. 87. dist. cap. i. & 2. 16. q. 1. cap. in canonibus. Nec est necesse, quod in hoc casu requiratur dominus super iurisdictione ei reddenda, ut dicitur. s. eod. cap. ex tenore. quia ibi loquitur, ubi agebat de proprietate, & tunc exercitium actionis pertinebat primò ad dominum, secundò ad ecclesiā; sed hæc cognitio sacrilegij pertinet ad ecclesiā primò.

SVMMARIVM.

Libellans debet probare causam ex qua petit, alias non fertur sententia pro eo.

CAPITVLVM XVI.

Conquestus. [Per uolentiam] non dicimus ecclesiā spoliatam, quia tunc non diceret se esse in possessione; expone ergo, quia damna aliquando faciebat hominibus, quia coram communi non respondebat, & hoc innuit finis, ubi dicit & de dānis &c. Et secundum quod hic sonat, intentabat uti possideris ex quo hoc ponit in libello, scilicet de uolentia, & per consequens de sacrilegio debet esse questio coram ecclesia; sed sententia non fertur pro episcopo, nisi probauerit uolentiam, debet enim probare causam, ex qua petit. ff. de excep. rei iudi. l. si mater. §. eandem. [Sacriligi] de hoc no. s. eod. cum sit.

SVMMARIVM.

Litæ extenduntur ad successores, etiam si expresso nomine impetrantur.

Papa dicitur esse iudex ordinarius omnium.

Dietæ due sunt computandæ a loco contractus uel commissi delicti.

Priuilegium extenditur ad casus specialiter in literis expressos.

CAPITVLVM XVII.

De filiis. ¶ Contra] nam ita uidetur quod literæ extenduntur ad successores, etiam si expresso nomine impetrantur; sed dic quod de rebus ecclesiæ agebatur, & contra hunc quasi prælatum, & nomine ecclesiæ erat impetratum rescriptum, & ideo successor conuenitur. arg. ff. de annu. lega. l. annua. §. annua. & quia citatus fuit prædecessor, unde successor teneat prosequi; quamuis idem posset dici, & si citatus non esset prædecessor, de hoc tamen not. plenius. s. de rescrip. cap. eam. & capit. significauit. ¶ Singularis autem successor nunquam per tales literas conueniendus est. arg. contra. s. de iudi. capit. quia. V. Sol. ibi idem dicimus, quod procurator constitutus ab uno prælato pro ecclesia sua post mortem suam potest agere causam, siue cepit agere uiuo constituyente, siue post mortem. arg. hic. Item cum constet eum uerum procuratorem, & constitutum ab illo, qui constituere potuit etiam sine capitulo, ut not. s. de rescrip. cap. edoceri. quare prohibetur agere causam sibi commissam. Alij tamè dicunt, quod si cepisset agere, tunc eam posset prosequi; sed secus est, si non cepisset agere, quia sic est in iurisdictione, simile. s. de offic. deleg. cap. fin. nam in his similia sunt mandata iurisdictionis & procurationis. ff. de iurisd. om. l. & quia. sed primi respondent, quod non est simile mandatum iurisdictionis & procurationis in hoc casu, & est ratio diuersitas; quia iurisdictione delegatur tantum a iudice delegante; & ideo finito officio delegantis, finitur officium delegati, nisi per citationem ad minus suam perpetuasset iurisdictionem. s. de offic. deleg. cap. gratum. sed procurator non constituit nomine constituentis, sed nomine ecclesiæ; & ideo, quia ecclesia non definit mortuo prælato, quia nunquam moritur. 1. 2. q. 2. cap. liberti. nec procuratio. ¶ Item quod dicimus in procuratoribus constitutis a prælatis, idem dicimus de procuratoribus constitutis a rectoribus ciuitatum, siue sint annales, siue perpetui. ¶ In procuratoribus autem constitutis ad negotia satis posset dici, quod quamuis generaliter constituti sint, tamen post mortem constituentis non debent incipere noua negotia. ar. ff. de nego. gest. l. nam & sciendum. §. si uiuo. alij tamen dicunt contra. ¶ Prodesse] uidetur male dicere, quia si expressè uoluisset in alium non suum iudicem conferre, non posset. j. eo. cap. prox. Sol. hic non consentit in alium iudicem, nisi suum; quia Papa iudex ordinarius est omnium. 9. q. 3. cap. cuncta. quia hic per delegatum cognoscit. Imo plus dico, quia etiam in alium iudicem tacite conferre potest. ut hic. f. contrahendo in alterius territorio, vel promittendo alij solvere. ¶ Respondere] non exprimit sub quo iudice, nec per hanc promissionem tenetur respondere sub ordinario iudice illius loci, ubi soluere & respondere promisit, cum expressè hic promittere non posset. j. c. prox. sed tantum coram papa vel eius delegato, ibi respondere cogetur. ¶ Quidam tamen dicunt & non male, quod si non promisit ibi respondere, sed soluere tantum, quod ibi respondere tenetur, sicut si ibi contraxisset, ut not. in glo. j. coram. quia hic non expressè eligit sibi alium iudicem, sed tacite. Alij autem contradicunt [Respondere] id est coram iudice illius loci, ubi promisit soluere. ff. de eo quod cer. loco pro. l. 1. & coram iudice, coram quo promisit respondere, cum ibi contraxisset; alias enim si non contraxisset, sed respondere promississet, non cogetur ibi respondere. ff. de iurisdictione. omnium iudi. l. si conuenerit. & not. de hoc. s. de offic. delega. capi. significantibus. debet enim coram iudice illius loci respondere.

X

dere, ubi cōtraxit. ff. de iudi. l. heres. §. omne interdictū & §. fin. Et intelligo hoc si ibi inueniatur, & et si alibi quā in sua provincia latet, ibi transmittendū est; sicut dī in criminalibus quę per Auth. contractibus equiparātur. in Auth. ut oēs obe. i. u. §. 2. colla. §. & Authen. ut nulli i. u. §. si quis vero. sed ratio hic inducta super foro contrahendo, ubi soluere vel respondere pmissit, superficialiter inducta videtur, cū loquatur de ordinaria iurisdictione quā subire cogitur qui in alieno territorio contrahit, vel soluere. vel respondere pmissit. Rescriptū autē hoc papę de delegata iurisdōne loquitur, ad qđ nunquā tacitē nec expresse obligauerat se episcopus, & quę secundū volūtatē papę extēditur de Angliā in Franciā, & et restringitur sicut in priuilegio hic allegato restringebatur. ¶ Sed dic, imo faciūt ad ppositū, quia ex quo in alterius territorio contrahit, nō solū vī consentire qđ ibi corā iudice ordinario cōueniatur, sed & corā iudice delegato, qđ est notabile, quia hinc sumitur ar. qđ a loco cōtractus vel cōmissi delicti sunt cōputandę duę dietę. sed tñ hoc nō credō esse verū, sed tantū hoc facit pmissio p̄dicta. f. de soluendo certo loco, qđ renūciasse intelligitur priuilegio in oībus iudicijs. i. siue corā ordinario, siue corā delegato iudice cōueniatur, nā tali priuilegio facili & tacitē & expresse renūciatur. Itē & sicut per contractū renūciat foro ordinario, & ita priuilegio qđ habet sup̄ foro. ¶ Itē nō qđ priuilegiū non extenditur nisi ad casus, ubi per litteras apostolicas. f. speciali, & non cōi iure contrahit forū; sed quia ubi de iure cōi contrahit forum, nō obest priuilegium, quo quis est cōueniendus extra Angliā, ut sic iuri cōi nō contradicat, quia faciendum est, ut nō. §. eo. c. licet. & §. de rescrip. c. cam. ¶ Quid enim si domicilium habet in Angliā & Frācia, quod esse pōt. ff. ad muni. l. assumptio. §. si fin. nunquid quia Anglicus est, non poterit cōueniri per litteras apostolicas in Franciā? absit.

CAPITVLVM XVIII.

Significasti nobis. [Priuatorum] C. de iurisdīctio, omn. iud. l. priuatorum. [Diocesani] de hoc not. §. de arb. cap. contingit.

CAPITVLVM XIX.

Proposuisti. [Forum.] ff. de iurisdīct. omn. iud. l. penul. ff. de iudi. l. si quis postea. ubi pręuentus in quo litigare cepit.

SUMMARIVM.

- 1 Index ordinarius proprius ex domicilio fieri dicitur.
- 2 Ius reuocandi domum locum non habet in causis celeritatem desiderantibus.
- 3 Conueniri qui in urbe non pōt, an possit in propria domo conueniri.
- 4 Nuncij uoluntarij, & procuratores, non gaudent iure reuocandi domum.

CAPITVLVM XX.

Licet rōne delicti. §. eo. c. postulasti. 6. q. 4. c. placuit. C. ubi de cri. agi. opor. auth. quā in provincia. [Contractus.] ff. de iudi. l. heres. §. 1. & l. oēm. & l. interdictū. §. ult. §. eo. c. dilecti. ¶ Quidam dicunt, solum domicilium ordinarium iudicem p̄priū facere posse, unde si alibi contrahat pōt ibi conueniri, sed persona non pōt ibi cogi uenire, ut nō. §. eo. c. dilecti filij. & eodē modo si alibi delinquat. Imo plus dicunt, qđ licet sint iudices ex causis p̄dictis si ibi inueniatur, & tunc procedi possit contra eos excommunicando & mittendo in possessionem; tamen si non sint ibi, sed de extra uocentur, pōt procedi in res eius ad missionem in possessionem rerum, quas ibi habet, sed nō contra personam ad excommunicationē. ar. ad hoc, quia si non deberet cogi ire ad eos, ergo

non deberet excommunicari ratione contumacię, quę non est. i. 1. q. 3. cap. nemo episcoporum. & cap. seq. Nec est contra. §. eod. cap. sanē. quia ibi loquitur, quando ratione rei sortitur quis forum, quia ibi in re habet iurisdictionem, ideo in ea potest dicere ius missionis in possessionem, & quodlibet aliud ius quilibet ordinarius, sed in personam non potest ius dicere. ¶ Quidam tamen dicunt, quod in persona talis iurisdictionem habet, sed per iura limitatam. Alij dicunt, quod ex quo habet iurisdictionem, etiam possunt citari extra territorium, & si sunt contumaces quod possunt excommunicari. j. ut lit. non contest. cap. tu. & cap. quoniam. ¶ Sed primi respondēt, quod non possunt citari extra territorium, sed si etiam possent, non tamen possent eos excommunicare, quia non sunt contumaces, quia ire non tenentur, & sufficit si res p̄sideri patiātur. arg. ff. de procu. l. sed hā. §. ult. & seq. Nec mireris quod dixi eos non contumaces, & fieri missionem contra eos, hoc enim fit in absente causa rei publice, & in pupillo qui non sunt contumaces. ff. ex quib. caus. in pos. l. hęc autem. §. 1. ff. de priu. l. cum pupillus. uel etiam si sint contumaces, tamen procedere non pōt nisi p̄ missionē in possessionē. ar. ut lit. non cōtest. c. tu. bene facit ad hanc materiam. j. eod. cap. romana. §. contrahentes. in 6. [Domicilij] §. eod. cap. ex parte. C. de incol. l. ciues. ff. ad muni. l. placet. l. non utique. l. labeo. l. assumptio. §. si eius quis. & §. celsus. [Rei] §. eod. cap. sanē. c. ex parte. C. ubi in re ac. l. actor. [Rei] siue sit mobilis, siue immobilis. ff. de iura mobilis. [Et] di. l. quod legatur. [Pro alia] ff. de iudi. l. 2. §. 1. & 2. ¶ Item quidam dicunt, qđ in causis electionum, & in alijs quę celeritatem desiderant, & quę sunt tempore periturę, non habet locum ius reuocandi domum. arg. ff. de iudi. l. 2. §. 1. & l. sed & si. §. editum. j. de app. cap. oblatę. quod potest intelligi uerum in electionibus p̄latorum; sed secus in electionibus canonicorum. ¶ Pro alia. ¶ Item, quia ratione uel alibi expleuit legationem suam, ita quod de ea habet, nihil potest ulterius facere uel respondere, nihilominus tamen habet ius reuocandi domum, quousque in suam domum redeat, uel redire possit. Item si ex necessitate reuertetur ultra tempus legationis, uel infirmitate, uel carcere, inuitus cogitur alij ius respondere, uel quia expectat interlocutoriam an habeat ius reuocandi domum; omnes enim isti habent ius reuocandi domum. ff. ex quib. cau. maio. l. qui mittitur. §. fin. & l. si cui. §. 1. & sufficit ad hoc ut amittat hoc ius, quod finita sua legatione uenerit ad quamuis domum suam, etiam si non sit illa unde missus est in legationem, ubi non est tantum periculum in mora. Legati autem licet in aliquibus casibus habeant priuilegium reuocandi domum, tamen si ultra tempus legationis morentur, pro ipsis causis amittunt priuilegium quia iam uoluntate morantur & sola uoluntate causam cęperunt. ¶ Item not. quod licet hi qui pro causis & alijs necessarijs uocantur ad curiam, & multi alij qui habent ius reuocandi domum, non possunt in urbe conueniri, possunt tamen conueniri in propria domo, alioquin fiet missio in possessionem, si non sit qui defendat plenarię; super quo antequam fiat missio, cognati sunt interrogandi, & amici. ff. ex qui. cau. in integ. resti. l. item ait p̄tor. & l. seq. ff. ex quib. cau. in pos. l. hęc autem. C. de resti. mil. l. ignorare. ¶ Si autem tempore legationis contrahat, & etiam si per gulam in curia reneatur, nunquam tamen conuenietur de his quę ibi contraxit. arg. ff. de iudi. l. 2. §. si legationis. & l. de eo. secus si agitur contra unum, quia contra omnes se debet defendere. ff. de iudic. l. 2. §. sed si agant. legatus ē pōt cōueniri ab oībus, si ipse aliquē cōueniat, maxime dū cōuenit alios; nā tūc impedit legatio ex cōuentione quā facit, & ideo

& ideo est ei imputandū. ff. de iudi. l. 2. §. sed & si agat. & l. sed & si restituatur. i. rñ. & l. nō alias. & l. qui non cogit. ¶ Sed 3um vñ in Auth. de san. epif. §. reuerendissimi. & extra de dolo. c. actor. Sed illa auth. non loquitur, qñ legatus sit conueniendus pro sua persona, sed dicit illū legatū pcuratorē constitutū ad cām cogendum subire reconuentionem illorum tñ, q̄ quos agit; si aut cōueniatur & rñdet licet uoluntariē, tñ pp hoc nō amittit quo ad alios ius reuocandi domū. ar. C. de excu. rut. l. uolūtariē. cum suis cōcor. & non solum legati ab alijs missi habent ius reuocandi domū, sed et si quis pp legationem suam uenerit, puta prælatus pp negotia ecclesie sue uel ciuitatis. in Auth. de san. epif. §. si uero episcopus. colla. 9. nisi pro causa, quam alij mouent, irent ad curiam; tunc. n. non gauderent priuilegio, ut dictum est. sed si uocatus sit reus a papa, ubi alij rñdeat, ius habet reuocandi domū in alia causa. ff. de iudi. l. 2. §. si. ubi dicit, q̄ uocatus causa unius tutele, in alia rñdere non tenet. ar. §. q. 2. c. uocatio. ¶ Sed quidam dicūt illud loqui in criminalibus. Pōt et dicit, q̄ prælatus & alij qui habent ius reuocandi domum, siue sint appellantes, siue appellati, siue actores, siue rei, gaudent priuilegio; pōt tñ eis p̄figi terminus, quo possint redire domū, & post reuerti ad curiā cautione recepta q̄ ad diem certam sibi assignatam reuertāt ad curiam, & ibi se defendāt. arg. j. de dil. 2. c. exposuit. ff. de iudi. l. 2. §. sed si dubitetur. & ad hoc facit, quia prælatus, & et ille in cuius territorio cōtrahit, uel et legatus, pōt cogere simplicē cautionem p̄stare q̄ ueniente die compareat coram suo iudice iuri pariturus. ff. de iudi. l. 2. §. sed si dubitetur. quod intelligunt quidam uerum & de his, quz in legatione contraxit, & alijs. Nobis plus placet, q̄ nūquam debet dare cautionē, q̄ post reuersionem suam reuertet ad curiā ibi cām actus, sed q̄ coram suo iudice ordinario respondebit. ar. ff. de iudi. l. 2. §. legatis. ¶ Itē legatus non cogit audire suam super litē, quā cōtestatus erat ante legationē, sed si uult pōt audire. ff. de arbi. l. nō distinguamus. §. item si quis romā. ¶ Item hoc beneficium habent prælatus, quandiu ex necessitate, non uoluntate sua morantur. ff. de iudi. l. 2. §. legatis. ff. ex qui. cau. in integ. resti. l. penul. & l. inter. & l. seq. Item si in legatione contraxerit, cogitur ibi rñdere. ar. ff. de iudi. l. cum furi. §. ult. ff. de arbi. l. nō distinguamus. §. itē si quis romā. Itē si quis ad curiā alias uadit p̄ necessaria causa, habet ius reuocandi domū. ff. ex qui. cau. in integ. resti. l. qui mino. §. si. ¶ Legatus aut appello et pcuratorem ad cām constitutum ab his, qui habent ptate imperandi ei, ut tunc. f. de suis causis non cōueniat. in Auth. de san. epif. §. reuerendissimi. colla. 9. ¶ Procuratores autem, uel alij nuncij uolūtarij, non gaudent hoc iure reuocandi domum. arg. ff. ex qui. cau. in integ. l. qui mittuntur. §. si. & l. seq. i. rñso. & l. non uero. ¶ Item, qui p̄ suis negotijs spūalibus uenerint ad sedem apostolicā, hoc priuilegio non gaudēt. ff. ex qui. cau. maio. l. non enim. ¶ Itē dñia est inter legatos, & alios qui ex pbabili causa uel necessaria ueniunt ad sedē apostolicam, quia alij prater legatos, ut qui causa testimonij uel consimili ueniunt, tenent rñdere apud sedem apostolicā de oibus contractibus celebratis extra locū suā iurisdictionis, & ante legationē; nam in eis solis, quz in ciuitate sua, uel intra suā prouinciam contraxerunt, hoc priuilegium habent. ff. de iudi. l. 2. §. item si extra. ¶ Item priuilegio legatorū credimus gaudere peregrinos. ar. j. de cle. pere. c. 1. ¶ Causa] idem inteligo in probabili. ff. ex qui. cau. ma. in integ. resti. l. necnon. in princ. cum lex generaliter ponat cām, non adiecto necessaria. ff. de iudi. l. 2. §. 1. non tamen uidetur probabilis sufficere, nisi sit questio necessaria puta prosecutio appellationis, quam licet ex necessitate prosequi non teneantur, quia tamen rata maneret sententia nisi prosequatur, ideo dñ questio necessaria. ¶ Idē est in reo uocato ad causam, ut in eo. §. non aut reputo quasi necessariā, si ueniret ut p̄teret in integrum restitutionem, quia tunc bene co-

gitur alijs rñdere, quia agitur de nouo, & nō quasi ex necessitate appellationem prioris & principalis causz p̄sequitur. [Si tunc] alioquin p̄iudicatur. exceptio enim fori in initio proponenda est. C. de excep. l. si.

S V M M A R I V M.

1 Modi sortiendi alicuius forum.

2 Prorogatio an licita sit de casu in casum.

CAPITVLVM I. in v r.

Romana ecclesia. [Ab O.] s. officiali, puta quia male sentētiāuit, uel aliās in officio suo deliquit [malam sententiam.] ¶ Sunt. n. certi modi, quibus quis sortitur forum alicuius, qui not. in sum. C. de iurif. omn. iudic. inter quos non est iste. Sed forte obijcies, nonne si aliquis malam sententiam ferat in territorio alterius, ut per fordes, uel alio illicito modo, nonne de hoc tenebitur respondere coram iudice illius territorij, ubi iniustam sententiam tulit? Respondeo sic, quia ibi sortitur forum ratione delicti uel quasi, uel contractus uel quasi, quem in alterius territorio commisit; sed iste officialis qui in suo territorio deliquit, non deliquit in territorio archiepiscopi, sed suffraganei. [Inquirere] scilicet quando crimen officialis est notorium, uel quando de eo est diffamatus. j. de accu. cap. qualiter. [Cognoscere] quando de hoc queritur ab eo, cuius interest, negligat, secundum hoc loquitur. l. 1. cum suis concor. C. ad leg. iul. repe. Item bene fatemur, quod teneatur aliquando & dominus, & episcopus, si in culpa fuerit male eligēdo. ff. nau. cau. l. ult. §. ac. & §. seq. [Maleficij] episcopi, quod est qui negligit facere iustitiam de suo officiali. [Inquirendum.] ff. nau. cau. l. licet. §. si. [Appellari] a parte extranea sententia, quia tunc si agatur ad reuocationem huius sententię, non iudex, sed ille pro quo lata est sententia, conueniendus est. [Iudices] s. eod. cap. significasti. repete quz not. s. de arb. cap. contingit. ¶ Consentiatur] licet licita esset prorogatio de casu in casum, hic tamen prohibetur; quia clerici non possunt prorogare iurisdictionem sine consensu suorum episcoporum, sic nec ab initio possunt in alios quā in suos ordinarios consentire. s. eod. cap. significasti. coram delegato autem Papę bene licet prorogare. j. de appel. cap. cordi. [Prohibere] sed episcopos ordinarios super his compellendis requirant. in Auth. de resti. §. & quoniam simus. C. de fi. instr. l. iud. ¶ Contractibus] repete quz diximus. s. eo. cap. cum dilecti. & cap. licet. sed & si ibi inueniatur, & neget se ibi contraxisse, non cogetur ibi respondere libello super principali questione porrecto, nisi prius summarie queratur, & probetur eum ibi contraxisse; & si probatum fuerit, iudicabit iudex suam esse iurisdictionem cognoscendi de principali. ff. de iudi. l. si quis super. s. de resc. cap. ex literis. in fi. & tunc cogetur respondere libello super principali, & uterque tunc utetur iuribus suis, scilicet pacto de non petendo, uel p̄scriptione, & alijs hñōi; sed in incidentibus non queruntur hęc. ¶ Alibi] idē est in diocesis suis, non Remē. quia tunc cum ibi inueniatur, bene possit ibi conueniri. Hoc ideo dicit, quia uidebatur, quod ex quo in sua diocesi morabatur ubi habebat ordinarium iudicem sub quo poterat conueniri, quod iudex ubi contractus fuit celebratus, non deberet mittere in possessionem eorum quz in sua iurisdictione habebant; sed ibi contrarium statuitur & iuste, quia huiusmodi forum sortitus est propter contractum quem ibi celebrauit [Occasione] quia licet coram officialibus ipsis, uel etiam coram archiepiscopis fierent ipsi contractus, nisi fierent in diocesi sua, non super tales contrahentes sortiretur forum, & coram quocunque fiant in sua diocesi sortitur forum. [Officiales] nam licet unum sit auditorium episcoporum, & officialium, & propter hoc est ad episcopum appellandum. j. de appel. cap. romana ecclesia. non tamen officialium

X 2 personz,

personarum, sicut nec alij subditi episcoporum, sunt de iurisdictione archiepiscoporum.

De libelli oblatione.

R V B R I C A III.

De tali libello consuevit queri: Peto a te tradi uacua possessionem talis domus, etiam amotis inde pensionariis. an si pensionarius respondeat litem contestando, ualeat? & nobis vñ, q non, quia non est ei oblatus libellus contra id qd est. 3. q. 3. c. induciæ. §. offerat. Itē q a in uno libello nō debēt cōueniri duo, nisi pñsonarius cōduxisset ab eo domū, quia tūc si uult cōparere & cām suā iuuare, audiet. ff. de ap. l. ab executione. C. de litig. auth. nunc si hē res. & nō. j. de sent. & re iud. c. cū super. Imo si nō defendit cām, si scit eā agi, sibi pñiudicat. j. de sen. & re iud. c. cum Bertholdus. & sic intelligit. §. de fil. presby. c. ueniēs.

S V M M A R I V M.

- 1 Litis contestatio non ualet, nisi detur libellus; quid autem si partes consentiant, habes in nu. 2.
- 3 Libellus in omni causa tam civilis quam criminalis necessarius est, & semper quando agitur inter partes, requiritur libellus, ut in nu. 4.
- 5 Libellus an requiratur in imploratione officij iudicis, & quid in libello contineri debeat, in nu. 6.
- 7 Libellus iudici potius, quam parti est offerendus.

CAPITVLVM I.

- 1 Gnatius episcopus. [† Dixit libellum.] nisi libellus detur, non ualet litis contestatio. in Auth. de tempore non so. pe. §. contestatione. 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. in fi. & §. offeratur. licet. n. narretur factum corā iudice, per quod fit litis cōtestatio, tñ litis narratio non hēt uim libelli uel litis contestationis; unde dñ benē in Auth. de litigi. §. si uerō, licet uideatur quādam litis contestatio. Item non tenet litis contestatio, si denegētur induciæ de liberatoriæ, sicut si denegarentur pñparatori; licet. n. iudici sit commissum q inducias possit augere & minuere, non tñ denegare. 3. q. 3. c. induciæ. §. spatium. & sic intelligit 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitua. ¶ Item si nīa cōtraria, quāuis possit his dilatorijs renunciare tacite & expresse. ff. de dila. l. 1. C. de epif. & cle. auth. generaliter. Alij dicunt, q litis contestatio ualet sine libelli oblatione, dummodo partes consentiant tacite uel expresse. C. de epif. & cler. auth. generaliter. Et respondent contratio, quod est. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. ubi dicitur, q litis cōtestatio citra hoc indultum habita, pro nihilo est habenda; dicit enim litis contestationem factam sine libello, esse p nihilo quo ad hoc, ut possit iudex recusari; denegatis etiam inducijs dicunt tenere litis contestationem & omnem p cessum, nisi appelletur. ¶ [† Libellum] libellus in omni causa civilis & criminali inquisitionis, denunciationis, utilis & necessarius est, ut sciat reus utrum cedat uel cōtendat. 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. Alij tñ contradicunt in denūciatione & inquisitione, nisi in leuibus causis, & qñ eps audiat causas inter clericos suos. 1. q. 1. c. si quis cum clerico. & non extendit hoc ad delegatū, secundū quosdam. Alij contra, quia non inueniunt causam diuersitatis, & ideo idem est utrobique. §. de consti. c. translatio. uel nisi fit de consensu partium. C. de priuile. schol. l. quoties. lib. 12. C. de epif. & cler. auth. generaliter. & nisi pñses pūciē intra 30. dies conueniatur; ut in Authen. ut iud. sine quoquo suff. §. necessitatem. ¶ Breviter, semper quando agitur inter partes, requiritur libellus, nisi lex dicat non dandum ipsum. in Auth. de exhib. re. §. sancimus igitur. collat. §. & hic. Est enim necessarius in interdicijs, quia sicut uerbum sonat inter duos agunt. insti. de interd. §. sunt autem qui. Et quando principaliter imploratur officium iudicis. §. de offic. iud. c. si. Et etiam ubi peti-

tur cautio de damno infecto. ff. de damn. infecto. l. §. hoc quoties. licet aliqui contradicant, quia hęc lex celeritatem desiderat. ff. de damn. infecto. l. 1. Et etiam ubi agitur de possessione, nisi in casu qui not. j. de probat. cap. an pñsentia. Item quando agitur contra ascriptitium, qui dicitur fugisse. Item quando impeditur aliquis de sua iurisdictione. ar. ff. ad muni. l. de iure. nō autem est necessarium, quod iussus mitti in possessionem non admittatur. ff. ne uis si. ei qui in poss. l. 3. r. respon. Idem uidetur, si confirmatus uel inuestitus de aliqua ecclesia prohibetur possessio nem nancisci. j. de app. cap. constitutus. j. de concess. pñben. cap. post electionē. Item uidetur, quod si petatur sententia mandari executioni manu militari, alias si nō esset litium finis, & finis unius litis esset alterius principium. C. de fruc. & lit. expen. l. termi. C. de re. cred. l. si quis. Item si consuetudo est, q libellus non detur, quia consuetudo ualet in his quę circa iudicia sunt. C. de priuile. schol. l. si in princip. Item in denunciatione noui operis, quia fit ex uerbo & facto, & nēdum in pñsentia, sed in absentia partis; sed in prosecutione benē est necessarius libellus, scilicet quando petitur remissio nunciationis, & in alijs. Idem in causis merē spiritualibus. j. de dolo. cap. 1. Idem in casibus, ubi requiritur summaria cognitio, qui sunt. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. ff. ut in poss. l. l. si is a quo. ff. de carbo. edict. l. 3. §. causa. ff. de uen. in poss. m. l. 1. §. si eam. ff. de libe. agno. l. si quis a liberis. §. hoc uel parens.

- 5 ¶ Dubitatur autem quando imploratur officium iudicis, an sit offerendus libellus, ut quando petitur confirmari electio, uel aliquem mitti in possessionem ex edicto diui Adriani, uel nomine uentris, uel carboni. uel sibi dari bonorum possessionem contratabulas, uel aperiri testamentum, uel ne aliud fiat in loco publico. Solur. in omnibus his & similibus, quando contra neminem specialiter agitur nec etiam in libello aliquis specialiter tangitur, potest procedi sine libello, si nullus est contradictor, quia nec est cui offeratur. arg. 3. q. 3. cap. induciæ. §. offeratur. Si autem aliquis est contradictor, dabitur ei libellus. §. de elec. cap. dudum. ecc. ro. j. de testi. cap. cum olim. ff. de app. re. l. fina. ff. quemadmo. testa. aper. l. si. §. si. C. quemadmo. testa. aper. l. 1. C. de edic. diui Adri. l. fina. multis autem in possessionem, quę fit ex primo decreto, fit sine libello, quia fit officio iudicis seruienti actioni licet nondum proposita, sed proponenda; uel quia est ad defensionem suę iurisdictionis contra contumaciam, quę est notoria. In notorijs non est necessarius libellus. 2. q. 1. capit. manifesta. j. de iure iuran. cap. ad nostram. ¶ Olim autem non dabatur libellus nisi illustribus personis. C. de digni. l. quocunque. ff. de priuatis del. l. fin.
- 6 ¶ In libello autem debet contineri causa, uel actio, ex qua agitur, ut not. §. de offi. ordi. c. conquereute. ipsam autem non potest dimittere, sed ex quo libellum pñbitur necessario habet ipsum prosequi, nec potest pñnitere, nec se retrahere quin reo de interesse suo satisfacere teneatur, nisi & reus consentiat, ut not. j. ut lite non contestata. cap. 1. nec etiam causam mutare, nisi primam dimittat; sed bene potest utranque prosequi, scilicet simul & ueterem & nouam, nisi uetus actio in qua perhisteret debet, sit talis quod pareret exceptionem rei iudicatę contra secundam. ff. de excep. rei iud. l. si mater. §. eadem. & l. conqueritur. & ff. de iure iuran. l. si duobus. §. exceptio. uel nisi sit talis quę electione tollitur. ff. de trib. l. quod in hęc. §. eligere. ¶ Si autem non uult immutare, sed emendare, ut quia minus petit, modo plus uult petere, uel econuerso, dicunt quidam hoc fieri posse quādoque ante sententiam. insti. de actio. §. si minus. ¶ Nos credimus, quod hęc emendatio possit fieri in uniuersali & generali actione tantum. ff. de peti. hęc. l. 1. §. si quo. C. de iudic. l. licet. & sic intelligitur. C. de app. l. uit. C. de ann. excep. l. si. In singularibus autem hoc licet utque ad litem contestatā, & iurandū de calūniā pñtū,

tum, & non ultra, nam ex tunc noua interpellatione opus est. ff. de excep. rei iudi. l. cum querit. & l. legi. ff. de iudi. l. non potest. ¶ Sed contra. ff. de noxa. ad. l. in delictis. §. si decre. Sol. non contradicit, quia ibi eadem personæ & eadem causa. ff. de damno dato a seruo, & ad idem agebat. ff. ad emendationem totius damni. ff. de rei iudi. l. miles. §. 1. quod autem noxam dare potest, hoc est ex quodam beneficio quod dñs habet per legem; ibi enim semper agit actio ne. l. aquil. uel noxali. nec dicit in libello quod totum dñum peter. pro eo quod seruus dñi sciente damnum dedisset, uel minus pro eo quod domino nesciente, quia si hoc dixisset, postea mutare non potest, ut dictum est; sed post libellum datum generale prosecutus est alterum tñ membrum, & ideo nō minus potest plequi alterum, cum ambo comprehendantur sub actione proposita, sed si reus uellet eum a principio cogere, quod de illis duobus unū eligeret. l. uel agere in solidum, uel ad dictum beneficiū, forte possit argui. pralle. l. quod in hære. §. eligere. quamuis possit bene assignari diuersitas inter illos casus, quia quādo agitur ex contractu de peculio, licet semper agat eadē actione cum altera adiectione, siue de tributaria siue de peculio, tñ aliud debet petere si agat tributaria, aliud si de peculio, & aliud in una quā in alia sententia. sed quā agitur. l. aquilia noxali, semper in solidum est actio & cōdemnatio, quamuis reus liberetur præstando alterum. ff. noxam, uel damnum, ut in pralle. l. miles. [Reclāmationis] in ciuilibus est libellus, acclamationis in criminalibus. 2. q. 8. c. præscripta libellorum. [Manibus] i. nostra subscriptione, & est nō dignum, quod libellus debet esse subscriptus. in Auth. de exhi. & intro. §. sancimus. ¶ Synodo] nō libellum porrigendū synodo. & ita est ar. quod synodus, non archiepiscopus est iudex, simile. 1. 1. q. 3. c. si quis presbyter. & c. si quis eps. & nō, quod libellus porrigendus est iudici, ne post negare possit, se non recepisse; sed non est de necessitate, sed cautela, quia aduersario potest offerri. 3. q. 3. c. inducitur. §. offeratur. [Cōsentientes] nō nō. solus libellus, sed oia acta scribi necesse est. j. de proba. c. quoniam.

S V M M A R I V M.

- ¶ Rei uendicatione quando agitur, quæ exprimeret teneatur actor, & quæ iudex in sententia.

CAPITVLVM II.

Significantibus. [Ostenderetur] debet enim ille, qui fundum petit, certis finibus distinguere. argu. ff. de sen. l. forma. ff. de rei uend. l. si in rem. & si sit necesse oculis iudicis uel aduersarij subiacere. ff. si. reg. l. si irruptione. §. ult. ar. ff. de fer. l. eadem. & hoc siue personaliter siue realiter agatur, debet. n. exprimere pro qua parte petat rem, & qualitatem, & colorem, & alia per quæ bene cognoscatur res petita. ff. de rei uen. l. si in rem. sed si nesciret dicere pro qua parte peteret, ex aliqua iusta causa admittitur incertæ partis petitio. ff. si cer. pars hære. petita. l. 1. §. si. ff. de rei uend. l. quæ de tota. ff. cōmu. di. l. & si nō. §. 1. & idem dicimus de alijs signis, si iuret se ea nescire. ff. de fur. l. actione. ¶ Et habent hæc locum siue persona li actione, siue reali agatur. ff. de rei uend. l. si in rem. semper tñ oportet eum sic exprimere, quod aduersarius, & si nō plenē, tñ aliquo modo sciat quid petatur, quia si penitus nesciret, non cogetur respondere. ff. de eden. l. 1. nec mirum si libellus sic generalis ex causa recipitur, quia etiā sententia sic generalis ualeat, quæ tamē debet esse clarior quā libellus. in f. de ac. §. curare. ff. de rei iudi. l. ait prætor. §. 1. C. de senten. quæ sine cer. quan. l. 2. & ideo sufficit petere fructus perceptos de tali fundo sine alia expressio ne, & potest adiacere, quando res petitæ non extant, quas æstimō tantum. hoc tamen scias, quod aliqua expressio necessaria est in sententia, quæ non est necessaria in libello; nam in sententia debet exprimere rem ipsam, uel quanti

tatem, uel in actis debet contineri. ff. de reg. iur. l. ait prætor. & secundum hoc intelligitur. C. de sent. quæ sine cer. quanti. l. 2. Vnde non ualeat sententia, condemnatio te ad res quæ tibi obuenerunt a tali fundo; sed secus dicit in libello.

S V M M A R I V M.

1. Actione personali agens, quæ exprimere teneatur in libello.
2. Episcopus petens ecclesiam aliquam quid teneatur in libello exprimere.

CAPITVLVM III.

Dilecti filij. [Quare sibi.] ¶ Not. causam exprimendam in libello in personali actione. ff. de excep. rei iudi. l. & an eadem. §. actiones. sed si non exprimat, quamuis non cogatur recipere, tamen si responderet ualeret. C. de an. exce. l. ult. & hoc nō. §. de off. ord. c. cōquerente. & debet causa esse talis, quæ ex sui natura inferat iustum esse quod petitur, ut hic. Effet enim iusta causa. Peto talem pecuniā, quia eam sibi mutuauī. & si reus dicat, exprimas quod conuerſa sit in utilitatem ecclesiæ. Vel quod contractus sit factus legitime. f. consentientibus his quorum consensus requiritur. Vel exprime, quod non est tibi facta solutio. Vel huiusmodi quæ omnino tollant intentionem actoris, si uera essent, non co

gitur hoc in libello exprimere, quia hæc nō sunt de natura actionis, sed post litis contestationem hæc seruantur pro probationibus. C. de probat. l. exceptionem. Eo enim ipso quod dicimus, quia mutuauī intelligitur legitime, & in casu unde competit mihi ius petendi.

¶ Sed si episcopus peteret aliquid ius episcopale ab ecclesia, quam confiteretur exemptam, non admitteretur huiusmodi libellus, nisi adijceret talem causam quæ sufficeret ad hoc quod etiam ecclesia exēpta illud deberet, puta quia illud ius cōtra exceptionem præscripsit, uel quia illud capitulum fuit exceptum in exemptione, & huiusmodi. ¶ Sed si diceret tantum; peto tale ius episcopale, quia ecclesia est in mea diocesi, bene admitteretur libellus non obstante exceptione, quæ dicit, non est admittendus huiusmodi libellus, quia paratus sum probare incontinenti quod ego sum exemptus, nisi malitia actoris sit notoria, quia tunc non est malitijs hominum indulgendum; & hæc probatio est in principali offerenda. §. de fo. compe. c. ex parte.

Non cogitur.] Adde Pet. de Ancha. qui hoc refert in cons. 294. inci. ex prædictis. & in cons. 317. inci. ex prædictis subulter. col. 1. quod idē consilio est sub numero 294.

Sed post litis contestat. Hoc refert & sequitur Pet. de Ancha. in cons. 247. incip. ad prædicta dubia. ante medium.

De mutuis petitionibus.

R V B R I C A IIII.

S V M M A R I V M.

1. Reconuentio in criminalibus non habet locum.
2. Civiliter & criminaliter agi non potest in una & eadem re simul.
3. Petitio agi potest contra agentem possessorem.
4. Reconuentio fieri potest coram delegatis, non autem arbitris.

CAPITVLVM I.

Ex literis. & j. [Proponunt] in modum actionis; si enim in modum exceptionis proponerent, tunc procederet, ut C. de excep. l. si quidē. & l. ult. & l. exceptione. j. de ord. cog. c. 1. ¶ Respondere] reconuentio non habet locum in criminalibus, quia nō relatione criminis, sed purgatione definit esse innocēs. ff. de publi. l. qui. 3. q. 1. c. neganda. quamuis ex illis. l. dici possit locum habere recon

X 3 uentionem,

uentionem, cum ibi dicat, quod deponere debet inscriptionem. Item quia de maiori potest reaccusare, uel si iam prosequatur iniuriam; sed hoc satis ueram est, quod simul amba accusationes non procedunt, ut ibidem not: Item non habet locum reconuentio, ubicunque iudex sub quo fit conuentio, de reconuentione iudicare non potest; ut si coram laico fiat reconuentio de spiritualibus, uel sub inferiori iudice de libertate. §. de iudi. cap. quarto.

2 C. de ord. iud. l. i. §. de ordi. cog. c. tuam. §. Item cum generaliter dicat lex cuius in agendo &c. C. de senten. & in terloc. om. iudi. l. cum papinianus. in fi. §. q. 3. c. cuius. non uidetur iniquum si conuentus ciuilitate, reaccusasset criminaliter, dummodo competens iudex sit, uel econuerso; nam & idem ciuilitate potest conueniri, & criminaliter, & potest contra alium agere, cum non inueniatur prohibitum, super diuersis rebus; super eodem autem non potest simul & ciuilitate & criminaliter agi. C. de iur. pri. l. si quis aliquid. sed finita una questione uel ciuili uel criminali, bene transibit ad aliam: ut in eadem. l. l. etiam qui. C. de inoff. test. in fi. de excu. tut. §. qui autem. sed qui de uno crimine agens condemnatus est, de calumnia ulterius accusare non poterit, nec priorem accusatum, nec alium, quia infamis est. §. q. 4. c. nulli. & q. 9. c. i. Item dicunt quidam, quod ceptam accusationem prosequi non potest, sed melius dicitur quod possit prosequi, nam de qua re cognoscit &c. ff. de iudi. l. de qua re. argu. §. de cal. c. 2. arg. ad hoc quod etiam condemnatus qui inscriptionem deposuit, & si condemnatur potest prosequi accusationem. §. q. 10. c. neganda. alij dicunt, quod nunquam in predictis admittitur reaccusatio. §. Item contra agere potest per exceptionem spoliationis, & sic intelligitur. §. de or. cog. c. sup. Contra agentem autem criminaliter, non potest reconueniri agi ciuilitate; quod sic probatur, quia quod plus est, etiam si aliquis prius mouisset actionem ciuilem, & conueniens contra actorem moueret criminalem, super sedendum esset ciuili, & tantum in criminali procedendum est. C. de or. iud. ult. Quidam tamen dicunt illam legem loqui, quando criminalis accusatio simul contingebat propositam actionem; ut si quis petebat centum, & reus accusabat actorem de uolentia facta in promissione illorum centum. Item hac accusationem non uide posse proponere nisi ante litem contestatam in ciuili actione factam; nam lite contestata non uide, quod iudex impediri debeat, quin diffinit de re de qua cognouit. ar. ff. de iudi. l. de qua re. Coram iudice appellationis non habet locum reconuentio. ff. de iudi. l. 1. §. legati. ff. de eo qui app. in prouin. l. i. §. Delegatis. No. coram delegatis fieri reconuentionem, sed coram arbitris non. §. de arbi. c. cum dilecti. [Actione] sic fit litem contestatio. C. de lit. contestat. l. i. titu. proxi. c. i. [Ratione] facta prius nam qui prius &c. ff. de iudi. l. qui prior. §. de or. cog. c. cum dilecti. §. Incontinenti] id est antequam ad alia procedatur, & debet protestari de reconuentione ante litem contestatam, ut quidam dicunt. & sic intelligo in Auth. de excu. tut. §. sancimus. Alij dicunt idem, & si ante non fuerit protestatus, dummodo incontinenti post litem contestatam, id est antequam terminus ad alia assignetur, reconueniatur. ar. ff. si cer. pet. l. lecta. Alij tamen dicunt, quod usque ad suam etiam sine protestatione super principali questione lata potest reconueniri, sed tunc non simul procedet utraque lis; nam si aliter diceret, sequeretur absurditas, quia sub nullo iudice pendente lite & ea contestata poterat conueniri actor, quod absurdum est. Item quid si de iniuria quae lite pendente contingit, uel alia actione eum reconueniatur, nunquid potest & certe utique, quia quae de nouo emergunt, auxilio indigent. §. de offi. dele. c. insinuante. §. de iura. calum. c. ceterum. Item quae causa, imo uerius insania foret abusu litem huic reo iudices ordinarios actoris, coram quibus reus actorem conuenire poterat, nisi alium illes, coram quo conueniatur, subrogasset. Item in antiquo iure.

C. de sen. interlo. om. iudi. l. cum papinianus. dicitur in distincte cuius in agendo quis sequitur arbitrium, eundem contra se habere non dedignetur; ita quod non facit mentionem de litem contestationem. Si autem protestetur, nihil facit protestatio, nisi quia indubitanter est uerum, quod post litem contestationem incontinenti possit reconueniri; & secundum praedicta patet, quod etiam ubi intentatur officium iudicis, locum habet reconuentio. quod intelligo, si principaliter intentetur; secus si incidenter, quia tunc non habet locum reconuentio. arg. §. de offi. iudi. c. culti. Item non habet locum reconuentio, ubicunque locum habet summaria cognitio. quod sic probatur, quia de iure utraque lis simul tractanda est; sed cum in una sit summaria cognitio habenda, in alia plena questio, utraque tractabitur. Item una exigit accelerationem, alia non. §. Sed oppones, leue est cuiuslibet facere, quod nullus possit conueniri nisi sub iudice, quem malit; cum sit leue impetrare literas ad aliquem delegatum, & facta citatione ulterius sub alio iudice non poterit conueniri, cum sub eodem iudice debeat fieri conuentio & reconuentio, ut §. de rescrip. c. dispendii. Respon. sub alio iudice reconueniri non potest, nisi lata fuerit sententia, uel nisi fuerit appellatum, uel nisi faciat se absolui ab instantia iudicij, ut no. §. de offi. deleg. cap. consuluit. & sic contra hanc fraudem altero praedictorum modorum prouideri potest.

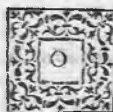
De litem contestatione.

R V B R I C A V.

S Y M M A R I V M.

- 1 Litem contestatio ad hoc ut ualeat, oportet quod animo contestandi litem fiat, & etiam sufficit quod respondeatur de iure libello uel petitioni. in num. 2.
- 3 Contestari litem nihil aliud est, nisi testari.

CAPITVLVM I.

Litem inter episcopum. [Non per positiones.] §. de ele. cap. dudum. §. Ad hoc enim, ut teneat litem contestatio, oportet quod animo contestandi litem fiat; sed ubi sunt uerba apta contestationi, praesumitur animus contestandi, nisi contra appareat per protestationem, ut not. §. de consti. cap. cum M. Item intentio animi non sufficit, nisi fiat uerba apta, ut hic; & est ea ratio, quia in positionibus non fit aliqua petitio quae est necessaria; nam quomodo posset ferri sententia absolutionis a petitione, & condemnationis ad petita, si nihil esset petitum? §. de iudi. cap. examinata. sententia enim respondere debet petitioni. §. de fimo. cap. licet hely. nisi causa coram Papa ageretur; tunc enim sine petitione crederem sufficere narrationes partium sine petitione aliqua. §. de in. fi. cap. cum uenissent. & argu. quod praesentia Papa supplet has solennitates. C. de test. l. omnium. §. de tran. cap. i. Item licet aliquid ponam factum uel dictum, propter hoc non testor uel confessor me uelle litigare; ergo attenta uerbi significatione non est litem contestatio facta, quia nisi aliud appareat, recedere non oportet. ff. de leg. l. non aliter. Item ipsum hic manifeste apparet, quod quaedam positiones & responsiones sunt ante litem contestatam. ff. de interro. act. per totum. §. Item not. quod ad hoc ut lis contestetur, sufficit quod respondeatur de iure libello, uel petitioni: uerbi gratia. Peto a te fundum quem mihi promissisti, uel uendidisti: nam recte respondetur, non competit tibi petiti praedicti fundi, uel non debet tibi dari praedictus fundus, quem tu petis. nam cum actio sit ius petendi quod debetur actori. l. de iure. in fi. de act. in princip. eadem ratio & defensio siue responsio rei legitima est. quod petis, tibi non debetur de iure. Item

Item dicunt aliqui, non sufficere respondere ad causam, nisi respondeat petitioni, uerbi gratia. Peto centum quia mutui. Respondet reus, non mutui. ar. quia cum petitione sit necessaria, & responsio petitioni necessaria est. Item causa non est actio, sed uisum. ¶ Nos dicimus sufficere respondere causae, nam cum causa talis debeat esse, quae necessario inferat ius petendi, quam necessario est probari, quia nec petenti prodest si ex alia causa sibi debeat; & eodem modo nec sibi obest, si alia uice ex alia causa agat, ut not. de off. ord. c. conquirente. qui respondet non ueram esse causam, scilicet mutuum interuenisse, necessario dicit se ex mutuo non teneri, & ita per consequens petitioni respondet. ¶ Item attēde uerba, litem contestari nihil aliud est, nisi testari, quia uult cum aduersario litigare; sufficit ergo, si animo litigandi petitioni aduersarii contradicat. C. de iudic. l. rem non nouam. tamen si diceret uolo litigare cum aduersario, & non contradiceret petitioni, non sufficeret. ar. præd. l. & quia necessitatem confiteretur uel negaret petita. ¶ Quidam tamen dicunt & forte non male, quod si etiam in libello non fiat petitio, sed tantum narretur factum, & reus omnino litem contestandam respondet, quod bona est uel saltem tolleranda huiusmodi litis contestatio, ut res magis ualeat quam pereat. j. de uerbo. sign. c. abbatem. ar. ad hoc. j. de instit. c. cum uenissent. j. de causa pos. c. cum ecclesi. s. de consue. c. cum dilectus. & uidetur maxime hoc posse tollerari, ubi de iurius agitur, scilicet negatoria uel confessoria intentat. ff. si usus sit. pe. l. i. & l. i. in prin. & in de cre. præalleg. tutius est tamen in omnibus aliquid petere [& responsiones]. C. de iur. i. l. 2. C. de iudi. l. rem non nouam. C. de lit. contest. l. i. s. ut. proxi. c. i.

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptio peremptoria an ante litem contestatā, an possit proponenda.
- 2 Dictio, seu, aliquando notat diuersitatem, aliquando repetitionem.
- 3 Pactum de non agendo quare retardat litem contestationem, & quare pactum de non petendo hoc uidem non operetur.

CAPITVLVM I. in vr.

Exceptionis peremptoriae. [Contingentis causam.] hoc ideo dico, quia si exceptio talis esset quae pariter afficeret & literas & quod in eis conceditur, tunc illa exceptio competere etiam contra rescriptum ante litem contestationem, ut si habens beneficium impetret super alio beneficio; nam cum uicium taciturnitatis hic simul affecerit & rescriptum & gratiam in rescripto contentam; iustum est quod contra utranque competat. s. de rescrip. c. ad aures. & c. constitutus. secus esset si gratia simul cum literis data non esset, ut si primo donaret beneficium Papa, & postea mandaret quod in possessione indiceretur; nam hoc non crederem quod contra huiusmodi literas posset obijci, quod obreptitiae obtinuerit, licet gratia collationis obreptitiae obtinuerit, quia habebat aliud beneficium, uel alia causa suberat, quam si Papa sciuisset, beneficium non dedisset, & contra hanc bene competit exceptio. j. de sent. & re iudi. c. olim. j. de accu. c. accedens. Alij tamen aliter dicunt. ¶ [Contingentis] id est ad principale negotium pertinentis, hodie est exceptio pacti de non petendo, uel debiti soluti contra eum qui pecuniam petit, de hoc plenē not. s. de rescrip. c. super literis. negotium autem principale nō tangunt quae sunt de processu, ut quia non fecit mentionem de processu. j. de sen. & re iud. c. inter. [Obiectus] id est exceptio peremptoria. [De re iudicata] nam exceptio rei iudicatae contra rescriptum opponitur. C. sen. rescin. non poss. ult. [Translata] quia exceptio transactionis ante litem contestatam admittitur. ff. de condi. inde. l. eleganter. s. si quis. ¶ [Finita] sed quomodo potest finiri litem, nisi uel sententia, uel transactione? Potes respondere j. quod hæc dictio, seu, non notat hic diuersitatem, sed multiplicatis uerbis idem re-

petit; uel quod hic dicit rem finitam, de qua non est transactum, neque iudicatum; sed tamen litem finita dicitur, puta quia iurauit se in perpetuum non acturum, nam tunc nisi ex causa noua ulterius agere non potest. ff. de iur. iuran. l. admonendi. C. de pact. l. postquam. ff. de condi. ob cau. l. 2. ar. s. de rescrip. c. constitutus. ¶ Idem uidetur, etiam si solum pactum fecisset de non agendo ulterius de aliquo debito, nam huiusmodi exceptio contra rescriptum recte opponitur, & litem contestationem retardat, quia si hoc expressisset nullas literas habuisset, secus autē si pactum de non petendo fecisset, quia tunc non retardaretur litem contestatio. ¶ Iuramentum autem de non petendo an tardet litem contestationem? Respondemus quod sic, ut impediatur periculum. ¶ Quare autem aliud sit, quando paciscitur de non petendo, & aliud quando paciscitur de non agendo? Respondeo, quando paciscitur de non agendo nihilominus extraiudicium perere potest, & nihilominus debitor manet obligatus ex p. m. i. s. licet agere non possit, & e contrario. ff. de condi. inde. l. naturaliter. ff. de iudi. l. ius. & ita si permitteret contra se litem contestari non opposita contra literas prædicta exceptione, post litem contestatam opponere non posset, cum sit de clinatoria fori; sed ubi paciscitur de non petendo, nullo modo remanet obligatus, & ita post litem contestationem poterit excipere.

VT LITE NON CONTESTATA NON procedatur ad testium receptionem.

Rubrica VI.

S V M M A R I V M.

- 1 In causis ubi requiritur litem contestatio siue actor siue reus absente se ante litem contestationem citari debet per interualla, 10 dierum, bis, ter, & quater, prout iudex ex diuersis causis moderabitur. Quid autem si reus se absente, an sit procedendum ad sententiam diffinitiuam in n. r.
- 2 Dotis & adulterij accusatio pertinet ad iudicem ecclesiasticum.
- 3 Dilaciones dande sunt ob aduocatos querendos, non autem propter absentiam aduocati habiti sunt dande.
- 4 Contumax & malitiosus Dominus non dicitur, licet procurator sit.
- 5 Dominus sciens contumaciam procuratoris punitur, nisi purget.
- 6 Diffinitiva sententia ferri potest contra dominum, propter procuratoris contumaciam.
- 7 Ecclesia uel pupillus an teneatur de dolo a ministro, uel tutore, seu procuratore, perpetrato in negotio sibi commissio.

CAPITVLVM I.

AD hæc deus. & j. ¶ Licet hic ponantur quidā calus speciales, in quibus proceditur lite nō contestata, tamen generaliter est sciendum, quod etiam in causis ubi requiritur litem contestatio, siue actor siue reus se absente ante litem contestationem, quod citari debet per interualla, 10 dierum semel, bis, ter, quater, prout iudex moderabitur ex diuersis causis. arg. ff. de iud. l. ad peremptorium, & l. seq. quæ. ¶ Illicet loquantur de citatione post litem contestationem tñ similitudinariē idem dici potest & ante litem contestationem, hodie autem actor uocatur per interualla, 30 dierum ter. C. quomodo & quando. auth. qui semel. & si intra hos terminos non uenerit actor, expectabitur per annum intra quem si non uenerit, ex tñ iudex procedet ad recipiendum probationes rei & ad diffinitiuam sententiam in Auth. de liti. s. omnem. ff. de proba. l. circa eum. Si autem reus nō potest aliquid probare, absoluetur ab instantia iudicii tantum, & actor condemnabitur in expensis. C. de iudi. l. properandum. s. i. Si autem intra annum actor uenerit, saluo processu habito & restitutis expensis recipiuntur probationes eius, & audietur de iure suo; & si postea iterum recesserit, dicunt quidam quod expectabitur per alium annum, & post iteratas easdem citationes;

& si

- & si nec tunc uenerit, cadit ab omni actione. ¶ Melius nobis uidetur, q̄ nec expectato actore per alium annū procedatur contra ipsum, & sic loquitur auth. p̄xall. ¶ Si autem reus se abfentet, per eadē interualla citandus est; sed non est ad diffinitiuam sententiam procedendum, sed ad missionem in possessionem, ut no. j. de dolo. c. prout. j. eo. c. quoniam contra. in Auth. ut omnes obe. iu. §. si uerō. Sol. ibi erat lis quasi contestata cum alio pro eo pro se conuento. ¶ Vel dicit, q̄ licet non feratur sententia contra reum contumacem, tamen actori satisfiat quantum ad expensas & interesse suum de rebus eius propter contumaciam suam. ¶ Si uerō post litem contestationem abfentet se actor, uel reus, eodem modo citabitur; & per annū expectabitur, ut prædictum est ante litem contestationem, nisi ex causa tunc iudex duxerit tempus breuiandum. ¶ Melius uidetur, q̄ eo uocato legitime ad probationes dandas & ad sententiam audiendam, quod non expectato anno ex quo lis contestata est, terminabitur causa. j. de dolo. c. prout. C. quomodo & quando iud. l. consentaneum. In criminalibus autem quid obtineat not. alibi.
- 3 [Procurator] quod licet. §. de procura. c. tux. ¶ Not. accusationem de dote, & adulterij pertinet ad iudicem ecclesiasticum [Dotem] & donationem propter nuptias per hęc mulier. C. de repul. consensu. §. sine. sicut & uir dotem. j. de dona. inter uir. & uxo. c. plerunque. [Aduocatus.] ¶ Licet enim propter aduocatos querēdos dandæ sint dilationes. arg. ff. ex qui. cau. ma. in integ. rest. l. ab hostibus. §. si quod. & l. ait prætor. & l. ult. & arg. C. de iud. l. properandum. §. pen. & ff. de postul. l. i. §. ait prætor. tamen propter abfentiam aduocati habiti non sunt dandæ. j. de dolo. c. prout. C. de postul. uel amēto. nisi in causa fisci quæ retrahatur propter abfentiam aduocati. ff. de iure fisci. l. si fisci. Iudex tamen discretus attendet diligenter, utrum magno incommodo afficiatur pars quæ habet aduocatum, si detur dilatio, ut tunc procedat uel faciat sibi de expensis satisfieri; an modico tpe, & tunc procedet sic, utrum iusta causa teneatur aduocatus, an minus iusta, an in breui possit habere, an non. arg. ff. de uaca. mul. l. ait prætor. nam hoc maxime pertinet ad officium iudicis. ff. de edi. edic. l. ediles. §. pe. [Sepe] idest multis uicibus. [Postulauit] iusta erat hæc procuratoris petitio, dummodo mulieri securitatem præstitisset. [De mulieris.] j. de rest. spo. c. lras. in fi. [Cauere] requisitus, quia ipse ex officio procuratoris precisē non tenetur offerre cautionem [Præsentare] sed illicentiatus recessit. [Defendere] quia tunc secus. j. eo. c. quoniam. §. porro. [Diffinitiuam] quia totus processus est censendus irritus, ubi
- 5 litem contestatio non præcessit. ¶ Sciens ex hoc colligitur, q̄ dominus non dicitur contumax uel maliciosus, licet procurator sit; & ideo uidetur, q̄ etiam quando procurator est contumax, potest appellare; dicimus tamen, q̄ quando non est contumax, potest appellare intra legitimum tps. 10. dierum. cum ergo tantū propter suam malitiam prohibeatur procurator appellare, quare domino qui prius habet potestatem appellandi, auferetur sua potestas? Nec obstat. 2. q. 6. c. biduum. §. si aduersus. ubi dicitur, q̄ si quis p̄ procuratorem egit, difficile auditur appellans; quia illud intelligitur post. 10. dies, quare intra hoc tempus appellare potest nō tantum procurator, sed etiam dominus, ut no. §. de procu. c. pe. post. 10. autem dies, licet dominus non uerē contumax, sed præsumptiue, possit appellare. C. quomodo & q̄ iud. l. i. tamen hoc quādo per procuratorem actum est, non potest appellare, quia nec uerē nec præsumptiue est dñs contumax, sed procurator, & ideo non potest appellari. 2. q. 6. c. biduum. §. si aduersus. ¶ Item dicunt aliqui q̄ hoc q̄ contra procuratorem contumacem actum est, transit sententia in rem iudicatā saltem post. 10. dies; sed q̄ contra dominum contumacē præsumptiuum fertur sententia, non transit in rem iudicatā, nisi post. 10. dies a die, quo sciuit sententiam contra
- 6 se latam, computandos. ¶ Not. q̄ nisi dñs sciens purget contumaciam procuratoris, punitur; secus, si nesciret. ff. quod quisq; iur. l. 3. §. si procura. ¶ Item no. q̄ licet sententia excommunicationis non possit ferri in abfentem propter contumaciam procuratoris, nec multa indici. ff. si quis ius di. non obl. l. 1. r. §. per procuratorem. tamen fiet missio causa rei seruandæ, & etiam in ueram bene fiet. ff. de procu. l. sed & hæ. §. ult. & l. seq. C. de digni. l. quoties. lib. 1. 2. nam culpa sua est, quod malum procuratorem elegit. ff. nau. cau. ita. l. ult. §. hac act. arg. ff. ex quibus cau. l. hoc autem. ¶ Item ex hoc uidetur, quod si procurator institutus non præfentet se iudici, siue prima uice quando committitur, siue alijs uicibus quandiu procuratio eius durat, quod non solum procurator sed etiam dominus potest condemnari in expensis. ar. ff. commo. l. eum qui. §. ult. & l. seq. ubi expresse dicitur, q̄ dominus tenetur de culpa procuratoris, si minus idoneum elegit. ¶ Item uidetur expresse ff. de procu. l. non cogendum. & l. seq. ubi dicitur, quod procurator non cogitur prosequi litem ante litem contestationem, sed dñs tenetur ob rem non defensam post litem contestationem, tamen possit magis dubitari, sed & tunc uidetur quod dominus teneatur de culpa eius. ar. prædictarū. ll. Nec mireris, si alius tenetur de culpa uel pœna alterius. f. procurator; quia hæc expensæ non sunt tantum pœna, sed etiam interesse. ¶ Idem etiam uidetur & de diffinitiuā sententia, scilicet q̄ ferri potest contra dominum propter procuratoris contumaciam, cum post litem contestationem factus sit dominus litis, in de mutari non potest. ff. de procu. l. post litem. & sententia in eum dictari potest. C. de sent. ex peri. re. l. 1. & expresse uidetur ff. quando app. sit. l. 1. §. fin. C. quomodo & quando. l. 3. ¶ Idem etiam dicimus in casibus, in quibus ad sententiam diffinitiuam proceditur licet non contestata propter generalem rationem quæ dicta est, quia culpa sua est, quod non instituit bonum procuratorem; sed ipsi domino datur actio mandati contra procuratorem, & si non sit soluendo restituitur actio contra eum qui uicit. ff. de dolo. l. & eleganter. §. pen. ¶ Idem etiam dicendum uidetur in sententia suspensionis & interdicti; sed possit dici secus, licet enim contumacia procuratoris generet præiudicium domino in re ubi est procurator & in pertinentibus, non tamen in alijs; sicut est quod suspensio uel interdictatur, quod non debet fieri nisi causa suspensionis legitime probetur. 2. q. 1. c. nom. n. prædictis rationibus uidetur, quod si procurator ecclesiæ propter contumaciam suam condemnatur in expensis, quod mandabitur sententia executioni in bonis ecclesiæ, quia ipse in culpa & contumax fuit, cum ipse uel alius eius nomine comparere debuerit. ¶ Et idem uidetur, si alia mandata iudicis non impleat, puta quia non exhibet acta uel alia instrumenta, & idem in similibus; secus autem esset, si falsa instrumenta produceret procurator, uel alia fraudem faceret; & est ratio diuersitatis, quia ad hoc non tenebatur dominus, unde nec sibi imputatur, si fiat a procuratore quare non commissa uidetur; sed ad comparandum, & ad exhibendum instrumenta; & ad similia tenebatur per se, uel per alium. sed etiam in his subuenitur ecclesiæ aliquando, ut prædiximus per integrum restitutionem. ff. de mino. l. minor etiam. Nec est contra. 16. q. 6. c. si episcopum. quia in prædictis non punitur ecclesiæ pro delicto procuratoris, sed pro sua culpa in qua fuit, quod non elegit & in fide & in facultatibus bonum procuratorem, ut prædictū est; & hac ratione uidetur quod si procurator habet potestatem constituendi alium procuratorem, puta quia iam est lis cum eo contestata, & de tunc infirmitate, uel alio iusto impedimento, quia debet alium procuratorem constituere suis expensis; & nisi faciat, non solum punitur procurator, sed etiam dominus ad interesse, quia in culpa fuit quod inobedientem procuratorem & indifferetum elegit. secus autem m

detur

denur, si ideo tenebatur alium procuratorem constituere quia hñt super hoc. f. super constituendo procuratore speciale mandatum, nam tunc quia hoc fuit tantum de gratia & ex abundanti prouisione, quia nō tenebatur dominus prouidere casus fortuitos, nec ipsi procuratori nec domino imputatur si non constituit alium procuratorem. ar. s. de elect. c. cum inter uniuers. ubi not. Alij tamen contradicunt. Domino tamē bene daretur actio mādāti contra procuratorem, si sibi expēdisset alium procuratorem cōstitutum fuisse, de hac materiā no. s. de iud. c. cum deputati. ¶ Quidam etiam dicunt, quod etiam ex dolo commissio & a ministro, & a tutore, & a procuratore in negotio sibi commissio, non teneretur ecclesia uel pupilli nisi ubi a delinquentibus possunt se seruare indemnes, & tunc sufficit si cedant actionem. ff. quando ex offic. tu. l. i. ff. de administr. tut. l. fin. quando autem procuratores aliarum personarum delinquant, quid iuris sit. not. j. de fide instr. c. penulti.

S V M M A R I V M.

- 1 Venetorum privilegium a sede apostolica.
- 2 Lite non contestata testes recipiendi non sunt, nec post appellationem legitimam.

CAPITVLVM II.

Accedens. & j. ¶ Restitutionis iuris parochialis & quorundam aliorum iurium per in integrum restitutionem, uel melius utriusq; principaliter. Vel potes melius dicere, q̄ petebat archiepiscopus restitutionem possessionis iuris parochialis, & cum iudices uideret q̄ archiepiscopus forte de iure parochiali fide fecisset, notebat illud sibi restituere, sed contra eum pronunciare; & ideo tunc idem archiepiscopus petijt restitutionem in integrum, & ipsi dedere. Vel dic, quod ex quo discreti sunt iudices, præludendum est pro ipsis prima facie. arg. s. de procur. c. in nostra. s. si. & quantum ad ipsorum processum, doctor non debet sibi assumere onus excusandi indiscretos iudices. ¶ Appellauit & bene cum causis assignatis, ut j. quia erant suspecti, & quia non admittebant exceptionem illam, quia literæ erant per ueri suppressionem obtentæ. nam Veneti habebant privilegium a Papa, quod super ecclesia illa conueniri non possent ante recuperationem terræ Orientalis, & sic continetur in registro. [Admonitus] sed grauamen non reuocabant, quia si renunciaffent tunc secus esset. j. de app. c. cum causa. [Non tenebat] falsum dicebant. [Noluit] & bene, quia iuste appellauit. [Contumacia] non est uerum quod dicit archiepiscopus. [Receperunt] ¶ & male lite nō cōt. & quia post appellationē legit. [Excoicationis] non tenuit hæc excommunicatio, quia ab ipsis iudicibus legitime appellauerat. [Parochialis] Iste archiepiscopus forte petierat sibi restitui, ut dictum est, eius parochiale in quibusdam locis uel domibus quas possidebat archiepiscopus; ius autem episcopale non ab eo peteret, sed ab eo qui possideret. de hoc not. s. de maio. & obed. c. inter. [Restituentes] ad alia iura petita præter possessionem iuris parochialis; ad illud enim petendum non potuit dare in integrum restitutionem, cum iam restitutio data esset. Vel dic, q̄ simul restituit possessionem iuris parochialis petitam, & in integrum restitutionē dedit, quod fieri potest, ut no. s. de in integ. resti. c. cum ex literis. [Possessionem] iuris parochialis. [Contestata] & ideo male recepti sunt super possessione iuris parochialis testes. s. de offi. iud. l. 2. ff. de mino. l. uerum. s. sciendum & l. in causa. s. causa. sed nec super restitutione in integrum debuerunt recipi nisi per tres menses contumax perseueraret, ut in Authen. ut spon. larg. s. ad hæc. colum. 9. [Manifestum] & ideo non fuit necesse super hoc probationes recipere. de hoc not. j. de coha. cle. & mu. c. tua. [In quem]

plebanum [Vniuersa] instrumenta. C. de condi. ex le. l. dissoluta.

S V M M A R I V M.

- 1 Contumax in actione reali ultra missionem in possessionem debet condemnari in expensis.
- 2 Missio in possessionem per quos iudices fieri possit.

CAPITVLVM III.

TVe fraternitatis. [Nequeat] puta, quia est causa criminalis, uel spiritualis, uel aliter, ut not. infra de eo qui mit. in pos. cau. rei. fer. c. r. ¶ Per censurā debet enim condemnari etiam in expensis. s. eod. c. quoniam. potest etiam manu militari ei. ci. ff. ne uis fiat ei qui in pos. c. si quis missum. ff. de rei uendi. l. qui restituere. ¶ nec facient missionem corporalem, nisi qui habent merum imperium. ff. de iur. om. iudic. l. i. ubi. ff. de offic. procon. l. nec quicquam. s. ubi decretum, possunt tamen iudices minores decernere possessionem minorem, puta illam quæ sit causa custodiæ, cum aliqua causæ cognitione. ff. de dam. infec. l. 4. s. 1. & 2. l. si finita. s. i. ff. de iurisd. om. iudic. l. i. ubi.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudex ordinarius uel delegatus an & quando commissam iurisdictionem renouare possit, & in causa procedere.
- 2 Inconsulta diuisio partis restitutionem in integrum.
- 3 In causa matrimoniali restitutio prius uxoris & terre in dote date facienda est, quam de sedere matrimonij cognoscatur.

CAPITVLVM IIII.

Accedens ad sedem apof. [Corisopiten.] iudex in causa quæ uertebatur inter uicecomitem & uxorem eius [attingat] & ideo iudex potest recusari ut suspectus. j. de app. c. postremo. [& Archi.] qui similiter erat iudex cum episcopo. & magister P. tertius iudex [Locum]. j. de app. c. ex parte. 3. q. 9. c. hortamur. ff. de iudic. l. si locus. ff. de arbi. l. si cum dies. s. arbiter. [Credere] s. de elect. c. bonæ memoriæ magnunt. si capitali odio eū odiat. j. de resti. spo. c. ex transmissa. ff. ad treb. l. qui ita. s. 1. ¶ Tertius ¶ ordo iuris esset, quod ex quo cæperat lis sub delegato, primò deberet usque ad finem cognoscere, nisi per appellationem & reculationem reuocaretur ab eis iurisdictione. j. de appell. c. ut debitus. & c. cum specialis. & c. interposita. Sed licet his sit ordo seruandus quantum ad litigantes, potestas tamen remanet penes delegatū, ut siue commissit totam causam, siue partem, dummodo sit ordinarius, uel si sit delegatus & commissit partem, quando cunque uult reuocat commissam iurisdictionem. ff. de iudi. l. iudicium & maxime ubi honestas & uerisimiles causas attendit, & modicum sit præiudicium, ut hic. ¶ Quidam tamen dixerunt. & ut uideretur, non bene, quod hæc commissio facta erat per appellationem; sed hoc non uidetur posse stare, quia si iuste in causa appellationis procederetur, commissum esset eis, ut si ueræ essent causæ appellationis, procederent; alioquin remitterent, causam ad primos iudices a quibus fuerit appellatum condemnata parte appellante in expensis, ut. j. de appella. c. ut debitus. quod hic non fuit factum, sed sine causæ cognitione reuocauit iurisdictionem. Vel dic, q̄ de appellatione iusta constituit Papæ. ¶ Sed nanquid hæc commissione emanante debebant cessare primi iudices? Respondeo, si uicecomes innitatur appellationis, semper primi iudices superfedeant, ut not. s. de offic. deleg. c. pastoralis. sed si appellationi non insistat uicecomes, tunc potest lis procedere secundum tenorem decre. s. de rescript. c. pastoralis. in princ. [Vel post appellationem] etiam si lis esset contestata [Absque culpa] hic responderet tantum primo membro, scilicet quando lite non contestata

ste recipi, nec in absentem fertur sententia. 3. quæstio. 9. ca. decernimus. sicut in matrimonio carnali dicitur, quædo non agitur de fœdere matrimonij. s. eod. c. 1. pro contumacia tamen posset contra eum procedi. s. eod. c. 1. ar. 7. de dolo. c. cum olim. Iste. s. potest intelligi etiam de cōfirmato & consecrato, sed contumaci. Sequens. s. qui incipit ibi, si uerò, aliter loquitur, quando electus & confirmatus est absens non per contumaciam. Tertius autem. s. qui incipit, quod si forsan, loquitur de non confirmato; & intelligo hæc uera non solum in episcopis, sed etiam in alijs prælatis qui sunt sponsi, uel qui habent curam animarum, cum ibi causa hic assignata subit, scilicet periculum in spiritualibus, in alijs clericis autem non idem, sed est procedendum contra eos, ut habes. j. de cleri. non res. c. ex tua. Alij autem dicunt & melius, idem de cuiuscūque electione clerici agatur, quia & per longam moram clericorum in spiritualibus defectum patitur ecclesia. j. de eo qui mit. in poss. c. cum qui. s. de elect. c. itauimus. [Alicuius] electio, idest quod electio non sit canonica, uel prælatus sit criminolus [Prohibitus]. Idem etiam si non opponitur gradus lege diuina prohibitus. j. de res. spo. c. literas. [Contumax] contra non contumacem in hoc casu nullo modo procedat, ut. s. c. proxi. [Malitiosus]. j. de cleri. non res. c. ex tua. ff. de eue. l. si dictum. s. si. contra tales enim credimus publice proponi edictum, uel ad domum. j. de cleri. non res. c. ex tua. [Alter] id est non per contumaciam [quod si forsan]. Iste. s. sicut superior, loquitur de absente per contumaciam [Si autem]. Iste. s. loquitur, sicut primi duo loquuntur, quando est absens, & non per contumaciam [Alij] præter senes & ualitudinarios, quasi dicat testes alios legitimi recipiendi [Spirituali] id est quod electio non sit canonica, uel etiam quod prælatus sit criminolus. ¶ Diffinitum] scilicet quod sit absens ex necessaria causa, puta infirmitatis, semper expectandum est. 7. q. 1. c. præsentium. Si uero sit absens per annum sine rationabili causa, & sine licentia, subtrahatur ei expensæ autoritate superioris & monetur per subditos uel archiepiscopum, ut redeat; & si non redierit, alius ponit loco eius autoritate superioris. in Auth. quando opor. episco. s. & illud. & in Auth. de sanc. epif. s. interdicimus. ¶ Ille autem qui fraudulentè se absentauit, si proposito edicto citationis intra sex menses non uenerit, spoliabitur sua ecclesia, & aliter etiam purietur lite non contestata. j. de cle. non res. c. ex tua. Vel dic ita utrum esse, quod nullatenus procedatur super accusatione sua, ubi accusatur de crimine criminaliter nisi sententietur de crimine nisi lite non contestata. 3. quæstio. 9. c. decernimus. s. de iudi. c. 1. & sic bene responderet lectioni, quam fecimus in proxi. s. & facit etiam propter hoc quod sequitur de matrimonio carnali, super quo non recipiuntur testes lite non contestata contra absentem, non per contumaciam. j. eod. c. s. si autem. posset tamen dici & probabiliter, quod nisi causa probabili sit absens episcopus iam consecratus, uocabitur per edicta, & nisi compauerit procedetur contra eum, non super criminalibus, sed super impedimento quo dicitur electionem non ualere, ad sententiam diffinitiuam. arg. eius quod dicitur in matrimonio carnali. j. qui fil. sint legi. c. perlatum. & not. in s. seq. si autem. ¶ Vel dic, quod is est sensus. s. huius. q. si contra confirmatum, & non consecratum uel non ordinatum proponitur aliquid contra personam uel contra formam electionis, tunc non debet expectari nisi per tantum tempus, in quantum debet consecrari uel ordinari; & de his temporibus not. s. de ele. c. cum in cunctis. s. 1. & 2. & est ratio quod tantum expectant, quia si tunc uenerit quisque obijcere poterit quod uolet, alioquin remoueri deberet, ut in præalleg. decret. cum in cunctis. & sic etiam potest intelligi. s. sequens. ¶ Expectetur] quasi dicat non est necesse quod electus citetur ut ueniat petens confirmationem, sed tantum per sex menses expe-

ctatur post electionem, quod hic satis expresse innuit. Vel dic quod loquitur, quando contra electum aliquid obijcitur, & citatur ut respondeat, nam in hoc casu si per sex menses comparere distulerit, procedetur non obstante quod non sit lite contestata, non obstante quod est absens non per contumaciam [presumatur]. C. de repud. auth. hodie. infra de spon. c. in præsentia. 34. quæst. 1. c. cum per bellicam. ¶ Propria]. j. qui fil. sint legi. c. perlatum. contra. Sol. dixerunt quidam, ibi non sententari de matrimonio, sed de legitimatione proles. Vel dic, quod ibi recipit legitimas presumptiones super morte uiri, eo mortuo alius aduersarius constitui non potest. Vel potest dici, quod ille qui ibi fuit citatus fuit contumax. Vel dic, quod ibi loquitur quando malitiosè aberat, unde sufficiebat proponi edictum ad domum eius. j. de cleri. non res. c. ex tua. secus ubi non malitiosè, ut hic. & presumitur malitia, si uxor nescit ubi sit. j. qui matri. accu. pos. c. 1. & intelligo hoc ultimum uerum, scilicet quod proponitur edictum ad domum ubi est malitia est absens, uel ubi contumax est, quo ad hoc quod procedatur ad sententiam diffinitiuam; nam quo ad missionem in possessionem, procederetur ad edictum proponendum, etiam si non esset malitiosus uel contumax, ut not. j. de eo qui mit. in poss. c. si aduersarius. dummodo non esset in provincia [multi]. 32. quæstio. 7. c. illi qui. & c. neque. & c. furiosus. j. de spon. c. in præsentia. ¶ Excessuum] sub hoc nomine, excessuum, comprehendit iurisdictionem super iuribus alicuius quæ malè occupata uel detenta dicuntur. j. de testi. c. cum olim. 2. q. 7. c. quapropter. & c. seq. j. de simo. c. licet. j. de accu. c. qualiter & quando [publicatio] idest redactio in publicam formam ad æternam rei memoriam. j. de testi. c. significauit. in Auth. de testi. s. pen. Idem forte in publicatione testium, argu. C. de testa. l. publicati & l. instar. & fiet hoc modo, quia iidem testes dicunt qualiter interfuerunt contractui, & post iudex decernit dicta eorum perpetuò ualere. j. de testi. c. albericus. [ut tedio] nunquid missus in possessionem in actione reali percipiet fructus? Respondeo sic, sed non lucratur nisi in petitione hereditatis, & si sit filius familias, nepos, nepis, & uxor, & non habeant aliud unde ualeant sustentari. ff. ex qui. cau. in poss. l. fulcinius. s. p. ff. ut in poss. leg. l. quæ legit. uenienti enim intra annum eos restituit et missus in possessione reali. C. de præscript. 30. ann. l. si quis episcopus. s. pen. similiter quia quis percipit fructus, & tamen computat in sortem. C. de pig. act. l. 1. c. de pact. pil. 1. & 2. quia ipse reus terram colit, & fructus colligit; & alius, scilicet missus in possessione eos custodiet. ff. ut spo. larg. l. is cui. & hoc in iure personali, in reali autem ratio afficitur quod alius possidet. C. de præscript. 30. ann. l. si quis episcopus. Sed contra. j. eod. s. ubi dicit, constituitur post annum uerus possessor, sed expone idest incommutabiliter, & scias non esse necessarium secundum decretum, sed sufficere solum cursum temporis; si tamen petat, dari potest. j. de eo qui mit. in poss. cau. c. 1. sed in personalibus necessarium est secundum decretum, ut fiat uerus possessor, hoc modo, quia adiudicabitur uerè possidere res illas, de quibus fuerat missus in possessionem, pro mensura declarati debiti, & extunc faciat fructus suos, & præscribet. argum. ff. de dam. in fec. l. si finita. s. si quis. ¶ Alij dicunt, quod in personalibus actionibus nullam habet locum secundum decretum, sed proceditur ad uendicationem, uel ad impetrationem dominij, secundum quod not. C. de bo. auth. iud. poss. l. cum proponas. & secundum hos non habet locum secundum decretum, nisi quando fit missio in possessionem ex causa noxali, uel ex causa damni infecti. In causa tamen noxali & damni infecti secundum decretum constituitur eum dominus, si reus erat dominus; si autem non erat dominus, dat eam sam præscribendi ff. de dam. in fec. l. si finita. s. Julia. ff. de noxa. act. l. generaliter. plus placet quod not. circa hanc materiam

materiam. j. de uerbo. signifi. c. dilecto. in gloss. quod tamen. ¶ Immobiles] secus in mobilibus, nam contra talem possessionem procedetur non admissa nominatio ne domini, imo tenens uel possidens rem se defendere cogitur. ff. de rei uendi. l. officium. i. 2. quæstio. 2. c. de rebus. i. 6. quæstio. i. c. in canonibus. si autem petantur incorporalia iura, habet locum nominatio, ut no. s. de maiori. & obed. c. inter. ¶ Nominare] si autem non nominaretur, sed liti, tanquam possideret, se offerat? si postea, uel ante litem contestationem, uel post, contumax sit, & propter hoc decernatur possessio actori, non nocet domino qui uerè possidet quo ad possessionem uel proprietatem. C. si per uim uel alio modo. l. ult. Sed ille qui litem suscepit, tenebitur ad interese ante litem contestationem per actionem de dolo, & post litem contestatam condemnabitur ad ipsam rem cum habeatur pro possessore, si ille qui agebat, rem non possidere ignorabat, uel melius, ad litem estimationem; Vel secundum quosdam, quantum in litem iuratum fuerit, uel ad interese. ff. de rei uen. l. si se ob. & l. seq. ff. si uisus. pet. l. si. ff. de peti. hære. l. qui se liti. ff. de dolo. l. pen. Sed oppones, cum absens possedit per colonum, colonus eiectio dominus amittit civilem possessionem, ut. ff. de acquiren. poss. l. possidet. §. quod si seruus. quare non eodem modo amittit dominus possessionem, si per iudicem ablata est possessio illi, qui alieno nomine possidebat, & alij data, scilicet illi qui missus est in possessionem, & tunc dominus absens debet amittere possessionem. ¶ Sed respondemus, tunc tantum dominum amittere civilem, quando uolenter eiicitur colonus, ut idem. §. dicit. secus autem quando per iudicem, qui non intendit possessionem, uel ius alterius dare, & si intenderet, non possessionem. C. si per uim. l. ult. Alij dicunt, etiam tunc possessionem amitti, sed iudicis officio recuperari, uel conditione ex præalleg. l. ult. C. si per uim. & ideo iste specialis processus est inuentus in hoc casu, ut caueatur contra fraudes, quas possent machinari dominus & ille qui possidet nomine alieno, quia dominus diceret, ego non possideo, & alius diceret similiter. Item quia multa benignitas fit possidenti in eo quod alij denunciat, & in eo quod non cogitur respondere. Item quia multiplex est contumacia, scilicet tam domini, quam eius qui eius nomine possidet; commodatarius autem, & depositarius, & alij qui solam detentionem habent, conueniri possunt rei uendicatione, ut procedant secundum tenorem istius decre. & ut simpliciter teneant solam sine possessione, quando ignoratur an in ueritate possideant; quia si ante iudicium uel in processu iudicii constiterit, quod non possideant, non habebit locum rei uendicatio, & sic intelligitur finis. l. officium. ff. de rei uend. si enim prædicti nolint respondere, uel simpliciter dicant, nolumus defendere absentem, etiam secundum tenorem istius decre. absoluiendi sunt ab instantia iudicii, nisi uellent actores probare quod possideant, & sic transferretur in eos possessio. ff. de rei uend. l. pen. & fin. attestaciones autem, si quæ sunt, & confessiones, & alia acta iudicii inter commodatarium & actorem præter tenorem huius decre, non præiudicat commodatori; quia inter alias personas, & in alio iudicio habita sunt. infra de testi. cap. ueniens. ¶ Possidet] dicunt quidam, siue ius habeat in re ut emphyteotarius, siue non, ut inquilinus & huiusmodi. ff. de rei uendi. l. officium. Alij intelligunt de his tantum qui ius in re non habent; nam illi qui habent ius in re, licet habeant tempus ad denunciandum domino, tamen ipsi non possunt se excusare quin respondeant. Imo plus est, quia ipse iam non nomine alieno possidet, sed suo, imo agere potest interdicto unde uis, si tali re spoliatur emphyteotarius; habet autem hic locum

hæc nominatio, etiam si super obedientia quis conueniatur, ut not. supra de maioria. & obedien. c. inter. quia de facto uidimus, quare si procurator ad administrandum datus uel ad negotia, ut supra de procura. c. petio, possit dominum nominare, & dicimus quod sic, & proceditur contra eum secundum tenorem huius. §. argum. quia defendere uidetur, etsi pariat actor in possessionem mitti. ff. de procurat. l. i. §. ult. & l. seq. Item procurator interrogari debet, an reus scilicet dominus suus possideat. ff. de procura. l. non solum. ergo a simili potest dicere, se alieno nomine possidere, procurator ergo uerè ad causas hoc beneficium non habet. ¶ Produciendo] per de tentorem. [Dispositum] scilicet præsentare se iudici. [Tantum] hic uult dicere, quia sicut per litem contestationem interrumpitur præscriptio, ita per hanc citationem. [Dominum] quasi dicat, primò dabitur terminus colonus, ut dominum perducatur; & postea colonus ipsum dominum uocabit [uoluntate] contumacia. [Summatim] per iuramentum calumnie. supra de elect. c. cum dilecti. j. de restitu. spol. c. literas. ¶ Principali] quæ est de proprietate, & supple, maxime, quia & super possessione seruatur infra annum. Alij dicunt, hoc habere locum, ubi lite non contestata sit missio in possessionem. C. de præscrip. 30. ann. l. si quis episcopus. sed ubi lite est quasi contestata, ut hic, secus. infra eod. §. ult. quousque præscribat, præscribit. n. 10. annis inter præsentem & 20. inter absentes, nam cum possideat autoritate iudicis, bona fide possidet. ff. de acquiren. possessio. l. iuste. unde usufructus sciens alienum. ff. de noxal. act. l. generaliter. [possessionem] non tamen possidet ciuilitate, sed nec & naturaliter, quia prior possessor non repellitur de possessione. ff. de dam. infect. l. finita. §. si quis ante. ff. ut in poss. legal. l. is cui. §. qui legata. solummodo enim custos est, ut not. s. eod. §. in alijs. & ex hoc apparet, quod ille qui missus est in possessionem rei seruandæ, potest uendicare rem. Et dicunt quidam quod etiam ipse tenetur rei uendicatione, quia facultatem restituendi habet. ff. de rei uendi. l. officium. ff. ad exhib. l. celsus. §. i. sed potest dici, quod facultatem restituendi non habet, quia tantum custodit, & tanquam custos est, non tanquam detentor. argum. contra. ff. uti possi. l. is cui. §. missus. Sed expone quod ibi dicit, ducendus est, id est in custodia. ¶ Sed in contumacem] secundum quosdam hic est. §. & responder hic uel tunc ei, quod dictum est de missione in possessionem, siue reali, siue personali actione, quasi dicat & in reali & in personali faciendâ est missio in possessionem, uel in contumacem &c. & secundum hoc bene sequitur hic, quod ueniens intra annum uel post annum audietur iuxta distinctionem in alio casu &c. ¶ Alio casu uidelicet in quo agebatur de remedio missionis in possessionem, ubi dicebatur quod reus audietur, si cauerit iudicio sisti, & restituerit expensas; aliter autem si uelles intelligere, quod missus in possessionem in personali actione ex secundo decreto, ulterius scilicet post annum reddere non teneatur rem in cuius possessionem missus est, Contrarium uidetur. C. de distr. pig. l. si prius. ubi dicitur, quod debitor semper recuperat pignora, nisi sint distracta. ff. de usufructu. l. non solum. §. qui pignori. ubi dicitur, quod nullo tempore præscribitur pignus, ad idem. ff. qui satis. cog. l. sciendum. §. creditor. ¶ Alij dicunt hic esse. §. & dicunt, quod creditor etiam in personali actione post annum fit uerus possessor, quia ulterius non recuperat pignus, & creditor non tenetur probare debitum post annum; sed tamen is, qui dicitur debitor, potest probare indebitum. Alij dicunt quod si missus sit in possessionem ex secundo decreto, ulterius non recuperat debitor pignus, nisi soluat debitum quod probauerit creditor saltem per iuramentum suum, alias usque ad triginta annos recuperat, scilicet si non est missus ex secundo decreto. Vel si uis intelligere, quod totus. §. loquatur de personalibus tantum, alias dicere

dicere potes quod inter realem & personalem adionem intra annum & post annum dissimilitudo, & similitudo notari potest. Dissimilitudo in hoc notatur, quia intra annum incipit in reali possidere & præscribere rem in cuius possessionem missus est, quia habet iustum titulum. ff. de acqui. pos. l. iuste. & bonam fidem, quia dicit & credit se habere ius in re, quod tamen non est in prætorio pignore quod pro debito assignatur. ff. qui sanid. cog. l. sciendum. §. creditor. ff. de usufructu. l. non solum. ¶ Item post annum notatur dissimilitudo, quia in reali missione in possessionem fit incommutabilis possessor, secus est de misso in possessionem in personali; sed & similitudo notatur ante annum, & post annum. Ante annum, quia præstita cautione & restitatis expensis uterque recuperat possessionem suam, siue reali siue personali actione sit actum. §. eod. §. in alijs. Item & post annum, quia sicut missus in possessionem in reali possidet donec constet de proprietate, sic & in personali est in possessione donec de debito liqueat; & postquam liquebit de debito, ipsam rem in cuius possessionem missus est, possidebit donec de debito satisfaciatur. ff. de fur. l. creditoris. §. si eum. ff. de mo. l. in rebus. §. ult. ff. de leg. i. l. filius. §. diui. ff. si fer. uē. l. is cui. ff. de leg. 2. l. filius. §. diui.

De iuramento calumniæ.

Rubrica VII.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurans seruare contractum aliquem non malefacit.
- 2 Iurare cur in contractibus, non autem in iudicijs licet clericis coram laicis.
- 3 Iurari debet nedum in causa appellationis, sed in qualibet causa.
- 4 Iurant de calumnia procuratores ecclesiasticorum personarum etiam sine speciali mandato.

CAPITVLVM I.

Nharentes uestigijs. [Cautum]. C. de epis. & cle. l. cum cleri. quæ loquitur de iuramento iudicio fisti. [Scriptum]. C. eod. titu. authent. principales. ¶ Iuratur. de calumnia, nam alias causa purgationis, uel si iuret seruare contractum aliquem, non est malum. J. de pur. can. per tot. J. de iur. iur. c. tua. c. querelam. J. de ex rescripto. & in purgatione. 2. q. 5. c. si legitimi. & generaliter dicunt quidam, quod ubicunque inueneris prohibitum clericis iurare, intelligitur coram seculari foro; nam ibi nec iurare de calumnia, nec testificari possunt, siue sint rei, siue sint actores sine licentia episcopi. 1. 1. q. 1. c. testimonium. ¶ Si dicas, quare licitum sit clericis iurare coram laicis in contractibus sine autoritate episcopi, & non in iudicio? Respon. quia in iudicio sæpe quis concitatus ab aduersario falsum iuraret, & ideo fit cum maiori deliberatione & tarditate; & ne secularia iudicia assuescant, in quibus non possunt aliquatenus conueniri. 1. 1. q. 1. c. continua. & c. nullus. sed in contractibus, ubi sola libera uoluntate quis ducitur, secus. ¶ Verum coram ecclesiastico iudice sepe licet iurare sine superioris autoritate. Alij autē dicunt, quod nec in seculari iudicio uel ecclesiastico, nec in contractibus licitum est iurare sine autoritate episcopi uel superioris, sed ubicunque est clericus siue sit iudex ordinarius uel delegatus si iuret coram eo, intelligit eius autoritate facere, & quilibet qui iudicare potest, hoc ipso est superior quantum ad causam illam quam audit, etiam actoris qui de alterius iurisdictione est. argumen. 2. 1. dist. c. inferior. Vel dic, quod clericus non potest esse

procurator sine licentia sui prælati coram seculari iudice, ut no. §. de oblig. ad rat. c. magnus. sed ex quo licentia habet ut sit procurator, per consequens & omnia faciat, sine quibus procuracionem facere non potest, uel quæ procuracioni sunt utilia. arg. §. de offi. delega. c. præterea. ¶ Edictum]. C. de epis. & clericis. [Eius] marchi. uel alicuius alterius, qui interpretatus quædam fuerat, quæ hic non habemus, & eius interpretationem confirmat. [H]. hic incipiunt uerba H. imperatoris. hæc possunt esse uerba Papæ. [Canonibus]. 2. q. 5. c. 3. 22. q. 1. c. in nouo. & ea. causa. q. 5. c. 1. & ultimo. [Principis] marchi. [Dignoscitur] ut prædictum est, scilicet quod nullus iurare præsumat. Nec bis melius uidetur, quod hic incipiant uerba papæ, & expono uerbum quod sequitur, principali autoritate, id est uoluntate, quia hoc statutum quod fecit Honorius imperatori placuit. ¶ In quacunque causa] quidam dicunt in causa appellationis iurandum cum in qualibet causa iurari debeat. ¶ Idem etiam dicunt, si subrogetur procurator post iuramentum de calumnia præstitum, cum calumniosè possit inducere probationes, & respondere positionibus; & malitijs hominum obuiandum est. ff. de rei uen. l. in fundo. ¶ Item quia laborandum est ad eliciendam ueritatem. in l. de act. §. curare. & ad extenuandas lites. J. de dol. c. finem. quæ omnia remouentur in iuramento calumniæ in Auth. ut liti. iu. §. 1. Alij dicunt uerum esse quod dicunt isti, quando ille qui iurauit subrogato procuratori aliquod certum non iniunxit; si enim certum quid iniunxisset, sub suo iuramento comprehenderetur, unde iurare non debet subrogatus, quia ipsemet qui iurauit, illud respondere uel facere uidetur. ff. de adm. tu. l. ita. §. gel fisse. Si uero nihil certum mandauit subrogato, quodcunque habebit eum suspectum quod calumniosè agat, faciat eum iurare de calumnia, argu. quod ipsum eundem quod primo iurauit, ex causa aliquando secundo iurare facit. J. de testibus. cap. præsentium. de appella. cap. significauerunt. in Auth. de testibus. §. quia uerum. colum. 6. Alij autem dicunt, tales nunquam iurare. [Criminali] tali scilicet quæ per procuratorem agi posset. ff. an per alium ca. appella. l. 2. uel ibi, ubi de crimine agitur ciuilitur. J. de test. c. testimonium. Azon in criminali dicit iurari de calumnia. ar. C. eo. l. 1. arg. contra. in l. de pub. iud. in prin. C. de fi. instrum. l. ult. in prin. [Compellatur] nam si uult per se agere potest, & tunc cogetur iurare de calumnia. J. eod. c. ult. ¶ Si uero] no. quod loquitur quando nomine ecclesiæ agitur, secus si nomine suo. Alij tamen dicunt, quod & clerici & laici etiam si proprio nomine agant, procuratores eorum iurabunt de calumnia, dummodo ad hoc habeant speciale mandatum. ff. de iureiur. l. iurandum quod. sed in personis ecclesiasticis est speciale, ut iurent de calumnia per procuratores eorum, etiam sine speciali mandato iurandi. J. eod. c. penu. & fin. [uerum] dicunt quidam, hæc uerba esse papæ. Alij dicunt, quod ibi incipiunt. nam cum imperator. [Rom. pon.] cum ei subest immediatè, secus si archiepiscopum uel patriarcham habet. Alij tamen, utrobique idem dicunt. [Prælato] non solum de prælato tantum episcopo, sed quolibet inferiore.

S V M M A R I V M.

- 1 Rigor iuris in causis spiritualibus non requiritur.
- 2 Iuramentum de ueritate in causis spiritualibus succedit loco iuramenti de calumnia.

CAPITVLVM II.

L iteras. & J. [Calumniæ]. ¶ Bona est ratio, quare non iuretur de calumnia, quando agitur de rebus spiritualibus, quia in causis spiritualibus non requiritur rigor iuris. J. de dol. c. 1. Item est alia ratio melior, quæ licet

licet iuramentum non sit peccatum, tamen sæpe ex frequentia & in cauta iuratione peccatum nascitur. j. de iureiurā. c. & si Christus. in si. unde si præstatur hoc iuramentum, iurans ad quamlibet interrogationem debet respondere quid credit; cum circa multa uertatur credulitas ex iuramento, & ex responsionibus præbetur multoties occasio deierandi, & ideo non præstatur in spiritualibus de calumnia iuramentum. Iuratur tamen in eis de ueritate, quia ueritas respicit scientiam ueritatis; sed ueritas scientiæ ad pauca restringitur; & ideo facilius est ad illa per iuramentum respondere. ¶ Item quia hoc iuramentum requiritur, a malo est non credentis. supra de elect. cap. significasti. sed in spiritualibus causis omnia debent procedere a bono, & non a malo; in spiritualibus autem causis licet iuretur aliquando de ueritate dicenda, nunquam tamen per iuramentum interrogatur de credulitate. j. de test. c. ad hoc. quia nec de ipsa iurat, sed de ueritate sicut & testis. j. de testib. c. de testi. sed licet partes non debeant in spiritualibus causis iurare de calumnia, tamen respondere debent quid sciant uel credant. ¶ Item uidetur, quod quam cito in causis spiritualibus lis contestata est, quod statim fiat iuramentum de ueritate dicenda, quia iuramentum de ueritate succedit in causis spiritualibus in locum iuramenti de calumnia, ut sicut illud generaliter fit statim lite contestata, ut. C. eod. titul. l. 1. sic istud, quia non est uerum quod in causis spiritualibus generaliter aliquod præstetur iuramentum, sed ad officium iudicis pertinet, ut si aliqua iusta causa mouerit eum, cogat eum iurare de ueritate dicenda, uel in articulo de quo dubitat, uel de quo quæritur, uel etiam in tota causa, si iudex aliquando probabiliter suspicatur contra conscientiam in multis ueritatem negat; & sic loquitur. j. de iureiur. c. ex literis. s. de elect. c. dudum ecc. ro. j. de testi. c. ad hoc. maxime autem in causis electionis utile est hoc iuramentum præstari sæpe generaliter super omnibus articulis propter periculum, quod est in mora. j. de accu. cap. oblata. in si. & licet de hoc iuramento a partibus præstando non inueniatur expressum iure ciuili, tamen doctores dicunt hoc iuramentum aliquando præstandum ab aliquibus alijs personis. ar. C. de test. l. seruos. ff. de prob. l. etiam. ff. de conse. l. certum. s. si. ¶ Item iudex nititur ad ueritatem inquirendam modis omnibus, quibus potest; ergo & per iuramentum de ueritate dicenda. ff. de eden. l. 2. [Calumnia] sed de ueritate dicenda iuramentum præstatur. s. de elect. c. dudum eccle. ro. Super exceptionibus autem bene iuratur de calumnia, etiam in causis spiritualibus. s. de elect. c. cum dilecti. ubi de hoc notatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Procurator qualis constitui debet in causis, ne propter eius ignorantiam circa principale negotium condemnatur in expensis.

CAPITVLVM III.

In pertractandis. [Causæ] si sit criminalis, necne 2. q. 8. c. præscripta. s. de procu. Item si sit uehemens causa uel uilis, & circa personas si sint iustiores an non. C. de proc. l. in pecuniarijs [nesciant] quia talē cōstituere tenentur, qui si interrogetur in lite de facili respondeat, quia nisi iusta causa appareat, non habebit terminū ad dominum consulendum. C. de procu. l. ult. ff. de procu. l. si actor. Itē dicimus, quod si procurator dicat se nescire ea, de quibus in interrogatur, & pertinent ad principale negotium, quod condemnabitur in expensis, quæ propter hoc fient, ut hic.

S V M M A R I V M.

- 1 Procuratores, & omnes alij qui uel a lege, uel a iudiciali autoritate ad missionem habent, an semper ipsi de calumnia iurare tenentur.

CAPITVLVM IIII.

Imperatorum. & j. [Cogere] quamuis possint, si uelint illud præstare. [Decidant] j. eo. c. ult. [Oeconomus] æconomi enim, syndici, actores, tutores, parentes, orphanotrophi, & omnes alij, qui legis administrationē habent a lege uel a iudiciali autoritate, iurant de calumnia. C. de iura. calum. l. 2. s. 1. & 2. C. de bo. ma. l. 1. C. de episc. & cle. l. orphanotrophos, & auth. sed hodie. inst. de cur. s. ul. procuratores autem simpliciter constituti non iurant de calumnia, nisi sint procuratores ecclesiarum, ut s. eo. c. 1. j. eo. c. cum causam. C. de iura. calum. auth. principalis. qui proprio uocabulo iurant. Aliorum enim procuratores non iurant, licet aliquando procuratores uniuersitatis iurant improprie sumpto uocabulo. j. eod. c. cum causam. ut ibi no. [Statuas] ex hoc speciali mandato, alias conuentus facere debet, ut in hoc. c. & q. 3. c. cū scimus. episcopus autem confirmabit. C. de episc. l. omnes. s. hoc nihil. imo etiam & sine confirmatione episcopi.

CAPITVLVM V.

Cæterum. Et j. tenet cōstitutio syndici. ff. quod cuiusque uniuer. l. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurare de calumnia tantum principales persone tenentur.
- 2 Procurator ab uniueritate constitutus dicitur syndicus.

CAPITVLVM VI.

Cum causam. [Procuratoribus] no. prælatum ante litis contestatam constituere procuratorem, secus in tutore qui non procuratorem, sed actorem facit ante litis contestatam. C. de procu. l. neq; non enim tanta, nec tam libera est tutoris administratio, sicut prelati. [Interrogationibus] nam quedam interrogationes huius ante litis contestatam, ut ff. de inter. act. per totum. ¶ Iuramentum calumniæ olim iurabant procuratores indifferenter de calumnia. ff. de dam. infe. l. qui bona. s. p. sed postea quidem statutum est, quod principales persone iurent. C. de iura. calu. l. 2. & auth. principalis. quod intelligitur uerum, nisi eis mandetur specialiter, quod iurent. ar. ff. de iureiur. l. iusiurandum quod. ¶ Sed in causis ecclesiasticis iurant procuratores sine speciali mandato iurandi. Alij dicunt tamen, quod procurator in causis laicorum non iurat de calumnia, etiam si mandatum habet iurandi. ¶ Procuratoribus. j. No. quod procurator iurare de calumnia potest, procurator constitutus ab uniueritate non proprie dicitur procurator, sed syndicus; sed non facimus uim in nomine, sed in modo constitutionis, conditione, siue qualitate constituentis; ut si ab uniueritate constituitur, syndicus fit, siue appelletur procurator siue syndicus. Et eodē modo si a non domino, & cum decreto constituitur actor, ex quocunque nomine censeatur. uerum tamen hoc est notandum, quod episcopus & prælati & si non sint domini, ut j. de dona. c. 2. tamen proprie constituunt procuratorem, etiam sine decreto superioris qui litē prosequitur, ut hic quod in alijs non dicerem. no. de hoc. s. de procu. c. petition. Uniuerfitas etiam proprie dicitur constituere procuratorem in re propria uniuerfitatis. C. de iureiurā. l. propter calumnia. l. 2. s. hoc. Item actorem constituit uniuerfitas in rebus non suis. ff. quod cuiusque uniuer. l. item. s. actor.

S V M M A R I V M.

- 1 In iuramento de ueritate dicenda unusquisque per se iurare debet.
- 2 Contendens cum recusante iurare propter quod perempta est iustitia iudicij, an habeat aliquod remedium.

CAPITVLVM VII.

Cum in causa. [Syndicum] id est procuratorem, syndicus enim ab uniueritate constituitur. ff. quod cuiusque uni. l. 1. Sed hæc uerba procurator,

curator, syndicus, actor, & economus indifferenter accipiuntur, ut no. s. c. prox. & de procu. c. petio. ¶ Sed nonne in causa spiritali, ubi exigitur iuramentum de veritate dicenda, ut no. s. de cle. c. dudum. si semper per alium agit, poterit per alium prestare iuramentum de veritate dicenda? ¶ Respondent quidam quod non, & est ratio diversitatis, quia ubi de calumnia iurat, de credulitate iurat, & quisque de suo & de alio facto credere potest; sed in iuramento de veritate dicenda non excusat credulitas, nisi addit veritas quisque per se iuret & respondeat. Potest enim esse, quod illud de quo ego quæro, scit dominus & non procurator, unde diversa respondebitur. argumen. ff. de in lit. iur. l. uideamus. in princip. sed tamen contra uidetur, quod idem dicitur quod tutor iurat si uult, & ita uult, quod procurator iurat si uult. Sed respon. hoc esse propter defectum domini, qui iurare non potest, quia est pupillus; imo quod plus est, secundum antiqua tempora prestitio iuramento de calumnia a procuratore, nihilominus iurat dominus de veritate dicenda. C. de procu. l. ultim. ff. de procu. l. si actor. quamuis illud intelligatur etiam de iuramento calumnie. Item ad hoc est. 11. quæst. 1. c. testimonium. & q. 2. c. intelligendū. 16. q. 3. c. dilect. bene tamen possunt committere alicui, quod in eorum animas iures; & tunc ille, qui iurat, non respondebit per se aliquid, sed quod mandabunt illi in quorum animas iurabit. j. de test. c. presentium. tamen satis uidetur q. syndici, & actores, & etiam procuratores possunt iurare de veritate dicenda. argu. C. de iud. l. pro perandum. §. 1. C. de reb. cre. l. pen. §. pen. C. de iura. calum. l. 2. §. quod observari. ff. de nox. act. l. quoties. §. eos. & §. prætor ait. ¶ Et intelligo hæc uera, quod possunt prædicti prestare iuramenta, quæ respiciunt solam credulitatem, uel quæ continent ueritatem, ut sacramentum de quantitate expensarum, & quod defertur pro lite dicenda, & huiusmodi; de iuramento decisivo, uel de ueritate intellige uerum esse, q. iuret procurator dummodo ei mandatum sit, uel liberam habeat administrationem, uel constitutus sit in rem suam. ff. de iureiur. l. iusuradum qd. ff. de procu. l. procurator cui. & l. seq. quamuis illæ leges loquantur tantum in deferente iusurandum, non in recipiente. Si autem sit iuramentum, quod solam uoluntatem respiciat, uel affectionem, ut est iusurandum in litem, illud a prædictis non præstatur, nisi in casu. ff. de in lit. iur. l. uideamus. in prin. usque ad §. deferre. ¶ Illud autem iuramentum licet dicat de ueritate dicenda, non tamen est tantum de his quæ quis uidit, sed etiam de his quæ indubitanter a nouit; nam non uidi Christum crucifigunt, tamen hoc firmiter noui. Item non uidi Constantinum uel Iulium Imperatores, & hos ipsos bene noui. 96. dist. c. constantinus. 21. q. 3. c. iul. ar. j. de test. c. ad hoc. ff. de in lit. iur. c. uideamus. Ad hoc facit quod dicit Augustinus, quia spes est certa expectatio futura beatitudinis, quia de futura beatitudine non potest esse certitudo scientiæ, sed credulitatis tantum; sic est in iuramento de ueritate dicenda, quia iurat uera esse de quibus non dubitat, licet ea non uiderit; & lex dicit sciri; & indubitatum est, qd. communi auditu percipitur de antiquis. ff. de aqua plu. arcen. l. in summa. §. idem labeo. sic & procurator iurat in animam constituentis de ueritate dicenda; & etiam de consuetudine Romanæ curiæ in animam suâ, & cum bona cōsciētia rēdere pōt uera esse ea, quæ scit, uel ab alijs, in quorum animas iurauit, intelligere uera esse. j. de testi. cad. hoc alias presentium. Sed testis non tantum iurat de ueritate, sed de his quæ in eius præsentia fa-

ciunt. C. de testib. l. testium. [Pœna.] b. Facta sunt. ¶ C. de iura. calum. l. 2. §. quod si actor. & de Card. in cons. 56. incip. casus super quo colu. 3. in fin. ¶ Sed nunquid si iudex nolit ferre sententiam contra recusantem ius iurandum, & ita pereat instantia iudicii, nunquid habebit aliquam actionem ille, qui contendebat cum recusante iurare? & insuper si adhuc incipiat agere qui recusauit, nunquid poterit contra eum excipi? tu debes cadere a lite, ergo non debes audiri agens. arg. ff. de inoff. testa. l. papi. §. si filius. Respon. q. non credimus eum posse agere uel excipere de recusatione iuramenti, quia ea quæ eueniunt post litem contestatam, ualde pertinent ad officium iudicis. ff. de ad. l. edic. l. adiles. §. item sciendum. & nephas est ex materia litis litem oriri. C. de fruct. & lit. expen. l. 3. index tamen tenetur ex hoc. C. de iud. l. sancimus. in fin. de obl. quæ ex quasi delic. in prin. quod dicit hic glo. non debere hic litem ex lite oriri per sententiam, locum habet quando negotiū principale terminatum est, uel transactum. C. de fru. & lit. expen. l. termini. & si nondum determinatum sit negotiū per iustitiam, sed fortē perijt principale negotiū propter interitum rei uel alia simili causa, tunc bene fertur sententia propter accessorium. ff. de rei uen. l. item sue. & l. utriq. ¶ Item non habet locum hæc glo. scilicet per sententiam in his, quæ fiunt extra iudiciū, quod est uidere; nam decre. dicit q. si qui elegerūt cōtra formā, priuētur potestate eligendi, ad istā enim pœnam agi pōt semper. §. de ele. c. quia propter. ibi no. Alij tamen dicunt, q. etiam in iudicijs ut hic, semper poterit agi ut cadat a lite.

De dilationibus.

Rubrica VIII.

SYM MARI V M.

1 Appellationem iustam facit peremptori nimirum brevis assignatio, illudq. superioris iudicis arbitrio relinquitur.

CAPITVLVM I.

Ileſti filij. [Breuem & peremptorium] hoc fecit iustam appellationem, & an sit nimis brevis arbitrio iudicis superioris relinquitur. ff. de uerb. obl. l. continuus. solius enim peremptori assignatio prima uice non sufficit ad appellationem, ff. de iud. l. nonnunquam. 24. q. 3. c. de illicita. iudex tamen potest id moderari. §. de off. deleg. c. consuluit. ff. de iud. l. ad peremptorium. sed si malè moderetur, licitè appellatur ab eo, ut hic. [Maturare.] i. ita abbreviare. i. ita festinare, ut prima uice proponatur.

SYM MARI V M.

- 1 Citatoria inducie dantur parte absente.
- 2 Delegati & ordinarij differētia quo ad iurisdictionem.
- 3 Citatus in quibus casibus comparere non teneatur.
- 4 Alio in possessionem contra eum facta, qui tutus est exceptione, non male.

CAPITVLVM II.

1 Præterea. [Rescriptum]. In quo plenè continetur tenor quæstionis. [Transmissio]. ¶ Nota quod inducie citatorie dant sine causæ cognitione, quia parte absente dantur. ff. de off. proconsul. l. nec quicquam. Subi decretum. Idem credimus de deliberatorijs, sicut hic apparet. Sed præparatorie & instructorie non dantur sine causæ cognitione. 3. q. 3. c. inducie. §. spatium. Itē credimus, quod sine causæ cognitione possit augere & diminuerē. ¶ Vterius hic habes argu. q. licitè iudex delegatus non mittat rescriptum apostolicum bullarum cita-

Y 2 to,

to, mittat tamen non ballatum, tamé comparere debet, de hoc no. s. de off. deleg. c. cum in iure. quia plus est respondere, ad quod tenetur, ut hic, ex quo talem causam exprimit in citatorio, quæ si uera est tenetur respondere, & comparere debet, & si non compareat, & in ueritate est iudex delegatus, iusta est sententia eius uel excommunicationis, uel missionis in possessionem, uel quæuis alia; sed si nulla delegatio sibi facta esset, & sine causa citasset, & falsum tenorem rescripti misisset, tunc nihil ualeret quod faceret contra non comparentem, sed saluum erit ei ius suum etiam si compareat, quia non cogetur respondere nisi postquam uenerit habeat copiam rescripti apostolici, & alias privilegium fori potest allegare, & libellum recipere de nouo. s. de libel. obla. c. i. s. de off. deleg. c. cum in iure. s. de rescrip. c. super literis. c. cum contingat. s. de iud. c. i. ff. de iurisdic. om. iud. cap. si quis ex. ¶ Si autem in citatorio nullam causam assignet, quare habet super eum iurisdictionem, nec tenoré rescripti inserat, nec alias est iudex ordinarius, etiam si in ueritate iurisdictionem habeat ex aliqua causa occulta, non tenetur se presentare re iudici. arg. ff. si quis cau. l. quoties seruus. C. ne de ita. de l. pen. ff. de in ius uoc. l. 2. ¶ Si uerò citatorum misit iudex ordinarius alicui, qui non sit de iurisdictione eius, in quo exprimebat causam quæ si uera esset coram eo respōdere deberet, puta quia contraxit, uel deliquit, uel quia agitur de re quam ibi habet, sed tamen causa falsa erat, uel non suberat, tunc si comparuerit coram eo, idem est ac si sine citatione ibi inueniatur, scilicet in terra quæ sit de iurisdictione citantis; potest enim eum tunc tenere secundum quosdam, quousque cautionem præstet de stando iuri, uel litem contestetur. ff. de iud. l. 2. §. penulti. male dicunt isti, quia lex illa loquitur tantum cum comparet coram iudice, qui super eum habet iurisdictionem, sed tunc non potest exercere eam, quia reus habet priuilegium reuocandi domum; si uerò non sit ibi, non cogit ueni re, imo siue ueniat, siue non ueniat, nulla poena potest sibi imponi; uel in eâ proceditur, & sic potest intelligi. ff. de iudic. l. non uidetur, nisi ubi agitur actione in rem, nam tunc procedit ut fiat missio in possessionem bonorum quæ habet in iurisdictione citantis; & forte secus est si agitur personalis, nisi forte laticaret, & de maleficio ibi commissio cōfiter, & tunc contra eum non proceditur, sed iudex ubi laticat sub fida custodia debet eum mittere ad citantem. in Auth. ut nulli iud. §. si uerò qs. & in Auth. ut omnes obedi. §. 2. col. 5. & si non fecerit, superior eum puniet, ut ibi. Si autem uocatus uenit, & litem contestatus fuerit non errans neque in facto neque in iure, poterit ferri sententia diffinitiva contra eum; & suus iudex, sub quo habet domicilium, proposita actione ex re iudicata exequetur eam. ff. de reg. iur. l. miles. §. ultim. ff. de reb. credi. l. actori. ¶ Sed si postquam uenisset coram iudice, uel etiam si inuentus in sua iurisdictione & citatus ut coram eo compareret, & contumaciter recessit, uel non comparuit, tenet poenæ impositio sibi facta & excommunicatio; & etiam si causa talis erat, quod lite non contestata non poterat procedi, tenebit eius processus. s. ut lit. non contesta. cap. tuæ. & c. quoniam. Nec obstat si dicas, quod non fuit uerum, quod ibi contraxit, licet forte sic crederetur, quia de iure hic citatus est, ut iudex cognosceret an sua esset iurisdictione. s. de rescrip. c. super literis. ff. de iud. l. si quis ex. ergo propter hanc contumaciam poterit puniri. ff. si quis ius di. non obtempe. l. 1. sed tamen cognoscere de principali causa non poterit, etiam si talis esset ubi procedi posset lite non contestata, nisi primò cognouerit an sua sit iurisdictione; & si processerit super principali, non tenebit processus eius, nisi in ueritate iurisdictionem eum habere constaret. sed pronuntiatio quod sit sua iurisdictione, procedet in principali, nec postea poterit objicere quod sententia sit lata a non suo iudice, cum sit super hoc iudex, scilicet an sua sit iurisdictione, & cognouit & senten-

tiuit, & non fuit appellatus, sed nec appellari potuit cum esset contumax. 2. q. 6. c. ei qui. §. sunt etiam quorum. & hæc omnia intelligas, quando constat quod ciuitas habet iurisdictionem ordinariam. 2. Sed objicies, quare non eodem modo tenet quod facit iudex delegatus, qui dicit se delegatum, cum non sit? Respondeo, quia delegati iurisdictione certos & limitatos habet fines, quos transgredi non licet; sed ordinarius in suo territorio, & in incolis eius, & in alijs generallem & liberam habet iurisdictionem uel administrationem, & inde quicquid facit contra eum uel eos, quos in suo territorio inuenit, siue sint ibi incolæ, siue extranei, totum tenet. ¶ Hoc autem fateamur, quod si literæ etiam falsè impetratæ essent ad eum, quod adhuc posset cognoscere an sua sit iurisdictione; & eodem modo si ille, qui conuenitur, priuilegium habet, quod ibi conueni non possit, siue speciale, siue propter delegationem, & de hoc ipso cognoscat delegatus. supra de rescrip. c. super literis. ¶ Item dicimus, scilicet quod non comparere tenetur, si quis hominem suæ iurisdictionis citet super causa quæ non possit esse suæ iurisdictionis, ut si laicus citetur super rebus spiritualibus causa expressa, nulla est citatio. argum. j. de ordin. cogen. c. tuam. s. de iud. c. decernimus. s. de arbit. c. continet. Idem si exprimat, quod ueniat responsurus seruo, uel excommunicato, uel spoliatori suo, uel cuiusque alij personæ quæ non habent personam standi in iudicio. ff. si quis cau. l. quoties. l. seruus. ff. de procura. l. fæminas. s. de iudic. capitulo. intelleximus. Idem si citat ad diem feriatum. Idem si citat super eo, de quo questio esse non potest, ut de sole, uel luna. ff. de iudic. l. nunquam. C. de stud. li. l. 1. lib. 11. & institui. de inuti. stipu. §. 1. Idem si exprimat locum inhonestum, uel locum non tutum, ubi citat eum. ff. de arbit. l. si cum dies. §. si arbit. & generalem regulam tradere possum, ubicunque in citatione aliquid ponitur iniustum uel inhonestum, uel etiā si non sit turpe, uel iniustum, est tamen tale quod exprimitur, quia certum est quod contra eum qui agit competit exceptio declinatoria iudicij, ut si uocetur spoliatus, quod respondeat spoliatori in causa civili, uel etiam alij in causa criminali, uel ut respondeat militi alterius negotia procuranti, ire non tenetur. arg. 3. q. 2. c. si j. de ordin. cog. c. cum dilectus. j. de rescrip. c. frequens. s. de rescrip. cap. presentis. C. de procur. l. qui stipendia. quia errorem exprimit. infra de sentent. excommunicata. cap. per tuas. Si autem non exprimeret, sed esset notorium alias etiam citanti & aduersario quod iniustum continet citatio, uerbi gratia, quia citauit eum ad locum, quem notorium est esse non tutum, dicunt quidam quod comparere non tenetur, & sic intelligitur prædicta. l. non uidetur. ff. de iud. tamen tunc prudenter facere, si miserit excusatorem. §. 3. c. si ægrotans. sed & si non miserit tutus est exceptione contra aduersarium, qui dolose eum citari obtinuit. argum. ff. de eo per quem fac. est. l. 1. §. si reus. Sed si iudex uel aduersarius nesciuit, tunc dabitur sibi in integrum restitutio. argum. ff. si quis cau. l. 2. per totum si contra eum procedatur. ¶ Si autem nil turpe expressum est in citatione, nec apparet de fraude aduersarij, nec subest causa quare presentiam iudicis adire non possit, tunc ire debet allegaturus iura uel priuilegium suum, alias nisi iuerit poterit maliciari, quamuis si iuerit se exceptione tueretur. ff. si quis ius di. l. 1. & excommunicari. infra de appellatione capi. si duobus. ad idem. ff. de iudic. l. si quis ex. & mitti in possessionem causa custodiz. ff. ex quib. cau. in posses. ca. l. in possessione. nih. cuius ipse

Appellatum. I. Et sic pronuntiatio facta a qua non fuit appellatum firmat iurisdictionem iudicis ordinarij etiam contra suos non subditos. adde Petr. de Auth. qui hoc refert & sequitur in consil. 112. incip. in athen. ueritat. & pro confirmatione col. 2. uer sic. confirmat hoc, & uide eand. Pet. de Anchar. in consil. 280. colum. penul. post med. inci. consilium in primo dubio.

ipse qui obtinuit se mitti in possessionem, sciebat aduersario exceptionem competere, & dolo obtinuit se mitti in possessionem, & sic loquitur. ff. de pecul. eo tempore. in prin. sed petet, & tunc si uolet is, qui absens fuit, reuocari possessionem in sua absentia data, et si missus excipiat, tu contumaciter abfuit, & alius replicabit, & tu dolo excipis de dolo uel contumacia mandati cum & tu dolo se circa eandem rem eguris sciens me exceptione tutum.

¶ Vel dic melius, ubicumque quis tutus est exceptione non ualeat missio in possessionem facta contra eum, adeo quod si expellatur missus non datur actio ex eo edicto. ff. ne uis si. ei qui in posse. mit. quia non interest actoris mitti in possessionem bonorum eius, qui tutus est. ff. ne uis si. ei. l. 1. §. hanc uerba, & sic loquitur. ff. de pecul. eo tempore. nec obstat. l. in possessione. ff. ex quib. cau. in posse. ea, quia intelligitur, quod creditores sunt in possessione mittendi pro debito conditionali, quousque caueatur de soluendo debito existente conditione; si autem sit causa appellatio nis, uel alia in qua possit procedi lite non contestata, & tamen reo competit exceptio declinatoria iudicii, si contumaciter se absentauerit reus uel potius non comparuerit postquam in tali negotio incepit procedi, ulterius non poterit exceptionem declinatoriam proponere. hoc probatur, quia si presens esset, & tacuisset ulterius proponere non posset, ergo nec si contumaciter absens sit, cum contumacia pro presentia reputetur. C. de iudic. l. prope randum. & infra de dolo. c. ueritatis. nec absens contumaciter melior presentia putatur. in Auth. ut omnes obe. ind. §. si autem ille qui. colla. §. ¶ Item hic iudex bene fecit, quod procesit, ergo ulterius reuocari non debet. ut J. de resti. spol. c. audita. sed reuocaretur si declinatoria iudicii admitteretur. Et idem quod diximus in declinatorijs iudicijs, intelligimus in dilatorijs, & peremptorijs, ut tandiu eis gaudeat qui abfuit contumaciter, quandiu eis gaudere posset si contumax non fuisset, sed postea non; & hoc rationibus supradictis, & quia non debet esse melioris conditionis contumax quam obediens. nec quaretur ulterius an actor sciuerit exceptionem reo competere, quia si erat peremptoria hanc quarenda sunt ante finem; si uero dilatoria, ante litem contestationem, alias aut. si non proponat ante litem contestationem, renunciauit. ut J. de sen. & re iud. c. inter mo. Semper tamen, si contrarium apparuerit, seum non contumacem fuisse, restituitur ex gña si clausula, simile. ff. ex quib. cau. ma. in integ. resti. l. sed & si per. §. ultimo. ¶ Sed ad ea, quæ primo diximus, potest opponere, quia uix aut nunquam poterit continere citatio aliquid ita iniustum, quod non possit habere excusationem, uel dubitationem: uerbi gratia, citasti dominum ut responderet seruo, potest esse, scilicet si super intolerabili iniuria de eo conqueratur. insi. de his qui sunt sui uel alie. iu. & idem est in omnibus alijs potest inueniri. Sed respondeo, quod ex quo illicitum & iniustum posuit in citatione, nisi adijciat causam & executionem illius iniusti, prima facie ire non tenetur.

S V M M A R I V M.

- 1 Cessans soluere pensionem per triennium cadit a re emphyteutica laicali. Quid in ecclesia, & fisco, & colono.

CAPITVLVM III.

LITERRATUR. [Ac petio. & ultra] & ideo petebat sibi de subtrahita pensione satisfieri, uel ipsos milites cadere a iure pensionis. [Petentibus]. ff. de uerb. sig. l. hanc adiectionem. ¶ Adiectionem] & male, cum adiectionem esset ex superabundanti; nam tres anni sufficiunt cuilibet ad amittendum ius pensionis uel possessionis, sic cessetur in solutione pensionis in ecclesia autem duo. C. de iure emphyteutico. l. 1. o. q. 2. c. hoc ius. §. qui rem. quod etiam sufficit contra colonum, si cessauerit in solutione pen-

sionis. ff. locati. l. quæro. §. inter locatorem. In re autem fisco, statim cadit. ff. de pub. & uectig. l. uectigali. §. non solutis. nisi essent in perpetuum locata, tunc enim non reuocaretur sine autoritate principis. ff. de pub. & uectig. l. cotem ferro. §. agi. Alij idem dicunt in fisco, quod in ecclesia; & est uerum quod in hac de cr. dicitur, ubi in libello dicebatur cecidisse a iure emphyteutico; si autem peteret pensionem subtrahitam, quia augetur quantitas, secus esset. ff. de excep. rei iud. l. quantitas. nam tunc bene daretur noua dilatio. Vel dic, etiam nec tunc dandam, quia & super pensione conueniebatur, & super hoc habuerat inducias, unde super toto debuit deliberare. Procedas] No. remitti causam appellationis, ubi male appellatur ad eum a quo appellatum est. J. de app. c. cum in ecclesia. & c. ut debitus.

S V M M A R I V M.

- 1 Archiepiscopi & primatis differentia quo ad iura provincialia.
2 In causis arduis non cogitur quis agere per procuratorem.
3 Minori negotio derogatur per maius, non e contra.

CAPITVLVM IIII.

EXPOSUIT nobis. [Prouincia] ¶ No. q. licet alia sine iura archiepiscopi, quam primatis, in prouincia tamen archiepiscopus potest defendere prouincia contra alium petentem iura primatis in prouincia sua, quia eius interest ne sua prouincia pluribus aggrauetur, illa autem non est sufficiens ratio, scilicet q. omnia primatis cadunt in archiepiscopum cessante primatu. nam hoc falsum est, nam si appellatur ab archiepiscopo, appellari debet ad primatem, & tunc cessante primatu non appellabitur ad ipsum archiepiscopum sed ad Papam. Item procuraciones primatis non recipiet archiepiscopus, sed archiepiscopales tantum, [Vocatus] hanc fuit probabilis & necessaria causa, & ideo habet ius reuocandi domum. ff. de iud. l. 2. §. 2. §. 3. de fo. comp. c. ult. ¶ Postulat] & male. ¶ ¶ Teneri] quare non cogitur respondere, ex quo erat in curia, & si forsitan adueniendo excusationem haberet. ff. de ferijs. l. 1. §. sed si prætor. contra. Respondeo. l. præal. leg. quia ibi consuebat litigare, hic autem contradicebat item quare non imputatur ei, ex quo dimisit procuratorem, ad alia negotia, & non dimisit ad istud arg. J. de dolo. c. cum dilecti. Respondeo, quod non potest imputari ei, cum haberet ius reuocandi domum. §. de foro compe. c. ultimo. Item quia ardua erat causa, non debebat cogi agere per procuratorem. §. de procu. c. querelam. etiam si non haberet ius reuocandi domum, tamen debet procurator habere inducias ad consulendum dominum. §. de procu. c. dilecti. fil. magist. Item quia causa totam prouincia tangebatur, non poterat plenè deliberare, uel contederet, an cederet, nisi habito consilio cum eis. ff. de eden do. l. 1. non tamen dico, quod necesse sit eos uocare. ff. de libera. causa. l. si pariter. [Respondit] & male. ¶ ¶ Prius] sed quare derogat primo mandato secundum, de quo non facit mentionem, contra id quod est. §. de rescriptis. c. cæterum? Respondemus, quia fortius est secundum mandatum, & etiam si non propter secundum mandatum, sed solum sponte uenisset ad seruitium ecclesie, credere eum excusatum, quia causa subuentionis est necessaria & ex necessitate iuramenti tenetur. §. de iure iurando. c. ego. præterea d. c. cæterum non tangit istam de cr. illud enim loquitur quando super eodem facto uel eadem re plura rescripta impetrantur; ista autem mandata super diuersis negotijs impetrata sunt, quare si potest debet ambo mandataris implere, alioquin id quod maiorem festinationem exigit, & ubi est maius periculum. argum. ff. de ferijs. leg. 3. 44. distinctio. capitu. quiescamus. ff. ad sileianum. leg. si quis in grani. §. si cui omnes. non est causa uera, quare non imputatur archiepiscopo

Y 3 Burde-

Burdegal. quia non prosequatur causam in termino assignato, quia causa probabilis & necessaria uenerat ad curiam ubi eius causa agebatur, scilicet causa subueniendi ecclesie; quia etiam ille, qui ex probabilis & necessaria causa abest, ubicunque parte citata in foro competentis mouetur sibi lis, tenetur per alium respondere. ff. de restit. minor. l. ignorare. ff. cum qui appel. in pro. defen. l. 1. & 2. ergo multo fortius coeptam litem prosequi tenetur saltem per alium, & deterior dolus eius cognoscit qui interruptam litem deserit iterum, qui semel coeptam litem dereliquit. in auth. de liti. §. si uero. in fi. colla. 8. & licet dixerimus, quod in foro ordinario se defendere debet; tamen in curia, licet sit commune forum quantum ad hoc ut nullus illud forum ualeat declinare, tamen tunc scilicet tempore legationis, uel quo habet ius reuocandi domum, de nouo respondere non cogitur. ff. de iudicijs. l. 2. §. legatis. Sed uera causa fuit, quare non fuit coactus tunc respondere, quia negotium subsidij ita fuit graue quod non potuit declinare alias deliberare super causa coepta. ¶ Temporis falsum allegat, quia si uerum esset, nec ius reuocandi domum haberet, nec iterata dilatione ad consulendum suffraganeos. Alij contra. ff. de arbitris. l. non distinguemus. §. item si quis Romae. hic autem constat, quod si non fuisset praesens in termino, & procederetur contra eum, restitueretur, ut not. §. de procur. c. querelam. ¶ Item argum. ad hoc, quod habet restitutionem si praescribatur circa iura uel actiones eius. C. de integ. restit. mi. l. 1. melius est ergo ei, sine circuitu in integrum restitutionis prorogare terminum eis; sed non uidetur eis hoc hic locum habere cum illa iura intelliguntur quando proceditur uel praescribitur contra eum qui abest causa reipub. pendente adhuc publico negotio pro quo uocatus erat, quia hic constat iam factum fuisse finitum, quia tantum finito negotio recedit uel recedere debuit, ergo hoc beneficio inuari non potuit. argum. ff. ex qui cau. maior. l. si cui. §. 1. ¶ Sed dic, quod simul uterque terminus currit, scilicet & subueniendi ecclesie, & respondendi primarij; & ideo per negotium maius derogatur minori, non e contra. argum. ff. de integ. restit. l. scio. Alij dicunt, quod si personaliter esset uocatus, ipse haberet ius reuocandi domum; sed si citatus esset ut per se uel per procuratorem compareret, & tempus sufficiens habuisset ad utrumque bene imputaretur ei, puta quia condemnaretur in expensis nisi haberet aliquam legitimam excusationem, puta de magnitudine causae, uel aliam. §. de procur. c. querelam. Alij dicunt & fortè melius, quod ubi se inuicem compatiuntur utraque mandata, ambo sunt implenda; ubi autem sibi contradicunt ut hic, maiori domino obediendum est, & in re magis necessaria, ut no. §. eod. c. in glo. praecedenti. hic autem utraque implere non poterat, quia dum erat in curia oportebat eum intedere circa militiam & auxilium ecclesie, & iterum eandem militiam reducere oportebat, & sic loquitur. l. non distinguemus. & ideo ius reuocandi domum habuit etiam officio publico finito.

De ferijs. RVRICA IX.

S V M M A R I V M.

- 1 Omnes dies Dominici an adeo obseruandi sint, ut ab omni opere abstinere.

CAPITVLVM I.

Mnes dies. [Dominicos] quidam hoc capitulum dicunt loqui de consilio, uel esse locale, uel abrogatum per tacitum consensum. Alij dicunt, quod hodie seruandum est. C. eo. l. omnes. 15. quæst. 4. cap. placita. 33. quæst. 4. ca. non oportet.

S V M M A R I V M.

- 1 Consuetudo regionum in festis celebrandis attendenda.

CAPITVLVM II.

Q Voniā. [Eorum festiuitatum] nam non solum in die resurrectionis, sed alicubi tribus diebus post, alicubi octo feriamur. [Precepimus] de conse. dist. 3. c. 1. [Flexio] ex edicto ecclesie. 76. dist. c. scire. contra. 20. dist. c. ultimo.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi populis concordantibus an liceat celebrationem Mariæ ubi statueret possint.

CAPITVLVM III.

L Icet tam. [Veteris] deputatos dies natiuitatis, circuncisionis, & alios, C. de fer. l. omnes. [Martyr] quæ episcopi concordantibus populis in suis episcopatibus celebranda statuerint. de consec. dist. 3. c. 1. [Necessitate] ff. de ferijs. l. solet. & l. pe.

S V M M A R I V M.

- 1 Nuptias celebrare prohibitum est a septuagesima usque ad septem dies post pentecostes, siue sint tres septimane an plures ante festum Beati Ioannis.

CAPITVLVM IIII.

C Apellanus tuus. [Statuta.] 33. q. 4. c. non oportet. 2. [Continuadas] ipsi festo. [Interuallum] hoc uult dicere, quia licet interuallum sit inter tres septimanas dictas & festum beati Ioannis, puta quia aliqua septimanæ intermedie in tribus illis septimanis non celebrantur nuptijs, sed in alijs quæ sunt in interuallo licet celebrare. [Contrahatur] i. contrahi liceat. [Non sinuntur] de facto, & de consuetudine ecclesie. [Celebrantur] de consuetudine ecclesie & sine eius prohibitione.

S V M M A R I V M.

- 1 Feriatis diebus non debet iudex procedere in causa, nec etiam citare ad eum diem.
- 2 Cause spirituales & cause necessitatis etiā tempore feriali tractari possunt.
- 3 Ferias festinales quæ de causa inducuntur, & uide in nu. 4.
- 4 Ferias si occurrant dum aliqui de remotis partibus in curia causa agitur cogi possunt litigare, quatenus non ledantur.
- 5 Ferias iudex seruare debet.
- 6 Inducit pro uindictis nunquid in terris ubi non bibitur uinum, sint dandæ.

CAPITVLVM V.

C O conquestus est nobis. & j. C. eodem. l. omnes. & l. ultima. j. [Conquiescere] non solum in diebus solennibus ad honorem Dei dedicatis, sed etiam in alijs ferijs non debet iudex procedere in causis, nec etiam citare ad illum diem. ff. de fer. l. 1. unde iudices prudentes faciunt, si quando citant, dicunt compareas tali die coram nobis ut ex tunc procedamus in questione tali, quia si die feriatum non potest iudicare, comparere tamē potest pars citata, tamen nobis non multa uidetur differentia in hoc; hic autem attendendum est, quod licet teneat citatio quæ do exprimit errorem pro termino assignando, puta quia sic dicit, ad comparandum coram nobis in tali causa tibi assignamus diem dominicum, ita quod nec in dominica nec in sequenti comparere tenetur; si tamen non exprimat errorem, sed tamen in die solenni occurrat dies termini, puta decima die uenias responsurus, & decima die ueniat dies solennis, non tenetur comparere in solenni die, sed sequenti die sic; quia duo uidentur mandata, & quod ad diem compareat, & quod compareat ff. de arbit. l. celsus. licet ergo habeat excusationem in die solenni

solenni, tamen in sequenti die non habet excusationem, & datio termini bene tenet. Idem dicimus, si per 10. aut 20. dies durent dies feriari. Item melius uidetur, q̄ etiam si in die feriato expresse terminus assignetur, quod teneat & q̄ comparere debeant partes, licet non die feria ro, tamen post illum s. titu. proxi. c. exposuit. s. de in in-reg. resti. c. cū ex literis. & c. corā. J. de dolo. c. cum dilecti. J. de accus. c. ueniens. ¶ Solenniter possunt enim constitui aliquem sanctum solemniter uenerari, sed nō possunt aliquem sanctum sanctorum collegio sine autoritate papæ ascribere. [Necessitas] quia si res sit tempore peritura. s. eo. c. licet. ff. de fer. l. licet. ff. de dam. infec. l. 1. & l. fiet misio. ff. quem ad. te. per. l. 1. ff. eo. l. 2. [Pietas] & alimentis pupillorum; causas autem spirituales, ut electionum, inquisitionum, & huiusmodi, etiam diebus feriatis exerceri possunt, quia & pietas & necessitas eas audiri suadet. & argu. i. s. q. 4. c. placito. [Consentientibus] ff. de arbi. l. si feriat. in fi. ff. de postu. l. quos. ¶ Ob necessitates talis casus contingit propter causam, quæ uerebatur inter conuentum Rosen. & episcopum eiusdem loci commisit iudicibus examinandum, & ut instructam remitteret eam ad se. apost. Ipsi autem iudices in Iunio præfixere terminum partibus, ubi in medio Augusti pro causa ipsa essent coram papæ; parte autem conuentus in termino comparere & auditorem imetrante, pars episcopi non comparuit, unde auditor datus condemnauit eum in expensis. Postmodum autem ultra medietatem Octobris comparuit procurator pro episcopo petens reuocari sententiam expensarum, allegans quod in medio Augusti comparere non debuit, quia tunc sunt feriæ messium in anglia, item in mense Septembris comparere nō debuit, quia tunc sunt feriæ in curia papæ, unde & si præfens fuisset respondere non cogeretur, ergo non debet contumax reputari, ut patet. ff. de iud. l. non uidetur. post finitas autem utraque ferias uenit continuatis gressibus quam cito potuit; & ideo cum non fuisset episcopus nec in mora, nec in culpa, iniusta fuit sententia, & ideo reuocanda; dicit enim lex, quod tempore messium & uindemiarum nemo cogendus est ire ad forum, item occupati circa rem rusticam non sunt cogendi ire ad forum. ff. de fer. l. 1. Item cum feriæ plus inducuntur in fauorem litigantium, ne tunc abstrahantur a re rustica, quam in fauorem iudicis, potius sunt attendendæ feriæ litigatorū, quam iudicis. C. de legi. l. q̄ fa. Item causa, quare facta est constitutio in istis litigatoribus, est, quia si in medio Augusti comparuissent, abstracti fuissent a re rustica, id est messibus, ergo & beneficium constitutionis durare debet. ff. de pactis. l. quod dictum. C. qui ad li. ue. nō pos. l. 2. Item licet hic non dicatur expresse, tamen interpretatione principis uel iurisdictione iudicis, leges quæ similes habent equitatem & utilitatem ad hunc casum sunt trahendæ. ff. de legib. l. 1. & ideo cum duabus legibus sequentibus. Item pro episcopo facit. s. titu. proxi. c. exposuit. ¶ In contrarium autem pars conuentus dicebat, q̄ ille qui assignauit terminum non tenebatur uitare aliquod tempus nec ferias curiæ Romanæ, sed illas cauere uel uitare debebat, quia si tempore feriato in curia compareret, frustra hoc esset; nam nullius peregrini lite non contestata & c. 8. distin. c. quæ contra. ¶ Nec obest, quod obijciatur q̄ feriæ istæ inducuntur in fauorem rusticorū, quod non fateor, imo inducuntur ob requiem laboris inter seruores quætuos. C. de ferijs. l. omnes. tamen hoc dāro non sequitur, q̄ non debeat alicui assignari terminus eo tempore, quo intendit circa rem rusticam; quia si hoc diceretur, sequeretur absurditas, quod nunquam possent uocari in ius, cum quasi semper ferē omnes homines circa opera sua insistant; nam iste casus non numeratur inter illos, quos habes not. C. & ff. de in ius uo. non enim fuit intentio conditoris legi eos in totum excusare, sed uoluit quædam tempora anni, quæ ad hoc uidentur ido-

ne ora, ad has ferias statuere, licet sæpe contingere possit q̄ aliquibus esset utilius q̄ alijs temporibus haberent ferias; lex enim non potuit nec expedire q̄ omnes casus exprimeret, & singulorum utilitates præcaueret. ff. de legi. l. iura. & l. seq. & l. non possunt. & l. seq. ff. de pre. l. 4. & quia lex debet esse generalis. 4. dist. c. eric autem. ¶ Item nec interpretatione Imperatoris, nec Iurisdictione iudicis trahendæ sunt istæ feriæ ad omnes occupatos circa opera sua, quia non esset ipsis & alijs qui eos in ius uocare uellent, uel quos ipsi uocarent, nec equum nec utile. Item non obest. ff. de fer. l. 1. ubi dicitur, quod occupati circa rem rusticam non sunt uocandi in ius, quia subintelligendum est q̄ non sunt uocandi diebus feriatis, sed in alijs secus. Papa autem sententiam tulit pro conuentu dicens, q̄ in assignatione termini non sunt attendendæ feriæ, nisi iudicis coram quo agi debet, nec est curandum si feriæ sunt quando illi imponitur terminus, & incipit uiam eundi ad iudicem, uel etiam si in ius incidunt. arg. ff. de adul. l. miles. s. quadraginta. ff. ex qui. cau. ma. l. sed & si. s. pen. principes enim rati sunt, tempora ferijs in legibus deputata moderata esse, ita q̄ iudici non licet ea mutare, nec augere, nec diminuire, licet sæpe occurrant casus in quibus utile esset aliud facere. ff. qui & a qui. ma. li. l. prospexit. & uides simile, lex moderata est tempus ad postulandum. 17. ann. & tamen licet multi minores. 17. ann. inueniantur idoneiores ad postulandum quam maiores, tamen hoc non licet mutare. ff. de postulan. l. 1. s. pueritiam. ¶ Item tunc dixit papa, q̄ si aliqui de remotis partibus essent in curia per se uel per procuratores, & dum ageretur causa eorum occurreret feriæ, si nullatenus læderentur quod cogeret eos litigare, quia malitijs hominum non est indulgendum. ff. de rei uen. l. in fundo. ¶ Item dixit, q̄ bene faciet ille qui statuit terminum, si in eo statuendo attendat quantum potest q̄ litigatores etiam ferijs suæ patriæ potiantur, nisi aliqua ratio moueat in contrarium; tamen si iudex non faciet, propter hoc non poterit aliqua pars appellare, præsumitur enim pro iudice. s. de elect. c. bo. me. s. de renunc. c. in præsentia. ¶ Item cum hoc arbitrio iudicis relinquatur, non poterit aliqua pars appellari, siue in ferijs patriæ suæ extra terminum assignet. argu. s. de offi. deleg. c. consuluit. s. 1. ¶ Si autem diceretur, q̄ feriæ litigantium sunt obseruandæ, & constat quod etiam feriæ curiæ romanæ sunt obseruandæ, ergo duplices sunt obseruandæ, quod est absurdum, cum hoc non inueniatur lege cautum. ¶ Item dicimus, q̄ etiam si a iudice non inducantur generaliter feriæ, tamen iudex siue ordinarius siue delegatus eas seruare debet, eo scilicet tempore quo communiter messes fiunt, sicut in l. præall. apparet. ¶ In terris autem, ubi non bibitur uinum, communiter sicut in hybernica non dantur induciæ pro uindemijs; sed in terris, ubi communiter bibitur uinum, licet ibi non sint uineæ, dandæ sunt induciæ pro uindemijs, & ubicūq̄ pro messibus; quia licet ex suis terris non colligantur grana, oportet tamen q̄ pro aliquo tempore anni præordinetur de uino & grano, quo per totum annū uti debeant. [Partium] C. de fer. l. 1. ff. eo. l. 1.

De ordine cognitionum.

Rubrica X.

SYMARIUM.

Exceptione peremptoria proposita, an & quando super ea, antequam super principali sit pronuntiandum.

C API-

CAPITVLVM I.

Ntelleximus. [Pterer] iutentans petitoriū, secus si possessorium. ut lit. non contesta. c. accedens. il. 2. s. de offi. deleg. c. causam. j. de resti. spo. c. literas. [Puniat.] 3. q. 11. c. si quādo & l. seq. C. de ord. cog. l. 1. & 2. ¶ Ad diffinitionis testes autem & aliæ probatiōes si placuerit actori, ex utraque parte recipiuntur, si reus intentionem actori neget; ut si reus defecerit in probatiōe exceptiōis, feratur sententia pro actore si probauerit intentionem suam.

SYMMA RIUM.

- 1 An in libello exprimi debeant omnia, quibus damnum datum est. & uide in i. 2.
- 3 Interdictum competit etiam prædoni.
- 4 Prælati agendo nomine ecclesie non obstat exceptio de spoliatiōe & nomine suo tantum fecit, & non nomine ecclesie.
- 5 Exceptio proponi debet intra tempus, intra quod agi potest.
- 6 Exceptio spoliatiōis non habet locum in causa matrimoniali.
- 7 Sententia non debet ferri nisi probata exceptiōe spoliatiōis.
- 8 Excommunicatus pro manifesta offensa non absoluitur, nisi prius satisfecerit.
- 9 Sententiam excommunicationis qui tulit, potest facere eam publicari.
- 10 Prescriptio non interrumpitur per exceptionem propositam.
- 11 Criminaliter qui primò egit, potest etiam civiliter agere contemplatiōe rei familiaris.

CAPITVLVM II.

Cum dilectus fil. [Dominis] certis nominibus exprimendis, quia certa debet esse persona rei, & certa persona actoris. 4. q. 4. c. 1. & 2. cum non liceat ei uagari in discrimine alterius exstimationis. ff. de iniur. l. prætor edixit. nisi ipsi domini essent tanquam uniuersitas, quia tunc non esset necesse exprimi nomina eorum. ¶ Animalium] quia animalia monasterij erant, uel etiam aliorum, dummodo custodiantur in castris captis & custodię monasterij essent commissa, nam & ipsa ueniunt in interdictum unde ui, quod pro recuperanda possessione castrorum intentabatur ab abbate. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. quod autem ait. ¶ Et alijs] not. non esse necesse in libello exprimere omnia, in quibus damnum est datum, sed sufficere quod generali clausula continetur, scilicet alijs. tamen contrarium uerum est, nisi damna petantur tanquam accessoria, ut hic, ubi petebatur restitui castrum cum dānis ibi datis. ff. de ui & ui arma. l. j. §. quod ui. j. de resti. spo. c. cum ad sedem. Vel dic, q̄ etiam si principaliter agatur tantum pro rebus ablatis restituentis, sicut hic uidetur actum fuisse, non enim dicit hæc litera q̄ castra monasterij capta essent, uel q̄ pro eis ageretur, sed pro rebus ablatis tantum non tenetur tunc in libello exprimere res, quibus spoliatus est. quod sic probat, ipse non tenetur eas probare. C. unde ui. l. si quando. §. quod met. causa. c. super eo. ergo nec exprimere in libello. ¶ Sed dices, imo exprimere debet, ut deliberet an cedat. ff. de eden. l. 1. 3. q. 3. c. induciā. §. offeratur. Respondeo, non debet deliberare, nisi super hoc an rapina facta sit, uel uis illata; & hæc cum patet facta sit ex eius confessione, statim taxatione præmissa & iuramento præstato faciendā est condemnatio ut in l. præal. ¶ Si autem negauerit uim, tunc tantum uis de necessitate probanda est, & non res ablata. Vel dic, q̄ hic libellus non fuit receptus, quod ex eo apparet quia reus forum declinabat. ¶ Iustitiam] cum pro his quę dicunt hic competere possit interdictum unde ui, si castra cōeperunt. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. illud utique. & actio ui bonorum raptorum, & furti, ut in eodem §. dicitur, & actio. l. aquil. si damnum datum est in rebus ablatis. ff. ad legem aquil. l. si feruus feruum. §. 3. præter id quod accusari potest de ui publica uel priuata. C. de ui pu. per totum. quomodo dicemus fieri condemnationem, cum secundum diuersos modos agen-

di aliter debeat iudicari, & hoc propter generale uerbum scilicet hic iustitiam sibi fieri posui. non possit perpendi quomodo egerit. ¶ Respondeo, stultum esse qui tam generale libellum recepit, cum deberet actor exprimere actionem, uel causam agendi, ex qua causa colligi poterat intentio eius. ff. de rei uend. l. si in rem. ff. de excep. rei iudi. l. & an eadem. §. actiones. s. de libel. obla. c. ult. sed si receptus est, ualet. C. de anna. excel. l. ult. & fiet condemnatio secundum actionem, quę minorem condemnationem requirit. argu. ff. de reg. iur. l. semper. & l. fauorabiliores. & l. ea. j. de fide instr. c. inter dilectos. in fi. nisi in medio litis ex probationibus, uel quia actor dixit, expresse appareat qualiter agere uelit, quia tunc secundum hoc ferenda est sententia. ar. ff. de iud. l. si quis. ff. quorum leg. l. 1. §. quod autem. ¶ Contestationem] id est ante, post enim non licet nisi de nouo contigisset, uel de nouo ad eius notitiam peruenisset. C. de excep. l. ult. j. de exceptio. c. pastoralis. s. de offi. deleg. c. insinuante. alij contra. ¶ Perip] sicut] ideo tenetur monasterium ad ipsius restitutionem. Vel melius, ideo excipitur contra monasterium, quia abbas, & totus conuentus consensit spoliatiōi, quamuis uideretur, q̄ nec tunc monasterio obesse deber, quia delictum & c. 16. q. 6. c. si episcopum. Unde dicunt alij, q̄ non potest excipi cōtra monasterium nisi dao interuenerint, & q̄ nomine monasterij facta sit rapina, q̄ ad monasterium peruenerit, & de eo solo q̄ peruenit potest excipi contra illud. ff. de ui & ui arma. l. si me deie. nec sufficit dolus, siue uolentia, uel econuerso, ut hic, si enim incontinenti post uim sibi illatam uim faceret, uel auctoritate iudicis, non competere contra eum exceptio, sicut nec interdictum. ff. de ui & ui arma. l. 3. §. cum igitur. C. unde ui. l. si quis in. j. de resti. spo. cap. olim. & eodem modo quantuncunq̄ dolose rem alterius occupet, nisi spoliatio interuenerit, uel nisi aliquem spoliari mandauerit, uel ratum habuit, contra eum non competit exceptio. Et generaliter dicimus hanc exceptionem non competere, nisi ubi competere interdictum, licet ei possit competere actio de dolo, ut not. j. de resti. spo. c. cum ad sedem. ¶ Incontinenti] uel intra terminum competentem. s. de offi. deleg. c. prudentiam. §. sexta. ¶ Spoliator] imo sufficit si ad eum peruenerit, uel mandauit, uel ratum habuit. j. de resti. spo. l. c. cum ad. & c. sepe. quasi dicat, abbati contra monasterium nullo modo potest competere interdictum recuperandę possessionis, quia nunq̄ abbas uel conuentus expoliatiōi interfuit, licet castrum, quo se milites spoliati dicunt, ipsi monachi modò possideant; sed non bene dicitur, ut not. in glo. hic posita. imo ¶ [Verus] 16. q. 3. §. pen. tamen non facit pro monasterio, cum ibi loquatur quando sine uitio ad dominum redijt; hic autem cum uitio redijt ad monasterium. Item interdictum competit etiam prædoni. j. de resti. spo. c. in literis. & c. item cum quis. & eodem modo exceptio. Contra. j. de resti. spo. c. cum ad sedem. ff. de ui & ui arma. l. cum a te. [Regulam] ff. de iudi. l. qui prior] tractanda] quia in prima primò fiet litis contestatio, & post fiet litis contestatio in secunda, & sic consequenter fient positiones in prima, & post in secunda. ¶ Vicissim] s. de mutu. peti. c. 1. bene dicit, uicissim tractare, quia si non uicissim tractetur, quia de una facile & cito liqueat, de alia non facile, bene diuim ferentur sententię. argu. C. de compen. l. ult. imò nec auferimus agenti exceptionem excommunicationis contra reum conuenientem. j. de excep. c. cum inter. & idem dicimus si obijciatur exceptio spoliatiōis; siue enim propter exceptiones impediatur agere, siue pp̄ difficultatem probationū prosequi litē, & siue similiter diuidentur. [Eadem] id est duabus, quę tamen dicuntur unā propter continuationem temporis. argu. ff. de mino. l. etiam. §. 1. ¶ Exceptionis] hanc exceptionem credimus habere locum, siue sit ita spoliatus q̄ cōpetat interdictum, siue competat conditio ex decre. j. de resti. spo.

spo. c. si pe. §. de elect. c. querelam. sue conditione ex legibus, quæ sunt. C. unde uil. si quis in. & in l. si quando. siue ex iuribus alijs quibuscunque, quæ possessionis restitutionem præcipiant. Secus autem dicitur, si excipere de metu, uel de dolo, uel alijs qualibet exceptiones proponantur, per quas possessio non recuperatur; & est ad hoc prima ratio, quia hoc non inuenitur in iure cautum, nec est talis exceptio attendenda. Item si prælatus agar nomine ecclesiæ, non obstat sibi exceptio de spoliatio-
ne, q. nomine suo tantum fecit, & non nomine ecclesiæ. 212. ff. de in ius uoc. l. quæritur. j. de restitu. spolia. c. frequens. Sed si nomine suo ageret, audiretur excipiens et de spoliatio, quam non tantum suo nomine, sed etiam nomine ecclesiæ fecisset intra annum; nam non solum tenetur hæc exceptio qui proprio nomine deiecit, sed et qui alieno, quemadmodum etiam in interdicto dicitur. ff. unde uil. l. 1. §. quoties. Item hæc exceptionem proponet in perpetuum de eo, quod ad eum peruenit qui deiecit de eo. 2. aut qd ad eum non peruenit,

2 De eo autem.]
Ex hoc dicto l. m. habes notabilem in relictum ad text. in §. si quis filius. in l. Papinianus ff. de inoff. test. a. ita Pau. de Cast. in cō. si. 172. m. c. uisa et ponderata. col. 2. uer. illud autem in prima parte consiliorum antiquorum secundum nouiss. impressionem.

usque ad annum tantum, sicut dicitur in interdicto. C. unde uil. l. 2. nam & intra idem tempus proponi debet exceptio, intra quod agi potest. ff. ex qb. cau. ma. in integ. rest. l. nec non. §. ult. ff. de inoff. test. l. Papinianus. §. si quis filius. Itē non competit hæc exceptio contra heredē spoliatoris, nisi de eo quod ad eum peruenit, aut dolo eius factum est quo minus perueniret. ff. unde uil. l. 1. §. hoc interdictum. & i. heredi. §. ult. & l. 2. respō. fo. j. In successore autem in dignitate uidetur, q. semper dari debeat, etiam si nihil ad eum perueniat, quia dignitas nunquam moritur, & est dilatoria hæc exceptio. not. 2. q. 2. c. antiquius. unde post litem contestatā proponi non potest, etiam si post fiat exspoliatio, cum auxilium habeat, scilicet interdictum. arg. contra. j. de excep. c. pastoralis. & multo fortius non poterit proponi contra prosequentem appellationem, cum a principio omiserit; alij contradicunt scilicet q. si de nouo fiat, proponi potest, ut not. §. eo. c. in glo. & autem. ¶ Itē hæc exceptio non habet locum, quando actio uel officium iudicis non dirigitur specialiter contra aliquem, sed tamē multis alijs licitum est contra eius actionem uel petitionem se opponere, sicut est quando petitur electio confirmari. j. de causa pos. c. cum ecclesiæ. & est ratio, quia hæc exceptio tantum cōpetit ubi aliquis conuenitur, ut actor remoueat a conueniendi ream; hic autem qui implo-
rat officium iudicis, eum non conuenit, imo imple propria uoluntate ei se opponit. ¶ Item hæc exceptio non habet locum in causa matrimoniali. j. de restitu. spo. c. ex parte. Sed nec contra excipientem contra electum habet locū exceptio spoliationis, quia hæc exceptio tantum contra actorem habet locum; & hic excipiens nō per omnia dicitur actor, nec proprie, quia non agit, sed excipit, sic intellige. C. de excep. l. non exceptionibus. ff. de exce. l. 1. ar. cōtra. §. de iud. l. exhibita. [Primitus] C. de exce. l. j. ¶ Nō cogent. §. sic. n. fertur sententia probata exceptione spoliatio-
nis, non te audimus nisi primō aduersario tuo restituas talem rem; & iste idem reus, qui de spoliatio-
ne excepit, poterit agere directē si uoluerit ad restitutionem eiusdem rei sibi faciendam, & ad hoc poterit indacere priores testes; sed priores attestations non ualebunt sibi in hoc iudicio, quia ad aliud agebatur in primo iudicio scilicet ad repellendum aduersarium ab agendo; & aliud in secundo, scilicet ut consequeretur rem qua spoliatus erat, & eodem modo sententiabitur, & eodem modo procedetur si excipiat de excommunicatione, & diximus quod si iste qui repulsi-
us est ab agendo super aliqua re propter exceptionem, si postea contra eundem

uel alium agat de alia re, non obstat ei sententia prædicta, nec probationes in alio iudicio receptæ, nisi de nouo probetur exceptio etiam in hoc iudicio. arg. ff. de excep. rei iud. l. conqueritur. & l. seq. Idem etiam est in iure ciuili, quia licet aliqui repellantur ab accusatione propter aliquas causas. 2. q. 1. c. prohibentur. nō tamen alias puniuntur, nisi directē agatur contra eos. ff. ex qui. cau. l. 2. quia ad hoc non est actum, ut sequitur. ¶ Item dicimus, quod si aliquis petit absolutionem, & probetur contra eum quod manifesta offensa excommunicatus fuit, non admitteretur iterum ad petendum absolutionem, nisi prius satisfecerit de manifesta offensa, ut infra de sen. excom. c. solet. §. in prima. Sed nec per has probationes primi iudicii, nec per istam sententiam obtinebit, quod ab alio iudicio repellatur, nisi de nouo iterum conuincatur, uel aggrauetur contra eum manus iudicis, uel quod denunciatur excommunicatus, uel quod subtrahatur sibi beneficia, quia ad hoc actum non est, sed ad hoc tantum directio ut repellatur a petitione absolutionis quod etiam consecutus est. Si uero exceptio excommunicationis non tantum proponitur ad repellendum actorem ab agendo, uel petendo, sed directio proponitur q. a iure suo cadat; uerbi gratia, aliquis petit se absolui uel quod denunciatur absolutus ab excommunicatione in se post appellationem legitime lata, & aduersarius respōdet, domine nulla præcescit appellatio excommunicationis uel iniusta, tunc si iste excipiens uel potius se defendens probabit nullam uel iniustam appellationem, fertur pro eo sententia, & iudicabitur legitime excommunicatus. §. de offi. dele. c. cum contingat. ubi de hoc plenē not. & tunc si in contumacia permaneat, poterit denunciari excommunicatus, & aggruari contra eum manus, & potest sibi subtrahi beneficium, quia hic non intēdebat tantum repellere actorem, sed principaliter defendere sententiam suam, & de iure suo probare. ¶ Sed dices, nonne sufficit ad hoc q. denunciatur excommunicatus, & q. alijs modis contra eum procedatur, quia constat de excommunicatione eius per id quod absolutionem petit? Respondeo non, quia potest esse q. ex superabundanti cautela petit, quia bonarum mentium est & c. §. dist. c. ad eius. fatemur tamen, quod ille qui tulit sententiam excommunicationis, potest eam facere publicari; 11. q. 3. c. cure. j. de app. c. pastor. in fi. Sed non autoritas huius snig, quia petēs absolutionē repulsi-
us est ab absolutione, sed autoritate prioris snig, qua excoicauit eū. ¶ Vilatenus etiam in causa depositi, cum hic adeo generaliter loquatur. argum. contra. C. depositi. l. ult. nec credimus per exceptionem propositam interrumpi prescriptionem, cum præscriptio sit inducta in odium petentis, ut j. de præscrip. c. uigilanti. & qui excipit non petit, nec per exceptionem aliquid sibi debet adiudicari, ut hic. ar. j. de præscrip. c. uigilanti. ¶ In ciuili hoc planum est, sed in criminali multo fortius. arg. 3. q. 2. c. audiuius. ¶ Sed quid si iste abbas succumbit in hac exceptione, postea obtineat militibus agentibus directio interdicto contra abbatem, puta quod absoluator abbas ab impetitione eorum, nūquid si abbas reincipiat eandem questionem, obstat exceptio spoliatio-
nis uel prædictæ sententiæ? Respondeo non, propter autoritatem superuenientis sententiæ, uel casus. simile. ff. de condi. sine cau. l. 2. ff. com. mod. l. in comito. §. ff. de pos. l. bona fides. j. de purg. c. 2. Item quia interlocutorias sententias, qualis est ista, licet mutare. ff. de re iud. l. quod iussit. Item huic reo absoluto interdicto daretur exceptio, si iterum conueniretur; ergo & replicatio, si uictus excipiat de spoliatio-
ne, de qua uictus est in interdicto. ¶ Per hoc] j. de simo. c. licet. ff. commu. diu. l. ut fundum. j. de concess. præben. c. ex parte contra. §. de elect. c. per inquisitionem. ubi not. nec testes inducti super exceptione ualebunt, si postea agant interdicto, nisi partes contentiant. j. de testi. c. ueniens

niens, il. 2. & forte quia semiplenè probauit, secus si confessus est. 3. de elect. c. per inquisitionem. ubi not. & si ferretur sententia contra eum, scilicet quòd responderet, quia non probauit spoliacionem, adhuc tamè potest agere interdicto non obstante. l. si quis cum eodem §. fina. ff. de exceptio. rei iudica. quia sententia lata in exceptione spoliacionis non parit exceptionem rei iudicatæ in interdico; secus autem in exemplis positis in l. prædicta.

- 11 ¶ Item si primò egit criminaliter, nihilominus potest ciuiler agere contemplatione rei familiaris. C. quando ciui. act. præiu. l. 1. est & alia ratio, quia per exceptionem agitur tantum ad repellendum ab actione, sed per actionem intendit ad restitutionem sibi faciendam; secus autem si primò succubuit interdico, quia tunc postea non potest excipere. ff. de his qui no. inf. l. Lucius.

S V M M A R I V M.

- * *Causa natalium coram ecclesiastico iudice tractanda est.*

CAPITVLVM III.

TVam non credimus. [Natalium] causa natalium non solum si principaliter agatur, sed etiam si incidenter, uel etià si excipiendo, coram ecclesiastico iudice tractanda est. j. qui si. sint legiti. c. lator. & etiam si post mortem propter questionem hereditatis, quæ agitur coram seculari iudice, queratur de legitimitate natalium, semper coram ecclesiastico iudice agendum est. j. qui si. sint legiti. c. causam. il. 2. argumen. contra. C. de ord. iud. l. 1. ff. de iudi. l. qui non cogitur. C. de iudi. l. quoties. ff. de iur. omni. iudi. l. si idem. ¶ Sed hoc potest esse ea ratione, quia scriptum est, quos Deus coniunxit homo non separet. 3. de transla. epi. c. inter. & ita non fuisse matrimonium inter eos, matrimonium non homo, sed solus Dei uicarius potest iudicare, ut in eadem decre. dicitur. uel dic generaliter, laicum iudicem de nullo spiritali nec principaliter, nec incidenter, nec reconueniendo, posse cognoscere re. 3. de iudi. c. decernimus. & c. quanto. j. qui si. sint legiti. c. lator. & c. causam. ¶ Sed certus præfigetur terminus a papa uel alio superiore, intra quem natalium questionem profequatur, & de hereditate nullatenus se intromittat, sed Regi dimittit, ut in prædictis decre. Potest ergo dici hanc questionem tanquam præiudicalem primò tractandam. argum. inf. de act. §. præiudiciales. & forte potest sic formari libellus. Cum pater meus non fuerit maritus talis dominæ, de qua genuit talem, peto quòd iudicetis eam non legitimam filiam eius. argumen. j. qui si. sint legiti. c. causam. il. 2. c. ne de sta. defun. l. penul. Vel dic hanc dilationem cognitionis de hereditate non ideo esse, quia causa matrimonialis est præiudicialis, sed quia causa matrimonialis non poterit esse nisi coram iudice ecclesiastico, sed Rex non patiebatur causam hereditariam esse nisi coram se, & sic coram diuersis iudicibus causæ prædictæ simul agerentur cum se inuicem contingant, & contingeret ecclesiam iudicare illam illegitimam, & Rex adiudicaret ei hereditatem, absurditas sequeretur, & contrarietas intolerabilis. Sed si coram eodem iudice ageretur, puta coram papa, fortè posset utraque causa simul agi, nec propriè dicenda est causa natiuitatis præiudicialis.

S V M M A R I V M.

- 1 *Spoliationis exceptio obstat contra agentem criminaliter & ciuiler.*
2 *Succumbens in actione, succumbere debet in exceptione.*

CAPITVLVM IIII.

SVper spoliacione. [Spol. j. interdico unde ui. [Restitutione] per interdictum unde ui. ¶ Reconueniat] no. contra agentem ciuiler de crimine obstat exceptionem, & etiam contra agentem criminaliter, ut no. 3. de rescrip. c. ex parte. hoc uult dicere, quòd si P.

agat contra I. interdico unde ui. Ioan. non potest conueniri uel conuenire per rei uendicationem, uel mandati, uel consimili alia actione, sed si uult eum reconuenire in interdico unde ui super alia re, potest etiam intelligi hoc scilicet quòd non potest eum reconuenire mandati, uel similiti actione, si iudex qui cognoscit non sit iudex ordinarius actoris. nam tunc quando non est ordinarius, si reconueniat, non est audiendus, nec tenet sententia nisi scienter prorogaret iurisdictionem eius de re ad rem; nam non sit ordinarius eius, nec reconuentio locum habet, ut hic coram eo conueniri non potest; ergo nec sententia a non suo iudice lata tenet. 3. de off. iudi. c. at si clerici. ¶ Sed potest dici, quod tacite uidetur prorogare iurisdictionem. Idem est etiam si esset iudex ordinarius utriusque, non tamen est audiendus reconueniens mandati uel simili sup. si proponatur contra ipsum agentem expoliatio in modum exceptionis, ut 3. eo. c. cum dilect. ¶ Sed dicet, etiam ab interdico remouetur reconueniens, si ei obiciatur exceptio spoliacionis, ut in fi. decre. Respondeo, uerè remouetur, sed & ipse per exceptionem spoliacionis sue remouetur alium simili ratione, & sic in hoc est audiendus; & non credat aliquis malum uel nullum effectum habere huiusmodi exceptiones, cum utraque re alterius restituta possit agere uterque coram ordinario, uel saltem ille qui restituet. ¶ Si autem dicatur, quòd possit conueniri etiam coram ordinario, ex quo agitur interdico, sequeretur absurditas, quia is qui timet moueri sibi questionem, semper preueniendo perpetuò ageret contra eum interdico, ut perpetuò remoueret eum a petitione maximè pecuniæ, si eam debet; nec uidetur malum etiam si coram delegato fieri reconuentio contra agentem interdico, nisi excipiatur de expoliacione, uel a iudice uel a parte, quòd tenebit sententia ab eo lata super questione pecuniaria. ¶ Alij dicunt & melius, quòd nec coram ordinario nec coram delegato conueniatur uel reconueniatur de re pecuniaria expoliacione uel agens interdico unde ui, etiam si non in modum exceptionis obiciatur spoliatio, sed sufficit dicere non es audiendus, quia contra te agitur interdico. ¶ Contra absurditatem autem prædictam sic prouideri debet, quòd præfigatur terminus agenti uel petenti restitutionem, intra quem nisi probauerit quòd debebit, ex tunc procedetur in petitione alterius. j. qui si. sint legiti. c. lator. & j. de resti. spol. c. frequens. §. solet. ¶ Si exceptionem spoliacionis opponat contra alios actores, alioquin quare non audiat non ideo, contra agentem uti possideris uidetur oblati re exceptio spolij; & si magis placeat expoliato, utrumque simul agere potest & possessorio uti possideris, & interdico unde ui. Dic quòd lata sententia absolutionis pro B. qui conueniebatur ab A. interdico unde ui super fundo semproniano, si postea idem B. agat contra eundem A, & ipse A. excipiat de spoliacione super qua lata est sententia absolutionis, non potest; nec obstat si dicitur, quòd ad aliud excipitur, scilicet ut remoueatur ab agendo, & ad aliud agitur, scilicet ut restitatur; quia si agens interdico uincitur & reus absoluitur ab expoliacione, de qua agitur, perpetuò debet obstat actori agenti uel excipienti de spoliacione exceptio rei iudicatæ in quocunque iudicio siue modo agendi, quia eodem sunt persone in utroque iudicio, & eadem causa agendi & excipiendi, scilicet spoliatio; sed excipiendo licet nihil petatur, & ideo non sit necesse quod eadè res petatur, tñ indirecte & effectualiter eadè res est, pro qua actus est & pro qua excipitur, cet ut restitatur, quia quancumque uoluerit rem restituere non obstat exceptione agitur. 3. eo. c. cum dilectus. ¶ Item superius est agere quàm excipere, & ideo qui succumbit in actione, bene debet succumbere in exceptione, & ex eadem causa descendente tanquam in minori. ff. de excep. rei iudi. l. & an eadem. 1. responso. & §. 1. & 2. & Legitum. & l. conqueritur. & l. sequen. & l. iul.

in l. & l. seq. & l. si quis per totum. Sed secus est, si quis prius succubuisse in exceptione spoliationis, quia nihilominus posset agere interdicto, quia sicut dictum est excipiendo nihil petebat; & ideo absolutio facta in eo, non parit exceptionem rei iudicatæ, quia directo agitur. ¶ Itē si A. agit contra B. ad certam. & B. excipiens de spoliatione obtinuit absoluti ab obseruatione iudicij, ut non teneretur soluere centum, nisi primò soluere centum; sed si A. idem postea petet fundum, non obstat sibi exceptio rei iudicatæ, quia modò aliud petitur quàm primò. Et idem est si contra excipientem esset indicatum, scilicet quòd non obstante exceptione spoliationis, responderet, quia si postea idem excipiens & succumbens excipiat de eadem spoliatione contra eundem actorem agentem, sed super re alia, non obstat sibi exceptio rei iudicatæ, quia ad alia agit modò quàm primò, & ab alia actione nolo modò liberari per meam exceptionem quàm primò. ¶ Et huiusmodi diuersitatis uel dicti ea est causa, quia ex spoliatione plures oriuntur obligationes ciuiles, quarum una est quòd possessio reddatur passio uolētiam, etiam si non esset proprietas sua. j. de restitu. spo. c. in literis. item etiam oriuntur alia obligatio, scilicet quòd possimus repellere spoliatorem, ne super alia re conueniat spoliatum quousque restituatur. s. eod. c. cum dilectus. Huiusmodi autem obligationes & alia similes quæ ex eadem causa oriuntur, per quas eadem questio in iudicio resumitur uel repetitur, tolluntur per sententiam super possessorio latam. ff. de condi. indebit. l. i. in l. i. in l. i. de excep. s. item si quæ iudicio. Sed naturales obligationes, ut est q. satisfaciatur lito, non tolluntur per huiusmodi sententiam. ff. rem ra. hab. l. procurator. s. i. & in l. p. q. alle. & quòd dictum est quando fertur sententia super actione, idem si fertur super exceptione. Verbi gratia. Tutori ex gestatione sua est orta exceptio compensationis si qua expendit; & etiam orta est contraria tutela, tamen si contra agentem tutelæ obijciat compensationem, & ea reiecta uel post prohibita fertur sententia contra eum, postea non poterit agere contra eum de illis rebus quas uoluit compensare, nec poterit proponere contrariam tutelam. ff. de contrah. l. i. s. quid si iudex. ad idem est. ff. de neg. gest. l. si autem. s. si. s. de ele. c. cum dilectus. ff. de compen. l. quòd in diem. ¶ Sed contra, ponamus q. contra petentem centum ex causa uenditionis reus obijciat compensationem in quinquaginta, quæ sibi mutauit, & ideo non obstante hac exceptione condemnatur in tota centum. modò queritur, an modò post prædictam sententiam possit petere prædicta quinquaginta ex causa mutui? & uidetur quòd sic, quia primò proposuit compensationem excipiendo, modò intentat directam actionem ex mutuo. j. de testi. c. ueniens. s. eod. c. cum dilectus. sed contrarium uerum est, ut probatur per prædictam. l. quòd in diem. ff. de compen. cum suis concord. Nec est uerum quòd dictum est, quòd ad aliud actum fuit primò quando excipit de compensatione, & aliud agitur modò quando agitur directo ex mutuo; quia utrobique ad idem agitur & eandem quantitatem petit, & eandem questionem repetit, licet alio modo agendi non licet, & ideo non auditur. ff. de excep. rei iud. l. i. l. i. & l. de eadem re. & l. si quis cum totum. & maxime ultra medietatem. & l. duabus. & not. q. licet omitteretur hæc exceptio compensationis ante finem, tñ post finem si agitur actioe sibi copetente non obstat sibi exceptio rei iudicatæ. Nec est contra. C. de excep. l. exceptionem. ubi dicit q. exceptiones peremptorie proponenda sunt ante sententiam; quia ibi loquitur de exceptionibus quarum ius tollitur per sententiam, qd non est in exceptione compensationis, quia eius ius remanet saluum etiam post sententiam, ut in præ alle. l. quòd in diem. ff. de compen. Et idem est in exceptionibus criminum, quæ opponuntur contra electum, ut no. j. de dolo. c. cum olim. ¶ Idem est in hypothecaria, quo ad

ius prælationis, scilicet ut ipsam præponens alijs creditoribus præferatur. ff. de excep. rei iud. l. duobus. ¶ Idem est in exceptione rei iudicatæ. j. de sen. & rei iud. c. inter. Itē in prædictis non tollitur actio per sententiam, licet omitteretur exceptio, ut in præalleg. iuribus appareat. argum. ad prædicta. ff. de excep. rei iud. l. ex lex. s. latinus. ¶ Secus a est, si fertur sententia contra excipientem de re iudicata, uel de inreuerando; tunc enim omne ius tollitur, & id potest b dici in omnibus exceptionibus peremptorijs quæ habent exceptiones uel actiones, quæ ex eodē procedant facto, & ibi idem queritur. ff. de inreuer. l. si duo. s. idem iul. & l. si duobus. s. exceptio. & s. seq. in supradictis, ex quo quis contrariam sententiam reportauit in exceptione, non auditur agens obstante sententia rei iudicatæ. ¶ Secus autem est in exceptionibus declinatorijs fori, solutionis, uel alijs extraordinarijs, ut sunt quæ proponuntur contra agentes ut repellantur, uel alijs consimilibus. In his enim per finem supra his latam non tollitur, quin adhuc directè agi possit. s. eod. l. cum dilectus. s. si. j. de testi. cap. ueniens. l. 2. Et est hic bona ratio, quia summarie in his proceditur, nec ita plenæ probationes requirantur, sicut in præmissis peremptorijs. ff. de rei iud. l. i. a diuo. s. si super. Tamen ne in prædictis erres, nota q. ubi in libello non pono originem, id est causam petitionis, sed indistincte ago, nec in prosecutione, nec uerbo, nec probatione restinxim ad aliquam causam, obstat mihi exceptio in omnibus ubi eadem est questio, quia non inuenio rationem quare de una magis quàm de alia egisse intelligatur. C. de an. excep. l. fin. ¶ Si uerò originem petitionis, id est causam in libello posui, uel etiam a principio non posui, sed in prosecutione eam expressi, uel super uno tantum probaui, sed postea ago ex alia causa, non obstat mihi exceptio efficaciter. ff. de trib. l. habebat. ff. de excep. rei iud. l. si ex testamento. & l. si mater. in prin. C. de iudi. l. 2. ex superuenienti tantē causa semper agi potest, nisi illa fingatur a principio esse. ff. de excep. rei iud. l. si mater. s. ea l. idem si a te. l. si rem. & l. si quis ad. & hoc obtrinet, siue reali, siue personali actione agatur; licet in aliquibus subtilitatibus sit diuersitas. [Ipsam] petitionem restitutionis propositam. [Respondere] super alijs, nisi super expoliatione in modum reconuentionis proposita. ¶ Ab agendo] etiam interdicto, quia de hoc loquitur decre. scilicet lite contestata super interdicto unde ui. Si autem ante litem contestationem super interdicto, lis esset contestata super proprietate, uel alia actione, benè procederet utraque simul. s. eo. c. cum dilectus. agens enim interdicto unde ui, non repellitur ab agendo neque exceptione criminis, nec exceptione proprietatis, neque post litem contestatam in interdicto, sed simul concurrunt. j. de restitu. spo. c. in literis. & c. frequens. ff. de iudi. l. si de ui. [Ab eis] spoliatoribus repellatur actor intentans interdictum unde ui, dicimus etiam eidem obstat exceptionem pacti. ff. de pact. l. si unus. s. pacta.

De plus petitionibus.

R V B R I C A X I.

S V M M A R I V M.

1. Quam penam incurrat hodie qui plus petit.
2. Hereditatis petitio non competit contra debitorem in diem.

C A P I.

CAPITVLVM I.

Consilium. [Prouidentię persistendum] quousque damnum, uel expensas patiatur aduersarius, instit. de act. s. tripli. [Re.] ubi autem super maiori quantitate, quam sibi deberet, fecit sibi creditor caueri scienter & dolose a debitore, si postea plus petat & perseueret usque ad litem contestationem, eorum debitum amittat. C. eo. l. i. ¶ In expensis secundum leges olim amittebat totum, quocumque modo quisque plus peteret, inst. de excep. ff. temporalis. hodie secundum leges, qui plus petit, uel causa, uel loco, si aliquid damnum in datione sportularum ex hoc tenferit, triplum reddit, & nihilominus expensas, propter regulam generalem, quod uictus uictori condatur in expensis. C. de iudi. l. properandum. s. sin autem. Cum autem in foro ecclesiastico hæc sportule non accipiuntur, J. de ui. & ho. cle. c. cum ab omni. non condemnatur secundum canones ad hoc triplum, sed ad expensas tantum ut hic, quas. f. fecit occasione petitionis plus continentis. [Loco] hic potest conueniri, ubi soluere tenetur, si inueniatur ibi. s. de fo. compe. c. dilect. & et alibi, ubi de iure comuni habet forum, non autem ubi fecit promissionem. ff. de iudi. l. heres. ff. de eo quod cer. lo. l. i. C. de bo. autho. iud. po. l. 3. [Petitur.] Hæc littera habet duplicem intellectum; potest enim legi, quod debitor non cogatur incipere litem super principali debito, nisi post finitas duplicatas inducias & expensas solutas, & habet hoc locum quando debitor a principio ante litem contestatam opposuit, & probauit declinatoriam fori. f. pactu. quod non possit ante certum tempus conueniri, & sic loquitur insti. de excep. s. temporales. uel quando ante litem contestatam opposuit, & probauit parte consentiente dilatoriam solutionis. l. quod non tenebatur soluere ante certum tempus, & et iudex ex officio suo debitori duplicauit inducias & expensas adiudicauit, nam in his casibus non cogetur debitor litem inchoare, nisi prædictis perfectis, insti. de excep. s. hodie. ¶ Item potest intelligi, quod debitor non cogetur suscipere litem de re iudicata, uel officio iudicis super executione sententiæ late super principali debito, nisi prædictis impletis. Aliqui etiam intellexerunt, quod etiam litem coëptam per litem contestatam non tenetur debitor exequi, nec ad sententiam procedetur, nisi prædictis perfectis. Imo aliqui dixerunt, quod statim postquam apparuit debitum ante tempus petitiu, absoluet debitorem ab instantia iudicii. ar. pro eis. ff. de peti. her. l. quod si in diem, sed hic non uidetur quod, cum consistat de debito in diem, condemnari debet prædictis poenis pro sua temeritate impositis. ff. de iudi. l. de qua. ar. ff. ad l. aquil. l. in lege. ff. de fur. l. quidam. nec præal. l. quod si in diem. contradicit, quia ibi non agebatur ad debitum in diem soluendum, sed ad cautionem præstandam, ad quam bene fuit condemnatus. ff. de iudi. l. in omnibus. ¶ Vel dic, illud ideo est, quia petitio hæreditatis non competit contra debitorem in diem, quia non possidet pro hærede, uel possessore; sed actio ex mutuo, uel consimiles bene competunt contra debitorem in diem, licet male agat. ff. quando dies leg. ce. l. i. in fi. ¶ Item nota, quod poena ista tenetur non tantum qui contra pactum factum petit ante tempus, sed etiam qui petit ante tempus a lege præfixum. insti. de excep. s. hodie. & pone exempla in dote. C. de rei uxo. act. s. cum autem. & in constituta. ff. de consti. l. promissor. s. si siue. & in condemnatione. ff. de iudi. l. debitori. & in multis alijs.

De causa possessionis et proprietatis. RVB. XII

SYMMARIUM.

- 1 Iura an dicantur possideri.
- 2 Possessio uel quasi non cadit in iure, nisi ratione exercitijs.

CAPITVLVM I.

Visceptis. & J. [Momenti] id est possessionis, quæ parata est per momentum durare. not. quod iura proprie non dicuntur possideri, nec quasi possideri, nec ab his qui ea in ueritate habent, puta, ut iura episcopalia, uel huiusmodi, uel ius eligendi, uel iudicandi, uel huiusmodi, quod si proba, quia si non sunt, nec quasi possideri possunt ab his qui ea non habent. ¶ Item possessio uel quasi, non cadit in iure, nisi ratione exercitijs; sed proprie dicitur quasi possideri ratione actus. uerbi gratia, talis est in possessione exercendi iura episcopalia, uel est in possessione eligendi, uel iudicandi, uel est in possessione eundi, uel potes dicere talis est in possessione utendi uel iure eligendi, uel iudicandi, uel utendi iure seruitutis uia, uel huiusmodi, & consimilibus. Possessio enim aliquem actum requirit, uel exercitium; & si aliquando inuenis, quod aliquis sit in possessione iuris, expone, id est exercendi ius, uel ea quæ pertinent ad illud ius. ¶ Alij dicunt & forte melius, quod proprius dicitur quod aliquis est in possessione iuris eligendi, uel eundi, quam quod aliquis est in possessione exercendi hæc iura; bene enim quis potest habere possessionem alicuius iuris, licet ipse non habeat illud ius, quia licet ipse non habeat, alius tamen habet; uel etiam si nulus habet, est tamen in re, uel actu, uel habitu. ¶ Vno non habet locum hæc decr. quando a diuersis partibus intentatur in possessorio & petitorio, quia tunc non ratione connexitatis, sed ratione reconuentionis sub uno iudice est agendum. C. de sen. & interlo. om. auth. & consequenter. s. de rescr. c. dispendia. habet ergo locum ubi quis ad aliquos iudices impetrat super possessorio, & ad alios super petitorio, quod non licet, & credimus non ualere litteras. s. de rescr. c. ex renore. Item hæc decr. habet locum durante eo; de quo primò actum est iudicio, alias secus. ut not. s. de iudi. c. ult.

SYMMARIUM.

- 1 Attestationibus iam apertis & allegationibus factis, an liceat procedere in possessorio pendente petitorio.
- 2 Spoliator in matrimonio si inuentus sit petitorium, an spoliatus de nouo possit intentare possessorium.

CAPITVLVM II.

Ad ultimum. [Interrogati] prius audiant, nihilominus tamen incontinenti post audiant attestations super petitorio. s. de or. cog. c. cum dilect. Vel dic ut in glo. seq. ¶ Prius audiant id est aperiant, uel approbent attestations & secundum eas procedant, & erat hoc dubium decr. si post apertionem testium & allegationes factas, licet procedere in possessorio pendente petitorio, & respondetur quod sic. J. eo. c. pastoralis. in fin. ubi de hoc not. & intelligo hoc uerum, a scilicet quod licet dimittere petitorium^a, & a dimittere petitorium. Petitorio intentato non potest de iure civilis agi possessorio. l. cum fundus in fin. ff. de ui. & no. ar. Secus est de iure canonico, quia suspenditur petitorium accumulatō possessorio. Quam differentiam notabis. de quo uide glo. sic. si significauerit. de test. & ibi Abb. c. col. uers. ex qua nota Fel. d. c. significauerit. nota s. Leon. a. Lge. ¶ Licet hoc est uerum ubi una pars intentat petitorium & possessorium recuperandæ possessionis, uel adipiscendæ. J. eo. c. i. & 2. j. tit. proxi. c. cum ad sedē. secus si retinendæ. s. de iud. c. examinata. insti. de inter. s. retinendæ. ar. contra. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. s. i. ¶ Idem est, si a diuersis partibus, scilicet quod unus proponat interdictum retinendæ possessionis, & aduersarius petitorium; alias ordinarij iuris est, ut prius de possessione quam de proprietate agat. C. de rei uend. l. ordinarij. C. quo. bo. l. ult. C. de interdic. l. incerti. C. de edic. di. Adr. l. 2.

- ¶ Si autem actor intentat interdictum recuperandæ possessionis, uel adipiscendæ, & aduersarius uelit agere de proprietate eiusdem rei, uel etiam de crimine, non potest. i. n. prox. c. in literis. & citem cum. nisi forte ut quidam dicunt, uelit statim de proprietate probare. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. ar. ff. de re iud. l. in eodem. §. ult. qd nos non credimus. s. de ord. cog. c. super. ¶ Item not. quod si spoliator in matrimonio intētauit petitorium, & lis sit cōstituta, tamen spoliatus potest de nouo intentare possessorem, super quo procedetur & differetur petitorium. j. de resti. spo. c. ex conuersione. & idem est etiam in alijs. j. eo. cap. pastoralis.

S V M M A R I V M.

- 1 Forma libelli per quam intentatur petitorium & possessorem.
- 2 Sententia, non tantum super eo quod petitum est, ferri debet, sed super causis etiam.
- 3 Reconuentio non habet locum, nisi prius præcedat conuentio.
- 4 Qui p. ut restitui ad ius incorporale, probare debet se possidere, tunc, quando de possessione deiectus fuit.
- 5 Interdictum de uiuere actusque primo, ad hoc ut competat, qua requiruntur.
- 6 Vacillatio est causa sufficiens repellendi testes.
- 7 In libello est adicienda causa quare aliquid petitur.

CAPITVLVM III.

- ¶ Vm ecclesia Sutrina. [Consueuerunt.] ¶ Nota, qd per talem libellum. Cum consueuerimus interesse electionibus episcoporum, petimus talem electionem nobis absentibus factam cassari. intentatur possessorem & petitorium; uel qd melius dicitur, omne ius, scilicet & possessionis & proprietatis deducitur in iudicium, ut tam possessionis quam proprietatis iure se iuuent; quia non tantum dicitur quis prosequi possessionem quando petit restitutionem possessionis, sed et quando se iuuat possessione, ut hic; & potest hoc esse propter uerba posita in predicto libello, ibi, scilicet consueuimus interesse, ubi possessio propter factum interessendi & ius propter consuetudinem notantur. Idem dicendum uideretur, si tantum petisset electionem infirmari, propter regulam quæ hic ponitur, id uenire in iudicium &c. Idem si diceret, quia ad me pertinet. ff. de uerb. signifi. l. uerbum illud per. Secus autem diceremus, si peteret confirmari, quia ad nos pertinet electio de iure, quia tunc tantum petitorium intentatur; uel potius ratione proprietatis iure eligendi dicitur cassanda electio, & non ratione possessionis. Idem si diceret, qd de consuetudine pertinet, quia consuetudo ius est. i. dist. c. consuetudo. inf. de i. na. §. constat. & §. ex non rescripto. ¶ Item not. qd non solum fertur sententia super eo quod petitum fuit, scilicet electionem confirmari, sed super causis, scilicet quia consueuimus interesse, & est hoc ipsum propter regulam quæ sequitur, id uenire in iudicium &c. Idem etiam dicunt quidam, si tantum electionem petisset confirmari; tamen quidam hoc negant, & bene dicunt, qd hi. clerici expressè petiere sibi adiudicari ius eligendi, & in possessionem remitti. ¶ Si quis autē uult diligenter intueri, satis cognoscere potest, qd illa uerba peto electionem factam de tali confirmari, nec petitorium, nec possessorem intētauit, quia taliter nihil iuris in electione petit, nec ratione possessionis, sed propter uerba in libello adiecta. scilicet cum consueuerimus interesse, & nobis exclusis, & alijs consimilibus uidetur possessorem & petitorium intentare, cum ratione sui iuris dicat electionem confirmandam uel infirmam; quamuis posset dici, qd hoc ipso qd petit electionem confirmari, uel infirmari, ut hoc peteret omni iure quo electio sit confirmanda uel infirmanda. ar. hic in fi. & C. de anna. excep. l. fi. & si contendat de re iure petitorio, uel possessorio, poterit sententia ferri de iure illo. Sed si non contendatur de iure petitorio, uel possessorio, licet confirmetur electio, uel cassetur propter formam, uel alias causas, huiusmodi sententia fortè nec in possessorio, nec in petitorio facit præiudicium, cum de eo non fuerit actum, nec expressè. l. quia hæc petitio non continetur, nec tacite. f. inducendo in processu litis probationes super iure suo.

¶ [Postulabant] petitorium & possessorem intentantes, & cum intentarent possessorem recuperandæ possessionis clerici, tunc canonici non erant admittendi super eodem petitorio. s. de ord. cog. c. super. & qd hic admissi fuerunt ad petendam confirmationem, fuit quia placuit clericis, nec uoluerunt excipere de spoliatione; uel hoc fuit, quia primò canonici petierant confirmationem, & postea ratione huiusmodi principalis petitionis admissi fuerunt clerici ad reconueniendum de possessione; quia non posset locum habere reconuentio, nisi prius præcedat conuentio. & licet proposito possessorio non admittatur reconuentio, nisi super possessorio; secus autem est, si primò agatur petitorio, nam tunc super alia re reconuenitur possessorio & petitorio. ¶ Secus autem si incepissent agere clerici possessorio, & postea canonici peterent confirmationem. Vel dic coram iudice ordinario, uel etiam delegato, cui principaliter esset utrumque commissum, bene posset agi de utroque non in modum reconuentionis, sed principalis conuentionis, ut not. s. de or. cog. cap. super. cum bene sese inuicem comparantur petitiones istæ. Peto electionem meam confirmari; ex aduerso peto electionem talem infirmari, quia est facta nobis absentibus qui eramus in possessione eligendi, & ad quos de iure spectabat. Secus autem si primi peterent ius eligendi, cum essent in possessione; nam tunc non audirentur secundi. arg. ff. si usus fr. pe. l. ult. s. de iud. cap. examinata. Melius placet, quod hic non habeat locum exceptio spoliationis contra hos petentes confirmationem. Item non impediuntur petere confirmationem, licet etiam primò conueniantur interdicto; quia petitio confirmationis non dirigitur specialiter contra aliquem, sed officio iudicis petitur, ut not. s. de or. cog. cap. cum dilectus. ¶ [Abfuisse] petes restitui ad ius incorporale debet probare se possidere tunc, quando fuit deiectus de possessione. ff. de vi & vi ar. l. i. §. interdictum. & j. de restitutio. spol. cap. olim inter. probat autem se possidere, si probat sibi esse cautum de non impediendo uti iure de quo agitur; uel si probat se usum saltem una uice, domino ad quem pertinet sciente & patiente quod tanquam iure suo utebatur, non facinus utim, si dominus sit coactus ut caueat, uel ut patiat uti, dummodo de hoc in iudicio constet, de quo non potest ei referri questio, donec fuerit restitutus, cū & predo sit restituendus sit. j. de restitutio. spoliat. cap. in literis. & cap. seq. ¶ Sed contra hoc uidetur. ff. de iur. actuque priua. l. fin. & de aqua quoti. & xli. l. i. §. aristo. ubi dicitur, quod non credat uti suo iure, nisi agatur ex illis interdictis; sed qui per uolentiam utitur, non creditur uti iure suo; ergo non habet interdictum unde ui. Solu. in interdictis, quæ competunt possessoribus ad possessionem tuendam, ut sunt prædicta interdicta, scilicet de iur. actuque pri. & de aqua quo. & xli. & uti pot. locum habent quod debet credere se uti iure suo, ad hoc ut illa ei competant interdicta. ff. uti possidetis. l. i. §. fina. & l. seq. & in præalle. l. ¶ Sed quando agitur interdicto recuperandæ possessionis, obtinebit etiam si non credat se uti iure suo, & eodem modo dicam, si agitur uti possidetis contra alium quam contra eum, qui male habuit possessionem, scilicet ui, clam, uel præcario; quia non oportet quod credat se uti iure suo. ff. uti possidetis. l. i. §. fi. & l. seq. ¶ Sed dices, nunquid eo ipso quod permittit aliquem semel electioni intrare, uidetur ei concessisse quod de cetero interfuit? Respond. non, sed possessionem interessendi electioni querit, & dicimus hoc esse in electione, ut patiendi aliquos interesse electioni possidere uideantur, ut hic; quia nulli consuevere admitti ad electionem tanquam habentes uocem,

Z

cem,

cem, nisi illi ad quos de iure pertinet, uel de consuetudine, arg. ad hoc. ff. de aqua quoti. & c. si. l. i. §. item quæsitum. ubi dicitur sufficere si una die duxit aquam per fundum tuum, quia non præsumitur quod permitteres eum sic ducere, si crederes eum non uti iure suo. ¶ In itinere autem, uel actu, uel uia, oportet ad hoc ut competat interdictum de iti. actuque priua. uel ubi credatur possessionem adeptus, quod triginta uicibus iuerit domino sciēte, & credente quod iure suo utatur, & patiente. ff. de iti. actuque pri. l. i. §. i. unde crederem, quod si unus episcopus in domo alterius episcopi, uel miles in domo alterius militis mille uicibus hospitaretur.

2. *Hospitaretur.* [a] tur, a præsumeretur quasita possessio prandendi, uel hospitandi; quia non creditur, quod ille qui hospitem recipit, patiatur eum prandere, uel hospitium recipere tanquam utentem iure suo, nisi expressè probet, quod tanquam ex debito petebat, & sic fuit admissus. ¶ Et est ratio, quia potius communiter consueverunt talia fieri ex gratia, quam ex debito. arg. ff. de flu. l. i. primo respon. & ff. de fun. instr. l. cum de lanionis. §. a finam. discretus ergo iudex, uel ex uarijs circumstantijs & maxime iure approbatis præsumeret agentem possidere ius incorporale domino sciente & patiente eum uti tanquam iure suo; uel coget eum probare, quod dominus patiebatur eum uti iure suo, sciens quod tanquam iure suo utebatur. ¶ Varios] hoc sufficit ad repellendam eorum. ¶ Vacillasse] hoc sufficit ad repellendum eos, 3. q. 9. cap. pura. 4. q. 3. cap. item qui falso. j. de accus. cap. super his. ff. de quæstio. l. de minore. & l. ex libero. ¶ Negatiuam] hoc sufficit ad repellendum eos, nisi indirecto probasset, indirecto enim bene probatur negatiua; & Not. testes reprobari non solum qui probant expressam negatiuam, sed etiam qui probant implicitam, scilicet quod ad canonicos tantum pertinet electio.

7. ¶ Præfentes] nota hic, quod hic libellus non est admittendus. Peto talem electionem cassari, quia apud me est ius eligendi. sed talis causa est adiicienda, quia apud me est possessio iuris eligendi, arg. j. de iure patro. c. consultationibus. & c. ex literis. non est enim sufficiens causa cassationis, uel confirmationis electionis proprietas in eligendo, sed possessio, ut hic. & d. c. consultationibus. ¶ Decernimus] repetere quod diximus. §. de elect. c. humana. §. de in integ. resti. c. cum uenisset. Mirum est, quod electio ista cassatur, cum fuerit facta ab omnibus illis, qui potestatem habuerunt eligendi eum. Respondeo hoc esse ideo, quia conuenti fuerunt illi qui erant in possessione eligendi, & sola possessio sufficit ut uocari debeant, & nisi uocentur, quod cassetur, ut hic. arg. §. de elec. cap. humana. non enim licuit eis, scilicet canonicis, licet in ueritate tantum ad eos pertineret ius eligendi, ius sibi dicere, & alios priuare qui in possessione tuendi erant. j. de inst. cap. cum uenissent. C. ne quis in sua cau. ius si. di. p. totum. ¶ Sed si nihil in iniuriā alterius fecisset, sed tantum iure suo usus esset, quod esse possit si clerici conuentualium ecclesiarum per se tantum essent in possessione eligendi, & canonici qui de iure eligere debebant, licet non essent in possessione nec per se nec cum alijs eligendi, per se tantum elegerunt; nam in hoc casu uidetur, quod horum canonicorum electio est confirmanda, tanquam facta ab his qui uerè potestatem habent eligendi; quia ille, a quo petitur confirmatio, uel ille qui debet iudicare de electione, non inquirat tantum de possessione si potest ei constare de ueritate, nec facit uim utrum clerici qui erant soli in possessione eligendi, alium eligerent, uel non. ¶ Item nec est uis, siue elegerint ante electionem canonicorum, siue post; dicunt tamen, quod si clerici tanto tempore bona fide fuissent in hac possessione eligendi quod præscripsissent, quod ex tunc non teneret electio canonicorum, quia iam in alios legitimo modo est eligendi potestas translata, ut hic. j. & secundum statuta, & hoc quidam concedunt. ¶ Alij dicunt contrarium & melius ut nobis uideretur, scilicet quod electio canonicorum cassanda est, & electio clericorum confirmanda, quia ex quo possessionem amiserunt, postea sua autoritate resumere non possunt. C. unde vi. l. si quis in sua. & hic. Sed primi respondent obtinere hoc in iuribus incorporalibus, & pro his facit. §. de elec. cap. dudum. ubi dicitur, quod absolutiones factæ ab his, qui non iure possident, non ualent. ¶ Sed illi decre. respondent alij, illud ideo fuisse, quia in mala possessione erant sicut ex litera ibi apparet; nos hic tantum loquimur de bona fide, & legitimis possessoribus. ¶ Idem quod dictum est in electione, dicitur & in sententia quæ fertur ab his qui ius habent, sed non possessionem; & idem in alijs similibus. De hoc not. aliqua. j. de restitu. spol. cap. olim. & §. de in integ. restitu. cap. 2. [reducentes] solo uerbo [iure] ff. de iudicijs. l. solemus. [sed id] dummodo sub petitione porrecta concludi possit [statuta.] 63. dist. c. 2. & c. non licet. §. his omnibus. §. de electionib. c. i. & c. cum terra. ¶ Tertio] idem est si bis. j. eod. c. cum olim. imo idem si semel, dummodo crederet uti iure suo, hoc fecit. ff. de aqua quoti. & c. si. l. i. §. aristo. & §. hoc interdicta. ff. de itin. actuque priua. l. iuliana. & si semel tantum in 40. ann. elegerint. dummodo alia interuenissent, quæ in præscriptio ne alicuius iuris requiruntur, sufficit quantum ad ius proprietatis quærendum; sed licet possidens inuenerit præscriptionem, non tamen consuetudinem, in qua ad minus binus actus requiruntur. C. de episcopo. audien. l. 3. j. de præscrip. cap. si diligenti. Sed in præscriptione iuris requiritur iustus titulus, qui non requiritur in consuetudine; sed & consuetudine & iura oportet esse præscripta, ut in proprietate præiudicant [actore.] C. de probationib. l. actor. ¶ Faciendis] hic apparet, quod nominatim petatum fuit a clericis, quod decetero canonici non facerent electionem sine eis; nam si non esset petatum, nunquam sic absolueret, nec silentium imponderet, cum tantum super petitorio debuit iudicare. j. de simon. cap. licet. & quantumcunque expressa causa Papa iudicasset de confirmatione, uel infirmatione electionis: puta casu electionem, quia nihil iuris habet in electione; uel confirmo, quia apud eos est ius eligendi. Per hoc tamen super iure non intelligitur iudicatum, & si postea licet eadem personæ agant. i. clericis, de iure non obstat exceptio rei iudicatæ, quia de alia re modo agitur. f. de iure eligendi, & de alia primò actum est. f. de confirmatione, uel infirmatione unius personæ, licet eadem causa urobique agatur. ff. de excep. rei iud. l. cum queritur. & l. seq. secus si primò pronuntiatus esset de iure eligendi, & postea fieret electio, quæ is, qui in præterito iudicio succubuit, nunc in eod. iudicio ea rōne quia in electione ius habet, & cōtētus est petere infirmari, tali. n. obliaret exceptio rei iudicatæ. ar. ff. de excep. rei iud. l. si cum argērum. §. si fundū. & secundū hoc intelligit. j. de uerb. signi. c. abbate. & §. de consue. c. cum dilec. & §. de elec. c. querelam. nā in oibus fuit petatum, q. super iure et iudicaret, sicut in tenore littere apparet in oibus. ¶ Itē si diceretur, sequeretur absurditas, q. si aliquis peteret fructus alicuius fundi, uel partū ancillæ, & reus negaret, & pro suæ negationis causa assignaret, quia fundus, uel ancilla non est actoris, & postea absolueretur a petitione fructus uel partus, quod postea non posset petere eundem, uel ancillam, scilicet qui succubuisse, quod falsum est ut colligitur. ff. de except. rei iudic. l. si quis cum totum. §. item si quis fundū. & seq. & l. an eadem. §. qui cum partem. & §. si. sic & dicendum est in præmissis

præmissa casus sicut enim poma sunt fructus agri, sic eligere est fructus iuris eligendi, ut not. j. de iurepa. cap. con-
sultationibus. & aliud est petere usufructum formalem, aliud proprietatem rei. ff. de excep. rei iud. l. si cum argen-
tum. §. si fundum. uer. sed si usufructus. nec est contra. ff. de compen. l. qui in diem. cum suis concordantijs. quia reus opponendo compensationem actori ita petit debi-
tum, sicut si directam actionem intentaret; nulla enim differentia est siue compenset pecuniam, siue eam accipiet. ff. de calumnia. l. 2. hic autem clerici conuentualium ecclesiarum nihil petebant sibi adiudicari, sed solam electionem factam a canonicis petebant cassari, licet causam assignarent quare electio esset cassanda, imo & si petissent sic. Petimus nobis adiudicari ius eligendi. nisi super hoc fieret litis contestatio, non tamen prohibentur isti clerici de nouo agere confessoria pro iure eligendi. Nec obstat eis exceptio rei iudicatæ, quia nunquam de iure eligendi actum fuit; nec obstat præalleg. l. qui in diem. ff. de compen. quia ibi excipiendo de compensatione poteram consequi debitum meum saltem compensando; sed isti clerici nullo modo poterant consequi aliud, excipiendo super iure electionis contra electionem quæ esset cassanda, quia ipsi de iure, uel de consuetudine interesse debebant; sed hoc tantum poterant obtinere, quod electio facta cassaretur. ¶ Item non est cōtra. ff. de exceptio. rei iudic. l. si quis cum. §. si ancillam. imo potius concordant, ibi enim dicit quod ubique eadem questio repetitur in iudicio, obstat exceptio rei iudicatæ; sed in casu præmisso nunquam repetitur eadem questio, quia primò non est actum, nisi de confirmatione, vel cassatione præsentis electionis. repetit quæ no. §. de ordi. cognitio. c. super. Imo plus uidetur, quod si anno, vel mense præterito isti clerici conuentuales egissent contra capitulum, & petissent cassari electionem eis contemptis factam de A. & lata esset sententia absolutionis pro capitulo, etiam expressa causa, ea scilicet quod non deberent clerici conuentuales interesse electioni, & modò facta alia electione de B. iidem clerici petant electionem de B. factam cassari ex eadem causa, ex qua prima electio fuit cassata, nõ obstat exceptio rei iudicatæ, quia de alia re agitur modò scilicet de electione B. & de alia primò scilicet de electione A. ff. de excep. rei iudic. l. & in eadem. & l. seq.

SYMARIUM.

- 1 Confirmatio sola uidetur facere, ut quis possit administrare.
- 2 Administrare an possit quis ante installationem & uide in nu. 5.
- 3 Ecclesie oblata, a Deo oblata esse dicuntur, & dicuntur esse pauperum quo ad sustentationem. ut in nu. 4.

CAPITVLVM IIII.

Cum super electione. ¶ [Confirmatus] satis uidetur, quod per solam confirmationem possit administrare. §. de elec. c. qualiter. c. nostri. & c. transmissa. in contrarium uidetur, quod si hoc est, frustra uidetur installationem fieri de qua habemus. §. de offic. archi. cap. ut nostrum. & frustra uidetur esse consensum Papæ, si non possit intronizari, quod possit administrare. 23. distin. cap. in nomine. Imo quod plus est, expressum habes, quod etiam si sint consecrati, nedum confirmati tantum, quod non debent se intrinicare de rebus ecclesie. §. 9. distin. cap. si quis ordinarius. & cap. seq. ¶ Sed quidam his contrarijs respondent dicentes, tunc ante installationem non posse ministrare, cum hoc habet consuetudo, scilicet quod non administrant ante installationem, ut sicut per consuetudinem fingitur aliquis possessione nactus, qui non est. §. de consue. cap. 2. sic & per consuetudinem installandi, ut est consuetudo, quod post confirmationem installeretur, etiam post confirmationem fingitur non habere iura confirmationis; uel dic installationem ad solam solemnisationem facere; potest & illud dici,

quod ubi est consuetudo installandi per aliquem, seruanda est consuetudo, ut in præalle. decre. ut nostrum. sed nihilominus ante instal-
lationem administrabit, nisi consuetudo contraria operetur, quam etiam dicerem præualere. Nec, c. in nomine, contradicit, non enim colligitur ibi. arg. a contrario sensu; quia etiam administrare possunt sine installatione facta in urbe, & uidimus quod Papa administrauit antequam urbem ingrederetur, & tamen libere urbem ingredi poterat. Nec prædicit. c. si quis ordinarius. & c. seq. 92. di. quia ibi cōten-
debat, eos non esse episcopos, & per obreptionem obtinuisse consecrationem. j. de dolo. cap. cum olim; uel non negatur ibi, quin ecclesia ad quam consecratus est, bona ministrat; sed ecclesia ad quam diuertit. ¶ Restituendum] quia iam possessionem habuerat, id est in causa restitutionis esse, nisi contra eum de ueritate electionis, quod mala esset, constitisset; & stat in solo uerbo hæc restitutio, ut hic in fin. & §. cap. proxi. Per solam aut confirmationem non posset repetere restitutionem possessionis, licet quidam contradicant; sed uidetur contra. ff. de acquiren. posses. l. cum hæredes. ubi dicitur, quod adita hereditate iura transeunt, sed non possessio, nisi corpore fuit apprehensa. ¶ De hac autem materia potest notari, quod non prælatus, sed Christus dominium & possessionem rerum ecclesiæ habet, unde quæcunque homines offerunt ecclesijs dicuntur esse oblata Deo. 12. q. 2. cap. nulli liceat. cap. prædia. & cap. qui abstulerit. & q. 1. cap. res. & cap. uidentes. uel ecclesiæ habet possessionem & proprietatem, ut colligitur. 12. q. 3. cap. pontifices. & j. de testamen. cap. requisisti. id est aggregatio fidelium quæ est corpus Christi capitis. §. de fac. vñt. cap. vnico. ante medium. & si aliquando inueniatur hæc bona Deo oblata esse episcoporum, uel prælatorum, uel capitulorum, dic esse eorum quo ad gubernationem. ¶ Dicuntur etiam esse pauperum quo ad sustentationem, hæc autem propter utilitatem communem diuisa sunt per ecclesias diuerforum locorum auctoritate summorum pontificum, & episcopis, & alijs prælatis concessa est ministratio eorum. 12. q. 1. cap. uidentes. c. ex his. c. præcipimus. & propter hoc dicimus, quod quantumcunque moriatur prælatus, & omnes clerici ecclesiæ, tamen proprietas & possessio remanet penes Christum, qui uiuit in æternum, uel penes uniuersalem, uel singularem ecclesiam quæ nunquam moritur: nec est unquam nulla. 12. q. 2. cap. liberti. 24. q. 1. cap. non turba. ur. & cap. loquitur. & prælati siue dispensatores habita confirmatione statim possunt administrare, sicut si pupillo daretur tutor, uel adulto curator, & nomine ecclesiæ actiones intentare, & etiam si spoliatur ecclesia aliquibus rebus antequam eorum possessio adipiscitur, prælatus habet interdictum unde ui, sicut tutor nomine pupilli, uel quilibet administrator nomine ecclesiæ, non suo; & sic non est contra. ff. de acquiren. hered. l. cum hæredes. cum ibi suo nomine tantum agere possit. Hoc tamen bene fatemur, quod si aliquis episcopus peteret restitutionem suo nomine episcopatus, quo esset spoliatus, sicut hic faciebat, bene restitueretur ad statum quo spoliatus esset; & si libere ministrabat, & ad liberam administrationem restitueretur; & si minus libere, ad minus liberam. ar. j. de restitu. spo. c. pisanis. & j. de appel. c. bonæ me. Hic etiam cum omnis causa restituenda sit, & res quæ simul cum episcopatu ablatae sunt, restituentur. ff. de ui & ui. ar. l. 1. §. qui iud. & §. si fundum. nam licet hoc interdictum non competat nisi possessori, & ipse confirmatus prædictas

Ante installationem administrabit. ¶ Adde Card. in clem. si plures. in fin. de prob. ubi sequitur Innocent. hic. Et ante installationem in choro sit de substantia, ad hoc, ut quis dicatur canonicus ponit Felu. in cap. cum M. ferrariensis. nume. 24. Sed plenius potest uide re Abb. qui tangit istum passum in c. transmissa. 3. col. uersec. concludit. §. de elect. l. ex. a. l. ego.

res non possideat, sed ecclesia tantum ad quam confirmatus est, non videtur competere interdictum; sed dic, dari siue venire in interdictum, quoquomodo habuerit, siue depositas, siue recommendatas, siue pignoras. ff. de vi & vi. ar. l. j. in prin. & §. q. autem ait. licet enim de eis non datur interdictum principaliter, si eis tantum spoliaretur, quia ea non possidet ciuilitur, vel naturaliter. ff. eo. l. j. §. de iur. citur. & §. interdictum autem. tamen ratione accessorii veniunt, & eodem modo hic; principaliter enim competit vtile interdictum, vel iudicis officium pro recuperando statu suo; ista autem sibi competunt nomine suo, ut dictum est, ad res autem ablatas ratione accessorii. §. quia accedunt episcopatus ad quem restitutus est. ff. eo. l. j. §. reat. sim. & §. ex die. & l. merito. §. & illud. ¶ Sed dic, cum interdictum unde vi tantum ad interesse competit ut ff. eo. l. interdictum. hoc autem non interfit suo nomine, sed ecclesie tantum, inanis ergo restitutio. ¶ Respondeo, interdictum, vel officium iudicis semper competere ad rem ablatam, uel eius estimationem, etiam si nihil interfit eius, qui ea spoliatus est, ut probatur. ff. eo. l. i. §. quod autem. cum ad ea, quae ibi dicuntur, non agatur ratione interesse; etenim quantum ad rem locatam, si uis fiat, non interfit locantis. ff. locat. l. si merces. & l. seq. nihilominus tamen estimatio rei locatae venit in interdictum, ut colligitur in praedicto. §. q. autem. & in super, scilicet ultra estimationem tenetur ad interesse, & sic loquitur praalle. l. interdictum. Idem in praetato dici potest, quod sua interest, cum earum dispensationem habeat. i. r. q. i. c. episcopus. ¶ Item ratione accessorii tenetur ad omnes fructus, damna, & expensas. §. de restitu. spol. cap. grauis. §. de appel. cap. bonae me. restitutionem autem earum rerum suo nomine non petet, cum eas non habuerit, nec possederit suo nomine, sed ecclesie. Plus placet quod not. §. de restitu. spol. cap. in literis. & posset dici in prima obiectione, quod etiam ubi consuetudo est installandi palicem, seruanda est consuetudo, ut in d. c. ut nostrum. sed nihilominus etiam ante installationem ministrabit, nisi consuetudo contraria operetur, quam etiam dicerem praeualere. ¶ Siue autem dicas Christum, siue ecclesiam generalem, siue specialem, siue episcopum, uel alium prelatum, siue Papam uicarium Christi possidere, dicas secundum praedictum modum procedendum. Haeres autem secularis si ante aditam hereditatem, uel etiam si postquam adierit, spoliatur castro, fundo, uel alia re haereditaria, non potest tamen agere interdictum recuperandae possessionis ad rem qua spoliatus est, nisi prius habuerit per se uel per alium illius rei possessionem; quia duo habet probare ille, qui intentat hoc interdictum, quare iste probare non potest, scilicet possessionem, & spoliationem. [Petitorium] petierat enim se restitui ad episcopatum, quo fuerat spoliatus, & ad quem fuerat canonicus electus, & sic possessorem & petitorium intentabat. [De qua.] ff. de iud. l. de qua re.

S V M M A R I V M.

- 1 Post testium apertionem, & etiam disputationem super eis factam, rediri potest ad possessorem.
- 2 Spoliatus petitorium dimittere debet, & ad possessorem propter odium spoliationis transire.
- 3 Petitorio cum quis egit ignorans se possidere, redire potest ad possessorem si se inuenit possidere.
- 4 Index an cogatur pronunciare super petitorio petente aduersario si primo fuit propositum.
- 5 Index an teneatur ferre sententiam super petitorio quo egit spoliatus.
- 6 Spoliato restituto poterit spoliator de nouo si uoluerit agere de proprietate.
- 7 Spoliator facta restitutione, petere poterit quod super petitorio de quo actum est, sententia feratur.

CAPITVLVM V.

Pastoralis officij. [Possessorio]. ff. de acq. pos. l. naturaliter. §. hoc nihilominus. [Recuperanda] interdictum unde ui. insti. de interdi. §. retinenda. & §. seq.

[Adipiscenda] quorum bonorum. quorum lega. Item uidetur in retinenda, si errauit. ff. de acq. pos. l. naturaliter. ¶ [Renunciatum] renunciari proprie dicitur probationibus facti, uidetur autem hic quod post apertionem testium, & etiam disputationem factam super eis, quod redire potest ad possessorem; quia cum non renunciauerit, adhuc potest inducere instrumenta, & confessiones, & probationes alias. §. de fi. instru. cap. cum dilectus, & sic non potest dici liquere de causa. Nec ualet, si dicas, quod etiam post renunciationem & conclusionem possunt similiter induci probationes per be-

neficiu i integrum restitutionis, na non dicitur posse fieri quod per auxilium extraordinarium fit, quale est in integrum restitutio. [Conclusum] conclusum proprie dicitur, quando sic concluditur, quod ulterius, nec de facto, nec de iure quicquam dicatur. [Statum.] ff. de ui & ui. ar. l. cum fundum. §. ul. ¶ [Pendente] id est simul potest agere utroque, potest etiam suspendere questionem proprietatis, quousque possessionem recuperat, ut sic onus probationis super proprietate transferat in spoliatores; quod intelligo uerum, cum nihil probatum est de proprietate, sed ex ea causa tantum quia actor, idemque spoliatus nihil probauit, dicit reus idemque spoliator pro se sententiam ferendam. Si autem alias constaret de proprietate quod esset spoliatoris, non suspenderetur sententia; & habet locum haec suspensio quancunque uult ante conclusionem, sed post conclusionem non habet locum, nisi uel malitia spoliatoris, uel casus, uel alia iusta causa iudicem mouerit, ut suspensio petitorio procedatur in possessorio; renunciare autem non potest, quin aduersarius, uel etiam ipse possit petere ferri super eo sententiam, ut not. in gloss. sed quid. [Intentare] hoc non uidetur posse stare, cum ex quo ceperit agere petitorio, siue ante litis contestatam, siue post, cogendus est prosequi litem ceptam usque ad finem, uel ad minus reus potest petere, ut procedatur in lite cepta, & terminetur. C. quomodo & quando iud. authenti. qui semel. ¶ Ioannes dixit, quod qui agit petitorio, si uult transire ad possessorem, non potest, nisi renunciet processui super petitorio, & glossa uult hic pendente iudicio, id est conclusio, uel renunciato. ¶ Alij dicunt, quod beneficium iuris est, quod de petitorio possit transire ad possessorem, unde potest etiam si non renunciet, ne quod in eius fauore est & c. C. de legi. l. quod fauore. illa authent. loquitur quando est contumax; hic autem non est contumax, quia facit quod lex permittit, & haec decre. & §. de testib. capit. significauerunt. ¶ Et est hoc speciale, quod spoliatus debet dimittere petitorium, & transire ad possessorem propter odium spoliationis; nec cogitur renunciare primo iudicio, nec procedere; sed pendebit negotium tantum, si postea uolet procedere, procedet, & si non, omittet. sed nec prodest haec suspensio, quin finaliter possessorio expedito, reo instante in prima instantia procedatur saltem, quousque reus absoluatur ab ipsa instantia, & actor sibi ad expensas factas propter hoc condeneretur, ut in praalle. auth. qui semel. & c. de iudi. l. properandum. §. i. ¶ [Possessorijs] ut est in ea possidetis quod praecedit sui natura rei uendicationem, quia qui proponit uti possideris, dicit se possidere; qui autem uendicat, alium possidere dicit. §. de iudi. c. exami nata. C. de aliena. iudic. mutan. causa facta. nec redit qui

Nam non dicitur. Card. in co. si. 57. col. 1. dicit hoc dictum esse notabile. & illud sequitur inci. consilium ad primum quod de iure communi.

Conclusum. Adde Spec. in tit. de renn. & conclu. uer. & no. & Car. in consil. 22. inci. in causa amara. ti. in prin. gl. & ibi Ang. alle. Inn. hic in §. quia uero. in aush. de testib. & Abb. in c. quoniam contra. col. 10. §. de proba. & Car. in cle. 1. q. 2. de causa pos. & pro. & in consil. 72. inci. sigillatim ad sing. col. 4. uer. ad quartum.

quis ad tale possessorium, si cepit agere petitorio. contra ff. de acquir. poss. l. naturaliter. §. hoc nihil. Sol. l. lud intelligitur ubi quis ignorans se possidere egit petitorio, quia tunc potest redire ad possessorium, si se inuenit possidere. Item prius oportet scire, quis sit possessor, quam petitor, & ita naturaliter præcedit rei uendi. institutio de interdi. §. retinenda. uel hoc intelligas de interd. quæ habent mistam causam, sicut est in interd. de itin. actusque priu. ubi non solum oportet me probare dominium seruutis, sed etiam possessionem, scilicet iussu triginta uicibus in anno. ff. de itin. actusque priu. l. 3. §. ait prætor. §. hoc autem. ibique inuenies causam diuersitatis. ¶ Idem de in interd. de aqua ex castellis ducenda. ff. de aqua quo. & æsti. l. 1. §. ait prætor. sed certe hoc interdictum non præcedit ueram causam proprietatis, quia simul & de possessione & de proprietate agitur; uel loquitur hic de interd. is preparatoriis rei uend. ut est de liber. homi. exhi. & de liber. exhi. ut in eisdem tit. nam prius apparet quis possideat, & postea datur rei uendicatio; uel dic si agendum est uti pos. & de ui. prius agendum est uti pos. & postea de ui. C. de appella. l. 3. ff. de iudi. l. si de ui. ¶ Iniquitas sola iniquitas spoliatoris non sufficit, etiam si de ea constet, nisi dimittat, uel suspendat petitorium, & recurrat ad possessorium, nisi appareat subtractio probationum uel malitia aduersarij, uel casus, uel alia iusta causa. Dicimus enim, quod postquam conclusum est, non potest suspendere petitorium, sed sententia diffinitiuam fertur pro reo, etiam si nihil probatum sit pro alterutra partium, cum sufficiat reo idemque spoliatori, si actor idemque spoliatus nihil probauit, ut supra eodem cap. cum ecclesia. nisi aliqua causa in contrarium iudicem moueat, ut hic dicit. ¶ Sed obijcies, sic ergo de sua improbitate consequetur fauorem spoliator. Respond. hoc esse uerum; sed hoc ideo contingit, quia hoc uidetur uoluisse spoliatus utrumque intentando, & in utroque concludendo; uel dic, ut not. in glo. 1. simul. & gloss. sed quid. uer. quidam. [Casu] mortis testium, uel absentia, uel furoris, uel alia huiusmodi.

¶ Agi sed quid proderit ei si agat possessorio, cum super utroque ferri debet sententia, cum utrumque sit deductum in iudicium? supra eod. cap. 2. 3. & 4. in executione enim præualebit petitorium. j. cap. proxi. Respond. ualeat quo ad fructus; hoc non uidetur stare posse, quia postquam obtinuit in possessione, omnes fructus restituet, cum succumberet in petitorio super quo iam lis contestata fuerat, cum possit litē contestatam omnes fiant malæ fidei possessores quo ad fructus restituendos. ff. de peti. hered. l. sed si legi. §. sed si ante litis. ¶ Sed potest respondere, quod diuersis temporibus factæ sunt litis contestationes, & primò super possessorio, unde ab eo tempore usque ad litis contestationem super petitorio habebit fructus. Item si obtinuit in possessione, possidebit quousque aduer-

4 sarius probet suam esse. C. de rei uen. l. res alias. ¶ Sed dices, ad minus petente aduersario cogetur iudex pronunciare super petitorio, si primò fuit propositum, non obstante quòd actor ad possessionem habuit recursum. arg. ff. de iudi. l. de qua re. Sed nos respondemus, non cogetur propter rationem assignatam in gloss. quæ incip. hoc non uidetur, & propter iniquitatem rei qui subtrahit probationes actori, uel propter casum qui abstulit ei probationes; nec sine causa hoc statutum est contra. authent. qui semel. imò iusta causa est illa, scilicet quòd cum hic perspicue constet de malitia spoliatoris, & spoliator deterior sit quam ignorans uel quam qui ineptè procescit in causa; iustum ergo fuit quòd hic Papa contra spoliatorem prouideret, ut nihil per suam malitiam uel rapinam lucraretur, licet spoliatus inepte & stultè primò petitorium intentaret; multum autem lucraretur spoliator, si propter hoc quòd possessionem habet, non oneretur probatione, imò obtinere debet super proprietate, & si

nihil probauerit. §. eo. c. cum ecclesia. & econuerso si spoliator aduersarium non spoliasset, nihil posset obtinere, nisi probaret de iure suo. ¶ Idem & in spoliato, si non fuisset spoliatus, nullum onus probationis incumberet, quòd autem hic esset penitus iniquum, quòd ipse sine culpa sua sic grauiter lederetur, & aduersarius pro sua culpa sic magnifice muneretur alias iuuaretur; ideo statutum est, quòd nullo modo super petitorio, quo egit spoliatus, teneatur iudex ferre sententiam, etiam si constet quòd sententia esset ferenda pro spoliatore ex ea causa, quia nihil de proprietate probauerit spoliatus. ¶ Quidam tamen dicunt, quòd spoliato restituto si spoliator uoluerit agere de proprietate, quòd poterit de nouo; sed non poterit prosequi litem ceptam per spoliatum, uel super ea petere fieri sententiam, etiam eo restituto; nec habeas o aduocate conscientiam leſam eo quòd de deris causam peccandi spoliato, & retinendi rem alienam; quia potest esse quòd uerè sua sit, licet eam non probet suam. ¶ Item est & alia ratio, quare spoliator non potest prosequi ceptam actionem a spoliato super petitorio; quia cum spoliator contra spoliatum non possit intentare aliquam actionem nisi interdictum. §. de or. cog. c. fin. & eadem ratione non poterit petere, quòd incepta actione petitorij procedatur. ¶ Plus placet nobis, quòd facta restitutione spoliator poterit petere quòd super petitorio, de quo actum est, sententia feratur, & hoc expressum uidetur. j. de testi. c. significauerunt. in fi. Sed tamen quia spoliatus est restitutus in possessione, sententia feratur pro eo etiam super proprietate, nisi forte fuisset probatum pro reo contra scilicet quod sua esset proprietas, quia tunc bene contra possitorem fertur sententia. j. de fi. instru. c. inter dilectos. in fi. & habes simile, quando agitur reali actione, & reus est contumax, quia tunc actor mittitur in ueram possessionem rei petite, cuius per lapsum anni uerus possessor efficitur intantum, quod reus postea non nisi de proprietate auditur; & cum prius sibi immineret onus probationis, decet ex quo possidet per annum, non imminet ei probationis onus. j. de do. & cõu. c. put. C. de iud. l. properandum. [Possessorio] si a principio potest incipere agere possessorio, suspendo petitorio, multo fortius est dicendum, quod si simul egit utroque, quod possit dimittere petitorium, & prosequi tantum possessorium.

S V M M A R I V M.

1 Petitorio & possessorio simul agi possit, & utrum una sententia terminari debeat.

CAPITVLVM VI.

C Vm dilectus. [Petitorio] de hac materia not. §. eo. cap. 2. [proprietatis.] ff. de po. l. bona fides. ff. de pig. act. l. si rem [in executione] hoc quòd dicit hic de prætermittenda executione, in proprietate locum habet, siue una pars tantum egerit possessorio & petitorio, siue una pars tantum egerit possessorio, & alia petitorio, siue simul ceperunt agere, siue diuersis temporibus, dum tamen sententia super utroque simul occurreret ferenda. Si autem primò fertur sententia super petitorio, decet ex quo non est ferenda super possessorio, quia non predest; si aut prius fertur super possessorio, bene postea ferri potest super petitorio. j. de testi. cap. significauerunt. hac ratione uidetur, quòd post sententiam latam in petitorio, non possit super eodem agi possessorio de spoliatione facta ante litem contestatam, uel etiam post in petitorio, sed de spoliatione facta post sententiam in petitorio bene agit, quia non obstat exceptio rei iudicatæ in petitorio.

S V M M A R I V M.

1 Eps statim quòd est confirmatus, dicitur habere administrationem.
2 Confirmationi subita & ignota non contradicit, qui non dicitur esse in culpa.
3 Effectus confirmationis non impediatur, si fiat clandestine.

L 3

Appellare

- 4 *Appellare non est necesse, si quid extra iudicium fiat.*
 5 *in causa beneficii procedi potest in contumacia aduersariorum.*

CAPITVLVM VII.

Cum olim quæstio. Archidiaconus petebat suam electionem confirmari, archipresbyter & canonici contra. Vel melius, archidiaconus petijt archidiaconatum, ad quem licet electus fuisset per episcopum, tamen eum non possidebat, vel quasi, quod idem credimus. f. petere archidiaconatum, ac si peteret sibi tantum archidiacono obediri, vel responderi. ¶ Sed secundum hoc videtur, quod ex quo confirmatus erat per episcopum qui confirmasse eum intelligitur hoc ipso quod ipsum elegerat, quod non debuisset inquiri, an episcopus fuerit in possessione eligendi necne, sed statim debuisset papa percipere sibi tanquam archidiacono responderi. j. de ap. c. constitutus. cum post confirmationem statim habeat administrationem, etiam si confirmatus est ab alio, qui non habet potestatem eligendi. vt no. s. eo. c. cum super. ¶ Item hic archidiaconus habet officium iudicis, ut restituatur, uel ut archidiaconus admittatur. s. de offi. iud. c. 2. quod competit non solum contra eum qui spoliatur, sed etiam contra eum qui debitum non soluit. s. de elec. cap. quærelam. ubi not. & hi non soluunt debitum archidiacono, quia sibi non respondent ut debent. Ad hoc respondeo sic, quia si confirmatio fiat ita quod & tempus & potestatem habeat excipiendi, aduersarius ante confirmationem decetero non potest aliquid excipiendi obijci quominus confirmatio suam habeat effectum, nec de peccato in electione habito neque de uitio personæ. j. de appel. cap. constitutis. il. 2. ¶ Si tamen restaret consecratio facienda, uel ordinatio omissa in confirmatione exciperetur contra confirmationem, uel ordinationem. s. de elec. c. cum dilectus. j. de accu. c. super his. & uerè non potest postea agere, nisi peteretur restitutio in integrum, uel nisi supplicaretur, ut no. s. de offi. dele. c. pastoralis. s. pe. quando autem tempus excipiendi non habuit is qui se opponit ante confirmationem, sicut fit in eo qui eligendo confirmatur, ualeat quidem confirmatio siue collatio, tamen dici potest contra electionem & confirmationem, & impeditur eius effectus, ut hic, & contra personam etiam cum sit diffamatus. j. de accu. c. accedens. quia non est in culpa qui confirmationi subitæ & ignotæ non contradixit, uel electioni. Decretum autem. s. eo. c. cum super. non obest, quia ibi petebat restitutionem cum fuerit spoliatus; hic autem licet habuerit ius ex confirmatione, quia tamen non habuit possessionem, non petebat, nec potest petere restitutionem. ff. de acqui. pos. l. cum heredes. nec obstat quod dicitur, quod etiam pro iuribus denegatis competit restitutio. s. de elec. c. quærelam. quia intelligitur de iuribus denegatis quæ prius possidebat. ar. hic cum nunquam possessionem habuit, non competit interdictum uel officium iudicis. ff. de ui. & ui. ar. l. idem est. s. unde ui. cum nomine personæ ageret, non ecclesiæ. s. autem in decretum cum super. loquitur quando agitur possessio ad restitutionem possessionis episcopatus. ¶ Si autem clandestinè fiat confirmatio, similiter impeditur effectus confirmationis. j. ut eccle. bene. c. 1. j. de ap. c. ut nostrum. Item si fiat aliquo præcurrente, ubi supplantaret aduersarium, intelligo eam clandestinam, & impeditur tunc posse effectum confirmationis. j. de appel. c. oblatæ. j. de dolo. c. cum olim. Item si dicatur confirmationem non tenere, dicitur not. in d. c. cum olim. ¶ Item si fiat in absentia illorum qui contradicunt, & contradicere possunt. j. de accu. c. accedens. & ar. j. qui m. accu. pos. c. fin. nam his imputandum non est, si non exceperunt, eum absentes fuerint, nec aliquid sciuerint. hoc non credimus uerum; licet. n. postea possit contra electum & confirmatum agere, non tamen per suam absentiam poterit impediri effectus confirmationis; & in illa decre. accedens. impeditur fuit propter infamiam confirmari. Item si dicatur

eum, qui semel elegit & confirmauit, ius eligendi non habuisse, ut hic. ¶ Secus tamen dicerem, si alius elegerit, & tempus excipiendi habuisset antequam confirmator confirmasset, tunc enim quantumcunque electionem solam, nullam, & non confirmandam dicat, non impeditur effectus confirmationis ut dictum est, quia exceptio minus canonice electionis non suspendit effectum confirmationis. j. de app. c. constitutis. il. 2. licet appellatio impeditur & in integrum restitutio, & sic loquitur. l. ult. C. si quis ex fal. si autem confirmatio diceretur non ualere ipso iure, tunc bene impeditur effectus confirmationis. ¶ Sed oppones, nonne imputandum est prædictis, qui non appellant quam cito sciunt? 2. q. 6. c. biduum. s. si aduersus. Respon. non, quia illud locum habet in iudicijs, extra iudicium autem si quid fiat non est necesse appellari, ut not. j. de his quæ sunt a maio. par. c. cum in cunctis. tamen potest appellari. j. de app. c. ad audientiam. c. constitutis. il. 2. & in multis alijs. c. c. Item licet prædicti non possint per exceptionem impedire officium confirmationis, possunt tamen post confirmationem agere in modum renunciationis, uel accusationis, ut remoueat ut uel cassetur quod factum est. j. de app. c. constitutis. Item & alijs modis, ut no. s. de elec. c. dudum. il. 2. ¶ Reclamationem nam si reclamassent, & lis penderet super possessorio, & ideo nondum fuisset aliqua electio per episcopum facta confirmata, & per superiorem approbata non fuisset lata sententia pro archidiacono, sed finis litis super possessorio expectandus esset, ut no. s. de resti. in integ. c. cum uenissent. hæc decre. nihil facit ad titulum. ¶ Canonici & archipresbyter constituti coram Papa, & uidentes ipsum Papam motum ex attestacionibus receptis ad ferendam sententiam pro archidiacono exceperunt contra ipsas attestaciones quod non ualebant, quia receptæ erant a iudicibus recusatis propter suspicionem, sed dominus Papa respondet attestaciones propter hoc non minus ualere, & secundum eas indicandum, quia non ualuit recusatio eorum cum essent electi de consensu procuratorum utriusque partis; & non facias uim sue canonici & archipresbyter receperint appellantes a præsentia horum iudicum, quia etiam tunc ualent attestaciones, cum ab eis non liceat appellari. 2. q. 6. cap. a iudi. & eodem modo multo minus possunt restringere attestacionem, si non appellarunt. ¶ Sed oppones, nonne hoc solum sufficiebat, ut non ualerent attestaciones, quia receptæ fuerunt lite non contestata? Respon. non, quia cum de beneficio ecclesiæ ageretur, potuit procedi contumaciter absentantibus se aduersarijs prætextu forte reculationis, uel appellacionis quæ non ualebat. in registro continetur quod facta litis contestatione in causa apud sedem apostolicam de consensu procuratorum partium fuit causa commissa tribus iudicibus, de quibus canonici unum recitabant propter consanguinitatem archidiaconi memorati. ¶ Procuratorum] multo fortius si de partium uoluntate. s. de offi. dele. cap. super quæstionum. arg. contra. s. de offi. deleg. c. cum olim dilec. j. de senten. & re iud. c. suborta. s. de pos. c. ad hoc. 2. q. 6. c. biduum. s. si aduersus. j. de app. c. s. pe. s. de in integ. resti. cap. cum uenissent. C. de eroga. mi. an. l. in exceptione. li. 1. ff. de trib. l. procuratoris. s. ut lit. non contest. c. ad hoc. ff. de procur. l. ignoratis. ff. si quis ius dic. l. 1. s. si procurator. ff. si quis iuris. l. 3. s. si procurator. ff. de lib. cau. l. in seruo. in Auth. de eccle. ti. s. si quis in suo. col. g. ff. de excep. l. si procurator. Sol. si procurator male faciat negotium dñi sui teneatur, procurator est obligatus dño actione mandati. C. de p. c. l. si procurator. ff. de procur. l. cum mandato. nam & ei prodest, licet iniuste obtineat procurator. ff. de proc. l. qui proprio. s. procurator. ar. contra. ff. de dolo. l. & elegat. s. pen. ubi dicitur, quod si dominus non potest habere recursum contra procuratorem, quia non fit soluendo, in integrum manet pristinum ius; cunq; ergo hic non possit hère recursum

sum contraprocuratorem, quia hoc factum non capit estimationem, debet ei manere saluum ius primum, sed illud obtinet ubi dolose uersatus est; sed si negligenter, secus. s. de integ. resti. c. cum uenissent. [Curauimus]. s. de resti. in integ. c. cum uenissent. s. de elec. c. cum a. ubi de hoc no. [Imponentes] super contradicendo ipsi archidiacono. j. de concess. preb. c. post elec. contra. Sol. ibi.

S V M M A R I V M.

1. *Causa ex una petendo aliquid cum quis succubuerit, ex alia causa id petere poterit non obstante exceptione rei iudicate.*

CAPITVLVM VIII.

IN causa quæ inter. [Patriarcham] petierat subiectionem monasterij patriarcha, & hoc ideo dicebat, quia solitus erat soluere. 50. solidos in signum subiectionis, lata autem sententia solutionis pro abbate, dicitur hic q non admittitur patriarchæ potestas petendi eisdem quinquaginta solidos, si alio iure petere uoluerit. hæc de cre. nihil facit ad titulum. [Synodum] 18. q. ult. c. ult. ¶ Si alio] cum enim ex una causa petierit, iterum potest ex alia petere non obstante exceptione rei iudicate, quia su per prima causa lata est sententia contra eum. ff. de exce. rei iud. l. & an eadem. §. actiones. & not. s. de foro comp. c. cum sit generale. Vel melius, cum primò non petierit quinquaginta solidos, sed subiectionem monasterij, sententia lata super subiectione non præiudicat super. 50. solidos.

De restitu. spoliatorum.

R V B R I C A XIII.

S V M M A R I V M.

1. *Spoliatum in primis non restitui, & possessori incumbere onus probationis, est contra ius.*

CAPITVLVM I.

Icet multum. & j. Tamen duo sunt hic contra ius, Primum quod primò spoliatus non restituitur. Et secundum q possessori incumbat probatio. j. eo. c. in literis. j. de fid. instr. c. inter dilectos. in fi. Sol. hoc contingit propter uoluntatem parium, quæ in hoc conuenerunt.

S V M M A R I V M.

1. *Spolium cum quis intestat, quam iudex primò inquire debeat, & super quibus exceptionibus testes admittere.*

CAPITVLVM II.

Sollicitè cures. [Spoliatum] principium huius capituli uidetur contradicere fini, nam in principio dicit q inquirat, an resignans tempore resignationis fuerit spoliatus, ut sic aduersarij testes non recipiantur super spontanea renunciatione; & in fi. dicit q iterum recipiat testes super uolenta spoliatione. Sol. dicunt quidam, q a principio debet inquirere super spoliatione de plano, puta per famam, & per hoc debet repellere probationes de spontanea renunciatione; & postea debet recipere testes, & alias probationes expoliati, qui agn super sua expoliatione, ut si ipsam probauerit habeat restitutionem. hoc non placet, quia nunquam potest tantum fama ut prædictam probationem auferat possessori.

Alij dicunt, ad hæc dicta adde eundem. Innocen. in c. quia uerisims le. j. de presump. & in c. super hoc

Alij dicunt melius, quod primò debet inquirere, an fuerit spoliatus quando resignauit, idest an eo tempore fuerit in possessione, & si inuenerit eum non existitatem in possessione resignasse, cum sic præsumptio q non uoluntarie fecit,

primò reciperet probationes de uolenta expoliatione. nec sequens decre. contradicit, cum ibi non dicat quod nõ existens in possessione resignauit. ¶ Item ibi præsumptio est contra resignantem, q non uolenter fecerit, quia resignauit coram archiepiscopo. ar. ff. q me. cau. l. non est uerisimile. Vel dic, ibi uolebat probare coactionem. Vel ibi intetabat petitorium, hic autem possessorio recuperandæ possessionis agebat. Si enim petitorio egisset ut rei uendicatione, tunc tantum super renunciatione reciperentur testes. Item & si post recuperationem possessionis egisset, bene admitteretur exceptio renunciationis præcedentis, & exciperetur de renunciatione præcedente spoliationem talem, scilicet quia ueniens ad ecclesia non fuit admissus, uel quia electus fuit per eum ad quem pertinebat ecclesia; in tali enim casu bene admitteretur huiusmodi exceptio, quia renunciando uidetur amisisse possessionem, ut not. s. de renun. c. super hoc.

S V M M A R I V M.

1. *Ecclesia sua ubi quis renunciavit, quæ sint partes illius in cuius manibus renunciavit, & an sententia priuationis sit necessaria.*

CAPITVLVM III.

Accepta conqueſtione. Intellectum istius decreta. habes. s. de renun. c. super hoc. hæc decret. nullo modo est contraria superiori decre. quia nec est in consimili casu loquitur. dubitatio enim huius decre. erat, quid iuris esset si spoliatus ecclesia auctoritate ordinarij peteret restitutionem, & aduersarius suus obiceret sibi, non potes petere restitutionem, quia spontè resignasti ecclesiam; & iterum spoliatus uellet inducere probationes super spoliatione uolenta, & possidens ecclesiam diceret, non est necesse, q te graues huiusmodi probatione, quia primò resignasti sponte hanc ecclesiam, unde bene spoliari potuisti auctoritate episcopi; uel ut qui dam dicunt per eum cui episcopus eam contulerat, sed hoc nobis non placet. Quærebatur ergo probationes hic retento casu præmissio, cuius primò essent admittendæ. & respondeo, q primò sunt admittendæ probationes possidentis ecclesiam spontanea renunciatione, quia hoc probato nihil ualerent probationes super spoliatione, quia licita fuit spoliatio auctoritate episcopi facta, si uolenter uolebat detinere ecclesiam quam sponte renu ciauerat; sed si super coacta uoluntate uellet inducere testes, tunc haberet locum decre. s. de renun. c. super hoc. ¶ Conſtiterit [s. c. proxi. contra ibi. Sol. ibi, si enim quis renunciet ecclesie suæ, statim licet episcopo in cuius manibus renunciavit dare illam ecclesiam alij, si ad eum pertinet collatio; si ad alium pertinet, mandabit q eam conferat, uel q eam præſentet, qn sola præſentatio ad eum pertinet. ¶ Imo plus est, quia postquā aliquis renunciavit in manibus eius, ad quæ pertinet recipere renunciationem, et sine alia licentia ille ad quæ pertinet cōferre uel pſentare statim faciet qd ad eum pertinet, nec contra eum feretur aliqua sententia; quia ex renunciatione iam amisit omne ius, qd in ea habebat. 7. q. 1. c. quàm periculofum. & idem quidam dicunt faciendum, qn ad mandatum episcopi clerici contemnunt promoueri ad ordines. s. de elec. ca. cum in cunctis. §. inferiora. s. de æta. & qualic. c. quæris. ¶ Alijs tamen uidetur & forte melius, q ibi necessaria est sententia priuationis, cum adhuc retineant ius in ecclesia quousque priuentur per sententiam, cum non sint priuati per sententiam iuris, & sic etiam prædictæ decr. dicere uidentur, supra de ætate & qualitate. capitu. primo. Item in primo casu & in omnibus alijs, ubi ius perdit ille qui ecclesiam possidebat, licet episcopo sine alia

causæ

- ^a *Causa cognitio* a causē^a cogni. ei auferre possessionem, ne] *Lud. Rom. in consil. q. 83. incip. dubitatur primo a. l. si. quod possessor beneficii intrusus notorie & inexcusabiliter potest ipso non uocato spoliari. Et refert Felis. in c. cum olim. col. 7. uersic. cōfirmantur. 7. de re iudi.*

SYMMARIUM.

- ¹ *Littera per fraudem impetrata non ualent.*
² *Littera quæ dicantur conseruatoriæ.*
³ *Littera ab alio nuncio impetrata, si uim appellationis non obtinēt, non ualent.*
⁴ *Appellationis causa exprimi debet, cum appellatur.*

CAPITVLVM IIII.

- ¹ **A** Vdita quærela. [Molestaret] & ira intentabat iste interdictum uti possidetis in quo uterq; est actor & reus, quia uterque petere potest & agere sicut in Fa. her. Comuni di. & Fi. reg. iudicijs. ff. de iudi. l. in tribus. propter molestias & turbationes quæ ei fiebant, scilicet quia de ipsa ecclesia beneficium petebat, & in alijs uolebat haberi ut clericus eiusdem ecclesiæ, & sic se gerebat; alias enim possessori non licet impetrare litteras in fraudem, ut si post aduersarius alias litteras impetrauerit ita ei non ualeant tanquam prius impetratæ; & si impetrauerit ita fraudulenter non ualent, quia falsum expressit in litteris cum dixit qd alius iniuriabatur ei, cum non intelligatur iniuriari si prosequitur ius suum coram iudice. ff. de iniur. l. iniuriarum. §. 1. & habes expressè hoc non licere. §. de rescrip. c. ulti. & c. significauit. potes etiam dicere, qd bene licet clericis ecclesiæ agere contra clericum, qui aliam ecclesiam recepit, ut perpetuo priuaretur prima. 7. q. 1. c. si quis episcopus. & c. si quis de. & 21. q. 1. c. si quis iam. [Si uobis] scilicet episcopo Vldem. & archidiacono Heliel. [Compesceretis]. §. eod. c. sollicitè. contra. Sol. hic non allegabatur a parte altera de uolentia, ibi sicimo etiam cum ageretur uti possidetis continebatur se possidere. ¶ Ex prædictis autem apparet, qd non de iure, sed de iniuria aliquid in prædicta ecclesia requirebatur, quia ingerebat se tanquam canonicus in percipiendo beneficium, uel ad alia negotia ecclesiæ; competit ergo contra ipsum interdictum, ut no. in gl. & ita. Vel dic, quod huiusmodi litteræ contra ius respiciunt futura, & appellant conseruatoriæ, & iudices conseruatores, qui habent impetramentum a futuris & manifestis iniurijs & uolentijs defensare. §. de offic. deleg. c. litaruimus. Vel aliter, ut not. in gloss. & ita. [Vobis plenius] archidiacono Helyel. & episcopo Vigoren. [Constitisset] lite contestata coram nobis, uel etiam non contestata, quia in his parte existente contumace potest spoliari ecclesia. §. de cle. non resi. c. ex tua. [prohibuisti] litis contestatione præmissis; hæc uero sententia satis congruit interdicto uti possidetis. ¶ [Nuncius] si arrepto itineris uim obtinuit appellationis, nec potuit legitime fieri, unde omnia reuocanda sunt. §. de off. deleg. c. cum causa. ¶ Si autem uim appellationis non obtinent litteræ ab alio nuncio impetratæ non ualent, nec debent reuocari, nec etiam impediri processus priorum iudicum. Respondemus, qd non obtinuit uim appellationis, quia quando misit nuncium, iam sciuerat de litteris contra se impetratis. §. de app. c. suggestum. Vel si iudices primò cognoscere incœperant, & de missione nuncij nihil sciuerat, semper tamē ex quo secundæ litteræ emanarant de certa sciētia domini Papæ reuocantes iurisdictionem priorum iudicum, procedere ulterius non debuerunt. §. de offi. deleg. c. pastoralis. §. 2. & ideo si postea aliquid fecerint reuo-

caur. [Impetrauerit] ad eisdem. §. Vigoren. episcopū, & eundem archidiaconum. ¶ Formam] scilicet quod nō au directis testes super spontanea sua renunciatione, sed super sua spoliatione; & erat iusta hæc littera, quia intelligebatur, uel etiam expresse dixerat qd sibi obijciebatur renunciatio facta quando non erat in possessione, qd tamē falsum erat; uel etiam si uerum erat, non opposuit coram iudice de spoliatione, & ideo tenuit quicquid contra eū factum est. Vel fortè alias contumax fuit, unde non potuit contradicere processui cōtra se habito, nec appellare. 2. q. 6. §. sunt quorum. Vel forma secundarum litterarū erat quæ hic sequitur. §. qd non ob. & c. hoc non est uerum propter id quod sequitur in fine, scilicet qd sententia non obstante procedat secundum tenorem secundarum litterarum, ex quo uidetur qd secundæ litteræ habebant certū tenorem. Sed ipsi exponunt & forte non male, qd reuocarent de facto quæ de facto processerant. §. occasione prædictæ sententiæ eo non obstante. [Reuocari] per Vigorē. episcopum, & archidiaconum Helyelen. ¶ Nuncius] hic subintelligendum est, si iudex sciuit qd nuncius mittebatur ad sedem apostolicā, & eo proposito eius misso pro appellatione effectum si nesciret iudex, uel ex alia causa mitteretur, hæc missio uim appellationis non obtineret. ¶ Item hæc missio locū habet secundū iura hic, qn̄ licet appellare nulla causa expressa; sed hodie locum non habet, cum causa appellationis exprimi oporteat, quæ mittendo nuncium sine uerbis nullo modo exprimi posset. de hoc plenius. §. de appell. c. ut debitus. Vel potest dici, qd primò nuncium miserat, quā lis cœpisset agi sub iudice, sed tū bene sciebat litteras contra se impetratas ante nuncij missionem; & ideo non impediēbat processum eorum, imo alias non ualebat. §. de app. c. meminimus. [Per uos]. §. per ep̄m Vigoren. & London. & eundem archidiaconum [Factū esset]. 99. di. c. ecce. & c. nullus. C. de emā. l. nec aus. C. de appl. l. 2. c. sen. rescri. non pos. l. impetrata. & C. de test. l. si testamentum. [Auctoritate]. §. si nesci uistis nuncij missionem, quia tunc medio tempore legitime procedere debuistis, uel si fraudulenter nuncium misistis. postquam de litteris impetratis sciuit; uel non est reuocanda priuatio ecclesiæ, quam fecerunt iudices propter renunciationem quam fecerat; uel quia alium paratum habebat, etiam si esset spoliatus, cum ea non opposuerit. [Præsumptionem] iudicis, puta si processisset scies nuncij missionem bonafide [uiolentia] partis, uel iudicis [Protulistis]. §. tu archi. cum ep̄o Vigor. [Litterarum] impetratarum ad Vigorē. ep̄m, & Helye. archidiaconū. [Reuocare] quia si esset iusta, non posset reuocari, cum nō sit lata sententia contra intellectum prædictarum litterarū; & eodem modo si iniusta, cum transferit in rem iudicatā, nec sit appellatum. §. de elect. c. cum dilecti. ¶ Tentetis] uos posteriores iud. Vigoren. ep̄i, & Helye. archidiaconi, si nesciebatis nūcij missionem, alias secus; uel si alias malitiosè misit nuncium. in receptione enim litterarum secundū antiqua iura non erat uis, sed in missione nuncij, nisi in hoc qd post receptionem secundarum litterarum non debebat procedi per primas, nisi prius sciretur & diffiniretur per arbitros, quæ quibus præiudicarent secundum tenorem decre. §. de rescri. c. pastoralis. & c. cum contingat. & est hic no. qd non solum tenor prædictæ decre. est seruandus, qn̄ diuersæ litteræ ad diuersos iudices impetrant; sed etiam quando ad eisdem, nam hic ad eisdem iudices utræque litteræ impetratæ fuerunt. Alij tamen hoc negant. §. quia qn̄ ad eisdem iudices impetrantur, nunquam est seruanda forma prædictarum decre. [Statulistis] tu archi. cum episcopo Vigoren. reuocando de facto quæ feceratis auctoritate sententiæ. [Procedatis] scilicet uos episcopus Vigoren. & archid. Helyelen.

SYMMARIUM.

- ¹ *Reuocari debet quicquid sit per uolentem possessorem.*

S: quis

- 9 Si quis est in possessione, etiam violenta, eligat tamen, non qui de iure eligendi habet potestatem.
- 3 Possessoris violenti an subditi respondere debeant de iuribus pertinentibus ad dignitatem, quam violententer possidet.
- 4 Differentia procedendi inter iudicem et partem.
- 5 Excipitur semper potest contra possessorem alicuius administrationis sue nomine sue administrationis agat, sine petitorio, sine possessorio.
- 6 Incorporalium iurium possessio fere eodem modo, sicut corporalium acquiritur.
- 7 Possessio iuris episcopalis, vel archidiaconatus qualiter acquiratur, et etiam qualiter canonicalis et prebendalis, in num. 8. et qualiter perdat, in num. 11. et 12.
- 9 Eligendi possessio non videtur queri posse, nisi eligat.
- 10 Corporalis actus necessarius est in acquisitione possessionis.
- 13 Episcopi, et prelati an possideant suas dignitates nomine suo.
- 14 Iuris decimales, et corporalis possessio quomodo acquiratur.

CAPITVLVM V.

IN lteris. ¶ Not. q. quicquid fit per violentum possessorem reuocari debet, & electiones factæ a malefidei possessoribus cassabuntur etiam si sint confirmatæ. qd sic probat, malefidei possessor non facit fructus suos, imo tenetur de extantibus rei uendicatione & cõsumptis condictione sine cau. C. de condi. ex lege. l. mala. ff. de rei uel. l. si nauis. §. si in fidei. de of. iudi. §. sed si in rem. & §. illorum. & ita a simili, si malefidei possessor eligat, cum non faciat fructus suos, & fructus possessionis eligendi est eligere, non facit electionem suam; & per consequens, si electio non est sua neq; ratione proprietatis neque ratio ne possessionis, non ualebit electio ab alijs facta; sed officio iudicis implorato cassabitur. argu. §. de restitui. in integ. c. 2. licet ibi loquatur de electione confirmanda, & non de confirmata, tñ eadem ratio uidetur utrobique. ¶ Si autem esset bonæ fidei possessor, faceret industriales fructus suos, siue habeat ius, siue non. ff. qui. mod. usufruct. amit. l. si usufructuarius. ff. si. reg. l. 3. §. post litem. uer. sed an. alias est. §. in fidei. de rei. di. §. si quis a nō dñō. ff. de acqui. re. do. l. bonæ fidei. ff. de usufructu. l. quid sit. §. in alieno. cum autem eligere sit fructus industrialis possessionis eligendi, quia ex industria & opera hominis prouenit fructus hic scilicet electio erit ius possessionis eligendi; quamuis dicendum sit, q. si aliquis de fructu remaserit penes ipsum postquam constitit q. proprietatis ad alium pertinet, q. officio iudicis id restituendum sit. C. de rei uen. l. certu. §. bona. & eodem modo prælati, uel electus institutus a bonæ fidei possessore, iura quæ prius reddebant possessori, modo reddet uero dñō. j. de iurepa. c. ex lteris. sed & si electio diceret fructus naturalis, tamen bonæ fidei possessor non tenetur de fructibus ex quo cõsumpti sunt, nisi in quantum factus est locupletior. ff. si cer. pet. l. si me. sed constitat, q. ex quo electio facta est, cõsumptus est fructus huiusmodi possessionis, quia nihil potest in ea ulterius facere. 7. q. 2. c. dilecti. ¶ Si autem in aliquo factus est locupletior, puta quia adhuc habet in horeo fructus præbede, quam possidebat, illud restituat, ut in præalle. decr. ex lteris de iurepat. nec contra electos huiusmodi agi potest ad depositionem, cum electus sit ab eo penes quæ est potestas eligendi, ut dictum est, & habes expressè, §. de cau. pos. c. cum ecclesia. quia ibi cassata fuit electio facta a canonicis, quia facta fuit absentibus bone fidei possessoribus; ergo si interfuissent, electio tenuisset. & hoc ipsum est dicendum in sententijs quæ sunt a bonæ fidei possessoribus iurisdictionis, & idem dicitur in alijs actibus corporalibus. ¶ Item no. q. si quis est in possessione etiã uolenta, tamen ipse eligat, non ille apud quæ est de iure eligendi potestas, & tenebit huiusmodi electio, licet cū constitit de iniqua possessione, cassetur. ar. quia etiam præ de defendendus est in sua possessione, quousque constitit de iniqua possessione eius, & ille punietur qui eū spoliatur, uel molestat. C. unde ui. l. si quis. 16. q. 6. c. placuit. j. de insti. c. cum uenissent. ¶ Sed quæro, quid facient sub-

dicti debitores huiusmodi uolenti possessoris? Rñ. non respondebunt de iuribus pertinentibus ad dignitatem, quā uolenter possidet; nec potest conquiri hic uolentus prælati de his, qui spoliauerunt eum non reddendo sibi debitam obedientiam, uel alia. ar. §. de elect. c. quæ reia. quia ipsi non spoliati eū, cū non fuerit in possessione recipiendi huiusmodi ab eis, licet fuerit in uolenta possessione dignitatis cui hæc debentur; quia huiusmodi uolenta possessio non extenditur nisi ad ea, de quibus fuit in possessione. ar. ad hoc. C. de peti. hære. l. si. Electo autem a uolento possessore, & confirmato omnes respondebunt propter uim confirmationis. §. de elec. c. transmissa. & arg. ff. de acqui. pol. l. iuste possidet. ff. q. cum sal. tuto. l. 1. ¶ Alij non approbant quod dicitur in filiius glo. quæ incipit no. & dicunt, q. subditi & debitores dignitatis debent respondere malefidei possessori dignitatis de omnibus de bitis non obstante exceptione de iniqua possessione prælati. ar. j. de insti. c. cum uenissent. ¶ Sed primi respondent, q. iudex cui certū est q. est in possessione, bene debet eū defendere in possessione quousq; de iniustitia possessionis constat, uel de proprietate ut ibi jmo uel subditi per uolentiam debent malefidei possessorem expellere de possessione, quia sic incurrerent pœnam constitutionis. l. si quis in tantam. C. unde ui. 16. q. 6. c. placuit. sed denegare possunt sine uolentia tamen ea, in quorum mala possessione erat possessor; qd sic probatur, quia si spōte soluat, præstat malefidei possessori causam peccandi. ¶ Item nō liberatur subditus debitor per talem solutionem quin dignitati teneatur, cum nō ei sed dignitati sit obligatus. ar. j. de iure iur. c. eam te. nisi forte cum ipso malefidei possessore contraxisset, quia tunc ex contractu teneatur. ff. de condi. insti. l. si urbana. ¶ Et est id quare iudex aliter procedere debet, quā pars; quia iudex procedit secundum probata, sed pars secundum conscientiam; unde dicunt quidam, q. securè poterit tollerare excommunicationem, antequam faciat contra cōscientiam. j. eo. c. literas. j. de sent. ex cōmuni. c. inquisitioni. ¶ Fatemur tamen, q. possessor contra hunc denegatorem habet interdictum unde ui, uel conditionem ex decr. §. de ele. c. quærelam. nec ualebit debitori reddituum, si offerat se probaturum quod aduersarius est malefidei possessor; quia etiã præ de restituendus est ut hic. ¶ Sed si possessor non agat contra hos debitores reddituum possessorio, sed officium iudicis imploret, ut cogantur sibi facisfacere; & si hoc probent, tunc debitores dignitatis possunt excipere, q. possessor est malefidei possessor, ut repellant eum; uel etiam si esset bonæ fidei possessor, nō teneret de fructibus naturalibus, uel debitis, nec et de industrialibus, q. licet fiant bonæ fidei possessoris, tñ si extant restituere tenet. insti. de re. diu. §. si quis aut. ff. q. mo. usufructu. amit. l. si usus. ff. si. regun. l. 4. §. autem. C. de condi. ex lege. l. mala. C. de rei uendi. l. certum. ¶ Et idem uidetur in eo, qui est in possessione eligendi; quia si illi, ad quos de iure electio pertineat uidetur, elegant eo expulso ab ea possessione, duplicem uiam habet procedendi contra eos. Vnam ut intenter petitorium, petendo cassari electionem factā ab eis; & tunc habet locum non debuisti uocari, nec eligere, imo nos; quia malefidei eras in possessione. ¶ Sed si agat possessorio petens se restitui ad possessionem eligendi qua spoliatus est, non admittitur exceptio prædicta. ar. hic, sicut nec de proprietate. §. de ord. cogni. c. ultimo. imo ad suā possessionem restituitur; & si talis possessor eligat, contra electum petentem confirmationem excipietur, q. nō debet eius electio confirmari, cum sit facta a malefidei possessoribus, ut j. de iurepatrona. l. consulta. Item si primus electus ab his, qui ius habent, petat confirmationem, & excipiat contra eum quod non debet confirmari, quia facta est a non possessore, replicabitur quia ab eo fieri non debet, cum esset malefidei possessor; nec est uerum, quod per restitutionem datam possessori, prima electio

Etio facta ab his, qui ius habent, sit irrita, nec irritanda; sufficit enim possessori, quod in pristinam possessionem sit restitutus. ff. de ui & ui arma. l. prima. §. qui ui. & §. sequenti. Alij tamen eligendi solus, sed intercessendi electioni & eligendi una cum his qui elegerant: nam & hic etiam si agatur possessorio, non cassabitur prima electio, quæ non debet cassari, nisi de iure electi inquiratur, & possessor tantum restituatur ad possessionem iuris; alias electores puniuntur in expensis & ad interesse, & etiam alias officio iudicis. Sed in hoc multi contradicunt. ¶ Item not. quod si possessor alicuius administrationis agat nomine suæ administrationis, siue petitorio, siue possessorio, semper potest excipi contra eum, licet tu sis in possessione, tamē non es canonicē institutus. Quod sic probatur; sententia lata pro reo in hoc casu non parit ei exceptionem rei iudicatæ contra uerum prælatum, si postea agatur; ergo cum eo non debet procedere actor, nec est contra. ff. de petitorio. hæredit. l. quod si possessor. quia ibi possessor nihil soluit, ad quod hæres non teneretur, unde non habet de quo queratur, quia etiam inuitus potest liberari. ff. de nego. gest. l. soluendo. fecus autem in confirmatis, ut not. s. de electio. c. nihil. Item not. quod licet dicatur quis possessor actionum. ff. de petit. hæred. l. quod in diem. §. fin. nūquam tamen potest possidere quis actionem, nisi ille cui de iure competit, quia aliter non agitur suo nomine; & si alieno nomine agit, non possidet. ¶ Prius. C. de rei uenditione. l. ordinarij. C. de interdi. l. incerti. Si uerō agatur de proprietate & uolentia, prius de crimine ageatur. ff. de iudic. l. si de ui. ff. de publi. iudic. l. qui te. §. i. Si uerō de possessione & de crimine agatur, prius de possessione quā de crimine queratur. j. c. proxi. de possessione rei corporalis qualiter acquiratur, satis plene no. in summa. de acquir. posse. ¶ Possessio autem iurium incorporealis ferē eodem modo acquiritur, sicut corporalium, scilicet corpore & animo, ff. de acquir. posse. l. i. primo respon. & l. possidet. primo respon. & §. quibus. & sæpe fit missio in possessionem iuris incorporealis inducendo in rem corporalem. ff. de usu fruct. l. 4. in prin. nam si quis uult dare illi possessionem decimarum, debet eum inducere in possessionem fundi decimalis, & apprehensa una gleba fundi decimalis, in possessionem decimar totius fundi ductus uidetur, dummodo sit glebæ apprehensæ contiguus, & nullus alius partē eiusdem fundi possideat. ff. de acqu. posse. l. possideri. §. fin. Quædam tamen iura incorporealia sunt, in quibus dicitur acquiri generaliter possessio, etsi cuiuslibet partis etiam diuisæ possessio non apprehendatur, sicut est in iure canonicali cum possessio apprehendatur, si cui datur stallum in choro & locus in capitulo, & hoc satis innuitur. supra. de renunciatio. capituli. cum inter. & infra de præbend. capituli. dilectus. il primo. & capituli. dilecto. Et possessio iuris præbendalis apprehenditur, si assignetur præbenda ei etiam uerbo solo, uel do, uel assigno tibi talem præbendam, argumen. prædictarum decreta. dilectus. & dilecto. & s. de rescri. c. eam te. & in multis alijs. cc. sed si quis bene attendat, non inueniet ibi quod per talem assignationem tradatur possessio; fatemur tamen quod si cubi esset consuetudo quod in signum recessionis aliās receptionis possessionis iuris præbendalis daretur aliquid ei, cui debet assignari præbenda, siue pecunia, siue aliquid aliud, quod bene sic acquiritur possessio. argu. s. de consue. c. 2. nam si per tales fictiones conceditur possessio iuris corporalis, ut ibi dicitur ex ui consuetudinis, multo fortius iuris incorporealis. ¶ Creditus autem quod hodie de generali consuetudine quæ pro iure est seruanda, obtinet quod possessio generaliter iuris episcopalis, uel archidiaconatus, uel cuiusque alterius dignitatis acquiratur per installationem eius factam & in sede, uel loco deputato dignitati eius. argum.

prædictarum decreta. dilectus. dilecto. & cap. inter. si autem non deputata sunt aliqua loca uel stalla istis, dicimus quod per huiusmodi installationes non acquireretur possessio. ¶ Item si sint deputata, sed loca illa prohibentur eis assignari, licet alia loca illorum assignentur eis, non credimus possessionem acquiri, nisi aliter se haberet specialis consuetudo; nam cum hæc sint induta præter ius, non sunt extendenda. ff. de leg. & senatuscon. l. contra. alij contradicunt. ¶ Item hoc intelligo uerum, quod acquiratur possessio per huiusmodi installationes, ubi sunt per personas ad huiusmodi deputatas supra de offic. archi. c. ut nostrum. infra de præben. c. dilecto. Item generaliter querit possessionem iuris canonici, uel cuiuslibet alterius, si utatur aliquo iure canonici, intendens uti generaliter, & hoc sciat aduersarius, ut not. infra de ca. mo. c. dilectus. in glo. scilicet recup. & de postu. c. bonæ. glo. quare eum. ¶ Item dicunt quidam, eum acquirere possessionem iuris canonici, & præbendalis, si apprehendat corporaliter possessionem castrorum, uillarum, & fundorum pertinentium ad præbendam, & si legit & cantat sicut canonici alij faciunt, uel facere debent. Alij idem dicunt de apprehensione iuris episcopalis, uel cuiuscunque dignitatis; sed in hoc casu non intelligunt possessionem ad alia extendi, nisi ad ea quæ occupauit; ut si occupauit hunc fundum de præbenda, hunc fundum possideat & non alios; & si per lectionem suam, & cantum sit in possessione legendi & cantandi, & non aliorum iurium canonicatus; nec per hoc erit in possessione iuris canonici simpliciter, sed cum adiectione poterit dici ipsum esse in possessione iuris canonici quo ad possessa specialiter; & idem dicunt de alijs iuribus, ut episcopatibus, & huiusmodi. ¶ Vnde si talis spoliatur, non peteret restitutionem possessionis, nisi quātum ad illos actus quos possedit, hoc non placet, quia non credimus quod ratione possessionis iuris canonici, uel cuiuscunque alterius possit aliquis petere restitutionem alicuius rei, nisi primò probet se aliquo prædictorum modorum fuisse in possessione illius iuris, sicut diximus in uxore. j. eo. c. ex parte. credimus tamen, quod si aliquis uixit generaliter in omnibus quæ occurrunt facienda secundum morem suæ dignitatis iure episcopali, uel canonicali, uel consimili, quod illi qui cum eis contrahunt, uel soluunt debita eis, quod liberantur, & excusantur. ff. ad maced. l. 3. s. de iudic. cap. cum deputati. alij tamen contradicunt. Isti quandiu sunt in possessione, tenendi sunt in ea. infra de insti. c. cum uenissent. Item eis reddendi sunt fructus castrorum, & uillarum, quas possident, quia commodum possessionis est habere fructus. Sed si a possessione caderent, non habent aliud remedium, uel ad minus æque bonum, nisi petere restitutionem dictarum rerum dummodo non sint sacra, uel spirituales, & agatur proprio nomine tanquam spoliati possessione iuris canonici, uel alterius talis, & non iuris canonici in prædictis specialiter; & sic potest intelligi hic, nam de iure proprietatis agere non potest, nisi probaret titulum, scilicet se legitime institutum in canonicum; nam cum non sit in possessione, & sit actor, sibi incumbit probatio; quia ei, qui dicit, incumbit probatio. C. de proba. l. actor. ¶ Sed alijs, qui nituntur autoritate superioris, & ius habent in dignitate, ut sunt confirmati, non est utile proponere interdictum recuperanda possessionis suo nomine ad recuperandam possessionem rerum ablatarum quæ ad dignitatem pertinent, quia non possidet pertinentia ad dignitatem nomine suo, sed nomine dignitatis; nomine ergo dignitatis, quæ est expoliata, interet possessorium, uel petitorium. ¶ Si tamen uellet suo nomine petere restitutionem possessionis in genere iuris canonici, episcopalis, generaliter, & in genere bene faceret, quia illud in genere possidet nomine suo tantum, & quia spoliator ipsum spoliare intendebat, non ecclesiæ am. s. de caus.

caus. possessio. c. cum super. tamen ad hoc ut possit petere restitutionem possessionis generaliter, oportet quod superioris auctoritate, eius scilicet ad quem pertinet ex officio habuit possessionem generalem dignitatis scilicet per installationem, uel alium modum consuetudinarium, uel etiam sententiam, ut hic. & infra sequitur. & not. infra eod. c. ex parte. & supra de postulan. cap. bonæ.

¶ Alij autem missi in possessionem generalem auctoritate superioris, sed non confirmati petunt restitutionem generalem iuris pertinentis ad dignitatem suam nomine suo, quia illud in genere suo nomine possident; sed restitutionem spiritualium iurium illi suo nomine petere non possunt, cum illa nomine ecclesiæ possideant.

¶ Possessio autem eligendi non uidetur posse queri, nisi eligat, & ab eo electus habeatur pro electo ab his, qui potestatem habent eligendi, uel ad minus eis scientibus patiantur eum esse in possessione eligendi sustinendo electum ab eis, uel ad minus non contradicendo altero illorum modorum, quos supra not. de integ. restitutio. c. 2. si enim alijs possidentibus, sed nescientibus eligant, uel alterius iuris possessionem acquirant, uel aliud faciant, non acquirunt possessionem quæ non amittitur nisi eis scientibus, & de recuperatione desperantibus. ff. de acquiren. possessio. l. clam. §. qui ad nundinas. ¶ Contra alios autem, qui forte habent eum pro electo, nullam possessionem acquirunt, cum nullus actus corporalis interueniat in hoc, quia seruant suam excommunicationem, & actus corporalis necessarius est in acquisitione possessionis. ff. de acquiren. possessio. l. 1. §. 1. responso. 1. & l. possideri. & l. quemadmodum. C. de acquiren. possessio. l. licet. Idem dicimus in multis alijs iuribus, ubi non est facile sub specie uel forma corporaliū rerum acquirere possessionem incorporaliū.

¶ Possessio autem istorum iurium amittitur, ut quidam dicunt, eisdem contrarijs modis, quibus acquiritur; puta, si deinstallatur, & alijs similibus modis, quibus acquiritur & eorum contrarijs; & nos hæc fatemur, dummodo deinstallatur per eum qui super hoc auctoritatem habet, ut infra de præben. c. in lateranens. ut fit quando sacerdos degradatur, uel miles. ff. de his qui not. infra. l. 2. §. signominia. argumen. ad hoc, quod sacerdotes & alij clerici deponuntur, eadem eis auferuntur in depositione, quæ dantur in ordinatione. 22. distin. c. subdita. & c. seq. 11. questio. 3. c. episcopi. ¶ Sed si alius, ad quem non pertinet ex officio suo, eum deinstallaret, uel quid simile faceret, non crederem eum amitteret generalem possessionem iuris dignitatis, sed tantum illius loci unde fuit deinstallatus, & illius loci tantum petere debet restitutionem. argumen. supra de renuncia. c. cum inter. & c. supplicationem. Nec obstat si dicas, quod per unum actum corporalem auctoritate superioris habitum intel ligatur acquisita possessio omnium aliorum; magis enim extendi debet possessio data legitime, quam expoliatio facta iniuste; & credimus quod in omnibus alijs, nisi in illis in quibus expoliatus est, possessionem retinebit. Et credimus, quod hoc ipso quod inductum est consuetudine quod possessio auctoritate superioris facta extendatur, hoc ipso eadem consuetudine inductum uidetur quod spoliatio legitime facta auctoritate superioris similiter extendatur. ¶ De possidentibus autem sine auctoritate superioris certum est quod eodem modo amittunt possessionem, quo acquirunt. argumen. infra de regu. iur. c. omnis. iuris autem canonicalis, & aliorum incorporaliū possessio queritur, si quis eis utatur generaliter patientibus his qui possident, uel quibus præiudicium generatur. ff. de pub. l. si ego. §. 1. ff. de serui. l. quod. sed si in aliquo ei contradicatur, non acquirunt possessionem iuris canonicalis, sed alicuius iuris specialis possessionem querere possunt. ¶ Illud autem non placet, quod intrando possessionem fundi decimalis possessio

nem decimæ querat, nisi utatur, argu. ff. de acquiren. re. do. l. seruus. §. incorporalis. ff. de actio. emp. l. ratio. §. si inter. Nec contradicatur. ff. de usufructu. l. 3. in princ. quia ibi expresse ponit quod uti debet. Item usufructuarius naturaliter possidet fundum. ff. de acquiren. poss. l. naturaliter. & l. possessio. in princ. non autem sic possidet decimarum, uel habens seruitutem. ¶ Episcopi autem & alij prælati, & etiam alij clerici suo nomine naturaliter possident suarum dignitatum, uel præbendarum possessiones, & castrorum quorum corporalem possessionem habuerunt, & pro iure quod in eis habent proprio nomine tantum. Et inde est, quod unus clericus contra alium clericum agit nomine suo de possessionibus quas uterque confiteretur eiusdem ecclesiæ esse, sed quisque dicit ad rationem suæ præbendæ uel dignitatis pertinere. J. de prob. c. ex literis. §. de causa poss. & proprie. c. cum super. nomine autem ecclesiarum suarum idem prælati & clerici eadem possessiones possident ciuilitate & naturaliter.

¶ Dicunt etiam aliqui, quod iuris decimalis & omnium iurium incorporaliū possessionem quis acquirat, si ille qui prius illa iura incorporalia possidebat, interueniat possessionem, ut quod prius suo nomine possidebat, incipiat alieno nomine possidere. ff. de acquiren. poss. l. q. in eod. & in hoc forte ualeret, si induceretur quis in possessionem fundi decimalis, & aliquid nomine decimæ inde acciperet, quia sic uti uidetur & etiam suum ministerium exhiberetur intrando, uel immiscendo possessioni. Item quia quilibet confirmatus ex uirtute confirmationis, etiam si non possideat rectoriam, tamen contra omnes etiam contra possessorem rectorie potest agere nomine ecclesiæ & petitorio, & possessorio. §. de electio. c. transmissam. Sed & nomine suo potest agere & petitorio & possessorio ad rectoriam, sed non ad rem uel ad res rectorie. §. de cau. poss. & pro. c. cum super. res autem rectorie oportet quod petat nomine ecclesiæ. §. de fid. instr. c. inter dilectos. [Prædo] quia non admittitur contra spoliatorem expoliatum eadem re exceptio spoliationis, sed si constaret per eius confessionem quod prædo fuerit & ad restitutionem ipsius rei ageret, dicunt quidam denegandam restitutionem. argu. ff. de dolo. l. ex dolo. & idem dicunt, si constaret de proprietate. alij tamen dicunt, semper faciendam restitutionem. arg. J. de matri. contra. inter. eccle. c. 1. primum tenet. §. de fil. presbyter. c. constitutus G.

SUMMARIUM.

- 1 Inimicus non admittitur ad accusandum etiam in criminibus exceptis, nisi suam uel suorum iniuriam prosequeretur.

CAPITVLVM VI.

Item. [Violenter.] Intentans interdictum unde ui [Clam] intertans interdictum quod ui aut clam. quod habet locum, ubi quis in solo edificat ui, aut clam. ff. quod ui aut clam. l. 1. [Crimine] directe forte homicidium, uel huiusmodi. [Inimicus] qui non admittit ad accusandum etiam in excepto crimine. J. de fimo. c. licet hely. & J. de accus. c. qualiter. J. de accus. c. cum oporteat. nisi prosequeretur suam iniuriam, uel tuorum.

SUMMARIUM.

- 1 Spoliato a suo prelato quando, et quibus medijs subueniatur.

CAPITVLVM VII.

Conquerente. [Spoliare] de facto, & sine sententia; si enim sententialiter priuasset, & ordine seruato, non restitueretur, nisi post appellationem fecisset. ¶ Volueris super prædictis excessibus, uel causis; super futuris autem, non licet, ut not. §. eod. c. audita. decræto enim non debet esse actor, & iudex. J. de excess. præla.

Præla. c. post elect. C. ne quis in propria causa. l. 1. ¶ Experiuntur dicunt quidam, qd si episcopus non restituit ecclesiam propria uoluntate huic clerico, quod delegatus, de quo hic dicitur, non habet potestatem cogendi episcopum ad restitutionem, quia sub conditione, uel in diem, licet cum restitutio facta fuerit, dele. uidetur. Alij dicunt, qd cum uerba intentioni debeant deferri. j. de uerbo. significa. c. intelligentia. & c. prætere. & c. in his. q. intentio Papæ uidetur fuisse, ut communis iudex delegat. sit uterque. ar. j. eo. c. ex conuersione. ubi no.

S V M M A R I V M.

- 1 Maritus uxorem repetens quæ probare teneatur, quæue restitutioni obiecta obstat possint.

CAPITVLVM VIII.

EX transmissa. [Legitimè] uel dic, ut not. j. eo. d. c. ex parte. quod petitorio agebatur, alij dicunt qd possessorio, & tamen non fit restitutio, nisi probetur legitimè desponsata, id est per uerba de præfenti, & in super cognita, & hoc est secundum eos speciale propter periculum corruptionis. ar. j. de spon. c. cum locum. cum alias statim, ex quo cognosceret & esset probatū de spoliacione, fieret restitutio, nisi obijceretur gradus diuina lege prohibitus. j. eo. c. literas. Si uero prædicta probentur, licet obijciatur consanguinitas, non impeditur restitutio. j. eo. c. ex conuersione. s. de offic. deleg. c. causam. uel dic qd ex quo petebat sibi tanquam uxorem restitui, oportet eum probare legitimè sponsalia. argu. ff. de lib. exhi. l. 1. sic not. j. de spon. c. cum locum. & s. de causa poss. c. cum super. [Sufficienti] pignoratitia, uel iuratoria, uel fideiussoria. ff. man. l. mandatu titij. & debet illa imponi, quæ magis timetur. 23. q. 5. c. prodest. & s. ut lit. non contest. c. quoniam. alijs sufficit nuda promissio. C. de uer. sig. l. fanticus. [Odio] s. ut lit. non contest. c. accedens. ubi not.

S V M M A R I V M.

- 1 Qui per alium possidet, an possidere dicatur, & an propria auctoritate possessionem intrare possit.

CAPITVLVM IX.

Cum uenisset. [Idem G.] eorum nomine possidens & ideo non est contra. j. de priuileg. c. ueniens. & c. pastoralis. quia ibi non fuit licitum possessionem nunquam habitum intrare sua auctoritate; hic autem iam habebat possessionem per clericum, qui eius nomine possidebat. ¶ Sed contra. ff. de acquir. poss. l. quemadmodum. ubi dicitur, quod sine corpore non acquiritur possessio. Tu dic, quod hic est corpus, & si non canonicorum, tamen clericorum eorum nomine possidentium; & si sine quaestione uult facere, abijciat a se primam possessionem, quæ solo animo abijcitur, & amittitur. C. de acquir. poss. l. licet. & incipiat possidere nomine canonicorum. Vel dic speciale in ecclesia, ex quo aliquid recipit nomine possessionis, qd possessionem habet sic. s. de consue. c. 2. [Auctoritate] possessionem ecclesiæ uacantis, hic uult dicere qd quamuis post mortem clerici possidentis siue auctoritate propria siue archiepiscopi ecclesiæ sanctæ Trinitatis possessionem intrauerit, tamen licet eam habet, cum eam habuerit etiam prius per clericum suum. [Possidetur] j. de præscrip. c. si diligenti. s. ut li. non contest. c. quoniam. ff. de acquir. poss. l. quod in eod. & l. generaliter.

S V M M A R I V M.

- 1 Maritus si impetrat literas super petitorio, poterit tamen uxor agere super possessorio.
2 In optione præsentantis est litras præsentare, uel lacerare.
3 Priuilegio sibi concessio antequam quis utatur, potest illi renunciare.
4 Possessorio intentato, non sunt audienda exceptiones ante restitutionem.

EX conuersione. [Ob hoc] quia forte episcopus restituit negligebat. ¶ Et post] hic habes, quod si marito intentante petitorium litis contestatio facta est, tamen si mulier petat restitutionem, tunc sola petitio restitutionis procedet. s. de causa poss. & proprie. c. pastoralis. ¶ Itē no. qd si maritus impetrat literas super petitorio, tū uxor potest agere super possessorio, quod est notabile, quia in modum reconuentionis non fiet, quia maritus non admittetur ad agendum petitorio, nisi prius expedita sit quaestio possessionis, ut not. s. de causa poss. c. 2. Sed hoc ea ratione est, quia connexæ sunt hæc causæ possessionis, & proprietatis; & ideo etiam aduersario impetrante potest agere. ¶ Melius potest dici quod generaliter obtinet, quod non solum qui impetrat literas, sed etiam ille contra quem impetratæ sunt, potest petere qd procedatur p. literas; quod sic probamus, quod iudex super personas & res in recripto cōtentas iurisdictionē habet, ut no. s. de rescrip. c. pastoralis. s. si. Item quia iudicium redditur in inuitum. ff. de uerbo. oblig. l. continuus. Item quia iudex cōmunis debet esse, & pariter pro utroque. ¶ Si autem non præsentasset literas iudici, dicitur quidam qd nullam iurisdictionem habet iudex. ar. j. de ap. c. ut debitus. & ante præsentationem dicunt esse literas impetrantis, & in optione sua est præsentare, uel non, uel etiam lacerare. ¶ Alij dicunt, quod iudices possunt eos cogere exhibere has literas, cum sint cōmunes, & utriusq. partis interfit. ff. ad exhiben. l. 3. s. 1. & 2. ¶ In priuilegijs autem alicui concessis, si ibi continetur etiam ius alterius ut ecclesiæ metropolitane ad ipsius solius instantiam concedatur quod capitulum eligat metropolitani cum suffraganeis, tunc capitulum antequam utatur priuilegio potest illi renunciare. C. de pac. l. si quis in conscribendis. Sed ex quo ulus est priuilegio, uel etiam sine usu si illud præsentauit suffraganeis, ulterius renunciare non potest sine suffraganeorum consensu. arg. ff. de acqui. poss. l. qui ab. ¶ Idem etiam dicimus, qd si quis dedit libellum, in quo petijt rem aliquam, uel iura aliqua, uel aliquid dixit sibi obligatum, qd ille contra quem agitur etiam de suo iure probare potest. ff. de proba. l. circa. & ita sententia pro eo ferri potest, ac si ipse pro eisdē rebus, uel iuribus egisset. ar. ff. de iureiur. l. sed & si post. nā sicut ibi oritur reo actio ex iureiurando qd iurat rem suam esse, ita oritur & si p. reo sententiaretur re suā esse; sed si non probauerit de iure suo, nihil sibi adiudicabitur, sed tū absoluet ab impetitione aduersarij, cum ipse aduersarius nihil de iure suo probauerit. C. de rei uen. l. ul. j. de prob. c. ex licetis. facit melius pro hoc. s. de offi. dele. c. cum contingat. [Restitutione] i. petitionem porrectam suam petita restitutione. ¶ Quod fieri] nam qd agitur possessorio, non sunt audiendæ exceptiones ante restitutionem. j. de diuor. c. porro. j. eo. c. literas. nisi in casibus his. Primus est, si obijciat agenti possessorio fornicatio notoria quæ p. euidentia patet. s. quia habet filios de adulterio. j. de diuor. c. signifi. Secundus est, si obijciatur consanguinitas diuina lege prohibita, quam obijciens incontinenti est paratus probare. j. eo. c. literas. circa fi. & in hoc casu licet denegetur restitutio quo ad carnalem copulam, in alijs autem fit restitutio, ut ibidem. Tertius est, si obijciatur exceptio rei iudicate siue per eadem petitionem. s. de offi. dele. c. causam matri. Quartus est, quando uir est adeo feuerus quod ei de uirginitate prouideri non potest; uel quia eam prosequitur odio capitali. supra eod. c. transmissa. j. eo. d. c. literas. hic autem solum oportet spoliata probare, quod sine iuris ordine sit spoliata, & eam uiri possessionem habuisse. supra de offi. deleg. c. consultationibus. j. qui si sunt leg. c. causam uero. ¶ Sed si sua auctoritate recesserit, nō competit ei restitutio, sed sibi imputet. 32. q. 1. c. de bñdictio. Aliqui contra, quæ dic ut ibi late dicitur, & Ber. uide

cur tenere cum illis. *7. de adul. c. intelleximus.* [In principiis] ut si cognoscere, an tenet matrimonium impedire consanguinitate. *8. e. c. ex transmissa. & s. de or. cog. c. 2. contra. q. 1. & singularia, secus si sub generalitate comprehendantur, quod dic ut plenē no. 7. de sen. & re iud. c. cum inter. in ult. gl.*

S V M M A R I V M.

- 1 In actionibus bonæ fidei, & etiam stricti iuris veniunt fructus, & partus, & omnis causa a tempore mors, an semper tamen in libello exprimenda sint hec accessoria vide hic in u. 2.*

CAPITVLVM IX.

- 1* **G**rauis. [Præmissis] scilicet quod archiepiscopus spoliauerit monasterium. [Damna] no. quod in actionibus bonæ fidei, & etiam in actionibus stricti iuris, ubi peto quod meum est, veniunt fructus & partus & omnis causa a tempore mors. ff. de usufr. l. uideamus. & l. mora. §. in bonæ fidei. depol. l. 2. §. hanc ac. sed licet ueniant, si petantur, si tamen expresse non petantur in libello, iudex non potest de eis condemnare. ff. de edi. edic. l. item sciendum. ff. de usufr. l. partum. nisi quando agitur de ui compulsa, ut quod mer. causa, uel expulsa, ut interdicto unde uis, uel confli. si quis in tantam. nam tunc uenit omnis causa, etiam si non petatur. ff. quod me. causa. l. sed & partus. ff. de ui & ui arma. l. 3. §. rectissime. & l. idem est. §. ultim. & l. si plures. C. unde ui. l. si quis in tantam. & s. q. mer. causa. cap. pe. Item si agitur petitione hereditatis, ubi etiam ratione uniuersitatis ueniunt. ff. de peti. here. l. item ue. §. fructus. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. rectissime. & not. quod si non petantur ea quæ ueniunt accessorie ut fructus, damna, & interesse, uel etiam si petantur, sed tamen sententia fertur super principali non habita mentione accessiorum, decet ergo de eis agi non potest nec potest peti ferri sententia quasi super omisso. C. depol. l. 4. C. de utu. leos in bonæ fidei. ac. emp. l. qui per eo. §. si. ff. de eo quod cer. loc. l. certum. Item si autē plura petentur, non quasi accessoria, sed quasi principalia, tunc secus est ut in preal. leg. l. certum. nec est contra. ff. de excep. rei iudic. l. si iudicio. ubi dicitur, quod exceptione rei iudicare iam late non obstat ad accessoria potest agi bonæ fidei iudicio, sed certe. l. illa potius est pro nobis, quia intelligitur quod male agebar, & ideo absolutus fuit reus. Interdicto unde ui bene agitur ad accessoria sine principali. ff. de ui & ui arma. l. idem. §. fin. & l. si plures. [In iurijs] si iniuriam monasterijs fecit. ff. de ac. emp. l. qui pen. [Compellatis] omnia prædicta ueniunt in interdicto unde ui præter satisfactionem de iniurijs. ff. eod. l. 1. §. quod autem. & §. rectissime. & §. ex inter. & §. ex die. & l. si ui metu. & l. uicino. C. unde ui. l. si de post. [percepissent]. ff. de rei uend. l. si nauis. §. generaliter. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. ex die. C. de pe. here. l. 1. in fi. C. unde ui. l. 4. ff. de pig. ac. l. 2. ff. de peti. here. l. sed etiam si legit. contra.

S V M M A R I V M.

- 1 Cum de iuribus ad aliquam domum pertinens agitur sufficit magistrum illius domus agere.*
2 Episcopus agere & respondere potest pro ecclesijs sibi subiectis in defectu administratorum.
3 Possit si datur cum pacto quod concedatur quod ibi fiat ecclesia, non dicitur committi simonia.
4 Ecclesia in nullis bonis esse dicitur.
5 Possit an detur sub conditione.
6 Vm rebus illatam uindicare licet.
7 Eius mouere an liceat clericis & uide in u. 8.
8 Clericus non est irregularis si pugnet contra raptores ad sui, uel aliorum defensionem.

CAPITVLVM XII.

Olim causam quæ inter uos. [Simul agant] quia communiter locus, de quo agitur, ad episcopum & capitulum pertinebat, uel securius est, quandoque simul agunt. supra de iudic. c. causam. & de iu

ribus proprijs cuiusque, licet de iure quisque pro suis iuribus agere possit. supra de rescript. cap. ul. edoceri. [Et magistrum] si de iuribus ad aliquam domum pertinentibus agitur, sufficit si agat magister illius domus. *3. de iud. c. cum deputati.* Si uero de subiectione alicuius domus agitur, uel restitutione, debet agere minister superior uel provincie, uel ciuitatis, ut hic. posset etiam dici quod maior semper potest agere, si uult; & quia magna causa est, requiruntur fratres, uel sine requisitione se obtulerunt, cum tantum minister domus Decal. citatus esset, uel citari fecisset. Imo plus uidetur, q. pro domibus istis, quæ sic subiectæ sunt alijs, q. de rebus eorū faciunt & disponunt ad suum libitum, & præceptorem remouent quādo uolunt, omnes illi qui huiusmodi potestatem habent. immediate super. domos illas possunt agere, & etiam cōueniri, ut in preal. c. cum deputati. & erit semper in optio maioris, ut ipse ceteris præferatur, si uoluerit. ar. hic. & hoc ratio requirit, ut si potest minorem remouere ab administratione domus, multo fortius posset eum remouere a lite agenda; & etiam quia magis sua interest, quia maiorem potestatem habet in domo. ar. 2. q. 6. §. proprias tamen si maior minorem remouet, ipse tenetur uel perse uel per alium litem agere, alioquin contra domum tantam contra contumacem procedetur. *7. de eo qui in i. po. causa rei ser. c. 1. 2. & 3.* Si uero non sint sic omnia subiectæ, tamen sunt aliquo modo subiectæ, nam aliquando de sunt de archidiaconatu alicuius, aliquando de archiepiscopatu, aliquando respondent abbates de temporalibus uel alijs ecclesiasticis personis ratione iuris patronatus, & aliquando etiam laicis, ut not. de præb. c. in lateranensi. & *1. de priuilegiis cum & plantare. §. an ecclesijs.* in omnibus enim istis casibus & similibus primo loco licet agere & respondere administratoribus illarum domorum; & si negligētia, uel alia iusta causa subit, præmissa aliqua summaria cognitione per iudicem qui debet de causa cognoscere, & omnes prædicti, & alijs consimiles agere poterunt. *16. q. 1. c. constitutum. & q. 7. c. filijs. 1. 2. q. 2. c. nō h. cet. ar. 7. de re. eccl. non alie. c. si quis pre. 7. Et plus uidetur, q. episcopus agere & respondere semper in defectu administratorum possit pro ecclesijs sibi subiectis. 7. de iuc. ab intesta. c. si. & melius. C. de tac. fan. eccl. l. sanctimus. ubi dicitur, q. episcopus, & cōmunus, & custos uel forū agere possit, ipse enim est præordinator in cunctis, *25. dist. c. perlectis. & ipse est omnis cura. 10. q. 1. c. 2. & c. 16. q. 7. c. omnes. 12. q. 2. c. nobis. & c. se. & uidetur per præmissa. cc. q. episcopus in agendo & in defendendo debet alijs præferri, tamen nobis uidetur q. iudex qui debet cognoscere, summarie uidere poterit quis præferatur, & maxime attendit in causæ cognitione, quia quo ad temporalia prior est tam inferioris ministri quā episcopi. 10. q. 2. c. quia eo. 7. de re. eccl. c. 1. & in spiritualibus saltem quæ episcopum tangunt, prior est episcopus quā inferiores ministri; nam & omnes alij sub eo ipsius uice & nomine curam gerunt, ut *5. de of. archi. c. r. de of. archipres. c. 1. & ult. & his & alijs attentis, & circa personarum discretionem & fidem, & circa interesse cuiuscunq; eligeri idoneo rem. ar. ff. de popu. ac. l. 2. de canonicis autē, qualiter agere possunt, no. 7. de testi. c. cum olim.* Item not. q. in omnibus prædictis. cc. si illi quorum interest uolunt assignare illis qui agunt, non prohibentur, & etiā pūt appellare. *7. de sen. & re iudic. c. cum super. ubi de hoc not.* Sed contra prædicta. *5. de rescript. c. edoceri.* ubi dicitur, quod si administrationes sunt diuise, quod ille solus potest agere qui ministrat. Sol. illa decre. habet locum, ubi nulla cā subest, quare alius agat, hic secus. Itē illa loquitur, ubi sunt diuise administrationes penitus; sed inter episcopum et subditos ministros non sunt diuise, imo ambo sunt administratores, sed unus sub alio, & idē dicimus de alijs scilicet licet qui remouent minores ministros quando uolunt, ut sunt templarij, & alij huiusmodi; & licet superiores,**

A 2 ad

ad quos immediate non pertinent temporalia, nec ecclesie administratio, possint agere ut dictum est, & etiam aliquando prestantur alijs, tamen dicimus eas esse sine legitimo defensore & immediato, & ideo non currit interdictum prescriptio contra eum, quia nec cessat causa constitutio, scilicet non est qui spirituales curam eius agat.

¶ **Conditione** non fuit simonia, quia non dedit possessionem eo pacto ut faceret ibi ecclesiam, sed concessit, quod faceret ibi ecclesiam sed nomine Tercon. episcopi, idest ei subiectam, ad quod alias de iure tenebantur, unde non fuit simonia. de reli. domi. c. constitutus. & not. supra de elect. c. significasti. Nos dicimus plus, quod etiam si eo pacto concessisset, quod ibi faceret ecclesiam, non esset simonia, rem enim prophanam dat, ut fiat sacra, quod est meritum, sicut si quis daret aurum ut inde fieret calix, sibi enim nihil acquirit, quia talia in nullius bonis sunt. insti. de rerum diui. l. nullius. [Construeret] auctoritate tamen episcopi, episcopus enim per se uel per aliam interesse debet constructioni ecclesiarum. de consue. disti. 1. cap. ne no ecclesiam. & cap. si quis presbyter. & 30. disti. cap. si quis extra. ¶ Et alijs hac obedientia non obligat alios, nisi de eorum mandato promitteretur, sicut nec notum, nec iuramentum, sed ideo pro alijs prestatum dicitur, quia est signum quod alij debent obedire. Vel dic capitulum pro eo iuramento, uel obedientia sic prestatum obligari. C. de iuramen. calum. l. 2. §. si autem. & §. seq. & hoc ideo est, quia propter hoc sciuntur prelati, & patiuntur, scilicet ut obediant. ¶ **Dominium** quomodo sibi retinuerunt dominium, cum in nullius bonis sint ecclesie, insti. de re. diui. §. nullius. Sol. retinuit sibi dominium quousque ecclesia sit edificata, uel retinet dominium quantum ad ius episcopale. 10. quest. 1. cap. 1. 2. 3. & 4. 16. quest. 3. cap. inter. & propter hoc iure potest agere rei uindicatione. argumen. ff. de mor. inferen. l. 1. & ff. de reli. & fump. fu. l. sepulchra. C. de sac. sanct. ecclesi. l. sancimus. ipsam tamen ecclesiam idest corpus ecclesie uendicare non posset, cum nec dominium ipsius haberi possit. argumen. ff. de re. diui. l. in tantum. §. sacra res. argumen. ff. de rei uend. l. in rem actio. nisi utiliter. C. de sacro. sanct. eccle. l. sancimus. [Et sua.] quia non renunciauerat proprijs, alioquin nihil sub hoc uerbo continetur. 12. questio. 1. c. non dicatis. nec ecclesiam, qua dare non possunt. [Conditione] hac conditio facit, quod si factu di splicear episcopo & capitulo, quod talis traditio non nocet. [Humilitatis] talis autem noceret eis, quod non posset repetere. supra de renun. c. quod in dubijs. sed alijs non noceret. j. de dona. cap. inter dilectos. §. quod met. cau. c. cum dilectus. infra de senten. & re iud. cap. cum super. §. de arbi. c. cum tempore. ubi no. & bene poterunt se dare, cum arctior sit religio. §. de relig. c. licet. [Intelligentes] nos papa. [Domum] idest dominium domus. hoc placet, quia illud non habebant, sed expone domum, idest possessionem domus, & uidetur hoc ex sequenti litera.

¶ **Sed contra**, possessio sub conditione dari non potest, imo uidetur quod dari possit, quia plurimum facti habet possessio, ut j. de conce. prabend. c. cum nostris. unde uerum est quod possideret, siue extet conditio, siue non, semper uerum est cum possidere cui traditur, uel expone predictam domum sub conditione traditam fuisse, idest contractum factum de predicta domo danda fuisse conditionalem. ¶ **Prejudicium** quo ad proprietatem, quo ad possessionem fecus; nam qui possidet per colonum, uel alium quemcunque, si ille dimiserit possessionem, alio occupante uiolenter uel alio modo, etiam dominus ignorans amittit possessionem. ff. de acquiren. posse. l. possidere. §. quod si seruus. fecus, si per seipsum possideret, quia tunc non amitteret possessionem, nisi expulsus esset uel reuertens non esset admissus, uel suspicaretur se posse repellere. ff. de acquiren. possessione. l. 1. §. de iur. citur. & l. sequent. §. ultim. & l. clam possidere §. si

na. sed licet ulterius possessionem, quam per me possideo, me ignorante clam possideas, possides naturaliter, & ego ciuiliiter quousque suspicer me posse repellere, & tunc possides ciuiliiter. ff. de acquiren. posse. l. clam possidere. §. ultim. sed si reuertens non admittatur, quamuis uelis congregare exercitum, & eam recuperare, tamen possessionem amittit ut in ea. l. dicitur. nihilominus continue & sine mora est sibi licitum amissam possessionem per uim recuperare. C. unde ui. l. 1. ¶ **Ex eo** maxime idem etiam esset, & si nesciret, nisi quo ad usufructum quam bene facit, quia bona fide, & titulo donationis possidet; & eodem modo exponimus sequentia, scilicet quod sua temeritate & hoc propter conscientiam. ¶ **Item** quos sibi questionem moturos suspicari debuit, idem enim esset si probabiliter occupasset, & idem si cum scientia episcopi, & idem si non crederet eos licet sibi moturos, idcirco ergo hoc dicit, quia sunt aliqui qui dicunt quod si occupans non posset redargui quod sciuerit rem alienam esse, uel quod temere ipsam occupauerit, & quod debuit suspicari se repellere debere, etiam incontinenti non est uiolenter repellendus; cum l. 1. C. unde ui. dicatur uim illatam propulsare, licet ergo uis non sit illata, sicut etiam hic, si preter uiolentiam possessionem habuissent templarij, non debuissent episcopus eos expellere. ¶ **Alij** tamen dicunt & forte melius, quod etiam si ignoranter acceperint possessionem episcopi, tamen si moniti non reddidissent, licite eis uis fieret, quia incipiunt esse uitiiosi. argumen. 23. questio. 1. cap. 1. & per totum. & 1. quest. 2. cap. 1. & 2. ¶ **Innotuit** uim enim rebus illatam licet uindicare, & post iniuriam factam in rebus auferendis res ablatas recuperare, ut hics sed post iniuriam factam persone non est licitum uindicare, uel alium percutere. ff. ad l. aquil. l. sed si quecunque. primo. responso. & l. scientia. §. qui eum. quia scrip. um est. non nos uindicantes. nisi forte timeretur geminata percussio. ¶ **Vim** quomodo hoc licuit, cum essent persone religiose episcopus, & canonici, & templarij? uix potuit hoc fieri sine poena canonica. 18. quest. 4. cap. si quis suadente. Item cum non sit eis licitum mouere bellum. 23. quest. 3. cap. 1. argumen. ff. de capti. & postli. l. hostes. & si alijs liceret, clericis tamen non liceret. 23. quest. 8. cap. 1. clericis. & cap. his a quibus. & infra de homicid. cap. 1. suscepimus. ¶ **Respondemus** omnibus esse licitum mouere bellum pro defensione sua & rerum suarum, nec dicitur proprie bellum, sed defensio; & quando quis est electus incontinenti, idest antequam ad aliena negotia diuertat, licitum est sibi impugnare. ff. de uerbor. obligatio. l. continuus. respon. 1. ff. de duob. reis. l. duo. §. ultim. C. unde ui. l. 1. ff. de ui & ui arma. l. 2. §. cum igitur. & eum hoc a iure sit concessum, nec est auctoritas principis necessaria. argumen. 28. disti. 1. cap. de his. ad fin. ff. de condi. insti. l. que sub conditione. §. ultim. nec incidunt in excommunicationem, nisi in personas miserint manus, sed nec tunc, si sine uiolentia noluerint exire domum, quod ex loco isto satis euidenter colligitur. & infra de homicid. cap. significasti. uel nisi modum excederint ut hic in fi. ¶ **Item** ubicunque per alium rem sua, & ius suum prosequi non potest, licitum est auctoritate superioris arma mouere, & bellum indicare ad recuperandum sua, & etiam furtiua accipere. 23. quest. 2. cap. 2. C. de iudic. l. nullius. tamen si principem super se habet, eius auctoritate hoc faciat, & non aliter. 24. quest. 2. cap. 1. & hoc uidetur iustum, quia nulli licet iura temperare sine auctoritate conditoris iurium. In iure autem continetur, quod etiam suam possessionem nullus occupare possit. C. unde ui. l. si quis in tantam. ipsi autem principi, qui solutus est a constitutionibus ciuilibus, licet hoc sine auctori-

Fortune. J. ad hoc dicta Innoc. de Flo. in l. i. in l. i. ff. ad l. acqu. de l. mo. in consue. 235. i. m. l. 23. Cep. consue. 26.

autho ritate. argumen. C. de legi. l. digna. ¶ Item plus dicti mus, quod si furto, uel uolentia rapta habere nō possit, potest recipere æquiualens auctoritate superioris. 23. quæst. 2. c. dominus. caueat tamen ne sine auctoritate iudicis per mendacium, uel fraudem, uel per calumniam suam rem recuperaret, quia tunc restituere tenetur. 14. q. 5. c. non sanē. Quidam tamen dicunt &

Et non male. ¶ a non malē^a, quod etiam sua auctoritate potest accipere furtiuē, dummodo ex tali furto, nec malum, nec scandalum ualeat generari; quia si inde oriretur scandalum, uel contra uxorem, uel contra familiarem alium, uel quemcūque aliū, tunc debet rem in pristinum statum restituere. Satis^b etiā credimus, quod præ latus ecclesiæ pro iure ipsius possit indicare bellum, & ei interesse, sed non debet pugnare, sed potest prosequi donec aliena dimittant, & potest clamare, capite, & pugnare, sed nō occidere. nec ob stat ei de homicidio. c. pen. quia ibi aliquos percusserat, sed nesciebat utrum aliquem occidisset, & ideo fuit suæ conscientię relinquendum. Item quilibet

præ latus, si habet iurisdictionem temporalem contra subditos inobedientes licite mouet arma. 16. q. 6. c. auctoritatem. & c. nos sanctorum. arg. 23. q. 8. c. scire igitur. & c. hortatu. & c. dispar. dummodo iurisdictionem indicen di bellum habeat, uel in casibus supradictis; & etiam si non habeat ius indicendi, dummodo iurisdictionem habeat, quia in his casibus non propriè dicitur fieri bellum, sed melius executio iurisdictionis, uel iustitia. ff. de rei uend. l. qui re. nec in his casibus capiti fient serui. ¶ Bellum autem, secundum quod propriè dicitur, solus princeps qui superiorem non habet indicare potest, & potest illud indicare contra eos, contra quos non cōpeteret executio iurisdictionis, uerbi gratia, contra illos qui essent in possessione alicuius iure alicuius alterius principis. Item pro defensione legum paternarum & pro his 23. q. 3. c. scire omni. & multis alijs concordant. ¶ Sed quid etiam si clericus sit in prælio contra raptores, uel ad defensionem suam, uel aliorum, licet ibi pugnet & lapides iaciat dummodo de suis ictibus neminem occida, non est irregularis. j. de cleric. percu. c. pen. & ult. & j. de homi. c. pe. Item qui iustum prælium contra aliquē mouet, non solum ab hoste, sed etiam a uasallis & subdijs eius eum iniuste inuadentibus, potest spolia capere & personas earum. ¶ Alij dicunt, quod nec personas, nec res auxiliatorum potest capere, nisi in bello, nisi fortè læderentur de rebus eorum, puta castris uel alijs edificijs; si autem non est indictum bellum contra aliquem, sed aliquo prædictorum modorum procedebat, puta ratione suæ iurisdictionis uolebat aliquem punire, uel res eius deuastare, uel sententiam executioni mandare, in hoc non uidetur quod possit capere res uel personas auxiliorum eius, nisi primò sententiam proferat contra eos. 2. q. 1. c. nos in quenquam. & si non est de sua iurisdictione, sed alterius, debet corā suo iudice de eo iustitiam petere. 23. q. 2. c. dominus. C. ut nemi. lic. sine iudic. se uindict. l. 1. & 2. ubi not. Si uerò nō haberet iudicē coram quo possit suam iustitiam obtinere, tunc sibi licet sua auctoritate recuperare sua. C. de iud. l. iud. & l. nullus. hoc aut certū est, quod si personas uel res eorum capit in bello, dummodo suam iurisdictionem exerceat, quod potest personas punire, & res tenere, quia in suo territorio deliquerunt. C. ubi de cri. agi oport. auth. quia in prouincia. & alia ratio, quia suam iurisdictionem impediunt, de hoc not. supra de off. delegat. cap. 1. de pœn. c. dilectus. & j. de sentent. excommu. capitu. nuper. ¶ Decernentes iudicē referuantes, nisi enim referuasset eis quod post senten

tiam istam possent agere si modum excessissent, non potuissent postea agere, cum agentes interdicto unde ui omnia hæc induxissent in iudicium. supra. capitu. proxim. C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. Decernentes] dic q hoc decretum non fuit sententia, sed iuris declaratio. [Ex cessistis] non enim licet modum excedere, & si excesserit incurrit excommunicationem, & pœnam temporale, & irregularitatem. arg. hic. j. de sen. excommu. c. cum non ab homine. & c. perpendimus. j. de homic. c. significasti. il 2. §. ultim.

SYMMARIUM.

Possessorio si agatur, præter quàm de matrimonio restituendo, probationes de proprietate admitti non debent, quamuis utriusque partis esse ut parate.

In spiritalibus iuratur de calumnia super exceptione.

CAPITVLVM XIII.

Literas tuas. [Matrimonialis]. No. quod Archi. cognoscit de causa matrimoniali, & hoc propter cōsuetudinem. [In remotis] consuetudinem narrat; quia iure non est cautum quod episcopo absente archidiaconus cognoscat. [Postulabat] intendendo peritorium. [Postulabat restitui] hic intendat possessorem. [Interdum] quando non proponitur gradus diuina lege prohibitus. [Per decretalem]. supra eod. cap. ex conuentione. [Et mandantis] lucij. [Oraculum] supra de ordin. cog. cap. 1. [Gregorius] 35. quæst. 3. cap. quædam. [Alij] infra de consan. cap. quod dilecti. ¶ Porro] hic incipit impugnare, & quasi reprobare tertiam opinionem rationibus, & loquitur tantum allegando quamuis allegationes uerisimiles sint. [Præsertim] id est tantum. uel dic & melius, quod propriè dicitur, & idem est si opponitur consanguinitas constitutione prohibita. ¶ Probatione] ¶ satis colligitur hic, quod in possessorio si aliter quàm de matrimonio restituendo agatur, etiam si probationes utriusque partis paratæ sint de proprietate, tamen admitti non debent, nec obstat. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem. ff. ut in posse. l. si is a quo, quia ibi non intentabatur possessorem. [In cæteris] id est ut cætera obsequia tanquam uxor sibi exhibeat. ¶ Iuramento] ¶ nota in spiritalibus super exceptione iurari de calumnia. supra de electio. cap. cum dilectus. ubi not. [Quantum] excommunicationem. [Mandatum] pro eo quod fuit contumax, quia non redierat ad maritum. [Procedetur] scilicet quod in alijs fiat restitutio, præterquam ad carnalem copulam. [Sequitur] supra eod. cap. transmissa. supra ut lit. non contesta. cap. accedens. [Alioquin] si non est seuerus maritus, & non obijatur consanguinitas diuina lege prohibita, sic legitur secundum illos, qui faciunt differentiam inter gradu diuina lege prohibitum, & alium; sed secundum alios, qui non faciunt differentiam, expone. i. si non habeat paratas probationes.

SYMMARIUM.

Minor in matrimoniali causa ad hoc ut agere possit, censetur maior, & in multis alijs causis ut etiam in nu. 2.

Vir nunquid possit petere restitutionem mulieris, cum de iure non sit eius uxor. & uide in nu. 4.

Ancille restitutionem petenti que conueniant.

Ancilla conquirens de domino non audiretur, mercenarius autem sic.

CAPITVLVM XIII.

Ex parte. [Nondum] & ita nihil egit. j. de despon. impu. cap. literas. [Postulant] ex abundati, cum sua auctoritate hoc potuit facere quando non tenent sponsalia. j. de despon. impu. cap. accessit. & capitu. literis. secus autem si sponsalia tenerent. infra de despon. impu. c. de illis. Sed dices cursu, temporis sponsalia, quæ

A a 2 non

non tenebat ante. 7. annos, sola taciturnitate ratificari. infra de despon. impu. cap. i. duo. ¶ Solu. hęc mulier decessit anequam puer haberet. 7. ann. & ideo non potest puer petere restitutionem, cum nullo reperiatur possessionis cōmodo destitutus, ut j. sequitur. s. de procu. c. tue. ¶ Vel dic, quod non tenuerunt sponsalia, nec ratificatur, nisi appareat consensus puelle, uel a principio, uel ex post facto, etiam si per patrem essent sponsalia contracta, quia cum eo patruus pro nepte contrahere non potuit, ut no. j. de mar. contrā. contra inter. ecclē. c. 1. & de despon. impu. c. 1. uel quia intra tempus legitimum decessit. ¶ Minor in causa matrimoniali, scilicet ut eā agere possit minor censetur maior, ut hic. sic etiam in castrensibus, & in ecclesiasticis. facit. ar. ff. ad Mace. l. 1. §. fi. & l. 2. & in uoto. 20. q. 1. c. 1. & 2. Item cum exequeretur mortem patris, & cum agitur de testamento patris. r6. q. 3. c. de crimine. Item cum agit de recuperanda possessione. C. qui legi. perso. l. ult. Item cum agit de thoro uiolato. ff. de adul. si maritus. §. lex Julia. Item cum agit de libero homine exhibendo. ff. eo. l. 3. §. pen. Item impetrando ueniam etatis. ff. de his qui uen. et. imp. l. 3. ¶ Item potest esse procurator in negotijs secundum quosdam, & in iudicijs. ff. de mino. l. minor. & l. cum mandato. Et in eisdē casibus, in quibus agens admittitur, potest procuratorē constituere, ut hic; ut autem consultius agatur, semper faceremus quod procuratorem constituat autoritate iudicis, & erit quasi curator ad litem. C. de bon. quæ liber. l. non solum. in fi. de cura. §. item inuitus. de hoc not. s. de ara. & qual. & ordi. præf. c. indecorum. s. de procu. c. accedens. hęc mulier petebat licentiam nubendi cū alio coram Senen. episcopo, sed uir dicebat partem mulieris esse contumacem, cum nullus pro ea compareret, nisi qui dam procurator, qui dicebat se a muliere constitutū procuratorem; sed pars uiri dicebat eum non posse esse procuratorem, cum minor procuratorem constituere nō possit. Item ante omnia restitutionem sponsæ petebat, sed Papa eos male dicere responderet, quia minor in causa matrimoniali bene constituit procuratorem, sicut & procuratorem facere potest in castrensibus. ff. ad mace. l. 1. §. fi. & l. seq. Item dicit, quod restitutio sibi facienda non est, cum possessionem nō habuit. ¶ Vtpote nullo hic uult dicere, ut quidam dicant, sed nobis non placet, quod uir non potest petere restitutionem mulieris, cum de iure nō fuit uxor eius; & ita uir cōmodo destitutus non est nec est possessionis, cum nunquam in possessione eius fuerit, puta quia nunquam fuit cum eo ut uxor, quia non portabat anulum ut sponsa, nec eam ut sponsam uocabat, nec in ceteris ut sponsa agebat; secus autem si ut sponsam eam habuisset, ut hic a sensu contrario colligitur, & sic loquitur. s. eod. c. literas. & c. ex conquestione. habita autem distinctione non esset in possessione eius tanquam sponsæ, tamen adhuc non restitueretur ad carnalem copulam cum non in eius possessione esset, sed esset potius sequestranda. j. de sponsali. c. cū locum. sed secus si esset in possessione carnalis copulæ, ut s. eod. c. proxi. in fi. ¶ Sed uidetur hic a contrario sensu, quod etiam si non habuit possessionem, sed ius tantum, quod possit petere restitutionem per id quod dicit cōmodo iuris; sed dic eum non posse petere restitutionem, sed posse eam uendicare adiecta causa de iure canonico, etiam si sit sponsa de futuro. arg. ff. de rei uendi. l. 1. uel possit, agēdo ad hoc ut sibi ad iudicaretur, officium iudicis implorare. j. de sponsa. c. ex literis. l. 2. & quod deberet causam adijcere, est ar. quod si quis diceret possidebam hanc mulierem ut ancillam, probato quod ut ancillam possideret, fiet ei restitutio ut ancillæ, & non uxoris. primò enim oportet eum probare in qua possessione esset, quā fiet restitutio, quia secundum modum & speciem possessionis fit restitutio. j. eod. c. pisanis. argum. ff. de libe. agnos. l. liberis. §. ult. dummodo non appareat eum maliciōse uel dolose fuisse in pos-

sione eius. ff. de lib. agnos. l. igitur. §. 2. uel aliter, ut no. s. de seruis non ordi. cap. 2. Si autem tenuisset eam ut concubinam, & peteret eam sibi restitui nō esset audiendus; imo libellus esset lacerandus si peteret restitutionem mulieris quod fuit in possessione eius tenendi eam in lecto, sicut si hereticus peteret restitutionem rerum ecclē. 22. q. 7. c. 1. 2. & 3. argum. j. de præf. sp. c. causam. ad idem. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. dicitur. & l. colonus. & l. ult. Vel dic, idcirco hic non fieri restitutionem, quia constabat q. intra. 7. annos sponsalia contrahere non potuit, secus si esset dubium an sponsalia tenuissent, quia tunc forte restitueretur, uel dic etiam si esset dubium; imo quod plus est, si esset certum quod fuissent sponsalia, tamen non potuisset petere restitutionem, quia sponsalia ex sola uoluntate utriusque minoris pendebant, nam quandoocunque alterutri eorum placet a sponsalibus potest recedere. infra de sponsa. c. de illis. & cap. sequen. secus autem si essent maiores. infra de spon. c. ex literis. l. 2. ¶ Et distingue melius, quod si uir petebat restitutionem mulieris tanquam uxoris, nō dabitur ei aliter, nisi probet aliquod genus sponsalium interuenisse, & se cognouisse eam; & hoc est quod dicit littera ista, quod hic non potuit petere restitutionem, quia non erat destitutus cōmodo iuris aut possessionis. Et hanc nostram opinionem sic probamus, quia etsi sponsalia contracta sint, imo quod plus est, matrimonium, non restituitur nisi carnalis copula interuenierit, sed agitur officio iudicis ut faciat eum exhibere ea quæ sponsa debet exhibere uiro suo. infra de sponsal. capitul. ex literis. il secundo. & contra hanc ultimam petitionem obijciatur, quod propter consanguinitatem, uel aliam rationem non potest esse eius uxor, quæ examinabitur, antequam definitiue pronuncietur. supra de ordi. cogen. cap. 1. hoc tamen non fieret si possessorio posset agere, & ageretur possessorio. supra eodem capitul. ex conquestione. & capiteu. extramissis. & etiam impedimentum superueniens. infra. de iureiurand. capiteu. quemadmodum. Item potest dicere, quod potest si uelit ingredi monasterium. infra. de conuer. conu. c. ex publi. Item oportet eum probare contracta sponsalia, & in hac petitione, & in prima siue petat eam sibi restitui quando cognouit, siue imploret officium iudicis quod ei uxor intendat, uel ut sponsa quando eam non cognouit non autem sufficit probare quod eam uocabat sponsam, & cetera similia, licet forte sufficeret ad hoc quod filij essent legitimi. argum. j. qui filij sunt legitimi. capitul. transmise. & capiteu. per tuas. Ratio diuersitatis est quia ibi est fauor legitimatiōis, hic periculum anime. Item hic unus differtur sponsalia, ibi nullus differtur nec obstat. j. de præsump. cap. allud. quia ibi per instrumentum dotale probata fuerunt sponsalia contracta, ut ibi apparet; si autem uir probauerit sponsalia contracta, & carnalem copulam, & petat restitutionem, admittitur exceptio quod non tenet matrimonium, nisi secundum quod continetur. supra capitul. proxim. in fin. tamen hęc quæ diximus quod non debet restitui, nisi interuenierit carnalis copula, intelligendum est, quando uterque confitetur non interuenisse carnalem copulam; sed si fuerunt simul, & alter tantum dicat, præsumptio est pro eo, & standum est uerbo eius. infra. de irigi. & malefic. capitul. 1. & de despon. impu. capitul. continebatur. infra de præsumptio. cap. tertio. ¶ Sed uidetur, quod hac ratione similiter debet probare aliquis quando petit restitutionem ancillæ, quomodo, uel quale, & quomodo ius ancillæ quæ fuit in ea; & eodem modo si petatur restitutio ecclē. uel possessionis canonici, quod debeat probare legitimam electionem & institutionem præcessisse. argum. j. de prebend. cap. dilecto. j. de his quæ sunt a ma. part. cap. c. ex ore. ¶ Respondemus, non est simile in his, & in causa matrimoniali; uel potius in actibus matrimonialibus nulla forma, uel actus sunt deputata

deputata matrimonio, quæ non eque bene competant adulterio, nisi sit consensus matrimonialis uel sponsalia, nec ualet si dicat quod uocabat eam uxorem, quia per tale possessionem non queritur possessio matrimonialis, & quia sepe adulteri ut cooperiantur peccatum dicunt, uel uocant se coniuges; sed secus est in actibus canonicis, quædam enim sic conueniunt canonicis quæ non alijs, sicut interesse electionibus, & communibus tractatibus, & præbendam recipere, de quibus habetur. j. de præb. c. dilecto. & ideo horum possessione habita quæ tantum canonicis competunt, & in possessione canonicatus esse uidentur, & secus diceremus, si in his actionibus etiam alij præter canonicos interuenirent in eis. s. de elec. c. cum causam. j. de reg. & transiunt. c. 2. & idem est in actibus feruitutis; licet enim in multis conueniat ancilla cum meretricaria, non tamen in omnibus, non est potestas necis, uel uita super meretricariam, sed super ancillam tantum. insit. de his qui sunt sui uel alieni iur. r. respon. ad fi. ¶ Itē meretricaria auditur conquerens de domino, non ancilla ff. de iud. l. i. x. certis. s. ad hoc. ergo ubi competit sibi restitutio ancillæ, oportet quod probet aliquos de his actibus, qui tantum contra seruos competant. Vel dic & forte melius, quod possessio canonicatus & feruitutis bene probatur, etiam si non probet aliquem de illis actibus, quantum canonico uel ancillæ competunt, sed sufficit probare quod aliquid fecerit ut canonicus uel ut dominus, intendens sibi querere possessionem canonicatus uel ancillæ, & hoc bene sciunt illi quorum interest, quod intendit sibi querere possessionem canonicatus uel ancillæ, ut no. s. de ca. mo. c. dilectus. in glo. scilicet recu. s. de postu. c. bonæ. il. 2. in glo. queritur, sed in matrimonio secus est, quia quantumcunque intendat sibi querere possessionem uxoris, etiam si uxor hoc sciat quod maritus hoc intendit, non tamen querit possessionem uxoris. Alij dicunt, quod bene obtinebit actor in possessorio restitutionem uxoris, etiam si non probet contracta sponsalia, sed solummodo sufficit probare quod uolens acquirere possessionem iuris, uel uinculi coniugalis, iacuit cum ea, uel alium actum fecit quod specialiter fit inter coniuges, & alter coniunx hoc sciebat quod alter intendebat possessionem iuris coniugalis acquirere. ¶ Item quod in fi. eiusdem gl. dicitur de canonico, plus placet, quam quod dictum est. s. eo. tit. c. in literis. in glo. C. de rei uend. circa fi. ubi dicitur, quod canonicus non potest petere generaliter restitutionem iuris canonicis, nisi probet sibi datam possessionem autoritate superioris. [Traditionem]. ff. de ritu nup. l. mulierem. ff. de spon. l. quæsitum. ¶ Sponsalia. j. de spon. c. ex literis. il. 2. & erant per pactum contracta quæ non tenebant ante. 7. annos; oportet enim, quod sine dolo malo, & calliditate sit in possessione iuris, cum restitutionem petit. arg. ff. de lib. cau. ligatur. s. 2. hoc ultimum forte uerum non est, ut no. supra. de ser. non ordi. c. 2. [Exceptionibus] scilicet, quod procurator minoris non sit admittendus, & quod restitutionis causa procedere debet.

S V M M A R I V M.

- 1 Libellus incertus quando admittatur.
- 2 Pertinentiarum nomine quid intelligatur. & etiam in no. 4.
- 3 Hospitali, ueluti ecclesiæ, certa dos assignari debet.
- 4 Sententia quando certa dicitur esse.
- 5 Inuenditum non datur contra singularem successorem.
- 6 Necessè est probare tempore deiectionis se possidere.

CAPITVLVM XV.

Cum ad sedem. [Vtraque] pars tamen quæ possidebat, non poterat intentare petitorium, ut not. supra de causa. possession. capituli. 2. sed ex quo

actor intentabat, ipse poterat inducere probationes super iure suo, sicut hic apparet, & not. supra eodem, ex conquestione. ¶ Et pertinentijs] not. libellum incertum admitti, ut hic; sed hoc est, quia hic pertinentiæ petuntur tanquam accessoria, ut not. supra. de ord. cogni. cap. cum dilecto. & mandabitur sententia executioni super omnibus quæ probauerit ad rem petitam principaliter, uel accessorie pertinere, etiam sine litis contestatione. argum. j. de præscrip. c. auditis. s. eo. c. grauis.

¶ Et dic, quod pertinentiarum nomine tantum intelligitur quæ statuto, uel consuetudine, uel lege, deputata sunt ut accedant; ut in interdicto unde ui statum est, quod accedant etiam mobilia, & damna. s. eo. c. grauis. ff. eo. l. 1. s. autē & s. rectissime. & multa alia. Item hæreditati accedunt omnia quæ in hæreditate inueniuntur, etiam si non fuerint testatoris. ff. de peti. hæred. litem ne. & le gibus sequentibus. Item petitioni ecclesiæ accedunt omnia quæ ad eam pertinent de iure, uel consuetudine, uel statuto, ut sunt dos primitus instituta. j. de censib. c. i. iura etiam parochialia, decime, & huiusmodi. j. de deci. c. cum contingat. & c. cum in tua. & j. de his quæ fiunt a præla. c. pastoralis. ¶ Castro autē nihil corporale nouimus deputatum a iure quod sit eius pertinens, sed tamen ab hominibus, & eorum statutis consueuit & castro certum territorium assignari, quod sibi in iurisdictione, & dote debeat respondere. ¶ Hospitali autem si cut & in ecclesijs certa dos assignari debet; cum ergo petitur ecclesiæ, uel castro, uel alia consimilia cum pertinentijs suis, prædicta sicut eis deputata, siue sint corporalia, siue sint spiritualia, peti intelliguntur; & plus dicimus, quod si ecclesiæ habeat certa aliqua corporalia deputata, sed etiam habet alia speciali iure acquisita, tunc si hæc ecclesiæ cum suis pertinentijs petitur, nomine pertinentiarum non ueniet speciali iure quæsitæ, sed tantum ea quæ a iure, uel a consuetudine, seu statuto, deputata sunt ei, licet quidam contradicant. ar. s. de cau. pos. & proprie. c. cum ecclesiæ. ubi dicitur, quod omnia ueniunt in iudicium, nisi ea de quibus specialiter actum est ne uenirent. Respondemus, quod illud intelligitur de his, quæ sub petitione comprehenduntur, quod non est hic; petitio autem hospitalis cum pertinentijs in telligitur. i. cum dote. ¶ Sed quid dices, si addatur in libello causa possessionis, sicut hic additū fuit? respondemus, quod aduersarius cogetur exprimere si uelit, confines possessionis. s. de lib. ob. c. 2. ff. de cen. l. forma. nomine autem pertinentiarum non intelliguntur alię possessiones, nisi quæ primò in dote fuerunt assignatę. Itē si aliquis petit omnia bona alicuius, non est audiendus nisi exprimat; & hæc est ratio, quia cum ad hoc singularibus actionibus agatur, non posset ferri sententia certa quæ, ferri debet in singularibus & generalibus actionibus; secus tamen potest dici in uniuersalibus actionibus. ¶ Certa autem dicitur sententia, quando certum quid accedit petitioni, sicut est in dote statuta, & iuribus parochialibus; in his etiam debes diligenter attendere personam petitoris, quia si episcopus petat ius episcopale in aliqua ecclesiā sibi subiectā cum omnibus pertinentijs, uel etiam si dicat illam ecclesiā ad se pertinere in temporalibus & spiritualibus cum omnibus pertinentijs suis & possessionibus, bene admittitur. infra. de religio. de mib. capitu. cum uenerabilis. nec ueniet in hac petitione

a Pertinentiarum nomine. j. ad de Bald. in capitul. 1. de cau. pos. & proprie. c. dom. Barib. Soau. l. 1. colum. secundo uersicul. 3. not. ff. de reb. dub. qui dicit hoc notabile ad multa, & ad eundem. Immo. cent. in capitul. ex literis. de iure patrona. Practice Papien. in forma libel. in actione reali in uer. cum omnibus pertinentijs in libello quo uxor agit ad dotem. in uersicul. cum omnibus. & Alex. de Imol. in consil. 24. col. 2. in di. uolunt. post me. & Nicol. de Nea. m. l. si quando. la. 1. C. de bo. mater. lib. 10. & ibi uide doc.

A 2 3 tantum

tantum dos, sed omnia etiam post quaesita, & est ratio, quia ius episcopale habeat tam in post quaesitis, quam in his quae tempore suae fundationis habebat, cum iuri episcopali haec omnia accedant; & eodem modo si petat temporalia, id est rationem de temporalibus tanquam patronus, quia ratione iuris patronatus rationem de omnibus audire debet; sed ubi, neque petitioni, neque rei accedit, tunc est necesse exprimere. haec habent locum ubi agitur petitorio, si enim ageretur possessorio, tunc non habet locum ut no. 5. eo. c. in literis. [Nec scire] C. de excep. l. si quida. ff. de pet. here. l. si debitor. [Nuncius] unde praesumebatur de voluntate episcopi factum. i. q. 4. c. quia praesul. ff. de mino. l. 4. j. de testi. c. constitutus. [Recensentes] in probatione cause appellationis, quam emisit episcopus [Ram]. J. de sen. excommu. c. mulieres. ff. de iur. dot. l. 1. §. quoties. ¶ Interdictum cum nec etiam fuerit expoliator uniuersalis successor. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. ult. & l. 3. §. si. contra singularem enim successorem puta emptorem uel similem interdictum non datur. ff. de ui & ui arma. l. cum a te. licet quidam dixerint actionem in factum dari, maxime si causam habeat a deiectione. In rebus autem ecclesiasticis dixerunt quidam contra, quemlibet agi posse per interdictum unde ui, uel ad minus conditione ex canone. 2. q. 1. c. reintegranda, & pro eis est. 5. de iudic. c. quia. & 1. 2. q. 2. c. quicunque. 1. 6. q. 6. c. si episcopum. 5. de trans. c. ueniens. sed nos hoc non dicimus, & intelligimus hoc. c. reintegranda. & alia iura, quae pro eis facere uidentur, quoniam omnia sunt spoliatis restituenda, non conditione ex canone, uel interdicto unde ui, sed alijs competentibus actionibus; puta si dolo contraxit, actione de dolo si metu actione quod metus causa; & sic de alijs. Sed nonne, quia familia eius fecit, tenetur de eo quod ad eum peruenit. ff. de ui & ui ar. l. 1. §. si filius. Solu. dixerunt quidam, non sufficit ad dominum peruenisse rem qua familiaris aliquem spoliavit, nisi ex facto familiaris peruenit; at hic ex facto familiaris non peruenit, sed quia uacantem possessionem accepit tanquam dioece. Vel dic, licet dicatur quod uidetur esse probatum, quod nuncius episcopi abstulit cruces &c. non tamen erat probatum. ¶ Itē, & quia non probant se possedisse tempore deiectionis, quod est necesse. ff. de ui & ui arma. l. 1. §. interdictum. nec etiam erat probatum quod ex illa ablatione crucium hospitalarij perdiderint possessionem; imo si perdidissent, nisi occupassent conseruatores, non uidentur ui eiectioni. ff. de ui & ui ar. l. 1. §. si quis autem. arg. contrarium. ff. eo. l. 1. §. idem Labeo. Vel dic, quod idcirco pronunciat interdictum locum non habere, quia stulte intentauit dictum interdictum quod locum non habet, sed utile, quia libera persona familiaris committit uolentiam, ut hic fuit, tunc tantum utile competit interdictum. ff. de ui & ui ar. l. 1. §. si filius. nec est contra. 5. de iud. c. dilecti. & c. examinata. respondemus enim, quod non tenebatur exprimere interrogatus; sed ex quo expressit, tenetur, si apte non proposuit, ut. j. eo. c. decreta. 5. de iudic. c. examinata. hoc autem scias, quod si quis scienter a spoliatore rem accepit, tenetur restituere conditione ex decre. quae est. J. eo. c. spe. Vel dic, quod hic nunquam poterit habere locum interdictum unde ui, dictum, uel utile, quod non habere locum, nisi cum expellitur de possessione, uel reuertens non admittitur, & cum alius sit in possessione qui uenire prohibet. ff. de ui & ui ar. l. idem est. §. si quis autem. & l. prima. §. idem Labeo. at hic hospitalarij possessionem amiserunt solo animo. ff. de acquir. posses. l. peregre. §. quibus. non tamē fuerunt expulsi, cum tantum propter solam uim expulsiuam detur hoc interdictum. ¶ Sed quidam dicunt & non male, quod etiam si nec ipsi merum inferentes, nec alij intraret possessionem, tamen contra eos competit interdictum ad damna, quae hac occasione passus est; quod ex eo apparet, quia aliquando interdicto tenetur etiam qui nihil habuit de uio-

lencia, sed tantum auxilium dedit. C. unde ui l. 1. r. & c. eo. tit. l. 1. §. deiectione. sed contra. ff. de usur. l. non solum. §. sed dicimus. ubi dicitur quod talis res potest ufucapi, quod esse non posset si rapta esset. sed responderet, illam legem loqui quando illi, quorum timore fugit quis de possessione sua, malo animo, puta inferendi uim non ibant, sed ipse sic uoluit recedere, quia timuit; unde res non est uitiosa, & ideo praescribitur. ¶ Item non obstant leges praedictae. §. idem Labeo. & §. si quis. quia ibi non sumitur arg. a contrario sensu; licet enim ibi dicantur teneri uim inferentes si occupauerint possessionem, non negatur quin teneatur etiam si non occupauerint; sed illi tenentur maxime, quia tenentur restituere fundum occupatum. imo ex illis legibus probatur, quod ex tali uolentia oritur interdictum, quia si ex uolentia non oriretur sicut ex occupatione sequenti constat non oriri, absurditas sequeretur, quid. n. si post uolentiam per unum annum uel decem uel plures occuparet, an tunc inciperet teneri interdicto, cum iam uolentia transierit in obliuionem; & non coepit in hoc casu hoc interdictum, quia sit expulsus, sed quia suspicatus est se posse repelli, & idem ad fundum ire non audeat, tenetur ergo uiolentus; nam ex facto uiolento amittit fundum, uel alia damna patitur. quod metus causa autem non competit, quia compulsus non sum aliquid facere; sed nec quod ui aut clam, quod licet competit quando aliquis prohibetur ab aliquo opere in solo faciendo, at hic nullum opus prohibetur.

S V M M A R I V M.

1 Spoliator ab alio rebus ablatis expoliatus, an de suo rescire teneatur.

CAPITVLVM XVI.

¶ Lim. [Nobis restitutionem] a tempore litis contestatae usque ad sententiam, si erat bonae fidei possessor. C. de rei uend. l. certum. & si erat male fidei possessor, omnes restituat ab initio [inanis]. ff. de dolo. l. nam his [restitutus] erat enim taliter spoliatus ab alio siue episcopatu siue episcopalibus rebus, quod satis facere non potuit; hoc autem ei non prodesset, quod rebus ab alio ablatis sit spoliatus per alium, quia de proprio rescire tenetur. ff. de ui & ui ar. l. cum a te. C. de fur. l. subtracto.

V M M A R I V M.

1 Clericus quilibet potest possidere & praescribere ius excommunicandi.
2 Super praesumitur qui agit ea quae agunt subditi.

CAPITVLVM XVII.

¶ Lim. [Inter possessionem] petebat enim episcopus se restitui ad possessionem iuris parochialis ecclesiae de monte, quo fuerat spoliatus per abbatem, sed quia non probauit quod possessionem habuisset cum effectu, non potuit audiri; hic autem iure spoliatus est episcopus, quando sciuit alium episcopum haec iura exercere, & populum obedire, uel eius sententias seruare passus est intantum, quod parochianos alteri episcopo obediens non puniuit neque temporaliter neque spiritualiter, puta quia nec coepit parochianos qui seruabant sententias alterius episcopi, uel alias puniuit, nec excommunicauit; sic enim animo pusillanimi uidetur deseruisse suam possessionem, & sic est in alium translata. arg. ff. si ser. uend. l. & si for. §. 1. & ff. de pub. l. si ego. §. 1. & hoc de cetero non debet secundum quosdam in huiusmodi parochianos sententias ferre, quamuis posset dici secundum quosdam, quod quamuis amiserit possessionem, tamen eius sententia ualet; quia in inquisitione sententiae non ualet, uel non ualet plus inquiritur ueritas quam possessio, unde quandoque constiterit uerum ius excommunicandi ad alium pertinere, ei adiudicabit, & inquit ab eo late confirmabunt.

nem. ar. ff. de acqui. hære. l. pro hærede. ff. de condi. cau. dat. l. i. Item si ex deuotione bonarum mentium. 5. dist. c. ad eius. & quia in tutiorem partem &c. & ne rumpatur neruus ecclesiasticæ disciplinæ. 23. q. 5. c. ex communicatorum. Et not. qd sicut in acquirentem possessionem iuris in personis est eius intentio necessaria, ita & eius in cuius persona ius acquiritur in rebus. ¶ Idem etiam intelligimus, ubi seruitus acquiritur, sed credimus necessariam protestationem, quia semper præsumimus eum animo obediendi facere, nisi probetur contrarium. arg. j. de his que fi. a maio. par. cap. c. ex ore. quamuis quidam distinguat, an consitit obedientia in faciendo, puta, quia posuit manus in manum in signum obedientiæ, & sic loquitur. d. c. ex ore. an consitit in non faciendo sicut hic, & tunc non dat possessionem obedientiæ; & prædicta ratione dicimus, qd si ille, contra a Et prædicta ratione, & hoc dicitur in. hic, allegat pro notabili Fel. in c. cum M. Ferra. colum. fi. 5. de consi.

Raptam rem sciens a quocunque raptam acceperit, conditione ex hac decretali tenetur. 17 in nu. 2.

Sape contingit. [Possessorem] Illum scilicet, in quo
res est translata[restitutionis] id est per interdictum
unde ui, quod est de recuperanda possessione[effe-
ctus] id est uisum rei sue, cum proprietates apud eum remane-
ant, licet aliter possideat, uera litera est, effectu, & est se-
sus, si spoliatus non potest possessorio agere contra eum,
qui possidet rem suam qua spoliatus est, sequitur q[ui] pro-
prietatem amittit effectu, id est quo ad utilitatem, na quo ad
ueritatem non amittit, quia iura proprietatis, sicut & alia
iura, inherere ossibus. ff. de pecu. l. quis igitur. & uere
amittit ius proprietatis effectu, quia minus difficile est
probare proprietatem. ¶ Cuius. ff. de ui & ui ar. l. cum
a te. ego autem intelligo hanc decre. planè, sicut iacet, ut
quicumque rem raptam sciens eam raptam a quocunque
ceperit, conditione ex hac decretali teneatur, etiam si
per multas manus res rapta fuerit, arg. ff. de peti. hæred.
l. sed & si. §. si autem. dummodo uitium rapinae purgatum
nescierit; quia si sciret, uel probabiliter crederet uitium
purgatum, tunc non habet locum hæc decreta. sicut bene
apparet ex uerbis quæ sequuntur. [decre.] tunc enim
non detinerent iniuste, si bonam fidem haberent. Nec est
contra. 2. q. 1. c. in primis. quia ibi qui secundo successer-
unt, nescierunt primos iniuste eiectiones; uel illud fit ex di-
spensatione. Si autem res rapta uacans ab aliquo acce-
pta esset, tunc raptor propter possessionem suam licet
iniustam haberet conditionem ex l. conquirebatur. dū
modo dolo malo eam uacantem accepisset, nec esset ac-
cipiētis. C. unde ui. l. conquirebatur. Item uidetur, quod
palsus uiolentiam, & interdictum unde ui habet contra
raptorem, & conditionem ex hac decre. & contra eum
qui scienter accepit. Item uidetur, q[ui] si ille qui rem raptā
scienter accepit, in alium possessionem transfulerit do-
lo, q[ui] hac constitutione teneatur, quia qui dolo desit pos-
sidere pro possessore habetur. ff. de alie. iu. mut. cau. fact.
l. 1. ff. de rei uendi. l. si autem. §. 2. & §. sed & his. ¶ Item
uidetur, q[ui] conditio ex hac decre. competit uim passo
contra eum qui a nemine accepit; sed ipsi scientes talem
rem esse occupauit uacantem, & uidetur posse dici gene-
raliter, q[ui] omnis possessor siue bonæ fidei, siue malæ, au-
xilium habet contra omnem immediatum possessorem

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca